T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ÇAĞATAYCA BİR FIKIH KİTABI: ŞEHR-İ GÜLŞEN (1a-65b) İNCELEME-METİN-SÖZLÜK

Şükran BİNİCİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAHRAMANMARAŞ
OCAK – 2025

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ÇAĞATAYCA BİR FIKIH KİTABI: ŞEHR-İ GÜLŞEN (1a-65b) İNCELEME-METİN-SÖZLÜK

DANIŞMAN : Doç. Dr. Sadi GEDİK
JÜRİ : Doç. Dr. Melike SOMUNCU
JÜRİ : Dr. Öğr. Üyesi Esra KİRİK

Şükran BİNİCİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAHRAMANMARAŞ
OCAK – 2025

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇAĞATAYCA BİR FIKIH KİTABI: ŞEHR-İ GÜLŞEN (1a-65b) İNCELEME-METİN-SÖZLÜK

Şükran BİNİCİ

Danışman : Doç. Dr. Sadi GEDİK

Yıl : 2025, Sayfa: XIV+129

Jüri : Doç. Dr. Sadi GEDİK (Başkan)
: Doç. Dr. Melike SOMUNCU (Üye)
: Dr. Öğr. Üyesi Esra KİRİK (Üye)

Eserin adı Şehr-i Gülşen olup yazarı ve tarihi hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır. Muhtemelen 1794-1795 yılları arasında yazılmıştır. Gunnar Jarring Koleksiyonu'ndan temin edilmiştir. Eserin Çağatay Türkçesiyle yazıldığı görülmektedir. Nesir şeklinde yazılmış olan eser toplam 272 sayfa yani 136 varaktan oluşmaktadır. Bu incelemede ilk 130 sayfa yani 65 varak ele alınmıştır(1a-65b). Şehr-i Gülşen, yirmi iki bölümden oluşan dinî içerikli, didaktik bir eserdir. Her bölüm, dinin kurallarından birini konu başlığı edinilerek âyet, hadis ve rivayetlerle açıklanmıştır. Söz dizimine uygun bir eser olduğu görülmektedir. Eserde Arapça, Farsça az sayıda olmakla beraber Uygurca ve Özbekçe sözcükler yer almakla beraber söz varlığı zengindir. Gayet okunaklı nesih bir yazıyla yazılmış olan eser, öncelikle dönem sözlükleri, Osmanlıca-Türkçe-Uygurca-Özbekçe sözlükler ve yayımlanmış tezlerin sözlük ve dizinlerinin yardımıyla transkribe edildi. Metin söz dizimi incelemesi; cümlenin öğeleri, kelime grupları, cümle çeşitleri başlıkları altında üç ana grupta yapıldı. Her grup kendi içinde alt kollara ayırmak suretiyle örneklerle incelendi. Bu bilgiler doğrultusunda sonuç bölümü elde edildi. Metindeki yabancı kelimeler için sözlük oluşturuldu.

Anahtar Kelimeler: Şehr-i Gülşen, Çağatay Türkçesi, söz dizimi, dinî kurallar

DEPARTMENT OF OF TURKISH LABGUAGE AND LITERATURE
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY

ABSTRACT

MA THESIS

A BOOK OF FIQH IN CHAGATAY: ŞEHR-İ GÜLŞEN (1a-65b) REVİEW-TEXT-DİCTİONARY

Şükran BİNİCİ

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Sadi GEDİK

Year : 2025, Pages: XIV+129

Jury : Assoc. Prof. Dr. Sadi GEDİK (Chairperson)
: Assoc. Prof. Dr. Melike SOMUNCU (Member)
: Assist. Prof. Dr. Esra KİRİK (Member)

The name of the work is Şehr-i Gülşen, but there is no information about its author and date. It was probably written between 1794 anda 1795. Obtained from the Gunnar Jarring Collection. It is seen that the work was written in Chagatai Turkish. The work, written in prose, consists of a total of 272 pages, that is, 136 leaves. In this review, the first 130 pages, i.e. 65 leaves, are discussed (1a-65b). Şehr-i Gülşen is a didactic work with religious content consisting of twenty-two chapters. Each chapter is explained with verses, hadiths and narrations, using one of the rules of religion as its topic. It seems to be a work that is suitable for syntax. Although there are few Arabic and Persian words in the work, there are also Uyghur and Uzbek words, and its vocabulary is rich. The work, written in a very legible naskh script, was transcribed primarily with the help of period dictionaries, Ottoman-Turkish-Uyghur-Uzbek dictionaries, and dictionaries and indexes of published theses. Text syntax review; It was done in three main groups under the headings of sentence elements, word groups and sentence types. Each group was examined with examples by dividing it into sub-branches. In line with this information, the conclusion section was obtained. A dictionary was created for foreign words in the text.

Key Words: Şehr-i Gülşen, Chagatai Turkish, syntax, religious rules

ÖN SÖZ

Çağatay Türkçesi ve edebiyatı dönemini birçok Türkolog dönemlere ayırmıştır. Biz bu eserin incelemesinde Janos Eckmann' ın tasnifini esas aldık. Çağatay Türkçesi, Türkistan çevresinde kullanılmıştır. 15. yüzyılın başlarından 20. yüzyılın başlarına kadar varlığını sürdürmüştür. Çağatay Türkçesi, Harezm ve Karahanlı Türkçesi dönemlerinde bütün Türk dillerinin ortak dili haline gelirken Karahanlı Devletinin dağılmasıyla Harezm ve Kıpçak Türkçesi kollları ortaya çıkmıştır. 14. yüzyılda Timur' un Türk birliğini sağlamasıyla Çağatay Türkçesi canlanmış, daha sonra yerini Özbekçeye bırakmıştır.

15. yüzyılda Ali Şir Nevâyî Çağatay Türkçesinin gelişmesinde büyük katkı sağlamıştır. Arapça ve Farsçanın tercih edildiği dönemde Nevâyî Türkçenin kudretine ve üstünlüğüne gönülden inanmış, Türkçe ile Farsçayı karşılaştırmış, Türkçenin üstünlüğünü delilleriyle göstermiştir. 60 yıllık hayatı boyunca yazmış olduğu 29 eseri vardır. Bütün eserleri üzerinde inceleme yapılmıştır. 16. yüzyıl ve öncesi Çağatay Türkçesi eserlerinin büyük çoğunluğu incelenmiş, 17. - 20. yüzyıllar arası eserlerin çok azı incelenmiştir. Bu dönemde Nevâyî gibi bir şair gelmemiştir. Ebulgazi Bahadır Han başta olmak üzere Baba Rahim Meşreb, Sufî Yâr, Hüveyda, Ömer Han, Nadir, Üveysî, Nemenganlı Şevkî, Külhanî gibi şairler son dönem Çağatay şairleri olarak sayılabilir.

Çağatay Türkçesiyle divan, mesnevi, tarihi eserler, dini kitaplar, tıp kitapları vb. her alanda eserler verilmiştir. Fıkıh da bu alanlardan biridir. Bu eserlerden biri de incelediğimiz Şehr-i Gülşen adlı eserdir. Şehr-i Gülşen son dönem Çağatay Türkçesi söz varlığı ve dil özelliklerine sahiptir. Eserde Türkçe, Farsça, Arapça kelimelere rastlanılmakta olup döneme ait ses değişiklikleri ve eklerin kullanımı görülmektedir. Eserin kim tarafından yazıldığı bilinmemektedir. Ancak eserin son varağının son satırında tamamlanmamış şekilde yer alan ''Târihga bir min iki yük tokuz, birinci yılında cemâdil evvelni...'' cümlesinden hareketle bu eserin miladi 1794-95 yıllarında yazılmış olabileceği düşünülmektedir. Eser, Gunnar Jarring Koleksiyonundan temin edilmiştir. Prov. 62 olarak kayıtlı alvin.portal.org internet adresinde yer almaktadır. Üzerinde yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. 136 varak yani 272 sayfadan oluşmuştur. Bu incelemede ise ilk 65 varak, 1a-65b sayfaları toplam 130 sayfa ele alınmıştır. Okunaklı Arap harfleriyle yazılmış olup bir fıkıh kitabıdır. Türkçe metinde hareke kullanılmazken âyet ve hadislerde hareke kullanılmış, altı çizilmiş, yanına + işareti koyulmuştur. Yirmi iki 'bâb' adı verilen bölümden oluşmuştur. Bu bölümlerin başlığı sıralanırken kırmızıyla yazılmıştır. Ele alınan konuya ait sorular sorulup cevaplar verilerek müellif tarafından açıklanmıştır.

Bu incelemede giriş bölümünde Çağatay Türkçesi dönemiyle ilgili bilgiler verildi. İnceleme bölümünde ise eserin muhtevası, imla özellikleri ve cümle bilgisi incelemesi yapıldı. Transkripsiyonlu Metin bölümünde asıl metin Arap harflerinden Latin alfabesine çevrildi. Ayet ve hadisler Arap harfleriyle ve harakeli haliyle bırakılmıştır. Elde edilen

bulgularla sonuç bölümü oluşturuldu. Yabancı kelimeler için alfabetik sıraya göre bir sözlüğe yer verildi. Kaynaklar bölümünde ise inceleme aşamalarında faydalanılan kaynaklara yer verilmiştir.

Şükran BİNİCİ
KAHRAMANMARAŞ-OCAK-2025

TEŞEKKÜR

Başından sonuna kadar tezimin her aşamasında desteğini ve yardımını esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Sadi GEDİK'e, tez izleme döneminde metinle ilgili okuyamadığım yerleri okumakta yardımcı olan Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Faruk ÇİFTÇİ' ye çok teşekkür ederim.

Şükran BİNİCİ
KAHRAMANMARAŞ-OCAK-2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET I
ABSTRACT II
ÖN SÖZ III
TEŞEKKÜR V
İÇİNDEKİLER VI
KISALTMALAR LİSTESİ XII
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ XIII
METNİN OLUŞTURULMA VE TEZİN İNCELEME BÖLÜMÜNDE UYULAN ESASLAR XIV
1. GİRİŞ 1
2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR 3
3. İNCELEME 4
3.1. Şehr-i Gülşen'in Tertibi Ve Muhtevası 4
3.2. Şehr-i Gülşen'in Yazım Özellikleri 6
3.3. Cümle Bilgisi / Cümlenin Ögeleri 9
3.3.1. Yüklem 10
3.3.1.1. Yüklemi Basit Fiil Olan Cümleler 10
3.3.2. Yüklemi Birleşik Fiil Olan Cümleler 10
3.3.2.1. İsim ve Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiillerin Yüklem Olması 10
3.3.2.1.(1). Yardımcı Fiili bol- Olan Birleşik Fiillerin Yüklem Olması 10
3.3.2.1.(2). Yardımcı Fiili ḳıl- Olan Birleşik Fiillerin Yüklem Olması 10
3.3.2.1.(3). Yardımcı Fiili al- Olan Birleşik Fiillerin Yüklem Olması 11
3.3.2.1.(4). Yardımcı Fiili bér- Olan Birleşik Fiillerin Yüklem Olması 11
3.3.2.2. Tasvirî Fiillerle Kurulan Birleşik Fiillerin Yüklem Olması 11
3.3.2.2.(1). Yardımcı Fiili al- Olan Birleşik Fiillerin Yüklem Olması 11
3.3.2.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiillerin Yüklem Olması 11
3.3.3. Basit ve Birleşik Kipli Fiillerin Yüklem Olarak Kullanılması 12
3.3.3.1. Basit Kipli Fiillerin Yüklem Olması 12
3.3.3.2. Birleşik Kipli Fiillerin Yüklem Olması 12
3.3.4. İsimlerin Yüklem Olması 12
3.3.4.1. Tek Bir İsmin Yüklem Olması 12
3.3.4.2. Kelime Gruplarının Yüklem Olması 13
3.3.4.2.(1). İsim Tamlamasının Yüklem Olması 13
3.3.4.2.(2). Sıfat tamlamasının yüklem olması 13
3.3.4.2.(3). Sıfat-fiil grubunun yüklem olması 13
3.3.4.2.(4). İsim-fiil grubunun yüklem olması 13
3.3.2. Özne 14

3.3.2.1. Tek Bir Kelimenin Özne Olması 14
3.3.2.2. Kelime Gruplarının Özne Olması 14
3.3.2.2.(1). İsim Tamlamasının Özne Olması 14
3.3.2.2.(2). Sıfat Tamlamasının Özne Olması 14
3.3.2.2.(3). Sıfat-Fiil Grubunun Özne Olması 15
3.3.2.2.(4). Ayrılma Grubunun Özne Olması 15
3.3.2.2.(5). İyelik Tamlamasının Özne Olması 15
3.3.2.3. Özne Yüklem Uyumu 15
3.3.3. Nesne 15
3.3.3.1. Belirtisiz Nesne 15
3.3.3.1.(1). Tek Bir Kelimenin Belirtisiz Nesne Olması 16
3.3.3.1.(2). Kelime Gruplarının Belirtisiz Nesne Olması 16
3.3.3.1.(2).(a). İsim Tamlamasının Belirtisiz Nesne Olması 16
3.3.3.2. Belirtili Nesne 16
3.3.3.2.(1). Tek Bir Kelimenin Belirtili Nesne Olması 16
3.3.3.2.(2). Kelime Gruplarının Belirtili Nesne Olması 16
3.3.3.2.(2).(a). İsim Tamlamasının Belirtili Nesne Olması 16
3.3.3.2.(2).(b). Sıfat Tamlamasının Belirtili Nesne Olması 17
3.3.3.4. Yer Tamlayıcısı 17
3.3.3.4.(1).(a). Tek Bir Kelimenin Yer Tamlayıcısı Olması 17
3.3.3.4.(1).(b) Kelime Gruplarının Yer Tamlayıcısı Olması 17
3.3.3.4.(2). İsim Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Olması 17
3.3.3.4.2.(a). Yaklaşma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları 17
3.3.3.4.2.(b). Bulunma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları 18
3.3.3.4.(2).(c). Ayrılma eki alarak yer tamlayıcısı olan isim tamlamaları .. 18
3.3.3.4.(3). Sıfat Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Olması 18
3.3.3.4.(3).(a). Yönelme Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları 18
3.3.3.4.(3).(b). Bulunma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları 18
3.3.3.4.(3).(c). Ayrılma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları 19
3.3.3.4.(4). İsim-Fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması 19
3.3.3.4.(5). Sıfat-Fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması 19
3.3.3.4.(6). Bağlama Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması 19
3.3.3.4.(7). Birleşik İsim Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması 19
3.3.3.5. Zarf 19

3.3.3.5.(1). Tek Bir Kelimenin Ek Almadan Zarf Olması 20
3.3.3.5.(2). Kelimenin Ek Alarak Zarf Olması 20
3.3.3.5.(2).(a). Eşitlik Hâli Alan Kelimenin Zarf Olması 20
3.3.3.5.2.(b). Yön Hâli Alan Kelimenin Zarf Olması 20
3.3.3.5.(3). Kelime Gruplarının Zarf Olması 20
3.3.3.5.(3).(a). İsim Tamlamasının Zarf Olması 20
3.3.3.5.(3).(b). Sıfat Tamlamasının Zarf Olması 20
3.3.3.5.(3).(c). İsim-Fiil Grubunun Zarf Olması 21
3.3.3.5.(3).(d). Zarf-Fiil Grubunun Zarf Olması 21
3.3.3.5.(3).(e). Tekrar Grubunun Zarf Olması 21
3.3.3.5.(3).(f). Edat Grubunun Zarf Olması 21
3.3.3.5.(4). Bağlama Grubunun Zarf Olması 22
3.3.3.6. Cümle Dışı Ögeler 22
3.3.3.6.(1). Bağlama edatlarının cümle dışı öge olması 22
3.3.3.6.(2). Hitap gruplarının cümle dışı öge olması 22
3.3.3.6.(3). Ara sözlerin cümle dışı öge olması 22
3.4. Kelime Grupları 22
3.4.1. İsim Tamlaması 22
3.4.1.1. İyelik Grubu 23
3.4.1.2. Belirtili İsim Tamlaması 23
3.4.1.2.(1). Tamlayanı ve Tamlananı Tek Kelime Olanlar 23
3.4.1.2.(2) Tamlayanı ve Tamlananı Kelime Grubu Olanlar 24
3.4.1.2.(2).(a). Tamlayanı Kelime Grubu Olanlar 24
3.4.1.3. Belirtisiz İsim Tamlaması 24
3.4.1.3.(1). Tamlayanı ve Tamlananı Tek Kelime Olanlar 24
3.4.1.4. İsim Tamlamasının Kelime Grupları İçindeki Durumu 24
3.4.1.4.(1).İsim Tamlamasının Edat Grubunda İsim Unsuru Olması 24
3.4.2. Sıfat Tamlaması 25
3.4.2.1. Niteleme Sıfatlarıyla Yapılanlar 25
3.4.2.1.(1). Niteleme İsmi Ya Da Niteleme Bildiren Kelime Grubuyla Yapılanlar 25
3.4.2.1.(1).(a). Sıfat ve İsmin Tek Kelimeden Oluştuğu Sıfat Tamlaması . 25
3.4.2.1.(2). Sıfat-Fiil Grubuyla Yapılanlar 25
3.4.2.1.(3). Sıfatı Sayı Grubu Olanlar 25
3.4.2.1.(4). Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamalarında Tamlayan Olması 26
3.4.2.1.(5). Sıfat Tamlamasının Başka Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olması 26
3.4.2.2. Belirtme Sıfatıyla Yapılanlar 26
3.4.2.2.(1). İşaret Sıfatıyla Yapılanlar 26

3.4.2.2.(2). Sayı Sıfatıyla Yapılanlar 26
3.4.2.2.(2).(a) Asıl Sayı Sıfatıyla Yapılanlar 26
3.4.2.2.(2).(b) Sıra Sayı Sıfatıyla Yapılanlar 27
3.4.2.2.(3). Soru Sıfatıyla Yapılanlar 27
3.4.2.2.(4). Belirsizlik sıfatıyla yapılanlar 27
3.4.3. İsim-Fiil Grubu 27
3.4.3.1. –mAḳ Ekiyle Yapılanlar 27
3.4.3.2. –ış Ekiyle Yapılanlar 28
3.4.4. Sıfat-Fiil Grubu 28
3.4.4.1. –gan, -ġan Ekiyle Yapılanlar 28
3.4.4.2. –r,-Ar Ekiyle Yapılanlar 28
3.4.4.3. –mIş Ekiyle Yapılanlar 28
3.4.5. Zarf-Fiil Grubu 28
3.4.5.1. –ıp, –up Ekiyle Yapılanlar 28
3.4.5.2. –ardA –urdA -rdA Ekiyle Yapılanlar 29
3.4.5.3. –a –ı –u -y Ekiyle Yapılanlar 29
3.4.5.4. –dI Ekiyle Yapılanlar 29
3.4.5.5. – gAndA –kandA Ekiyle Yapılanlar 29
3.4.5.6. –ken Ekiyle Yapılanlar 29
3.4.5.7. –mAy Ekiyle Yapılanlar 30
3.4.6. Tekrar Grubu 30
3.4.6.1. Tekrar grubu türleri 30
3.4.6.1.(1). Zıt Anlamlı Tekrarlar 30
3.4.6.1.(2). Yakın Anlamlı Tekrarlar 30
3.4.7. Edat Grubu 31
3.4.7.1. İsim Unsurları Yalın Halde Olanlar 31
3.4.7.1.(1). “birle” Edatıyla Yapılanlar 31
3.4.7.1.(2). “üçün” Edatıyla Yapılanlar 31
3.4.7.2. İsim Unsuru Uzaklaşma Halinde Olanlar 31
3.4.7.2.(1). “keyn” Edatıyla Yapılanlar 31
3.4.8. Bağlama Grubu 31
3.4.8.1. Sıralama Edatıyla Yapılanlar 32
3.4.8.1.(1). “ve” Edatıyla Yapılanlar 32
3.4.8.2. Bağlama Grubunun Tamlamalardaki Durumu 32
3.4.8.2.(1). Bağlama Grubunun Sıfat Tamlamalarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması 32
3.4.8.2.(2). Bağlama Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsuru Olarak Kullanılması 33

3.4.8.2.(3). Bağlama Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması 33
3.4.8.3. Karşılaştırma Edatıyla Yapılanlar 33
3.4.8.3.(1). “hem ….. hem” Edatıyla Yapılanlar 33
3.4.9. Unvan Grubu 33
3.4.9.1. Unvan Grubunun Tamlayan Olması 34
3.4.10. Ünlem Grubu 34
3.4.11. Sayı Grubu 34
3.4.11.1. Sayı Grubunun Sıfat Tamlamasının Sıfatı Olması 34
3.4.13. Birleşik Fiil 34
3.4.13.1. Bir İsim Unsuruyla Bir Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller 34
3.4.13.1.(1). İsim unsuru Türkçe Kökenli Kelime Olan Birleşik Fiiller 35
3.4.13.1.(2). İsim Unsuru Yabancı Kökenli Kelime Olan Birleşik Fiiller 35
3.4.13.2. Her iki unsuru fiil olan birleşik fiiller 35
3.4.13.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller 36
3.5. Cümle Türleri 36
3.5.1. Yüklemin Türüne Göre Cümleler 36
3.5.1.1. İsim Cümlesi 36
3.5.1.2. Fiil cümlesi 36
3.5.2. Yüklemin Yerine Göre Cümleler 37
3.5.2.1. Kurallı (düz) Cümle 37
3.5.2.1.(1). Kurallı Fiil Cümlesi 37
3.5.2.1.(2). Kurallı isim cümlesi 37
3.5.3. Anlamlarına Göre Cümleler 37
3.5.3.1. Olumlu cümle 38
3.5.3.1.(1). Olumlu Fiil Cümlesi 38
3.5.3.1.(2). Olumlu İsim Cümlesi 38
3.5.3.2. Olumsuz Cümle 38
3.5.3.2.(1). Yapı ve Anlam Bakımından Olumsuz Fiil Cümlesi 39
3.5.3.2.(1).(a). –mA Ekiyle Yapılanlar 39
3.5.3.2.(2). Yapı Bakımından Olumlu Anlam Bakımından Olumsuz Fiil Cümlesi 39
3.5.3.2.(2).(a). –mI/-mU Soru Ekiyle Yapılanlar 39
3.5.3.3. Soru Cümlesi 39
3.5.3.3.(1). Soru Ekiyle Yapılanlar 39
3.5.3.3.(2). Soru Kelimeleri ile Yapılan Soru Cümleleri 40
3.5.3.3.(2).(a). “ne” Soru Sıfatıyla Yapılan Cümleler 40
3.5.3.3.(2).(b). Soru zamiriyle yapılan cümleler 40
3.5.3.3.(2).(c). Soru Zarfıyla Yapılanlar 40

3.5.4. Yüklemin Şekil ve Zamanına Göre Cümleler 40
3.5.4.1. Haber Cümleleri 40
3.5.4.2. Tasarlama Cümleleri 41
3.5.5. Yapılarına Göre Cümleler 41
3.5.5.1. Basit Cümle 41
3.5.5.1.(1). Basit İsim Cümlesi 42
3.5.5.1.(2). Basit Fiil Cümlesi 42
3.5.5.2. Birleşik Cümle 42
3.5.5.2.(1). Şartlı Birleşik Cümle 42
3.5.5.2.(2). İç İçe Birleşik Cümle 43
3.5.5.3. Bağlı Cümle 43
3.5.5.3.(1). “kim” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler 43
3.5.5.3.(2). “ki” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler 43
3.5.5.3.(3). “ve” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler 44
3.5.5.3.(4). “ve taḳı” Edatıyla Bağlanan Cümleler 44
3.5.5.3.(5). ”hem …. hem” Bağlacıyla Bağlanan Cümleler 44
3.5.5.3.(6). “ammā” Bağlacıyla Bağlanan Cümleler 44
3.5.5.3.(7). “ança” Edatıyla Bağlanan Cümleler 44
3.5.5.3.(8). “éger/çe” Edatıyla Bağlanan Cümleler 45
3.5.5.3.(9). “belki” Bağlacıyla Bağlanan Cümleler 45
3.5.5.3.(10). “meger” Bağlacıyla Bağlanan Cümleler 45
3.5.5.3.(11). “bes” Edatıyla Bağlanan Cümleler 45
3.5.5.4. Sıralı cümleler 46
3.5.5.4.(1). Bağımlı sıralı cümle 46
3.5.5.4.(2). Bağımsız sıralı cümle 46
4. TRANSKRİPSİYONLU METİN 47
5. SÖZLÜK 94
6. SONUÇ 124
KAYNAKLAR 129
ÖZ GEÇMİŞ
ESERİN TIPKI BASIMI

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e. **:** Adı geçen eser
Ar. **:** Arapça
Far. **:** Farsça
Hz. **:** Hazreti
vb. **:** ve benzeri

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ا (آ)	a, ā	ص	ṣ
ا (أ)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ż, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	s̱	غ	ġ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ڭ	ñ
د	d	ل	l
ذ	z̲, d̲	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ى	y, ı, i, ī
		ء	’

METNİN OLUŞTURULMA VE TEZİN İNCELEME BÖLÜMÜNDE UYULAN ESASLAR

1. Ayetler ve hadisler aslına uygun olarak Arap alfabesiyle yazılmıştır.
2. Varak ve satır numaraları satırın başında belirtilmiştir.
3. İnceleme bölümünde incelemeye örnek olarak seçilen kelime veya kelime grubunu daha görünür kılmak için bu unsurların altı çizilmiştir.
4. Metni oluştururken kelimelerde hareke varsa harekeye uygun okunmuş, harekenin kullanılmadığı yerlerde dönemin ses yapısı esas alınmıştır.
5. Eserde geçen özel isimler çeviri yazı bölümünde büyük harflerle yazılmış ve bu isimlere gelen hal ekleri kesme işaretiyle ayrılmamıştır.
6. İnceleme bölümünde örnek verilirken bazı kelime grupları cümle içinde, bazıları da sadece kelime grubu şeklinde yazılmıştır. Ayrıca metinden seçilen örneğin hangi varaktan ve kaçıncı satırdan alındığı parantez içinde gösterilmiştir.
7. Metnin daha iyi anlaşılması için metinde olmayan noktalama işaretleri kullanılmıştır.
8. Metinde okunamayan ve emin olununamayan kelimeler [ ] ile gösterildi.
9. Metin okunurken dönemin ses özellikleri dikkate alındı. tofraú, keçe, til, mΨn…
10. Bölüm başlıkları metinde olduğu gibi vurgulanarak (kalın) gösterildi.

1. GİRİŞ

Çağatay Edebiyatı Hakkında Bilgi

Çağatay edebiyatı ismini Cengiz Han'ın ikinci oğlu Çağatay'ın adından alınmıştır (Ölmez, 2007, 173-219). Çağatay edebiyatının sınırları kesin olarak çizilmemiştir. Fuad Köprülü'ye göre 'Moğol istilasından sonra Cengiz çocukları tarafından kurulan Çağatay, İlhanlı ve Altınordu imparatorluklarının medeni merkezlerinde 13-14. asırlarda inkişaf eden ve Timurlular devrinde bilhassa 15. asırda klasik bir mahiyet alarak zengin bir edebiyat yaratan edebi Orta Asya lehçesidir' (Köprülü, 1945, 270).

Eckmann Çağatay edebiyatını üç döneme ayırır. 1. Klasik (ya da Nevâyî) Öncesi Dönem (15. yüzyılın başından Nevâyî'nin ilk divanını yazdığı 1465'e kadar olan dönem-15. yüzyılın ilk yarısı): Harezm-Altınordu Türkçesi ile Klasik Çağatay Türkçesi arasında geçiş dönemidir. Bu dönemde meydana getirilen divanlar, düzen bakımından klasik devirdeki kadar gelişmiş değillerdir. Bu dönemin başlıca temsilcileri: Sekkâkî, Lutfî, Atâyî, Haydar Tilbe, Yusuf Emîrî, Ahmedî, Yakınî, Seydî Ahmed Mirza, Gedâyî.

2. Klasik Çağatayca Dönemi (1465-1560, 15. yüzyılın ikinci yarısı ve 16. yüzyılın ilk yarısı): Bu dönem 'Nevâyî-Baykara' dönemi olarak da bilinir. Bu dönem saray dili Farsça iken Türkçe önemli eserler yazılmıştır. Başlıca temsilcileri: Hüseyin Baykara, Ali Şir Nevâyî, Hâmidî, Muhammed Salih, Şeybâni Han, Ubeydullah Han, Babür, Kâmran Mirza, Bayram Han, Haydar Mirza, Emâni, Sâdıkī-i Kitâbdâr. 3. Klasik Sonrası Dönem (1600-1921, 16. yüzyılın ilk yarısından 19. yüzyılın sonuna kadar): Çağatay edebiyatının yerini Özbek edebiyatına bıraktığı dönemdir. Bu dönem başlıca temsilcileri: Ebu'l-Gazi Bahadır Han, Munis Harezmi, Agehī, Kâmil, İvaz Otar, Baba Rahim Meşreb, Ömer Han, ve oğlu Muhammed Ali Han, Cihan Hatun, Muhammed Şerif (Eckmann, 1959, 141 ; Manuel, 1966, 9-10).

Çağatay Türkçesi, 15. yüzyılın başlarından 20. yüzyılın başlarına kadar varlığını sürdürmüştür. Harezm ve Karahanlı Türkçesi dönemlerinde bütün Türk dillerinin ortak dili haline gelirken Karahanlı Devletinin dağılmasıyla Harezm ve Kıpçak Türkçesi kollları ortaya çıkmıştır. 14. yüzyılda Timur'un Türk birliğini sağlamasıyla Çağatay Türkçesi canlanmış, daha sonra yerini Özbekçeye bırakmıştır (Argunşah, 2020, 13-17).

Farsçanın resmi dil olarak kabul edildiği dönemde, Arap edebiyatıyla beraber Fars edebiyatının etkisi daha yoğun görülmektedir (Türk, 2019, 2191-2203).

Çağatay Türkçesiyle divan, mesnevi, tarihi eserler, dini kitaplar, tıp kitapları vb. her alanda eserler verilmiştir. Fıkıh da bu alanlardan biridir. Bu eserlerden biri de incelediğimiz Şehr-i Gülşen adlı eserdir. Şehr-i Gülşen son dönem Çağatay Türkçesi söz varlığı ve dil özelliklerine sahiptir. Eserde Türkçe, Farsça, Arapça kelimelere rastlanılmakta olup döneme ait ses değişiklikleri ve eklerin kullanımı görülmektedir. Eserin kim tarafından yazıldığı bilinmemektedir. Ancak eserin son varağının son satırında tamamlanmamış şekilde yer alan ''Târihga bir min iki yük tokuz, birinci yılında cemâdil

evvelni...'' cümlesinden hareketle bu eserin miladi 1794-95 yıllarında yazılmış olabileceği düşünülmektedir. Eser, Gunnar Jarring Koleksiyonundan temin edilmiştir. Prov. 62 olarak kayıtlı alvin.portal.org internet adresinde yer almaktadır. Üzerinde yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. 136 varak yani 272 sayfadan oluşmuştur. Bu incelemede ise ilk 65 varak, 1a-65b sayfaları toplam 130 sayfa ele alınmıştır. Her sayfada 13 satır bulunmaktadır. Kâğıt düzeni olarak sol taraftan 3 cm, sağ taraftan 1 cm, üstten ve alttan 2,5 cm boşluk tahmini bırakılarak yazılmıştır. Eserin bazı kısımlarında yanlış yazılan bölümler çizilmiş, doğrusu boş alana eklenmiştir. Okunaklı Arap harfleriyle yazılmış olup bir fıkıh kitabıdır. Türkçe metinde hareke kullanılmazken ayet ve hadislerde hareke kullanılmış, altı çizilmiş, yanına + işareti koyulmuştur. Yirmi iki 'bâb' adı verilen bölümden oluşmuştur. Bu bölümlerin başlığı sıralanırken kırmızıyla yazılmıştır. Ele alınan konuya ait sorular sorulup cevaplar verilerek müellif tarafından açıklanmıştır.

Eserin dil özelliklerinden yola çıkarak Çağatay Türkçesi son döneminde yazıldığı düşünülmektedir. Son dönemde az sayıda çalışma olduğu ve söz dizimi çalışması olmadığı için bu eser seçilmiştir.

2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Şehr-i Gülşen adlı eser hakkında yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak bu çalışmada çeşitli cümle bilgisi (inceleme-metin-sözlük) tezleri incelenmiştir. Çağatay Türkçesiyle yazılmış fıkıh kitapları hakkında pek çok çalışma yapılmıştır.

Yüksek lisans düzeyindeki çalışmalar içerisinde:

Fatih Erbay(2003)' ın Muhammed bin Ahmedü'z-zūdid'e ait Çağatayca bir fıkıh kitabı,

Yurdagül Aydın Üngör(2015)' ün Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri (Sâffât, Sad ve Zümer sureleri): İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım,

Gülşen Arslan Pekgöz(2016)' ün Doğu Türkçesi Kur'an Tefsiri (Sebe, Fâtır ve Yasin sureleri) (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin-Tıpkıbasım),

İbrahim Taş(2001)' ın Çağatayca Kur'an Tefsiri 21a-41b (Giriş-Metin-Dizin), Esra Kuru (2013)'nun Cafer Iyânî'nin Nûr-nâme'si (inceleme-metin) yer almaktadır.

Doktora düzeyindeki çalışmalar içerisinde ise:

Murat Altuğ(2014)'un 16. yüzyıla ait Figani'nin İskendernamesi üzerinde bir sentaks incelemesi,

Sadi Gedik(2020)'in Kimyâ (Çağatayca Bir Mesnevi) (İnceleme-Metin-Çeviri-Dizin-Sözlük-Tıpkıbasım)

Sadi Gedik(2010)'in Baba Rahim Meşreb'in Kitab-ı Mebde-i Nur Mesnevisi (İnceleme-metin-gramer-dizin),

Ayşegül SERTKAYA(2015)'nın Tezkire-i Evliyâ'nın Çağatay Türkçesi Çevirisi Arap ve Uygur Harfli Yazmaların Transkripsiyonlu Metni,

Saidbek Boltabayev(2017)'in Çağatayca Mevahib-İ Aliyye (Tefsir-i Hüseynî) Tercümesi (183b – 308b Giriş-Gramer-Metin-Dizin),

Suat ÜNLÜ(2004)'nün Karahanlı Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi TİEM 73, Giriş-Metin-İnceleme-Analitik Dizin,

Emek Üşenmez(2016)'in Türkçe İlk Kur'an Tercümelerinden Özbekistan Nüshası Satır Arası Türkçe-Farsça Tercümeli (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Ekler-Dizin-Tıpkıbasım),

Hamza Zülfikar(1970)'ın Çağatayca Kur'ân Tefsiri, Dilbilgisi İncelemesi-Metin-Dizin,

Necati Demir(2023)'in Şecere-i Terâkime Türklerin Soy Kütüğü Ebulgâzi Bahadır Han yer almaktadır.

3. İNCELEME

3.1. Şehr-i Gülşen'in Tertibi Ve Muhtevası

Eserin yazarı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak eserin son sayfasının son satırında ''Tūrihga bir min iki yüz tokuz, birinci yılında cemūdil evvelni...'' şeklinde eksik bir cümle yer almaktadır. 1a' dan 2b'ye kadar ilim öğrenmenin gerekliliğinden bahsetmiştir. Müellif eserin adının Şehr-i Gülşen (Şehr-i Gülşen atlıġ kitābnı cemʿ ḳılġalı şüġul ḳıldım) olduğunu sayfa 2b'de söylemiştir. İslam'da ilim öğrenmenin farz olduğunu, ilim yoksa erdemin de olmayacağını, ilimsiz yapılan amellerin geçersiz olduğunu söylemiştir. Mümin müminin kardeşidir sözüyle Arapça ve Farsça kelimelerden habersiz olan Peygamber ümmetinin ders almasının kolay olması, okuyup ancak anlamayan Müslümanların okuduktan sonra yazarın ruhuna fatiha-ihlas okuması ve Allah'ın rızasını almak ümidi ile kaleme aldığını söyleyerek eseri yazma sebebini 2b'de açıklamıştır. 3a'da bu kitabın okuyanları karanlıktan aydınlığa ve alimler safına çıkaracağını, anlatılanları yapanın Müslümanlığın gereklerini yerine getirmekte bahanesinin kalmayacağını, bu sözleri okuyup anlayıp bir şey yapmayanın -Müslümanlık için çabalamayanın- Hıristiyan ve Yahudi'den farkı olmayacağını söylemiştir. 22 'bāb' (bölüm) olarak düzenlemiştir. 3a-3b-4a'da bölümleri ve başlıkları sıralamıştır.

1. evvelḳı bāb ʿilmniñ faẓīletiniñ beyānı
2. ikinçi bāb namāznıñ faẓīletiniñ beyānı
3. üçünçi bāb duʿānıñ faẓīletleriniñ beyānıda,
4. törtünçi bāb ramażānnıñ faẓīletleriniñ beyānıda,
5. béşinçi bāb birbirige ḫulḳ-ı muḥabbet ḳılmaḳnıñ beyānıda,
6. altınçı bāb birbirige ḫulḳ-ı muḥabbet ḳılmaḳnıñ beyānıda,
7. yétinçi bāb saḫi ve seḫāvetniñ beyānıda,
8. sékizinçi bāb ʿaklnıñ faẓīletleriniñ beyānıda,
9. toḳuzunçı bāb tilini ʿayb-pūşluḳnıñ beyānıda,
10. onunçı bāb ġıybetdin yaġmaḳnıñ beyānıda,
11. on birinçi bāb ġıybetniñ şumluḳınıñ beyānıda,
12. on ikinçi bāb yalġan aytġannıñ emānetge ḫıyānet ḳılġannıñ yamanlıḳınıñ beyānıda, 13. on üçüngü bāb ʿālimlerġa ḥaḳāret ḳılġannıñ şumluġınıñ beyānıda,
14. on törtünçi bāb süḫançılıḳ yaʿni aña baḳıp bir nime dip anıñ şumluḳınıñ beyānıda,
15. on béşinçi bāb ādem-zādnıñ maʿsiyyetleriniñ beyānıda,
16. on altınçı bāb aġır alıp yengil satḳuçılarnıñ şumluḳınıñ beyānıda,
17. on yétinçi bāb bidʿat işlerni ḳılġuçılarnıñ beyānıda,
18. on sékizinci bāb zinānıñ yamanlıḳınıñ beyānıda

19. on toḳuzunçı bāb ata ananıñ ḥaḳḳını ferzend edā ḳılmaḳnıñ beyānıda,
20. yigirminçi bāb Ḫaḳ Teʿālani tola yād ḳılmaḳnıñ beyānıda,
21. yigirmi birinçi bāb şarābḫornıñ yamanlıḳınıñ beyānıda,
22. yigirmi ikinçi bāb livāṭa ḳılġuççılarnıñ şumluḳınıñ beyānıda.

hakkında bilgi verilen bölümler başlıklarıyla oluşturulmuştur. Beşinci bāb'ta sıralanan bölüm başlığı ile açıklamanın olduğu 33a sayfasındaki başlık farklı yazılmıştır. Aynı durum altıncı bāb (38a) ve yedinci bāb(44b) için de geçerlidir. Bu incelemede ilk sekiz bāb açıklanmıştır. 9. bāb başlığı verilmiş olup ayrıntı ikinci kısımdadır.

1. evvelḳı bāb ʿilmniñ faẓīletiniñ beyānı: 4a-10a arasında yer almaktadır. Bu bābta ilim öğrenmenin gerekliliğinden ve öğrenilenlerle amel işlenmesi gerektiğinden bahsedilmektedir.

2. ikinçi bāb namāznıñ faẓīletiniñ beyānı: 10a-24b arasında yer almaktadır. Bu bābta namazın öneminden ve kazasının olamayacağından söz edilmektedir.

3. üçünçi bāb duʿānıñ faẓīletleriniñ beyānıda: 24b-29b arasında yer almaktadır. Bu bābta dua eden kişinin Allah'ı dost olarak kabul ettiği anlatılmaktadır.

4. törtünçi bāb ramażānnıñ faẓīletleriniñ beyānıda: 29b-33a arasında yer almaktadır. Bu bābta oruç tutan kişiye mükafatlarını Allah'ın vereceğinden söz edilmektedir.

5. béşinçi bābda tevāżıʿnıñ beyānıda: 33a-38a arasında yer almaktadır. Bu bābın başlığının sıralamanın verildiği sayfa ile açıklamasının yapıldığı sayfada farklı olduğu tespit edilmiştir. Burada Allah'ın tevazu gösteren kişinin derecesini arttıracağından ve kibirli davranan kişinin kıyamet günü azap göreceğinden bahsedilmektedir.

6. altınçı bābda ḫoş-ḫūyluḳnıñ beyānıda: 38a-44b arasında yer almaktadır. Bu bābın başlığının sıralamanın verildiği sayfa ile açıklamasının yapıldığı sayfada farklı olduğu tespit edilmiştir. Bu bābta insanın başına gelen her şeyin güzel ahlaktan olduğu anlatılmaktadır.

7. yétinçi bāb ṣūḫānnıñ ḫāṣiyetni beyān ḳılur. 44b-61a arasında yer almaktadır. Bu bābın başlığının sıralamanın verildiği sayfa ile açıklamasının yapıldığı sayfada farklı olduğu tespit edilmiştir. Ancak sıralamanın yapıldığı başlığa uygun açıklama yapılmıştır. Burada cimri kişinin allah'tan uzak, cömert kişinin ise Allah'a yakın olduğu hakkında bilgiler verilmektedir.

8. sékizinçi bāb ʿaklnıñ faẓīletleriniñ beyānıda: 61a-65b arasında yer almaktadır. Bu bābta aklını kullanan kişinin günahlardan uzak duracağı hakkında bilgiler yer almaktadır.

9. toḳuzunçı bāb tilini ʿayb-pūşluḳnıñ beyānıda: Bu bölümün sadece başlığı verilmiş olup açıklaması diğer yarısında yer almaktadır.

3.2. Şehr-i Gülşen'in Yazım Özellikleri

Çağatay Türkçesi ile yazılan Şehr-i Gülşen'de dönemin dil özellikleri net bir şekilde görülmektedir. Özellikle Çağatay ve Arap-Fars imlâsı yazı geleneklerinin etkili olduğu görülür. Nesih yazı türüyle kaleme alınmış, asıl bölümü harekesiz bir metindir.

Metnin imlâ özellikleri şöyledir:

1. Türkçe metin harekesiz yazılmışken metinde geçen ayet ve hadisler harekeli olarak verilmiştir.

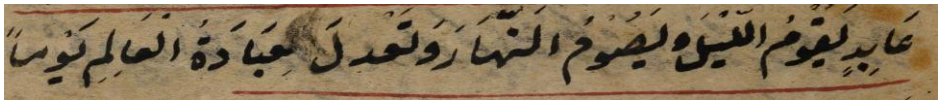

2. Metnimizde kapalı é' yi gösteren bir işaret bulunmamaktadır. Ancak dönemde kullanıldığını görmekteyiz. Timur Kocaoğlu'nun 'Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı Kapalı é / i Meselesi' adlı makaleden yola çıkarak kelimeler okunmuştur. Makalede kapalı é'nin Çağatay Türkçesinde 'ى' ile gösteridiği aktarılmaktadır. Bu metinde de kapalı é olduğunu düşündüğümüz bazı bakelimeler 'ى' ile bazıları 'ى' siz yazılmıştır. Örneğin ;

'dép' , 'éken' , 'kétse' ,

'kérek' , 'mén' 'yétinçi'

3. Bazı Arapça kelimelerin yazılışında ' ى' sesi yok iken metinde 'ى ' li kullanımlara rastlanmıştır.

ʿālimlerġa ṣadaḳa birle ʿizzet ḳılmaṣ (64a/2-3).

Müʿminniñ bu dünyāda nime ki bérip kānīdür (49b/4-5). 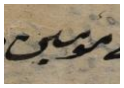

4. Metinde ünlülerin gösteriminde ه, و,ی, ا harfleri Türkçe sözcükler için genellikle her ünlü için kullanılmıştır.

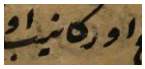 örgenip (1a/6)

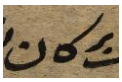 bérgen (1b/8)

almaġay(1b/1)

ḳılmaḳı (1a/5)

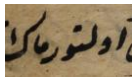 olturmaḳ (4b/13)

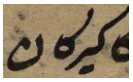 kirgen (3a/4)

5. Türkçe kelimelerde nazal/geniz n (ñ) kullanılmıştır. ‘ نک ’ ile gösterimiştir.

köñül (18b/11)

miñ (60b/8)

6. ‘ki’ bağlacının bazen kendinden önceki kelimeye bitişik bazen ayrı yazıldığı tespit edilmiştir. Az kullanılmış olan ‘kim’ şekli ise genellikle ayrı yazılmıştır.

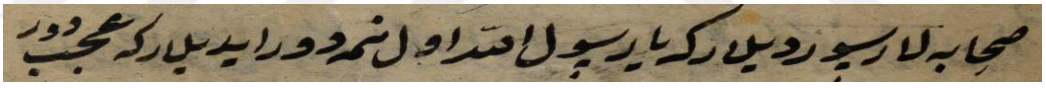

Ṣaḥābeler sordılar ki : ‘Yā Resūl Allah ol nimedür aydılar ki ʿacebdür(19a/11)?

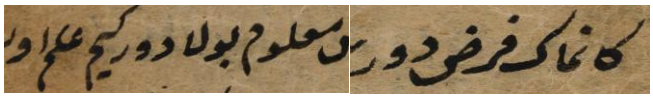

Bes maʿlūm boladur kim ʿilm örgenmek farżdur(1b/11-12).

7. p ünsüzü için genel olarak ‘ب’ ile yazılmıştır. پ şekli az da olsa görülür. Dönemin dil özellikliğine göre ب ile yazılan bu ünsüz kelimeye göre p şeklinde transkribe edilmiştir.

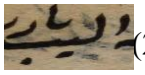 (21b/5) dép (22a/5)

8. a ünlüsü Türkçe kelimelerde kelime başında elif kullanılarak yazılmıştır. Örneğin:

ay- , aña, ata .

Kelime başında a ünlüsü çok az آ şeklinde kullanılmıştır. Örneğin: almaḳ.

Kelime ortası a ünlülerinde ise 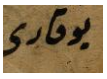 yuḳarı, 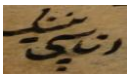 anasının, yalġan kelimeleri gibi bazı kelimelerde elif kullanılarak gösterilmiştir. Fakat n kanı, maŋa gibi bazı sözcüklerde ise kelime ortası a ünlüleri gösterilmemiştir.

Kelime sonu a ünlüleri genellikle gösterilmiştir. ana, saña, ara kelimeleri bu kullanıma örnek gösterilebilir.

Kelime sonu a ünlüsü için genellikle elif kullanılmış, he (ه) ise kelime sonuna gelen Türkçe eklerin son ünlüsü için kullanılmıştır. Örneğin: korusa kelimesindeki –sa şart eki ünlüsü için he (ه) kullanılmıştır.

9. Türkçe kelimelerde kelime başı, ortası ve sonunda yer alan ı/i ünlüleri için büyük oranda ى kullanılmıştır. ḳılmaḳ, ḳolını.

Fakat kiçe (gece), 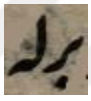 birle gibi bazı kelimelerde ise kelime başı i ünlüsü için herhangi bir işaret kullanılmamıştır.

10. o/ö/u/ü ünlüsü için و harfi kullanılmıştır. bolġay, ḳılıpdurlar, öteydurġan kelimelerinde bu ünlülerin vav (و) ile gösterilmesi gibi diğer Türkçe kelimelerde de genellikle bu ünlü yer almaktadır.

11. Arapça-Farsça kelimelerin genellikle aslına uygun şekilde yazıldığı görülmüştür.

farż , ʿilm

afitāb gedā

Ancak bazı kelimelerde uyumsuzluk görülür.

Kelimenin aslı ى sizdir.

Kelimenin aslı ى sizdir.

Kelimenin aslı ‘ع’ lidir.

12. Arapça-Farsça kelimelere gelen Türkçe eklerin ünlüleri gösterilmiştir. a/e ünlüsü için hem elif (ا) hem de (ه) kullanılmıştır. Örneğin: 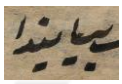 beyānıda, 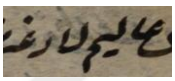 ʿālimlerġa.

13. Çağatay imla geleneğinde Türkçe kelimelerde ص ve ط harfleri kullanılmamıştır. Bu durumu metinde de görülmektedir. Örneğin 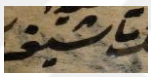 taşıġa kelimesi için ت kullanılmıştır. 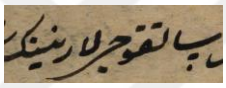 satķuçılarnıñ kelimesi için س kullanılmıştır.

14. Arapça-Farsça tamlamalarda ilk kelime sonunda herhangi bir ünlü ile tamlamalar gösterilmemiştir. Örneğin:

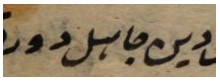 dīn-i cāhildür,

ehl-i sünnetdin

15. Metinde ‘ç’ sesi hem ج hem de چ harfleriyle gösterilmiştir. 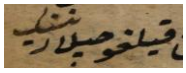 ķılġuçılarnıñ, ķılġuçılar.

16. Arapça bir kelime olan suʾāl kelimesindeki **‘ع’** kullanılmamıştır. 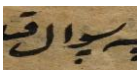 suvāl.

3.3. Cümle Bilgisi / Cümlenin Ögeleri

Bu bölümde metni, cümlenin ögelerini oluşturan yüklem, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarfı yapı bakımından ele alıp bu ögelerin cümledeki yer alış biçimleri ile aralarındaki ilişkiler açısından incelenmeye çalışılacaktır.

3.3.1. Yüklem

Metinde yüklem olarak basit ve birleşik fiiller ile ek fiille çekimlenmiş isimler kullanılmıştır.

3.3.1.1. Yüklemi Basit Fiil Olan Cümleler

Metinde en çok rastladığımız cümle, yüklemi basit fiil olan cümlelerdir. Kısa cümlelerin çoğu basit fiillerden oluşan yüklemlerle kurulmuştur.

- Yaʿnī ḥażreti peygamber ṣallallahu ʿaleyhi vessellem aydılar (8b/4).
- Anıñdın sordılar ki nime mundaġ ḳılasın (15b/10).
- Mescidge barurda yügürmaġay āheste barġay (16a/5).
- Ḫudādın ḳorḳmaḳı teʾḫīr tapar (5a/10).
- Üçün baḫş ḳılur mikin dép ümīd birle ḳalem sürdüm (3a/1).

3.3.2. Yüklemi Birleşik Fiil Olan Cümleler

3.3.2.1. İsim ve Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiillerin Yüklem Olması

Metindeki birleşik fiillerin çok büyük bir kısmı, bir isim unsuruyla bér-, bol-, ét-, eyle-, kıl-, ol-, yé- vb. bir yardımcı fiilin birleşmesiyle oluşmuştur.

3.3.2.1.(1). Yardımcı Fiili bol- Olan Birleşik Fiillerin Yüklem Olması

- Allah Teʿāladın yırak bolur (20a/1).
- Terk şol vesvāsġa mağrur boladur (22b/4).
- Meğer şūm ferzend bāreside düzaḫḳa giriftār bolur (24a/3).
- Bī-vefā ʿālem üçün tekebbür ḳılıp ʿaẕāblıġa ʿuḳūbetge giriftār bolmaġıl (35a/8).
- Meğer bed-ḫūylıḳ tevbe birle defʿ bolmas (38b/12).

3.3.2.1.(2). Yardımcı Fiili ḳıl- Olan Birleşik Fiillerin Yüklem Olması

- Yaʿnī yaḫşi ḫūy ʿÖmerni ziyāde ḳılur (41b/10).
- Taḫı behişt mü tamaʿ ḳılur-sin (42a/5).
- Tañla néçük cevāb ḳılur-sin (46b/3).
- Şuña nā-ḫurūş sedā ḳıldı (47b/8).

- Til tevāżıʿ ḳıladur (50b/12).

3.3.2.1.(3). Yardımcı Fiili al- Olan Birleşik Fiillerin Yüklem Olması

- ʿĀḳılnıñ nişāneşi oldur ki körgen nimerşedin ʿibret alur (62b/7).

3.3.2.1.(4). Yardımcı Fiili bér- Olan Birleşik Fiillerin Yüklem Olması

- Ḳurānda mundaġ ḫaber béripdür (11b/1).
- Her kimerse bu āyetni tola aytsa Allāh Teʿāla anı dünyāda ʿāfiyet bérür (27b/8-9).
- Ötegenge nime éken ötemegenge nime éken Ḫudā dép fısḳ (u) fesādġa köñül béredür (22a/9-10).

3.3.2.2. Tasvirî Fiillerle Kurulan Birleşik Fiillerin Yüklem Olması

Bir asıl fiil ile sesli zarf-fiil ekinin birleşmesinden oluşan ve tasvirî fiil olarak isimlendirilen birleşik fiillere, metinde diğer birleşik fiillere göre daha az rastlanır. Yardımcı fiil olarak genellikle al-, bil-, u-, tur-, bér-, yaz- fiilleri kullanılır.

3.3.2.2.(1). Yardımcı Fiili al- Olan Birleşik Fiillerin Yüklem Olması

- Dünyādār dervīş ve gedāylar birle iki ʿālemde teñ bolalmas (53b/11-12).
- ʿİlm birle Ḳurānnı Allāh Teʿāladın bölek örgenalmas (6a/2).
- Éger tola ḳażā bolsa pādşāhlar hem bu ḥesābda aşlıḳ béralmas (24b/6-7).
- Yaʿnī ḳażānı duʿādın bölek nimerse yanduralmas (25a/1).
- Helāldın tafıp ḥarāmġa ḫarçlasa düzaḫdın çıḳalmaş (34a/6-7).

3.3.2.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiillerin Yüklem Olması

- Üçün baḫş ḳılur mikin dép ümīd birle ḳalem sürdüm (3a/1).
- Yaʿnī be-taḥḳīḳ kerimni yād ḳılıp duʿānı uzaḳ ḳılġuçılarnı dost tutar (25a/5-6).
- Kimerşe Ḥaḳ sözini aytsa ḳulāḳ salmay (37b/13).

3.3.3. Basit ve Birleşik Kipli Fiillerin Yüklem Olarak Kullanılması

3.3.3.1. Basit Kipli Fiillerin Yüklem Olması

- Yaʿnī ḥażreti peygamber ṣallallahu ʿaleyhi vessellem aydılar (8b/3-4).
- Ḫudā-yı Teʿālaġa düşman bolupdur (9a/5).
- Mescidge barurda bu āyetni oḳuġay (16b/8).
- Halāṣ ḳılışḳa güşīş ḳılġay ziyāde ʿamel ḳılsa himmeti bilür (2a/1).
- Yaʿnī namāz güzerler vaḳti ki namāzġa turadur (12b/3).

3.3.3.2. Birleşik Kipli Fiillerin Yüklem Olması

Birleşik zamanlı fiillerin yüklem olduğu cümlelerde i- fiilinin ‘ér-’ çoğunlukla ayrı yazıldığı görülür.

- Tola namāz öter érdi (20b/11-12).
- Dünyāda tola alış bériş ḳılur érdim (50a/4-5).
- Lāzımlıḳ nersani bazardın özleri alıp köterip kélür érdiler (35a/2).
- Bitip ibereñler ceḫāletge ḳalmaydur-mén dér érdi (57b/1).
- Tüvängerniñ işikge barġalı ḳoymas érdim (53a/11).

3.3.4. İsimlerin Yüklem Olması

Metindeki yüklemlerin çoğu fiilden oluşurken az da olsa isimden oluşan yüklemler de vardır. İsimlerden oluşan yüklemler ya tek bir isim ya da kelime grubu şeklindedir.

3.3.4.1. Tek Bir İsmin Yüklem Olması

- Munıñ yaruġluḳı ʿilmdür (1a/13).
- Terkniñ ẓāhirī ḳandaġ ki cāhīldür (5a/11).
- Kişige bilgen ʿilmni ʿamelge kéltürse ol hemedin ʿālimdür (5b/7).
- Her kimerse ki fısḳ (u) fesādġa māyildür (15a/12).

Ek fiilin geniş zaman biçiminin teklik 3. şahıs çekimlerinde bildirme eki almayan isimler de yüklem olarak kullanılır.

- Bir-ḥesāb bardim ki ṭaʿāmıda şüphesi bar (20b/12-13).
- Ḫudānı peyġamberni bilmeydürġan kāfir aṣla yoḳ (21b/12-13).

- Hīç vaḳītde bölek ayrılıp ötemek yoḳ (11a/3).
- Namāznı ḳażā ḳılışġa hīç vaḳtde yol yoḳ (11a/8).
- Ḫudānı peyġamberni bilmeydürġan kāfir aṣla yoḳ (21a/12-13).

3.3.4.2. Kelime Gruplarının Yüklem Olması

3.3.4.2.(1). İsim Tamlamasının Yüklem Olması

- Cemīʿ-i nağme oyun külgi şeyṭānnıñ kārıdur (11b/4).
- Aydılar ki Ḫudānıñ ġażabıdur (39b/6).
- Éger imām-ı muʿteḳitniñ sözidür (43b/3).
- Égerçe her cüz ṭāʿat taḳvā- dār bolṣalar mu Ḫudānıñ düşmenidür (45b/6-7).

Arapça ve Farsça kurallara göre oluşturulmuş isim tamlamalarının da yüklem olarak kullanıldığı görülür.

- Ve kişike bilgen ʿilmni ʿamelke kéltürmese ol dīn-i cāhildür (5b/8).
- Éger namāznı terk ḳılıp ölgen bolsa behişt ümīd ḳılmaḳı ḫayāl-i fāsiddür (24a/7-8).
- Cevāb bérmek farż-ı kifāyedür (35b/1).

3.3.4.2.(2). Sıfat tamlamasının yüklem olması

- Nime üçün bu cihān bir iki eşiklik yıḳılġan serilġan köhne saraydur (1a/2-3).
- Ammā yine vaḳtde Ḫudāġa sözitmeḳ uluġ günāhdür (11b/12-13).
- Éy müʾmīn dünyānı ʿazīz tutmaḳ ʿayn ḫaṭādur (50a/10).

3.3.4.2.(3). Sıfat-fiil grubunun yüklem olması

- Ḫaḳ Teʿāla mālnı égesidin obdānraḳ saḳlaġuçıdur (55b/3).

3.3.4.2.(4). İsim-fiil grubunun yüklem olması

- Namāzdın fārīġ bolup yine ticāretge sebeb kılmaḳdur (15b/6-7).
- Tekebbürniñ ibtidāsı selām ḳılmaslıḳ tevāżıʿnıñ ibtidāsı selām ḳılmaġlıḳdur (34b/10-11).

3.3.2. Özne

Metindeki cümlelerin özneleri genellikle tek kelimeden veya kelime gruplarından oluşmaktadır.

3.3.2.1. Tek Bir Kelimenin Özne Olması

- Baʿżılar ʿilmni faḫr (u) mübāḥāt üçün örgenürler (2a/10-11).
- Ḳurān aña laʿnet ḳılur (7b/1).
- Ḍalālet birle yürgen bolsa Ḫudā laʿnet ḳılur (23b/6-7).
- Namāz ol kimersedin ḳaçar (15a/12-13).

3.3.2.2. Kelime Gruplarının Özne Olması

Metnimizde kelime grupları da özne göreviyle kullanılmaktadır. Özellikle isim tamlaması, sıfat tamlaması, isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, bağlama grubu, unvan grubu, ayrılma grubu ve iyelik tamlaması özne olarak kullanılmaktadır.

3.3.2.2.(1). İsim Tamlamasının Özne Olması

- Yaʿnī dünyanıñ hemesi ḳarañġudur (1a/12).
- Terkniñ ẓāhirī ḳandaġ ki cāhīldür (5a/11).
- Yaʿnī hem-sāye-i mescidniñ namāzı dürüst bolmas (14b/4).
- Anıñda namāznıñ muḥabbeti yoḳtur (15a/12).
- Çerā ki köñülniñ niyyeti iʿtibārdur (19b/3-4).

3.3.2.2.(2). Sıfat Tamlamasının Özne Olması

- Her müʾmīn ki bī-riyā pür-hüner-kār bolsa ṭāʿtı Ḥaḳ Teʿāġa pesendīde bolur (11a/10-11).
- Her kişi açıġ kilse aẕıde yutmaṣa tola bolġanda nā-çār yutar (39b/11).
- Bu işim kiçe tañ atḳunça namāz ötegendin bihraḳdur (32a/3-4).
- Her kimerse kibrige mağrur bolupdur ol şaḳīdür (33b/10-11).

3.3.2.2.(3). Sıfat-Fiil Grubunun Özne Olması

- Yaʿnī cemāʿatsiz ötegen namāz namāz émes (14b/2-3).

3.3.2.2.(4). Ayrılma Grubunun Özne Olması

- Ḫudādın ḳorḳmaḳı teʾḫīr tapar (5a/10).

3.3.2.2.(5). İyelik Tamlamasının Özne Olması

- Méniñ nefsim ve mālım anıñ dép behiştge daʿvā ḳılmaḳdur (49a/5).

3.3.2.3. Özne Yüklem Uyumu

Metindeki cümlelerde özne ile yüklem arasında teklik çokluk bakımından çoğunlukla uyumun var olduğu görülmüştür.

- Baʿżılar ʿilmni faḫr (u) mübāḥāt üçün örgenürler (2a/10-11).
- Olar bile behişt seyr ḳılurlar (53a/3).

Ancak az da olsa bu uyuma aykırı örneklere de rastlamak mümkündür. Bu durum, eserin konuşma dilinden yazı diline aktarılmış olma ihtimali dikkate alındığında konuşma dilinin kuralsızlığıyla açıklanabilir.

- Baʿżılar aytur ki dünyā şerefini istep ṭaʿat ḳıla-mén der (9b/11).
- Kāfirler nefs (u) şeyṭān şeyṭān birāderidür (40a/1-2).

3.3.3. Nesne

Metindeki nesneleri, belirtme eki almaksızın teşkil edilen belirtisiz nesne ile belirtme eki alarak oluşturulan belirtili nesne olarak iki grupta değerlendirebiliriz. Yüklem olan fiil, geçişli bir fiilse etkilediği bir nesne alırken, geçişsiz bir fiilse nesne almaz, kılış ve oluş özne üzerinde olur.

3.3.3.1. Belirtisiz Nesne

Belirtisiz nesne tek bir kelimeden oluşabildiği gibi çeşitli kelime gruplarından da oluşabilmektedir. Bu tür nesneler genel ve herhangi bir varlığı karşılar.

3.3.3.1.(1). Tek Bir Kelimenin Belirtisiz Nesne Olması

- Ammā baʿżılar dünyāġa dost bolup ḫarām anıñ köñlinge naḳş bağlapdur (15a/10-11).
- Eger tola ḳażā bolsa pādşāhlar hem bu ḥesābda aşlık béralmas.

3.3.3.1.(2). Kelime Gruplarının Belirtisiz Nesne Olması

İsim tamlaması, sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, bağlama grubu, yönelme grubu metinde nesne olarak kullanılmaktadır.

3.3.3.1.(2).(a). İsim Tamlamasının Belirtisiz Nesne Olması

- ʿİlm örgenmegen cāhillıḳnıñ nişānesi bolġay (5a/10-11).

3.3.3.2. Belirtili Nesne

Metindeki belirtili nesneler ya tek bir kelimeden ya da kelime gruplarından oluşmaktadır. Bu tür nesnelerde belirtme eki olarak -ı, -i eki kullanıldığı gibi –n belirtme ekinin kullanıldığı örnekler de vardır.

3.3.3.2.(1). Tek Bir Kelimenin Belirtili Nesne Olması

- Dünyādın kéçip özini Allah Teʿālaġa ḥevāle ḳılmaḳ kérek (8a/6).
- Dünyā üçün dīnni berbād ibermegey (8a/10-11).
- Dünyādın kéçmey āḫiretni tapġalı bolmas (9a/3).
- Taḥḳīḳat kārını bilip dünyānı terk ḳılġay (9a/7).

3.3.3.2.(2). Kelime Gruplarının Belirtili Nesne Olması

3.3.3.2.(2).(a). İsim Tamlamasının Belirtili Nesne Olması

- Ḳıyāmetniñ vaḥşetini hem körmes (27b/9-10).
- Kişiniñ ziyānını ḫˇāhlamaş (63b/6).
- Müʾmīnniñ dīnini pāre ḳılurlar (10a/4-5).
- Haḳ Teʿālanıñ emrini tutḳay (16a/6).

3.3.3.2.(2).(b). Sıfat Tamlamasının Belirtili Nesne Olması

- Ammā bés vaḳt namāznıñ özini edā ḳılmaġunça tevbe birle defʿ bolmas (11a/1-2).
- Kerim ḫalḳnıñ duʿāsını icābet ḳılur (25b/2-3).
- Yaḫşı ḳılġuçılarnıñ ecrini her kimerşe uşbu ʿemelini ḳıyāmetde ḥesāb bérmegi āsān bolur (49b/11-12).

3.3.3.4. Yer Tamlayıcısı

Metinde yer tamlayıcısı olarak yönelme, bulunma ve çıkma hal ekleri almış kelime ve kelime grupları kullanılmıştır.

3.3.3.4.(1).(a). Tek Bir Kelimenin Yer Tamlayıcısı Olması

- Andaġ ʿālimlerdin faẕl tapalmaslar (2a/11-12).
- Yaʿnī ādemzādġa cāhillıḳ obdān émes (5b/6-7).
- Hīç ʿilm mundın obdān érmes (6b/7-8).
- Ḳurān aña laʿnet ḳılur (7b/1).
- Kimerselerige ʿālemde ṭāʿat ʿibādet ḳılıpdurlar (8b/4-5).

Tek kelime halindeki yer tamlayıcılarından bazıları da iyelik tamlayıcısının tamlananıdır.

- Tā séni özümge yaḳın ḳılġay-mén (9a/13).
- Tā aña yetti ki namāznıñ bāreside aramızġa ʿadāvet tüşti (21a/1-2).
- Tüvängerlerni özüñdin yıraḳ ḳıl (52a/10).
- Ḳaşımızġa kélmedi dép ʿöẕür aytġay (53b/1-2).
- Unutmadım köñlümge kildi (59a/9-10).

3.3.3.4.(1).(b) Kelime Gruplarının Yer Tamlayıcısı Olması

Metinde isim tamlaması, sıfat tamlaması, isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, bağlama grubu, birleşik isim grubu ile unvan grupları yer tamlayıcısı olarak kullanılmıştır.

3.3.3.4.(2). İsim Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Olması

3.3.3.4.2.(a). Yaklaşma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları

- Ḳurānnıñ sözlerige ʿamel ḳılmaydur (7a/13).

- Munı Ḥaḳ yolıġa ṣarf ḳılmaḳ kérek (8a/7-8).
- Ammā baʿżılar dünyāġa dost bolup ḥarām anıñ köñlinge naḳş bağlapdur (15a/10-11).
- Özidin ḳofup mescid ṭarafıge yüzlendi (15b/9).
- Yaʿnī raḥmet imāmnıñ üstige yağar (17b/7).

3.3.3.4.2.(b). Bulunma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan İsim Tamlamaları

- Ẓulumātnıñ içide kétse āḫiret bāzārıda yaḫşılıḳ ṭarafıge yol tapmaḳı mümkin émes (1a/7-8).
- İl arasıda obdān aṭ kötermek üçün ʿamel ḳılsa ol ʿamel elbette żāyiʿ bolur (1b/6-7).
- Çerā ki namāz Ḥaḳ Teʿālanıñ dergāhıda ʿaceb belenddür (11b/10-11).
- Tā aña yetti ki namāznıñ bāreside aramızġa ʿadāvet tüşti (21a/1-2).

3.3.3.4.(2).(c). Ayrılma eki alarak yer tamlayıcısı olan isim tamlamaları

- Bende Allah Teʿālanıñ minnetidin hīç vaḳt ḫālī émes (1b/9).
- ʿĀlimniñ ḳāʾide birle ötegen iki rekaʾat namāzı cāhilniñ çendān namāzıdın bihraḳdur (12b/7-8).
- Mundaġ nā-pāklıḳ birle ötegen namāzı elbette Ḫudā-yı Teʿāladın yıraḳdur (20b/6-7).
- Mazlūmelernıñ içidin ādemini peydā ḳılıp çıḳaradur (22b/8-9).

3.3.3.4.(3). Sıfat Tamlamasının Yer Tamlayıcısı Olması

3.3.3.4.(3).(a). Yönelme Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

- ʿUlemādın aytıpdurlar baʿżı bendelerge vaʿẓ ders birle ʿilm örgenmek elbette farżdur (2a/7-8).
- Ḫudā-yı Teʿāla her bendege tevfīḳni tevfīḳ ḳılġay (3a/9).
- Rast yolġa kirdiñ (16a/4).
- Yaʿnī éy bendem her vaḳtige açġıñ kilse yād ḳıl mén (39b/9-10).

3.3.3.4.(3).(b). Bulunma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

- Her bendede ʿilm bolmasa fażīlet hem yoḳtur (1a/2).

- Ḥazret-i Ḥaḳ-ı sübḥāne ve Teʿāla ʿilmiġa bu ṣıfatni ḳoyup öz kelāmıda kéltürüpdürler kim (4b/7-8).
- İki müride ki ferişteler Ḥaḳ Teʿālanı körer (12a/8).
- Çünānçi Firaʿūn Nemrūd Şiddāt bu ḳatarlıġlarġa bu dünyāda ʿāfiyet béripdür (28a/4-5).

3.3.3.4.(3).(c). Ayrılma Eki Alarak Yer Tamlayıcısı Olan Sıfat Tamlamaları

- İki ferişteden şerm tutmay (12a/9).
- Ol sebebdin aña naṣīḥatler ḳıldım (20b/13).
- Koʿazābıdın ḳorḳup yürür depdürler (23a/11-12).
- Nāzuk kılıçdın tīz üç miñ yıllıḳ yoldur (23b/3).

3.3.3.4.(4). İsim-Fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması

- Namāznı terk ḳılmaḳġa āṣla yol yoḳ (23b/13).
- Bende işikdin çıḳışda Ḥaḳ Teʾālanı yādlanġay (40a/9-10).
- Duʿānıñ müstecāb boluşıġa hīç ḥicāb yoḳtur (26b/4-5).

3.3.3.4.(5). Sıfat-Fiil Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması

- Yine birevniñ ḳılġan günāhıġa taʿaccüb ḳılmaḳ uluġ günāhdur (19a/12).
- Ata babañ ḳıyān barġanıdın ḫaberiñ yoḳ (46b/1-2).

3.3.3.4.(6). Bağlama Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması

- Her kim bu āyetniñ maʿnīsige ʿamel ḳılsa ġam ve renç elemdin ḫalāṣ bolur (41a/4-5).

3.3.3.4.(7). Birleşik İsim Grubunun Yer Tamlayıcısı Olması

- Küçeler yıġlap Ḫudā-yı Teʿāladın tevfīḳ tilegil (21a/8-9).

3.3.3.5. Zarf

Metinde kelime ve kelime grupları hâlinde pek çok zarfa rastlanmaktadır.

3.3.3.5.(1). Tek Bir Kelimenin Ek Almadan Zarf Olması

- Çerā ki namāz Ḥaḳ Teʿānıñ dergāhıda ʿaceb belenddür (11b/10-11).
- Allāh Teʿāla séni şundaġ uluġ maḳāmda turġuzġay (12a/6-7).
- Bu duʿānı mescidge barur da oḳusa elbette duʿāsı müstecāb bolur (17a/2-3).
- Ḫudānı peyġamberni bilmeydürgan kāfir aşla yoḳ (21b/12-13).
- Ḫāṣlarnıñ mertebesini tilese néçük ḳabul bolur (27b/4-5).

3.3.3.5.(2). Kelimenin Ek Alarak Zarf Olması

3.3.3.5.(2).(a). Eşitlik Hâli Alan Kelimenin Zarf Olması

- Aydılar bir muñça kiçek belālarġa selām ḳıldılar (34b/13).
- Maña on miñ tenge pul bérgençe ḫoş boladur-mén dédi (60a/12-13).

3.3.3.5.2.(b). Yön Hâli Alan Kelimenin Zarf Olması

- Cemiʿ ḫalḳdın yukarı olturġuzdı (60a/10).
- Anıñ üçün ki kāfirler uluġlarnıñ emridin taşḳarı çıḳmaydur (64a/13).

3.3.3.5.(3). Kelime Gruplarının Zarf Olması

Kelime gruplarıyla oluşturulan zarflara da metinde rastlanmaktadır.

3.3.3.5.(3).(a). İsim Tamlamasının Zarf Olması

- Ḳıyāmet küni ḥesāb bérmegi düşvārdur (10b/8).

3.3.3.5.(3).(b). Sıfat Tamlamasının Zarf Olması

- Yaʿnī evvel küni Allah Teʿāla dünyānı yarattı (45b/9).
- Çünānçe żāhir közimizde bu ʿālemni körermiz (46b/7-8).
- Dostıġa heme vaḳtda bir ḥālde bir ḥālde bolur (63b/3-4).
- Ol küni yaḫşı ʿamelniñ derecesi ve yaman ʿamelniñ melāmeti şol küni maʿlūm bolġusıdur (1b/3-4).
- Ol aydı ki otuz yıl Ḥaḳ Teʿāla dergāhıda yükünüp olturdum (6a/10-11).

3.3.3.5.(3).(c). İsim-Fiil Grubunun Zarf Olması

- ʿĀlimniñ faẓīletini ḥelāl ve ḥarāmġa farḳ ḳılışıdın bilmek kérek (4b/12).

3.3.3.5.(3).(d). Zarf-Fiil Grubunun Zarf Olması

- Cemʿ ḳılġalı şüġul ḳıldım (2b/3).
- Éger Ḳurān oḳup Allāh Teʿālanıñ fermānıġa bakıp iş ḳılmasa düzaḫḳa giriftār bolġay (7a/5-6).
- Taḥḳīḳat kārını bilip dünyānı terk ḳılġay (9a/7).
- Ve baʿżılar aytur ki dünyā şerefini istep ṭaʿat ḳıla-mén der (9b/11).
- Namāznı cemāʿat birle ötemey yalġuz ötep özini güneh-kār ḳılġay (14b/8-9).

3.3.3.5.(3).(e). Tekrar Grubunun Zarf Olması

- Selāmġa baḫillıḳ ḳılġan kişi kibr tersadın tersadın yamandur (34b/11-12).

3.3.3.5.(3).(f). Edat Grubunun Zarf Olması

“üçün” ile yapılan edat grubunun zarf olması

- Baʿżılar ʿilmni faḫr (u) mübāḫāt üçün örgenürler (2a/10-11).
- Dünyā üçün dīnni berbād ibermegey (8a/10-11).
- Çerā ki rūzeni Ḫudā üçün tutar (31b/6-7).
- Éy ḳul rāṣt ılġıl ki nime üçün uşātıñ (42b/12-13).
- Nime üçün ki bu ikileşi Allah Teʿālanıñdur (50b/13).

“berü” ile yapılan edat grubunun zarf olması

- İlāhi ferzendlerim ölüm ḫaberini añlaġandın beri üy tutmaydur dédiler (46a/6-7).

“birle” ile yapılan edat grubunun zarf olması

- Beşāret birle tevekkül Ḫudāġa ḳılıp tilsiz ḳalemni ḳalemtıraş meydānıġa cilvege kéltürdüm (2b/4-5).
- Terk-i ʿābidniñ ḳırḳ yıllıḳ ṭāʿatı mesʾeledān ʿālimniñ bir künlük ʿibādeti birle beraberdür (4a/12-13).
- Ḫaḳ Teʿālaġa bende namāz birle yaḳın bolur (11a/8).
- Namāz rūzeġa saʿy ḳılmaḳ birle Ḫudāġa yaḳın bolur (11b/2).
- Duʿānıñ icābet bolmaḳı namāznı edeb birle ötegendindür (13b/12-13).

3.3.3.5.(4). Bağlama Grubunun Zarf Olması

- Ve yine yarım kéçe yā kéçede yā seḥerde ḥażreti Mūsī ʿaleyhisselām aydılar (29a/3-4).

3.3.3.6. Cümle Dışı Ögeler

3.3.3.6.(1). Bağlama edatlarının cümle dışı öge olması

- Ve günehlerıġa kefāret boladur (26a/9).
- Ve yine şordılar ki bed-ḫūyluḳ ḳaysı işdür (44a/7).
- Yaʿnī dünyānı doşt tutmaḳ heme günehnıñ başıdur (48b/11).
- Velīkīn ol şözlerige ṣadā birle çıḳadur (51a/1).
- Ammā dervişler ḳıyāmetde peygamberler bile ḳoparlar (53a/2).

3.3.3.6.(2). Hitap gruplarının cümle dışı öge olması

- Yaʿnī éy Aḥmed méni dost tutsañ dervīşlerni özüñe yaḳın ḳıl (9a/12-13).
- Éy müʾminler eẕān oḳuy sāʿat dünyā kārını ḳoyup namāzġa meşgul bolmaḳdur (15b/5-6).
- Éy Mūsī yarım kéçede yā seḥerde duʿā ḳılsañ īcābet ḳılur-mén (29a/7).
- Éy müʾmīn inṣāf ḳıl (35a/7-8).
- Éy müʾmīn tevāżıʿ bu ki çü neñ ve kiçikni ılġamaġay (35b/7-8).

3.3.3.6.(3). Ara sözlerin cümle dışı öge olması

- Ve yine yarım kéçe yā kéçede yā seḥerde ḥażreti Mūsī ʿaleyhisselām aydılar (29a/3-4).
- Çerā ki ḥażreti peygamber sallallahu ʿaleyhisselām aytıpdurlar (55a/9-10).
- Peygamber ʿaleyhisselām aydılar ki (59a/2).

3.4. Kelime Grupları

3.4.1. İsim Tamlaması

Metindeki isim tamlamaları üç grupta incelenebilir.

1. İyelik grubu
2. Belirtili isim tamlaması
3. Belirtisiz isim tamlaması

3.4.1.1. İyelik Grubu

Tamlayan unsuru şahıs zamiri olan, tamlanan unsuru ise iyelik eki almış olan tamlamalara iyelik grubu denir.

Teklik 1. şahıs

- méniñ / faẕīletim (41a/12-13)
- méniñ / ümmetim (41b/4)
- méniñ / günāhım (45a/4)

Teklik 2. şahıs

- séniñ / günāhıñ (45a/3)

Teklik 3. şahıs

- anıñ / sözi (9b/5)
- anıñ / beyānı (9b/6)
- anıñ / duʿāsını (29a/2)

Çokluk 3. şahıs

- olarnıñ / namāzı (21a/6-7)

3.4.1.2. Belirtili İsim Tamlaması

Belirtili isim tamlaması, ögelerinin kelime grubu olup olmamasına göre şöyle sınıflandırılmıştır.

3.4.1.2.(1). Tamlayanı ve Tamlananı Tek Kelime Olanlar

- ʿālimniñ / faẕīletini (4b/12)
- cāhillıḳnıñ / nişānesi (5a/10-11)
- Ḳurānnıñ / sözlerige (7a/13)
- günehniñ / başıdür (7b/13)
- dervişlerniñ / ḫıd̲metide (9a/8)

Bazen bir tamlayana birden fazla tamlanan bağlı olabilir.

- méniñ / nefsim ve mālım (49a/5)

Bazen de birden fazla tamlayan bir tamlanana bağlanabilir.

- dünyā ve salṭanatnıñ / yāreside (10a/10-11)

İyelik grubu tamlamalarında olduğu gibi belirtili isim tamlamalarında da araya başka unsurların girdiği görülür.

- kimerseniñ yāşlıḳdaḳı günāhıġa (5a/12)
- cāhilniñ çendān namāzıdın (12b/7-8)
- ata anasınıñ hem günāhını (17a/4)

3.4.1.2.(2) Tamlayanı ve Tamlananı Kelime Grubu Olanlar

3.4.1.2.(2).(a). Tamlayanı Kelime Grubu Olanlar

- ḳażā namāznıñ farżları (18b/9)
- Ḥaḳ Teʿālanıñ dergāhıda (25b/2)
- bu āyetniñ maʿnīsige (41a/4)

Araya başka kelimelerin de girdiği görülmektedir.

- müʿminniñ güneh işlerdin (62a/1)

3.4.1.3. Belirtisiz İsim Tamlaması

Metindeki belirtisiz isim tamlamalarını iki gruba ayırabiliriz.

3.4.1.3.(1). Tamlayanı ve Tamlananı Tek Kelime Olanlar

- āḫiret / bāzārıda (1a/7)
- il / arasıda (1b/6)
- ʿamel / fażīletni (2a/12)
- Ḳurān / sözleridin (6b/6)
- Ḥaḳ / yolıġa (8a/7)

3.4.1.4. İsim Tamlamasının Kelime Grupları İçindeki Durumu

3.4.1.4.(1).İsim Tamlamasının Edat Grubunda İsim Unsuru Olması

- anıñ fermānı / bile (40a/3-4)

3.4.2. Sıfat Tamlaması

Metindeki sıfat tamlamaları öncelikle iki gruba ayrılır.

1. Niteleme sıfatlarıyla yapılanlar
2. Belirtme sıfatlarıyla yapılanlar

Niteleme sıfatlarıyla yapılan tamlamalar çoğunlukla kendi içinde üç gruba ayrılır.

1. Niteleme ismi ya da niteleme bildiren kelime grubuyla yapılanlar
2. Sıfat-fiil grubuyla yapılanlar
3. Edat grubuyla yapılanlar

3.4.2.1. Niteleme Sıfatlarıyla Yapılanlar

3.4.2.1.(1). Niteleme İsmi Ya Da Niteleme Bildiren Kelime Grubuyla Yapılanlar

3.4.2.1.(1).(a). Sıfat ve İsmin Tek Kelimeden Oluştuğu Sıfat Tamlaması

- öz / kelāmıda (4b/8)
- farż / namāznı (29a/2)
- rāst / köñül (33a/2)
- türlüg / ʿaẕāblar (33a/13)
- faḳīr / ʿālimlerni (36b/6)

3.4.2.1.(2). Sıfat-Fiil Grubuyla Yapılanlar

- cemāʿatsiz ötegen / namāz (14b/3)
- ṣaf açuḳ ḳalġan / yérge (17b/12-13)
- müstecāb bolmaġan / duʿāları (28b/8)

3.4.2.1.(3). Sıfatı Sayı Grubu Olanlar

- üç miñ / tenge (60b/11)
- yigirmi s̱ekiz / yaşḳa (64b/6)
- üç miñ / yıllıḳ (23b/3)
- béş yüz / āyetidin (6b/12)

3.4.2.1.(4). Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamalarında Tamlayan Olması

- yaḫşı ʿamelniñ / derecesi (1b/3)
- yaman ʿamelniñ / melāmeti (1b/3)
- béş vaḳt / namāznı (2a/9)
- öz kibrniñ /ḳarañġuluḳıda (11b/7-8)
- bu cihān / leẕẕetini (21a/7)

3.4.2.1.(5). Sıfat Tamlamasının Başka Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olması

- ḳırḳ yıllıḳ / ṭāʿatı (4b/12)

3.4.2.2. Belirtme Sıfatıyla Yapılanlar

3.4.2.2.(1). İşaret Sıfatıyla Yapılanlar

- bu / cihān (1a/3)
- bu / kitāb (2b/3)
- şol / küni (1b/4)
- şol / ṭāyifege (22a/5)
- ol / küni (1b/3)
- işbu / ʿālemde (45b/3)
- işbu / sözdür (48a/1)

3.4.2.2.(2). Sayı Sıfatıyla Yapılanlar

3.4.2.2.(2).(a) Asıl Sayı Sıfatıyla Yapılanlar

- bir / ġubār (1b/1)
- bir / künlük (4a/13)
- iki / eşiklik (1a/3)
- yigirmi iki / bāb (3a/8-9)
- altı / āyet (7a/1)

Sayı sıfatlarından sonra gelen isimler çokluk eki almaz. Bu Türkçenin genel bir kuralıdır. Metinde de bu genel kurala uyulmuştur.

3.4.2.2.(2).(b) Sıra Sayı Sıfatıyla Yapılanlar

- on üçüncü / bāb (3b/6-7)
- evvelḳı / bāb (3a/10)
- evvelḳı / devr (17b/4)
- béşinçi / bābda (33a/6)
- on béşinçi / bāb (3b/10)

3.4.2.2.(3). Soru Sıfatıyla Yapılanlar

- néçe / söz (2b/1)
- néçük / müʾmindür (21a/13)
- néçe / yıllıḳ namāzı (24b/3)
- néçe / ḫalḳ (36a/2)
- néçük / müselmāndur (37a/9)

3.4.2.2.(4). Belirsizlik sıfatıyla yapılanlar

- bir / kimerse (62b/9)
- bir / kimerse (18a/5)
- her / bendede (1a/2)
- her / müselmān (3a/5)
- hiç / nimerṣey (58a/11)

3.4.3. İsim-Fiil Grubu

3.4.3.1. –mAḳ Ekiyle Yapılanlar

- İl arasıda obdan aṭ kötermek üçün ʿamel ḳılsa ol ʿamel elbette żāyiʿ bolur (1b/6-7).
- Bes maʿlūm boladur kim ʿilm örgenmek farżdur (1b/11-12).
- Ḳaderni yetişeçe béş vaḳt namāznı edā ḳılġunçelik ʿilmni örgenmek elbette farżdur (2a/9-10).

  Bu dönemde –meklik ekinin isim fiil eki olarak kullanıldığı görülmektedir.
- Daʿvā ḳılġuçılar ḳuvvetiġa yaraşa Ḥaḳ Teʿālanıñ ʿilmidin örgenmeklik farżdur (1a/1-2).

3.4.3.2. –ış Ekiyle Yapılanlar

- ʿĀlimniñ faẓīletini helāl ve ḥarāmġa farḳ ḳılışıdın bilmek kérek (4b/12).
- Līkīn ḥırṣ éken dünyā cemʿ ḳılışıda ḥelālni ḥarāmnı farḳ ḳılmaydurlar (8b/5).
- Béş vaḳt namāznı terk ḳılışġa hīç ḳaysı kitāblarda yol yoḳ (11a/2-3).
- Arayış üçün libās kiymes érdiler (32b/4-5).
- Bende işikdin çıḳışda Ḥaḳ Teʾālanı yādlanġay (40a/9-10).

3.4.4. Sıfat-Fiil Grubu

3.4.4.1. –gan, -ġan Ekiyle Yapılanlar

- Dünyāni her çend-ḥelāldin tafıp yine ḥelālġa ḫarçlagan bolsa mu ḥesāb bérmey (34a/4-5).
- Bes dünyādār özini olturganda dervişler biletiñ bolmasa tiriglikde beraber bolmaḳı muḥāldür (52b/8-9).
- Bu dünyā cemʿī ḳılġannıñ kesāfetdür (52b/7-8).
- Ḳıyāmet küni Ḫaḳ Teʿāla bendedin ol soraydurġan suvāli namāzdur (10b/3-4).

3.4.4.2. –r,-Ar Ekiyle Yapılanlar

- ʿĀḳīl fısḳ ḳaçardın ḳaçar (63b/2).

3.4.4.3. –mIş Ekiyle Yapılanlar

- Buluḫ yine tirilmişni ḫayāl ḳılıp rāṣt dép tedārikni ḳılmaḳ Ḥaḳ Teʿāla bendelerim oḳup méni tanu-ṣun dép ʿilm iberdi (47b/2-3-4).

3.4.5. Zarf-Fiil Grubu

3.4.5.1. –ıp, –up Ekiyle Yapılanlar

En çok kullanılan zarf-fiil eklerinden biridir. Ekin düz ve yuvarlak şekillerine rastlanmakla birlikte düz şekil çok, yuvarlak şekil az kullanılmıştır.

- Her kimerseniñ yāşlıḳdaḳı günāhıġa pişmān kılıp tevbege dāḫil bolmay saḳālı aḳarıpdur (5a/12-13).
- Dünyādın kéçip özini Allah Teʿālaġa ḥevāle ḳılmaḳ kérek (8a/6).
- Hīç vaḳītde bölek ayrılıp ötemek yoḳ (11a/3).

- Ādem şūretide bolup mescidke kirip ḫażreti Resūl Ḫudādın üç suvāl ḳıldılar (12a/1-2).
- Namāz-güẕārlar namāzda turup Ḫudādın ḳorḳmay (12a/8-9).

3.4.5.2. –ardA –urdA -rdA Ekiyle Yapılanlar

- Her kim mescidke barur bolsa üydin çıḳarda yetḳey ki bismillahirraḥmanirraḥim (15b/13).
- Her kim mescidge kirerde öñ ayağı birle kirgey çıḳarda sol ayağı birle çıḳḳay bu uluġ ṭāʿatdur (18a/7-8).
- Ṭāʿat ḳılurda bölek nimerseni şerik ḳılmaġay (20a/4).
- Mescidge barurda yügürmaġay āheste barġay (16a/5).
- Mescidge barurda bu āyetni oḳuġay (16b/8).

3.4.5.3. –a –ı –u -y Ekiyle Yapılanlar

- Örgenip terkdinleriñ fiʿilini ḳılsa örgengen ʿilm aña terkdin tola ʿaẕab yetgürür (2a/6-7).
- Her vaḳt ki ādem üydin çıḳṣa Ḫudān déyü iblis anıñ fermānı bile eṭrāfıġa yıġlur (40a/3-4).

3.4.5.4. –dI Ekiyle Yapılanlar

- Allah Teʿāla ḳıyāmet künide sarıġ sarı ṣūretide ḫalāyıḳnıñ āldıdaḳa türlüg ʿaẕāblar bolur (33a/12-13).

3.4.5.5. – gAndA –kandA Ekiyle Yapılanlar

- Bes dünyādār özini olturganda dervişler biletiñ bolmasa tiriglikde beraber bolmaḳı muḥāldür (52b/8-9).

3.4.5.6. –ken Ekiyle Yapılanlar

- Lākin ḥırṣ éken dünyā cemʿ ḳılışıda ḥelālni ḥarāmnı farḳ ḳılmaydurlar (8b/5-6).
- Çerā ki ol şeyṭān vesvās ḳılıp éken Raḥman andın necāt bérgeç peşīmān bolupdur (20a/10-11).

- Ötegenge nime éken ötemegenge nime éken Ḫudā dép fısḳ (u) fesādġa köñül béredür (22a/9-10).
- Yéti yaşḳa kirkende namāzġa teklif ḳılıñlar (24a/1).

3.4.5.7. –mAy Ekiyle Yapılanlar

- Her kimerseniñ yāşlıḳdaḳı günāhıġa pişmān ḳılıp tevbege dāḫil bolmay saḳālı aḳarıpdur (5a/12-13).
- Bu ʿādetni ḳılmay aşla pārsā bolmas (8a/13).
- Béş namāznı terk ḳılmay yürse Ḫaḳ Teʿāla anıñ köñlige taḫı mu ṭāʿatnıñ ẕevḳini salur (10b/10-11).
- Çünānçe kimerseniñ işigini tola çékse āḫir açmay ḳoymas (28b/9).
- Éger yādlanmay çıḳsa şeyṭān bu yaniġa zincir salup tilep yürür (39b/10-11).

3.4.6. Tekrar Grubu

Anlamı pekiştirmek amacıyla Türkçenin hemen hemen her döneminde sıkça kullanılan tekrar gruplarına metinde de rastlanır. Bugünkü Türkiye Türkçesinden pek farklı olmayan tekrar grupları metinde şu şekildedir.

3.4.6.1. Tekrar grubu türleri

3.4.6.1.(1). Zıt Anlamlı Tekrarlar

- Ol küni ki ecel yetedür cihānda yaḫşılıḳ ve yamanlıḳ ʿamel tamām boladurġan künidür (1a/1-2-3).
- ʿĀlimniñ faẓīletini ḥelāl ve ḥarāmġa farḳ ḳılışıdın bilmek kérek (4b/12).
- Yaʿnī dervīşlik tüvängerlik dünyā ve āḫiretge oḫşa birbirige żıddur (9a/2-3).
- Obdānı irenlerge evvelḳı safdur ve yamānı āḫirḳı safdur (17b/1).
- Her kim mescidge kirerde öñ ayağı birle kirgey çıḳarda sol ayağı birle çıḳḳay bu uluġ ṭāʿatdur (18a/7-8).

3.4.6.1.(2). Yakın Anlamlı Tekrarlar

- Vird (ü) evrād oḳuġıl ki şeyṭānġa giriftār bolur-sin (40a/11-12).

3.4.7. Edat Grubu

3.4.7.1. İsim Unsurları Yalın Halde Olanlar

3.4.7.1.(1). "birle" Edatıyla Yapılanlar

- ʿUlemādın aytıpdurlar baʿżı bendelerge vaʿẕ ders birle ʿilm örgenmek elbette farżdur (2a/7-8).
- ʿİlm birle Ḳurānnı Allāh Teʿāladın bölek örgenalmas (6a/2).
- Gāh gāh nānnı ḫurūş birle yigen çerā ki dīnġa noḳṣan yetmegey (8a/12-13).
- Çerā ki namāzdın bölek ṭāʿatnıñ bolġanı āh ve tevbe birle defʿ bolur (10b/13).

3.4.7.1.(2). "üçün" Edatıyla Yapılanlar

- Nime üçün bu cihān bir iki eşiklik yıḳılġan serilġan köhne saraydur (1a/2-3).
- Baʿżılar ʿilmni faḫr (u) mübāḥāt üçün örgenürler (2a/10-11).
- Dünyā üçün dīnni berbād ibermegey (8a10-11).
- Anıñ üçün ki heme kitāblarda dünyānı terk ḳıldırurlar (9a/3-4).

3.4.7.2. İsim Unsuru Uzaklaşma Halinde Olanlar

3.4.7.2.(1). "keyn" Edatıyla Yapılanlar

- Andın keyn imāmnıñ arḳasıġa yağar (17b/7-8).
- Bī-ab-rūy bolġandın keyn yutḳannıñ nefʿīni körmes (39b/12) .
- Bardı yine aydı ki keyn yangın yandı (61b/1).
- Andın keyn ziyāde bolmaṣ ve līkīn her nimerṣeni köre köre tecrübe ḳılıp ḫoş fehm zirek bolur (64b/7-8).
- Emīr'el müʾmīnin ʿalī raḍiyallahu ʿanha ḳaşlarıġa bir kimerṣe namāz ṣāmdın keyn kélip yér nime tiledi (59b/7-8).

3.4.8. Bağlama Grubu

Metinde bağlama grubu olarak u/ü, ve, ile, hem …… hem, ne …… ne gibi edatlar kullanılmıştır.

3.4.8.1. Sıralama Edatıyla Yapılanlar

3.4.8.1.(1). "ve" Edatıyla Yapılanlar

- Munıñ içi tamām ḫalḳnıñ küfr ve cehāletdin köhne mürīdlık ḳarañġudur (1a/3-4).
- Ol küni ki ecel yetedür cihānda yaḫşılıḳ ve yamanlık ʿamel tamām boladurġan künidür (1b/1-2-3).
- Ḳurānnıñ bir cüzvi ve yarım cüzüvidindür (6b/3).
- Yaʿnī dervīşlik tüvāngerlik dünyā ve āḫiretge oḫşa birbirige żıddur (9a/2-3).
- Çerā ki namāzdın bölek ṭāʿatnıñ bolġanı āh ve tevbe birle defʿ bolur (10b/13).

Ve bağlacının cümle başında kullanıldığı örneklere de rastlanır.

- Ve kişike bilgen ʿilmni ʿamelke kéltürmese ol dīn-i cāhildür .(5b/8)
- Ve bu iki işini terk ḳılmaġunça pārsa bolmas.(7b/6)
- Ve baʿżılar aytur ki dünyā şerefini istep ṭaʿat ḳıla-mén der.(9b/11)
- Ve yine mescidge kirer de bu duʿānı oḳuġay (17a/5)
- Ve yine yérdin reng-ā-renk güllerni açıldurup gülzārlıḳ peydā ḳıladur.(22b/7-8)

Cümleleri bağlamak için de "ve" bağlacı kullanılır.

- Özi gümrāhlıḳda yürgey ve taḳı ʿāmī körüp gümrāh bolġay (5b/11).
- Behiştge dāḫil bolur ve yine ata anasınıñ hem günāhını muʿāf ḳılur (17a/4-5).
- Obdānı irenlerge evvelḳı ṣafdur ve yamānı āḫirḳı ṣafdur (17b/1).
- Tola olçe aldılar ve yine ġamge mübtelā bolṣañlar (39a/11).
- ʿAḳl yaḳın bardı ve yine aydı ki nimerseni özümge sindin yaḳın yaratmadım (61b/2-3).

3.4.8.2. Bağlama Grubunun Tamlamalardaki Durumu

3.4.8.2.(1). Bağlama Grubunun Sıfat Tamlamalarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

- Ol küni ki ecel yetedür cihānda yaḫşılıḳ ve yamanlık ʿamel tamām boladurġan künidür (1b/1-2-3).

3.4.8.2.(2). Bağlama Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsuru Olarak Kullanılması

- Munıñ içi tamām ḫalḳnıñ küfr ve cehāletdin köhne müridlık ḳarañġudur (1a/3-4).
- Yaʿni ḥaḳiḳalı aytıpdurlar ki kibriyā méniñ ʿaẓamet ve ṣıfatımdur (33b/4-5).
- Méniñ nefsim ve mālım anıñ dip behiştge daʿvā ḳılmaḳdur (49a/5).
- Çünānçi Ḥaḳ Teʿāla aytıpdurlar bendemniñ cismini ve mālını satıp aldım (49a/6-7).

3.4.8.2.(3). Bağlama Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

- Çerā ki namāzdın bölek ṭāʿatnıñ bolġanı āh ve tevbe birle defʿ bolur (10b/13).
- Çendān pūş fakīr ve yetimler/ birle hem ṭabaḳ bolur érdiler (35a/2-3).
- Dünyādār derviş ve gedāylar/ birle iki ʿālemde teñ bolalmaş (53b/11-12).
- Éger mundaġ bolmay bir ġaraż ve ṭamaʿ / birle doşt bolşa anıñkidin it ḫūbdur ki busāġa yastanıp yatadur (57a/1-2-3).

3.4.8.3. Karşılaştırma Edatıyla Yapılanlar

3.4.8.3.(1). "hem ….. hem" Edatıyla Yapılanlar

- Ḫalḳġa hem yaḳın behiştge hem yaḳındür (44b/5).
- Ḫalḳdın hem yıraḳ behişt hem yıraḳdur (44b/6-7).
- Hem ʿaḳıl bérdi ve hem şehvet bérdi (62b/4).

Metinde "hem … hem" biçimi dışında edatın sadece tek "hem"li biçimi de vardır.

- Her bendede ʿilm bolmasa faẓīlet hem yoḳtur (1a/2).
- Bāṭını hem andın ziyāderaḳ cāhildür (5a/11-12).
- Éger iki nevbet ḳaralasa hem Allah Teʿāla şubu sözni aytur (13a/5).
- Ṭāʿat-mendler hem şundaġ tutḳay (19b/7).
- Éger tola ḳażā bolsa pādşāhlar hem bu ḥesābda aşlıḳ bér almaş (24b/6-7).

3.4.9. Unvan Grubu

Metinde unvan grubu olarak Türkçe tamlamalar dışında Farsça tamlamalar da kullanılmıştır.

- ḫażreti Resūl (12a/1)
- ḥażreti peygamber (48b/13)
- ḫaˇce Ebu Vaḳāḳ (49a/3-4)
- ibn-i Mesʿūd (14a/2)
- ibn-i Mebne (39a/1-2)

3.4.9.1. Unvan Grubunun Tamlayan Olması

- Ḥaḳ Teʿālanıñ / ʿilmidin (1a/1)
- Allah Teʿālanıñ / minnetidin (1b/9)

3.4.10. Ünlem Grubu

Ünlem edatları olarak ya, ey, iy gibi edatlar kullanılmıştır.

- éy Dāvud (19a/6)
- yā Resūl Allah (19a/11)
- İlāhī (28a/10)
- éy Mūsī (29a/7)
- éy bendem (39b/9)

3.4.11. Sayı Grubu

- yigirmi iki bāb (3a/8-9)
- yigirmi miñ ʿābid (4a/10)
- üç miñ yıllıḳ (23b/3)

3.4.11.1. Sayı Grubunun Sıfat Tamlamasının Sıfatı Olması

- béş vaḳt namāznı (2a/9)
- béş yüz āyetidin (6b/12)

3.4.13. Birleşik Fiil

3.4.13.1. Bir İsim Unsuruyla Bir Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

Metindeki yardımcı fiiller bir isim unsuruyla al-, bil-, u-, tur-, bér-, yaz-, bol-, ét-eyle-, kıl-, ol-, yé- vb. yardımcı fiillerden oluşmuştur.

- rişve al- (5a/2)
- ḫaber al- (11b/5)
- sevāb al- (15a/4-5)
- ḫalaṣ ḳıl- (1a/7)
- terk ḳıl- (2a/13)
- ḥarām ye- (5a/3)
- ṭaʿām ye- (32b/4)
- müselmān bol- (1a/1)
- żāyiʿ bol- (1b/7)
- amān bér- (19a/13)
- ṣadaḳa bér- (19b/1)
- namāzda tur- (12a/8-9)

3.4.13.1.(1). İsim unsuru Türkçe Kökenli Kelime Olan Birleşik Fiiller

- yaḳın bol- (11a/8)
- dürüst bol- (14b/5)
- yaḳın tur- (17b/10)
- yol al- (55b/9)

3.4.13.1.(2). İsim Unsuru Yabancı Kökenli Kelime Olan Birleşik Fiiller

- ʿamel ḳıl- (1a/6)
- şükr ḳıl- (1b/11)
- şüġul ḳıl- (2b/3)
- ġam ye- (63b/9-10)
- ḫāṣıl bol- (1b/10)
- ʿālīm bol- (5b/10)
- ḥesāb bér- (10b/8)
- cevāb bér- (14b/13)
- maḳāmda tur- (12a/7)
- ḥāżır tur- (40b/11)

3.4.13.2. Her iki unsuru fiil olan birleşik fiiller

Bu tür birleşik fiiller asıl fiilin üzerine zarf-fiil ekiyle yardımcı fiilin gelmesiyle oluşmuştur.

- yarı bér- (2a/3)
- örgen al- (6a/2)
- ibe ḳıl- (15a/6)
- tola aydılar (45a/3)
- ḳıla al- (61a/9)

3.4.13.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

- arada ḳal- (2a/5)
- ḳalem sür- (3a/1)

3.5. Cümle Türleri

3.5.1. Yüklemin Türüne Göre Cümleler

3.5.1.1. İsim Cümlesi

İsim ya da isim soylu bir kelime veya kelime grubunun yüklem olduğu cümlelere isim cümlesi denmektedir.

Metindeki isim cümleleri tek bir kelimeden oluştuğu gibi kelime grubundan da oluşabilmektedir.

- Her bendede ʿilm bolmasa faẕīlet hem yoḳtur (1a/2).
- Bes maʿlūm boladur kim ʿilm örgenmek farżdur (1b/11-12).
- Terkniñ ẓāhirī ḳandaġ ki cāhīldür (5a/11).
- Kişige bilgen ʿilmni ʿamelge keltürse ol hemedin ʿālimdür (5b/7).
- Yaʿnī dünyānı dost tutmaḳ heme günehniñ başıdür (7b/12-13).

3.5.1.2. Fiil cümlesi

Yüklemi çekimli ya da birleşik fiilden oluşan cümledir. Yüklem mutlaka bir yargı bildirir. Bu yargı, emir kipinin teklik 2. şahsı dışında fiilin daima kip ve şahıs eki almasıyla oluşur.

Metindeki cümlelerin çoğu fiil cümlesidir. Tespit edilen fiil cümlelerinden bazıları şu şekildir.

- Bende nān-ı ḳaḳġa ḳanāʿat ḳılġay (8a/11).
- Kimerselerige ʿālemde ṭāʿat ʿibādet ḳılıpdurlar (8b/4-5).

- Ḫudā-yı Teʿālaġa düşman bolupdur (9a/5).
- Müʾminniñ dīnini pāre ḳılurlar (10a/4-5).
- Ammā béş vaḳt namāznıñ özini edā ḳılmaġunça tevbe birle defʿ bolmas (11a/1).

3.5.2. Yüklemin Yerine Göre Cümleler

Türkçenin söz diziminde yüklem genellikle sonda yer alır. Ancak yüklemi sonda olmayan cümleler de vardır. Bunun için yüklemin yerine göre cümleler iki gruba ayrılır.

3.5.2.1. Kurallı (düz) Cümle

Yüklemi oluşturan kelime ve kelime grubunun cümlenin sonunda bulunduğu cümle türüdür. Kurallı cümleler, yükleminin türüne göre iki gruba ayrılabilir.

3.5.2.1.(1). Kurallı Fiil Cümlesi

Metinde en çok rastlanan cümle türüdür.

- Çerā ki namāzdın bölek ṭāʿatnıñ bolġanı āh ve tevbe birle defʿ bolur (10b/13).
- Ādem ṣūretide bolup mescidke kirip ḫażreti Resūl Ḫudādın üç suvāl ḳıldılar (12a/1-2).
- ʿAbdullah atlıġ bir kimerse nezʿ-i cān vaḳtide eẕān ünini éşitti (15b/8).
- Yaʿnī raḥmet imāmnıñ üstige yağar (17b/7).
- Ḳıyāmetde riyā birle ʿamel ḳılġuçılarnı tört aṭ birle çarlarlar (19b/9-10).

3.5.2.1.(2). Kurallı isim cümlesi

- Her bendede ʿilm bolmasa faẓīlet hem yoḳtur (1a/2).
- Bes maʿlūm boladur kim ʿilm örgenmek farżdur (1b/11-12).
- Kişige bilgen ʿilmni ʿamelge kéltürse ol hemedin ʿālimdür (5b/7).
- Yaʿnī dünyānı dost tutmaḳ heme günehniñ başıdür (7b/12-13).
- Ḳıyāmet küni ḥesāb bérmegi düşvārdur (10b/8).

3.5.3. Anlamlarına Göre Cümleler

"Her cümle, yapısında bulunan kelime ve eklerin yönlendirdiği soru, bildirme, emir, istek, ünlem vb. anlam özelliklerinden birine sahiptir. Bir cümle hangi anlam özelliğine sahip olursa olsun, mutlaka ya olumlu ya da olumsuz bir anlam taşır. O hâlde

cümlelerin temel anlam özelliği olumluluk veya olumsuzluktur. Olumlu ve olumsuz cümleler, ayrıca soru, bildirme, emir, istek, ünlem vb. anlamlar taşıyabilir" (Karahan, 2008,103).

3.5.3.1. Olumlu cümle

"Bir işin, bir oluşun, bir hareketin, bir düşüncenin gerçekleştiğini veya gerçekleşeceğini bildiren cümleye olumlu cümle denir. Yani olumlu cümlelerde yüklem, yapma, olma, yapılma anlamı taşır." (Özkan, M.,Sevinçli, V., 2008, 140).

Metindeki olumlu cümleleri yüklemlerinin türüne göre ikiye ayırmak mümkündür.

3.5.3.1.(1). Olumlu Fiil Cümlesi

- İl arasıda evbdan aṭ kötermek üçün ʿamel ḳılsa ol ʿamel elbette żāyiʿ bolur (1b/6-7).
- Ḫalāṣ ḳılışḳa güşīş ḳılġay ziyāde ʿamel ḳılsa himmeti bilür (2a/1).
- Baʿżılar ʿilmni faḫr (u) mübāḥāt üçün örgenürler (2a/10-11).
- Üçün baḫş ḳılur mikin dép ümīd birle ḳalem sürdüm (3a/1).
- ʿĀlimge bi-ʿāmeldür aña çendān muḥabbet bolgay (4b/6-7).

3.5.3.1.(2). Olumlu İsim Cümlesi

- Kişige bilgen ʿilmni ʿamelge kéltürse ol hemedin ʿālimdür (5b/7).
- Yaʿnī [13]dünyānı dost tutmaḳ heme günehniñ başıdür (7b/12-13).
- Cemīʿ-i nağme oyun külgi şeytānnıñ kārıdur (11b/4).
- Obdānı irenlerge evvelḳı ṣafdur ve yamānı āḫirḳı ṣafdur (17b/1).
- Rūḥnıñ baradurġan ʿālemi bar (23a/10).

3.5.3.2. Olumsuz Cümle

"Yüklemi olumsuz yargı bildiren, diğer bir deyişle bir yargıyı olumsuz olarak ortaya koyan cümledir" (Özkan, M.,Sevinçli, V., 2008, 140).

Bu cümleler de yükleminin türüne ve cümlenin yapısına göre ikiye ayrılır.

3.5.3.2.(1). Yapı ve Anlam Bakımından Olumsuz Fiil Cümlesi

3.5.3.2.(1).(a). –mA Ekiyle Yapılanlar

- Bir ġubār hīç vücūdı bolmaġay (1b/1).
- Her kimersede tekebbür bardur dergāh-ı İlāhīġa yol tapmas (11b/7).
- Namāz-güẕārlar namāzda turup Ḫudādın ḳorḳmay (12a/8-9).

3.5.3.2.(2). Yapı Bakımından Olumlu Anlam Bakımından Olumsuz Fiil Cümlesi

3.5.3.2.(2).(a). –mI/-mU Soru Ekiyle Yapılanlar

Bu tür cümlelerde konuşan kişi muhatabına bir soru yönlendirmekten ziyade ileri sürdüğü ifadeyi doğruluğu kevvetlendirme amacı gütmektedir.

- Béş namāznı terk ḳılmay yürse Ḥaḳ Teʿāla anıñ köñlige taḫı mu ṭāʿatnıñ ẕevḳini salur (10b/10-11).
- Béş vaḳt namāznı nezʿ-i cān ḥālide mu ötesün dégendin keyn sāḳ kişiler néçük terk ḳıladur (23b/11-12).
- Éger kimerse bendge giriftār bolsa mu sitem ḳılıp īşāret birle ötgeni öledür (24b/8-9).
- İlgeri müstecāb bolmaġan duʿāları mu īcābet bolur (28b/8-9).

3.5.3.3. Soru Cümlesi

“Soru yoluyla bilgi almayı amaçlayan cümle, soru cümlesidir. Soru sıfatları, soru zamirleri, soru zarfları, soru edatları ve soru eki “mı/mi” bir cümleye soru anlamı kazandıran unsurlardır.” (Karahan, 2008, 107)

3.5.3.3.(1). Soru Ekiyle Yapılanlar

Soru eki olan –mI/-mU ile yapılan cümlelerdir.

- Oğlunız oḳur mu yā güveyiniz oḳur mu dédiler (42b/6-7)?
- Éy ʿāḳıl bilür musin bu sözniñ taḫtı né yérge yatar –sén (46a/9) ?
- Yā yoḳ mu ādemiz edna yérdin kélipdür (47a/9)?

3.5.3.3.(2). Soru Kelimeleri ile Yapılan Soru Cümleleri

3.5.3.3.(2).(a). "ne" Soru Sıfatıyla Yapılan Cümleler

- Ve ger né ʿazābġa giriftār bolur (43b/4)?
- Éy ʿāḳıl bilür müsin bu s̱özniñ taḥtı né yérge yatar –sén (46a/9) ?
- Ḫayāl né yérge barur –sin nime bolur –sén (47a/7-8) ?
- Allah Teʿālaġa ġāybā né hediye ibergen bolur (52a/1-2) ?

3.5.3.3.(2).(b). Soru zamiriyle yapılan cümleler

"kim" soru zamiriyle yapılanlar

- Hemedin zīrek kimdür (62a/8) ?
- Yaʿnī ādemniñ ġanīraḳı kimdür (62a/9-10) ?

"ne" soru zamiriyle yapılanlar

- Né ḥaddim bolġay ki (42a/13) ?
- Ve ger né ʿaz̄ābġa giriftār bolur (43b/4) ?
- Éy ʿāḳıl bilür mu sin bu s̱özniñ taḥtı né yérge yatar –sén (46a/9) ?
- Ḫayāl né yérge barur –sin nime bolur –sén (47b/7-8) ?
- Allah Teʿālaġa ġāybā né hediye ibergen bolur (52a/1-2) ?

3.5.3.3.(2).(c). Soru Zarfıyla Yapılanlar

"niçe" soru zarfıyla yapılan cümleler

- Ammā żamīride günāh bolmaṣa mu ḳıyāmetniñ ısıġ ve s̱avuḳ ḳarañġuluḳıda ve siḥr [alarıda] niçe yıl menʿ bolur (53a/5-6) ?

3.5.4. Yüklemin Şekil ve Zamanına Göre Cümleler

Fiiller gerçekleşme şekline ve zamanına göre de gruplandırılabilir.

3.5.4.1. Haber Cümleleri

- Faḳir taḥḳīḳni maʿlūm ḳıldım (2a/1-2).
- Ḫudā-yı Teʿāla her bendege tevfīḳni tevfīḳ ḳılġay (3a/9).
- Ḫudā-yı Teʿāla kimke ḫ̆āhlasa aña ʿilm örgetür (6a/3).

- Ta ki méni tola yād ḳılġaylar ki nime sözlerni dépdür-mén (6b/1).
- Ḳurānnıñ sözlerige ʿamel ḳılmaydur (7a/13).

3.5.4.2. Tasarlama Cümleleri

- İl arasıda obdan aṭ kötermek üçün ʿamel ḳılsa ol ʿamel elbette żāyiʿ bolur (1b/6-7).
- Kimerşeniñ begi bolşa begidin körşe anıñ ḳorḳunç bolşa ḳolıda ḳı barmalı ol begidin derigˇ ḳılamdur (54a/5-6).
- Küçeler yıġlap Ḫudā-yı Teʿāladın tevfīḳ tilegil (21a/8-9).
- Éger ṭaleb ḳılur bolsan evvel ġusul ṭahāret kıl (27a/2-3).
- Yaʿnī bolġıl maña fermān bérdār muṭīʿ ve örgetmegil maña (26b/8-9).

3.5.5. Yapılarına Göre Cümleler

3.5.5.1. Basit Cümle

Dil araştırmacılarının çok tartıştığı konulardan biri olan basit ve birleşik cümle konusu üzerinde biraz durmak gerekir. Basit ve birleşik cümle tanımları genel hatlarıyla benzerlik göstermesine rağmen farklılaşan yönleri de vardır. Tartışmanın temelinde şart eki almış cümleler ile içiçe girmiş cümlelerin tasnifi vardır. Bazı araştırmacılar bu cümle türlerini birleşik cümle içinde değerlendirirken bazı araştırmacılar basit cümle tanımına dahil eder. Bunlardan Mehmet Özmen Türkçenin Sözdizimi adlı kitabında basit cümleyi "İçerisinde bir yüklem bulunan cümle basit cümledir." diye tarif eder (Özmen, 2013, 143). Fiilimsilerle oluşan yapıların da basit cümle içerisinde ayrı bir kategoride değerlendirilmesi gerektiğini ifade eden Özmen, yapılarına göre cümleleri genel olarak basit, birleşik ve eksiltili cümle olarak üç ana gruba ayırarak söz konusu şartlı ve içiçe girmiş cümleleri birleşik cümle kapsamında değerlendirir(Özmen, a.g.e., 145-203). Şartlı ve -bizim metnimizde de çok görülen- içiçe geçmiş cümleleri basit cümle olarak kabul edenler de vardır. Bu görüşte olanlardan biri olan İsmet Cemiloğlu basit cümleyi " Bir yüklemi çeşitli yönlerden tamamlayan, yapısı zaman zaman kelime, zaman zaman kelime grubu, yer yer de cümle olabilen unsurların birlikte oluşturduğu tek hüküm bildiren gramer birliğidir." (Cemiloğlu, 2001, 67) şeklinde tarif ederek bunları basit cümle olarak sınıflandırır. Biz de şartlı ve içiçe girmiş cümleleri birleşik cümle içinde değerlendirmeyi uygun bulduk.

3.5.5.1.(1). Basit İsim Cümlesi

Tek bir ismin genellikle ek fiil alarak nadiren de ek almaksızın yüklem olduğu cümlelerdir.

- Her bendede ʿilm bolmasa faẓīlet hem yoḳtur (1a/2).
- Munıñ içi tamām ḫalḳnıñ küfr ve cehāletdin köhne müridlık karañġudur (1a/3-4).
- Yaʿnī dervīşlik tüvängerlik dünyā ve āḫiretge oḫşa birbirige żıddur (9a/2-3).
- Ḳurānnıñ bir cüzvi ve yarım cüzüvidindür (6b/3).

3.5.5.1.(2). Basit Fiil Cümlesi

Çekimli tek bir fiilin yüklem olduğu cümlelerdir.

- Ḫudādın ḳorḳmaḳı teʾḫīr tapar (5a/10).
- Faḳir taḥḳīḳni maʿlūm ḳıldım (2a/1-2).
- Yine bir mescidde ezān ḳāmet ḳılıp turadur (18a/5-6).

3.5.5.2. Birleşik Cümle

3.5.5.2.(1). Şartlı Birleşik Cümle

Bir temel cümle ile dilek-şart kipini almış bir yan cümlenin oluşturduğu cümle türüdür.

- Ḫalāṣ ḳılışḳa güşīş ḳılġay ziyāde ʿamel ḳılsa himmeti bilür (2a/1).
- Ḫudā-yı Teʿāla kimke ḫᵛāhlasa aña ʿilm örgetür (6a/3).
- Éger ʿilm zāhir bolsa yoḳ Ḳurān oḳup aña firīb bérgen bolġay (7b/9-10).
- Kimersede köknārnıñ dānesice tekebbür bolsa behişt dīdārını körmes (9b/8).
- Yaʿnī iki aç böri aralaşsa çendān ḳoyını tebāh ḳılmay ḳoymas (10a/3).

éger edatının –sa/-se ekiyle kurduğu cümlelere de metinde rastlanır.

- Éger bu iş ḳolıdın kélmese dervişlerniñ ḫıdmetide bolġay (9a/7-8).
- Éger öteseñ namāz andaġ ki köresin –sén (12a/4-5).
- Éger namāz güzerler bī-ḥürmetlik birle edā ḳılsa ḫūriler ḳarġap kéterler (12b/6-7).
- Éger iki nevbet karalasa hem Allah Teʿāla şubu sözni aytur (13a/5).

3.5.5.2.(2). İç İçe Birleşik Cümle

- Saña bu ḥālde cemāʿatge barmaḳ cāyiz émes dédiler (15b/11).
- Ṣevāresiz beyāda yürümekni revā körmeydür-mén dédiler (36a/10-11).
- Ol añlaṣa mu bir faẕl ḥāṣıl ḳılġay dédiler (41a/13).
- Mén sini Ḫudā yolıda azād ḳıldım dédi (42b/1-2).
- Séni Ḫudā yolıda āzād ḳıldım dédi (43a/2-3).

3.5.5.3. Bağlı Cümle

Anlamı bütün boyutlarıyla yansıtmada tek bir cümlenin yeterli olmadığı durumlarda cümlelerden meydana gelen dil birliklerine başvurulur. Bu birlikler çok boyutlu bir anlatım için yan yana gelen cümlelerin bağlanma edatıyla, ortak cümle ögeleriyle, ortak kip/şahıs ekleriyle ya da çeşitli anlam ilişkileriyle birbirlerine bağlanmalarından oluşur."(Karahan, 2008, 85)

Metinde cümleler genellikle cümle başı bağlaçlarıyla bağlanmaktadır. Özellikle cümleler ḳaçan kim, kim, u/ü, ve gibi bağlaçlarla birbirine bağlanmaktadır.

3.5.5.3.(1). "kim" Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler

Farsçadan dilimize girmiş olan kim bağlacı tek başına cümleleri birbirine bağlamakta kullanılmıştır.

- Bes maʿlūm boladur kim ʿilm örgenmek farżdur (1b/11-12).
- Bilmek kérek kim Ḥaḳ Teʿāla Ḳurān oḳumaknı bendelerige āsān ḳılıpdur (6b/3-4).
- Biliñler kim bu kitāb ve anca sözni dünyā ve salṭanatnıñ yāreside aytıpdurlar (10a/10-11).
- Ammā ʿāḳilġa işāret budur kim her ṭāʿatnıñ derecesi belenddür (11b/8-9).
- Bileñler kim yedurġan ṭaʿāmıġa ḥarām ālışḳan bolġay (20b/8-9).

3.5.5.3.(2). "ki" Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler

- İşāret bu ki ʿilmniñ faẓīletini bilgey (4b/4).
- Ol aydı ki otuz yıl Ḥaḳ Teʿāla dergāhıda yükünüp olturdum (6a/10-11).
- Bilgey ki Ḥaḳ Teʿāla [7]bendesige ḳandaġ iş buyrupdur (6b/6-7).
- Ta aña maʿlūm bolġay ki Ḥaḳ Teʿālanıñ fermānı ḳandaġ bolupdur (7a/3-4).
- Yine biri bu ki tāç-ı devletdin kéçgey (7b/5-6).

3.5.5.3.(3). "ve" Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler

Birden fazla cümleyi sıralama ilgisiyle birbirine bağlayan "ve" bağlacına metinde sıkça rastlanır.

- Özi gümrāhlıḳda yürgey ve taḳı ʿāmī körüp gümrāh bolġay (5b/11).
- Behiştge dāḫil bolur ve yine ata anasınıñ hem günāhını muʿāf ḳılur (17a/4-5).
- Obdānı irenlerge evvelḳı ṣafdur ve yamānı āḫirḳı ṣafdur (17b/1).
- İlgeri kelgenimde nevmīd-mend yandurdı ve neñ yine kelip çendān ʿizzetler ḳıldıñ didi (56a/12-13).
- Hem ʿaḳıl berdi ve hem şehvet berdi (62b/4).

3.5.5.3.(4). "ve taḳı" Edatıyla Bağlanan Cümleler

- Özi gümrāhlıḳda yürgey ve taḳı ʿāmī körüp gümrāh bolġay (5b/11).

3.5.5.3.(5). "hem …. hem" Bağlacıyla Bağlanan Cümleler

- Hem ʿaḳıl bérdi ve hem şehvet bérdi (62b/4).

3.5.5.3.(6). "ammÀ" Bağlacıyla Bağlanan Cümleler

- ʿUlemādın aytıpdurlar baʿżı bendelerge vaʿẓ ders birle ʿilm örgenmek elbette farżdur ammā tola müşkil kéledür (2a/7-8-9).
- Çerā ki namāzdın bölek ṭāʿatnıñ bolġanı āh ve tevbe birle defʿ bolur ammā béş vaḳt namāznıñ özini edā ḳılmaġunça tevbe birle defʿ bolmas (10b/13-11a/1-2).
- Öz kibrniñ ḳarañġuluḳıda ḥayrān yorur ammā ʿāḳīlġa işāret budur kim her ṭāʿatnıñ derecesi belenddür (11b/7-8-9).
- Küçeler yıġlap Ḫudā-yı [9]Teʿāladın tevfīḳ tilegil ammā bilgil ki ve āgāh bolġıl (21a/8-9).
- Her kim andik ḫevālıḳ sedā ḳılsa Ḥaḳ Teʿāla anıñ fażīletini ziyāde ḳılur ammā rūzedārġa bahāne birle rūzesini sindürmeġay (31b/5-6).

3.5.5.3.(7). "ança" Edatıyla Bağlanan Cümleler

- ʿĀḳıbet gümrāhlıḳ birle kéterler ança ʿamel fażīletni terk ḳılur (2a/12-13).

3.5.5.3.(8). “éger/çe” Edatıyla Bağlanan Cümleler

- Dünyādın kéçip özini Allah Teʿālaġa ḥevāle ḳılmaḳ kérek égerçe dünyāyī bulsa naẓarıda ḥˇār tutmaḳ kérek (8a/6-7).
- Taḥḳīḳat kārını bilip dünyānı terk ḳılġay éger bu [8]iş ḳolıdın kélmese dervişlerniñ ḫıḏmetide bolġay (9a/7-8).
- Yaʿnī iḥsān dégen namāzdur éger öteseñ namāz andaġ ki köresin –sén (12a/4-5).
- Bende beniñ fāyda ḫaberini Ḫudā bilür éger ḳılġanla īcābet bolup bérse öziñ helāketge ḳalur-sén (26b/10-11).
- Andaġ bī-şermlik ḳılmay éger ṭaleb ḳılur bolsan evvel ġusul ṭahāret ḳıl (27a/2-3).

3.5.5.3.(9). “belki” Bağlacıyla Bağlanan Cümleler

- Andaġ ṭāʿatdın nefˁ körmes belki ʿaẕāb körer (19b/8-9).
- Ḥaḳ Teʿāla bu dünyāda müʾminge ve kāfirġa rızḳ beripdür belki rāḥatni kāfirġa béripdür (34b/3).
- Bendelerimni uruşḳa şalur günehḳār ḳılur belki kāfirliḳġa yetgürür (40a/11-12).

3.5.5.3.(10). “meger” Bağlacıyla Bağlanan Cümleler

- Yaʿnī hem-sāye-i mescidniñ namāzı dürüst bolmas meger namāznı mescidde ötese dürüst bolur ve yine ḫaberde kélipdür ki (14b/4-5).

3.5.5.3.(11). “bes” Edatıyla Bağlanan Cümleler

- Yaʿnī iki aç böri aralaşsa çendān ḳoyını tebāh ḳılmay ḳoymas bes ādem dünyānı dost tutsa böri ḳoyını pāre ḳılġandik (10a/3-4).
- Namāz ḳurbānlıḳġa ḥesāb bolur bes maʿlūm boldı ki nā-murādlar namāzġa tola güşīş ḳılġaylar (11a/12-13).
- Bu dünyā cemʿī ḳılġannıñ keşāfetdür bes dünyādār özini olturganda dervişler biletiñ bolmasa tiriglikde beraber bolmaḳı muḥāldür (52b/8-9).

3.5.5.4. Sıralı cümleler

Her biri ayrı hüküm bildiren cümlelerin anlam ilgileri sebebiyle birbiri ardınca sıralanmalarıyla oluşan cümle türüdür. Bu cümle türü de yapıları ve anlamları bakımından iki gruba ayrılır.

3.5.5.4.(1). Bağımlı sıralı cümle

Anlam ilgisi dışında ortak ögeye de sahip olan cümlelerdir.

- Bendelerimni uruşḳa ṣalur, günehḳār ḳılur (40a/12).
- Maʿṣiyyetlerini ziyāde ḳılur, Allah Teʿāladın yırak bolur (20b/1).

3.5.5.4.(2). Bağımsız sıralı cümle

Aralarında anlam ilgisi bulunmakla birlikte ortak ögelerin bulunmadığı cümlelerdir.

- Ḫudādın ḳorḳmaḳı teʾẖir tapar,ʿilm örgenmegen cāhillıḳnıñ nişānesi bolġay (5a/10-11).
- Ḫayāl ḳılmay, ʿālim ḳıladur (6a/3).
- Köñlüñlerge rüşenālıḳ tüşer, maḳṣūduñlar ḥāṣıl bolur (6a/8-9).
- Her kimerse ki fısḳ (u) fesādġa māyildür, namāz ol kimersedin ḳaçar (15a/12-13).

4. TRANSKRİPSİYONLU METİN

Şehr-i Gülşen Çahataḳı Düzüş

[1a]

[1]Daʿvā ḳılġuçılar ḳuvvetiġa yaraşa Ḥaḳ Teʿālanıñ ʿilmidin örgenmek [2]lik farżdur. Her bendede ʿilm bolmasa fażīlet hem yoḳtur. Nime üçün [3]bu cihān bir iki eşiklik yıḳılġan serilġan köhne saraydur. Munıñ [4]içi tamām ḫalḳnıñ küfr ve cehāletdin köhne mürīdlık ḳarañġudur. Müʾmīn [5ʿ]ilmsiz bu cehālet ẓulumātdın özini ḫalaṣ ḳılmaḳı tola müşkildür. Her bende [6]müʾmīn bu cihānġa kélip ʿilm örgenip örgengen ʿilmiġa ʿamel ḳılıp bu [7]ẓulumātdın özini ḫalaṣ ḳılmay ẓulumātnıñ içide kétse āḫiret bāzārıda [8]yaḫşılıḳ ṭarafıge yol tapmaḳı mümkin émes. bu ḫaberni yaḫşı añlamaḳ kirek .

[9] للهم صّل على محمد و على آل محمد و بارك و سّلم عليهم Żiyā-yı afitāb [10]ve ṣıfāt-ı māh-tāb ḥażreti peygamber صلى الله عليه و سلم aytıpdurlar ki

[11] اَللّٰذ نَيا كُلَّهَا ظلمِتِ الاَّ لَعِلْمِ و اَلْعِلِمْ كُلِّمِ مُحَبَتَ ا لَعَمَلِ وَ اْ لَعَمَلِ وَ اْ لعَمِلِ كلِمِ هَبَاءً مَنْثُورًا

[12] الاّ الإ خل رصَبر و الا خلاصِ بو قوف على ما ختيم Yaʿnī dünyanıñ hemesi ḳarañġudur. [13]Munıñ yaruġluḳı ʿilmdür. Müʾminlerniñ ʿameli éger riyā birle bolsa

[1b]

[1]bir ġubār hīç vücūdı bolmaġay. Éger Ḫudā rıżası üçündür ol [2]küni ki ecel yetedür. Cihānda yaḫşılıḳ ve yamanlıḳ ʿamel tamām boladurġan [3]künidür. Ol küni yaḫşı ʿamelniñ derecesi ve yaman ʿamelniñ melāmeti [4]şol küni maʿlūm bolġusıdur. Bolġay ki hīç bende ḳılġan ʿamelge [5]firīfte bolmaġay. Hemīşe özini güneh-kārlıḳ birle tutup özür birle [6]bolġay. İl arasıda obdan aṭ kötermek üçün ʿamel ḳılsa [7]ol ʿamel elbette żāyiʿ bolur. Bende ḳılġan ʿamelini fī-sebilillāh dep [8]ḳılġay. Allah Teʿālanıñ bérgen niʿmetlerige şükr ve senā barça [9]kéltürgey. Bende Allah Teʿālanıñ minnetidin hīç vaḳt ḫālī émes.[10]Ġaybdın her bendege yaḫşılıḳdın bir nime ḥāṣıl bolsa öz fażldānişidin [11]körmegey. Allah Teʿālaġa şükr ḳılġay. Bes maʿlūm boladur kim ʿilm ör [12]genmek farżdur. Heme müʿmīnlerge yine her nimerseniñ ʿaḳl bolsa [13]özige lāzımlıḳ farīża ʿamellerni ḳılıp özini ḳıyāmetniñ ve hemīdin

[2a]

[1]ḫalāṣ ḳılışḳa güşīş ḳılġay. Ziyāde ʿamel ḳılsa himmeti bilür. Faḳir taḥḳīḳni [2]maʿlūm ḳıldım. Éger kimerse ʿilmni tamām okup bolup ʿamel ḳılay [3ʿ]ömri yarı bérmes. ʿilmni örgengençe örgengen ʿilmiġa baḳıp [4ʿ]amel ḳılıp turup oḳusa ʿilmi barġança revac tapar bolmasa revac [5]tapmas. Arada ḳalur kimerseniñ ʿaḳlı andig hem bolsa örgengen [6ʿ]ilimġa ʿamel ḳılmay. Örgenip terkdinlerniñ fiʿilini ḳılsa örgengen [7ʿ]ilm aña terkdin tola ʿaẕab

yetgürür. ʿulamādın aytıpdurlar : [8]Baʿżı bendelerge vaʿẓ ders birle ʿilm örgenmek elbette farżdur. [9]Ammā tola müşkil kéledür. Ḳaderni yétişeçe béş vaḳt namāznı edā [10]ḳılġunçelik ʿilmni örgenmek elbette farżdur. Baʿżılar ʿilmni faḫr (u) [11]mübāḥāt üçün örgenürler. andaġ ʿālimlerdin fażl [12]tapalmaslar. ʿāḳıbet gümrāhlıḳ birle kéterler. ança ʿamel fażīletni [13]terk ḳılur. Neʿūẕubillah özini vücūdıġa özi ẓulm (u) sitem ḳılġan

[2b]

[1]bolġay. Bu bāredin faḳīr bī-çāre bir néçe söz ḥaḳāyıḳnıñ ʿArabī [2]Fārisī lafıẓlardın mażmūn köterip alıp **Şehr-i Gülşen** atlıġ [3]kitābnı cemʿ ḳılġalı şüġul ḳıldım. Līkin bu kitāb tercümānıġa ḳadem [4]ḳoymaḳ faḳīrniñ ḥāġım irmes érdi. Beşāret birle tevekkül Ḫudāġa [5] ḳılıp tilsiz ḳalemni ḳalemtıraş meydānıġa cilvege kéltürdüm. Tā anı ki [6]ders alġalı barmaydurġan ʿālimler meclīsidin maḥrūm ḳıladurġan [7]ve müşerref nāzük ḫayāllerdin behre alalmaydurġan tevfīḳ tapalmay, [8]oḳuyalmay. Ḳalġan bendeler ʿArabī Fārisī elfaẓdın bī-ḫaber [9]peygamber علیه و سلم nıñ ümmetlerige ders işni añlamaḳ [10]āsānraḳ bolsun dép müʿmin müʿminniñ birāderidür. [11]Oḳup añlamaġan müselmānlar on sözniñ birige ʿamel [12]ḳılsalar faḳīr dék ʿāciz ḫāksārġa āḫiretde neticesiz bolur mukīn [13]dép inṣāf ḳılsalar rūḥımġa fātiḥa iḫlāṣ oḳup Ḫudā rıżālıḳ

[3a]

[1]üçün baḫş ḳılur mukin dép ümīd birle ḳalem sürdüm. Her bende [2]müʾmin bu Şehr-i Gülşenni oḳumaḳnı ʿādet ḳılsa sözlerige [3]ʿamel ḳılurġa himmet kemerini bağlasa bu cihānnıñ ḳarañġuluḳıdın [4]özini yaruġluḳ cihānġa iletip ʿālimler ṣafıga kirgen bolġay. [5]Her müselmān bu Şehr-i Gülşen mażmūnıġa fikr ḳılsa müselmānçılıḳnıñ [6]edāsénı vuḳuʿġa kéltürmesge hīç bahānesi ḳalmaġay. Bu kitābnıñ [7]sözini añlap turup müselmānçılıḳġa gūşiş ḳılmaġan ḫalḳ [8]nıñ tersā ve cuhūdnıñ arasıda farḳ bolmaġay dép yigirmi iki [9]bāb birle rasladım. Ḫudā-yı Teʿāla her bendege tevfīḳni tevfīḳ ḳılġay. [10]Āmin Rabb'ül ʿālemin. **Evvelḳı bāb** ʿilmniñ fażīletiniñ beyānı, **ikinçi** [11]**bāb** namāznıñ fażīletiniñ beyānı, **üçünçi bāb** duʿānıñ fażīletleri [12]niñ beyānıda, **törtünçi bāb** ramażānnıñ fażīletleriniñ [13]beyānıda, **béşinçi bāb** birbirige ḫulḳ-ı muḥabbet ḳılmaḳnıñ beyānıda,

[3b]

[1]**altınçı bāb** birbirige ḫulḳ-ı muḥabbet ḳılmaḳnıñ beyānıda, **yétinçi bāb** saḫi [2]ve seḫāvetniñ beyānıda, **sékizinçi bāb** ʿaklnıñ fażīletleriniñ [3]beyānıda, **toḳuzunçı bāb** tilini ʿayb-pūşluḳnıñ beyānıda, **onunçı** [4]**bāb** ġıybetdin yaġmaḳnıñ beyānıda, **on birinçi bāb** ġıybetniñ [5]şumluḳınıñ beyānıda, **on ikinçi bāb** yalġan aytġannıñ [6]emānetge ḫıyānet ḳılġannıñ yamanlıḳınıñ beyānıda, **on** [7]**üçünçü bāb** ʿālimlerġa ḥaḳāret ḳılġannıñ şumluġınıñ

[8]beyānıda, **on törtünçi bāb** süḫançılıḳ yaʿni aña baḳıp [9]bir nime dip anıñ şumluḳınıñ beyānıda, [10]**on béşinçi bāb** ādem-zādnıñ maʿsiyyetleriniñ beyānıda, [11]**on altınçı bāb** aġır alıp yengil satḳuçılarnıñ şumluḳınıñ [12]beyānıda, **on yétinçi bāb** bidʿat işlerni ḳılġuçılarnıñ [13]beyānıda, **on sékizinci bāb** zinānıñ yamanlıḳınıñ beyānıda

[4a]

[1]**on toḳuzunçı bāb** ata ananın ḥaḳḳını ferzend edā ḳılmaḳnıñ beyānıda, [2]**yigirminçi bāb** Ḫaḳ Teʿālani tola yād ḳılmaḳnıñ beyānıda, **yigirmi birinçi** [3]bāb şarābḫornıñ yamanlıḳınıñ beyānıda, **yigirmi ikinçi bāb** [4]livāṭa ḳılġuççılarnıñ şumluḳınıñ beyānıda. **Evvelḳı bābnıñ [5]beyānıda** ibtidā ʿilmdin beyān ḳılay ki hīç iş ʿilmsiz pesendīde [6]bolmas. Ḫaberde kélipdür kim reh-nümā-yı ḥaḳīḳat ve pişuvā-yı ṭarīḳat peyġambere [7] صلى الله عليه و سلم emr ḳılıpdur [8] عَا بِدٍ يَقُومُ اَلَّلْيل و يَصُوْمُ اَ لنّهَا رَوَتَعْدلَ عِبَادَةُ اللّعَالِمِ يَوْمًا فَقِيَّتٌ عالِمٌ خَيْر مِنَ عَشَرْ بِنْ اَلْفَ وَاحِدًا عِبَادَةِ الَعابِدِ الجاهل ارْبَعِيْنَ سنتً[9] Maʿnīsi budur : [10]kim bir mesʾeledān ʿalimniñ faẓīleti yigirmi miñ ʿābid kündüzi [11]rūze, kéçesi namāz öteydürġan bolġay. Bolarnıñ faẓīletidin [12]yuḳarı bolġay. Terk-i ʿābidniñ ḳırḳ yıllıḳ ṭāʿatı mesʾeledān [13]ʿālimniñ bir künlük ʿibādeti birle beraberdür. Ol maʿrifet ve ḫużur

[4b]

[1]şerīʿat-ı peygamber صلى الله عليه و سلم emr ḳılıpdurlar kim فضل اُلعَالم [2] عَلَى العَابد كَفضل على ادنى منِىْ اُمّتِى Maʿnīsi ol kim ʿālimlerniñ [3] faẓīleti ʿābidġa andaġdur ki méniñ faẓīletimge oḫşa ümmetimniñ [4] üzesiġa eknūn ʿāḳılġa işāret bu ki ʿilmniñ faẓīletini bilgey. [5] Bilgil ki her ʿilmige Ḫudā-yı Teʿāla ṭarafıdın saña ḳorḳunçluḳ yetgürse [6] ʿilm-i ḥaḳīkat dép anı ayturlar. ʿālimge bi-ʿāmeldür aña çendān [7] muḥabbet bolgay. Ḫazret-i Ḫaḳ-ı sübḥāne ve Teʿāla ʿilmiġa bu ṣıfatni ḳoyup [8] öz kelāmıda kéltürüpdürler kim اِنَّمَا يَخْشَ اللهَ مِنْ عِبَادَهِ [9] الْعُلَمَاءِ Maʿnīsi oldur kim méniñ bendelerimdin ḳaysı ki méndin [10] ḳorḳsa ʿālim şoldur. Bu āyet aña teḳāżā ḳıladur ki her ʿālimige [11] Ḫudā-yı Teʿāladın ḳorḳup ḥarām kélse ḳolını yığmasa anı ʿāmī dirler. [12] ʿĀlimniñ faẓīletini ḥelāl ve ḥarāmġa farḳ ḳılışıdın bilmek kirek. [13] Çünānçi şarāb içmek, zinā ḳılmaḳ, müselmānın nā-ḥaḳ olturmaḳ, ata anasénın

[5a]

[1] aldıda güneh-kār bolmaḳ, cevr-i sitemge ḥükm ḳılmaḳ, müselmānlarnıñ [2] mālını güç birle zorlap almaḳ, rişve almaḳ, yalġan güvāhlıḳ [3] bérmek, ḥarāmġa ḳaramaḳ, ḥarām yémek, ġıybet ḳılmaḳ, sehvde lavubālī [4] sözlemek, yalġan aytmaḳ, yine birevge efsūs yémek, her vāḳıʿa bu işlerġa [5] dārlar bolarnı ḳılurda Allah Teʿāladın ḳorḳmasa bu günehlar [6] dın özini toḫtatmasa anı ʿālim démek cāyiz émesdür. [7] Égerçe ḫalḳ arasıda

ʿālimliḳ meşhur bolsa hem büzrükler andaġ [8] ʿālimni ʿālim démepdürler. Éger kimerse ʿilm örgenmekge delil bolupdur. [9] Bu dünyāda mundın obdān iş bolmaġay. Ta ʿilīm örgenmegünçe [10] Ḫudādın ḳorḳmaḳı teʾḫīr tapar. ʿİlm örgenmegen cāhillıḳnıñ [11] nişānesi bolġay. Terkniñ ẓāhirī ḳandaġ ki cāhīldür. Bāṭını hem [12] andın ziyāderaḳ cāhildür. Her kimerseniñ yāşlıḳdaḳı günāhıġa [13] pişmān ḳılıp tevbege dāḫil bolmay saḳālı aḳarıpdur. Bilinler ki anıñ

[5b]

[1] bedenide yāşlıḳıdaḳı ḳara tüy könglüge teʾsīr ḳılġan bolġay. Haẕreti [2] imām-ı aʿẓam raḥmetAllah ʿaleyhdin bir kimerse suvāl ḳıldıge. Yā imām mesʾele [3] dān ḳandaġ keşidür? İmām aydılar: Ol kimerse ki Ḫudādın ḳorḳa [4] dur. Mesʾeledān oldur. Sufyān ibn utbe aytıpdurlar kim [5] لَيْسَ بَحُنْ عَلَى النَّاسِ الْجَهْل مَنْ عَمَلَ يَعْلَمُ فَهُوَ اَعْلَمُ النَّاسِ وَمَنْ تَرَكَ
[6] الْعَمَلِ بِما يَعْلَمُ فَهُوَ طا الْجَاهِلِ Yaʿnī ādemzādġa cāhillıḳ obdān [7] émes. Kişige bilgen ʿilmni ʿamelge kéltürse ol hemedin ʿālimdür. [8] Ve kişike bilgen ʿilmni ʿamelke kéltürmese ol dīn-i cāhildür. قال [9] اينّس عليه السّلام من شَرِّ النَّاسِ قَالَ اَلْعالِمِ اِذَافَسَدَلاَنّه يُفْسِدُ
[10] بَفَادِهِ الْعَالِمِ Yaʿnī ādemniñ yamanı ol kişike ʿālīm bolġay. [11] Özi gümrāhlıḳda yürgey ve taḳı ʿāmī körüp gümrāh bolġay. Yaman [12] şol ʿālīmdür ḫaberde kélipdür ki
مَنْ عَمَل بِمَا يَعْلَمُ وِفِق اِمَالاَ يَعْلَمُ [13] Yaʿnī her ʿālimige bilgen ʿilmni ʿamelge kéltürse aña bölek yine bilmeydürġan

[6a]

[1] ʿilimni Ḥaḳ Teʿāla bildürür. Her kimerse tola ʿilm örgeney dése pür-hüner-kārlıḳ [2]ḳılsun. ʿilm birle Ḳurānnı Allāh Teʿāladın bölek örgenalmas. [3]Ḫudā-yı Teʿāla kimke ḫ̌āhlasa aña ʿilm örgetür. Ḥayāl ḳılmay ʿālim ḳıladur. [4]Ḳurānda kélipdür ki
اِنَّ تَقَوُ اِللهِ يَجُعَلَ لَكُم فُرقَانًا Yaʿnī éger bendem pür-hüner [5] kār bolsa elbette bāṭıl yolıdın yandurur-mén. Rast bolġa salur-mén. [6] Ḥelāl ḥarāmġa farḳ ḳıldurur-mén. Peygamber ʿaleyhisselāam aydılar: Ménin [7]ümmetimdin müʾmīn bolay déseñler dünyā işiġa kim gūşiş [8] ḳılıñlar pārsālıḳın endīşe ḳılıñlar ki pātlıḳında köñlüñler [9] ge rüşenālıḳ tüşer. maḳṣūduñlar ḥāṣıl bolur. Ḫ̌āce-i şaḳīḳ raḥmet [10]Allāh ʿaleyhdin sordılar. Munça ʿilmni ḳandın örgendin? Ol [11]aydı ki: Otuz yıl Ḥaḳ Teʿāla dergāhıda yükünüp olturdum. Bu [12] ʿilmni örgendim. Ḥaḳ Teʿāla Ḳurānda ḫaber beripdür ki ولقد يَسَّرُنَا
[13] الْقُرانَ لِلَذِكْرِفَهَلَ مِنْ مُدْكِرٍ Yaʿnī mén bu Ḳurānnı bendelerimke

[6b]

[1] āsān ḳıldım. Ta ki méni tola yād ḳılġaylar ki nime sözlerni dépdür-mén. [2]Bu çehdin her kimerse tertīblerini biledür, oḳuydur. Tamām ʿālemdekileri ki [3]bardur. Ḳurānnıñ bir cüzvi

ve yarım cüzüvidindür. Bilmek kirek kim [4]Ḥaḳ Teʿāla Ḳurān oḳumaknı bendelerige āsān ḳılıpdur ta Ḳurān [5]oḳup bende anıñ fermānını tutḳay. Ferzendige veyā ġayrke ʿArabī lafıẓ [6]örgetgey ta Ḳurān sözleridin vüḳūʿ tapḳay bilgey ki Ḥaḳ Teʿāla [7]bendesige ḳandaġ iş buyrupdur. Hīç ʿilm mundın obdān [8]irmes. Kimerse Ḳurān oḳup bilgey ki Ḥaḳ Teʿāla nime dépdürler kim kimerse [9]ʿilm-i fıḳıhdın örgense özge ʿilmni bilmese mu bes Ḳurān oḳuġay [10]ḳılmasa oḳup maʿnīsidin bir nimerse fehm ḳılmasa ol kişini [11]henüz obdān dānişmend dégeli bolmaydur. Nime üçün ki tamāmı ʿilm [12]mesʾeleni mütecahidler Ḳurānnıñ béş yüz āyetidin çıḳarıpdur [13]lar. Her kimerse intihāye ʿālim bolsa mu Ḳurān altı miñ altı yüz atmış

[7a]

[1] altı āyet bolsa mu ?Bbéş yüz āyetniñ maʿnīsidin bölegini [2]bilmegen bolġaylar ki bolġay ki heme müʾmīn heme maḳṣūdını Ḳurān [3]dın ḥāṣıl ḳılġay. ʿömr barıca Ḳurān oḳumaḳġa cedel ḳılġay ta aña [4]maʿlūm bolġay ki Ḥaḳ Teʿālanıñ fermānı ḳandaġ bolupdur. Aña baḳıp [5]kār ḳılġay. Éger Ḳurān oḳup Allāh Teʿālanıñ fermānıġa baḳıp [6]iş ḳılmasa düzaḫḳa giriftār bolġay. Ḫaberde kélipdür ki اَللّٰهُمَّ اَجْعَلِ
[7] اَلْقُرْاٰنَ لَنَا شَافِعًا مُشَفَّعًا وَ لَاتَجْعَلْهُ لَنَا مَا حِلاً مُصَدَّقًا [8] Peyġamber mā ṣallallahu ʿaleyhi vessellem aydılar ki : İlāhī Ḳurānnı maña ve ümmet [9]lerimge şefīʿ ḳılġıl. maña ve ümmetlerimge şefāʿat ḳılġay ve yine [10]aytıpdurlar kim اَقْرَأُ لْقُرآنَ مَا نَهَاكَ فَا ذِاَلَمْ يَنْهَلْ تَقْرَءُهُ maʿnī [11]si bol ki Ḳurānnı oḳuñlar her çend günāhdın toḫtadur. Ḫaberde [12]kélipdür ki رَبَّ تَعَالى الْقُرْآنَ يَلْعَنَهُ Bes hemīşe Ḳurān [13]oḳuydur. Ḳurānnıñ sözlerige ʿamel ḳılmaydur. Ḳurān oḳuġanıġa

[7b]

[1]mağrur bolupdur. Ḳurān aña laʿnet ḳılur. Ḳurān oḳup aña ʿamel ḳılġuçı [2]nıñ iki nişānesi iki nimersedür. Éger tamāmı Ḳurān oḳup namāz ötese [3]kündüz rūze tutup ta ol iki işini ḳılmasa sehvde renç tartar, [4]bolġay. Ta ol iki işiġa berhem bérgende ḳaranġu ʿamel ḳılġanı maʿlūm bolġay. [5]Biri bu ki dünyānıñ muḥabbetini köñlidin çıḳarġay. Yine biri bu ki tāç-ı [6]devletdin keçgey. Ve bu iki işini terk ḳılmaġunça pārsa bolmas. [7]Çerā ki Ḳurānnıñ evvelidin āḫiriġaça maʿnīsi uşbu iki işniñ [8]üste nidedür her kimersege Ḥaḳ Teʿāla ḥaḳīḳī naṣīb ḳılġan bolsa [9]ol bu iki işdin keçer. Éger ʿilm ẓāhir bolsa yoḳ Ḳurān oḳup [10]aña firīb bérgen bolġay. Digerān dégen ḳuşġa oḫşa. Tā ḥaḳīḳat [11] kārını bilip pārsalıḳda sābit ḳadem bolmaġunça namāz rūzesi ḳabūl [12]bolmaḳı muḥāl bolġay. Ḫaberde kélipdür ki حُبِّ اِلُّذ نَيارَءسِ كُلَّخَطَيتٍ Yaʿnī [13]dünyānı dost tutmaḳ heme günehniñ başıdür. Éger kimerseniñ ṭabnı

[8a]

[1]ḳaradur. Aña heme ʿālim ʿilmini beyān ḳılġan birle bir mesʾele şerīʿatdın örge [2]nmes. Éger kimerseniñ köñlide andak ḥubb-ı İlāhi bolsa naṣiḥatni añlap bilür ki [3]dünyānı tutmaḳ günehlerniñ anasıdur. Her kim dünyānı dost tutupdur [4]belāġa giriftārlıḳı şoldur. Belki Ḥaḳ Teʿālanıñ düşmanı dost tutḳan [5]bolġay andaġ kişi namāz, rūze, ḫayr seḫāvet birle pārsā bolmas. [6]Dünyādın keçip özini Allah Teʿālaġa ḥevāle ḳılmaḳ kirek. Égerçe [7]dünyāyī bulsa naẓarıda ḫˇār tutmaḳ kirek. Munı Ḥaḳ yolıġa ṣarf [8]ḳılmaḳ kirek. Minnet ḳılmaġay. Égerçe dünyāy bolmasa Allah Teʿāla [9]dın fisebilillah dép ṣarf ḳılsam dép belālarıġa nafaḳa ehil-i [10ʿ]ıyāl üçün ṭaleb ḳılmaḳ şerīʿatda cāyizdür. Dünyā üçün [11]dīnni berbād ibermegey. Bende nān-ı ḳaḳġa ḳanāʿat ḳılġay [12]gāh gāh nānnı ḫurūş birle yigen çerā ki dīnġa noḳṣan [13]yetmegey. Bu ʿādetni ḳılmay aṣla pārsā bolmas. Ḫaberde kélipdür ki

[8b]

[1] يؤتى برحل يوم القيامة وله اعمال مثل الصّوم والصلوة والزكوة

[2] والجِح رسوله حِظّالليل ثم با مرالله ان يلقوه فى النّارويقول

[3] انه عبدكان اناري شئًا من الدنيا وثبت علها Yaʿnī ḥażreti [4]peygamber صلى الله عليه و سلم aydılar: Kimerselerige ʿālemde ṭāʿat ʿibādet [5]ḳılıpdurlar. Līkīn ḥırṣ éken dünyā cemʿ ḳılışıda ḥelālni [6]ḥarāmnı farḳ ḳılmaydurlar. Olarnı düzaḫḳa taşlaġaylar. Tā ḥarām [7]ḫorlıḳnıñ şumluġdın bende bilgey ki dünyāġa néçük maʿṣiyyetdür. [8]ḫaberde kélipdür ki

[9] اَللّٰم من احِب لي فاقلل ماله و ولده و من ابغضنى فا كثر ماله Peygamber صلى الله عليه و سلم aydılar ki : İlāhī her bende-i müʾmīn [10]méni düşmanı tutupdur, anıñ mālını tola ḳıl. Her bende méni dost [11]tutupdur, anıñ mālını az ḳıl. ḫaberde kélipdür ki [12]peygamber صلى الله عليه و سلم aydılar ki : Méni dost tutsañlar dervīşlikni [13]iḫtiyār ḳılıñlar zerdārlıḳ birle dervişlik bir cins émesdür. ḫaberde

[9a]

[1] kélipdür ki مثلِ الّدنيا واللآخرة كفرتين ان مرتصبت احد ايهما اسخط [2] الآخر Yaʿnī dervīşlik tüvängerlik dünyā ve āḫiretge oḫşa birbirige [3] żiddur. Dünyādın keçmey āḫiretni tapġalı bolmas. Anıñ üçün ki [4] heme kitāblarda dünyānı terk ḳıldırurlar. Béş kişi ki tüvängerlikni [5]ārzū ḳılıpdur. ḫudā-yı Teʿālaġa düşman bolupdur. Neʿuẕübillāh من الذاالك [6]mundaġ sözlerni ol kişi bilür kim tola oḳup ʿilmdin behremend [7]bolġan bolġay. Taḥḳīḳat kārını bilip dünyānı terk ḳılġay. Éger bu [8]iş ḳolıdın kélmese dervişlerniñ ḫıḍmetide bolġay. Tā ol [9]dervişlerniñ şerefidin anı Ḥaḳ Teʿāla dost tutḳay. [10]Ḳitāb –ı münācātda kélipdür ki Allah Teʿāla peygamber صلى الله عليه و سلم ġa [11]fermān ḳıldılar ki ای لی اِحمدِ

وقرب مجلسهم منك [12] الفقراء Yaʿnī éy Aḥmed méni dost tutsañ dervīşlerni [13]özüñe yaḳın ḳıl. Tā séni özümge yaḳın ḳılġay-mén tüvängerlerdin

[9b]

[1]yıraḳ. Ḫaberde kélipdür ki كعتين مِن مومين مِن فقراحِب الى الله تعالى [2] سبعين ركعته من مؤمن غنّى شاكرٍ Yaʿni dervīşige Allah Teʿālanıñ yādıda [3]iki rekʿat namāz öteydür dostraḳdur. Allah Teʿālaġa yétmiş rekʿat [4]tüvängernıñ namāzıdın imdi kéldük. Dünyānıñ sözige ol iş ki [5]Ḫudāġa bende düşmend ḳıla. Atı biri dünyā édi anıñ sözi tükedi. [6]Yine yéri tāc-ı devlet édi. Anıñ beyānı bu ki: Éy bende-i Ḫudā āgāh bolġıl ki [7]tāc-ı devlet salṭanatnı ārżū ḳılmaḳ kibr (ü) tekebbürniñ nişānesidür. [8]Kimersede köknārnıñ dānesice tekebbür bolsa behişt dīdārını körmes. [9]Bes andaġ kişiler her çend namāz, rūze, ḫayr seḫāvet ḳılġanı birle anıñ [10]vücūdıda tirıḳçe kibr (ü) tekebbür bolsa hemen ḳılġanı bī-hūdedür. Ol pārsā [11]émes. Ve baʿżılar aytur ki : ‘Dünyā şerefini istep ṭaʿat ḳıla-mén.’ dér. [12]Ġarżı bu ki bu sözni désem dünyāda şeref tapar-mén dégeni bolġay. [13]Olarnı mesʾeledān dégeli bolmas andaġ dünyā şerefini istegenlerni

[10a]

[1]pārsa démek ḫaṭādur. Ḫaberde kélipdür ki ذوءبان ضريان يقعان [2] فى رزيْي غنم يا كلان ويفزشان با قسد اهما من احب احِب المال واشرَف [3] Yaʿnī iki aç böri aralaşsa çendān ḳoyını tebāh ḳılmay ḳoymas. Bes ādem [4] dünyānı dost tutsa böri ḳoyını pāre ḳılġandik müʾmīnniñ dīnini [5]pāre ḳılurlar. Baʿżılar néçük ṭaʿat ḳılsam, ʿizzetim ziyāde bolur éken [6]uluġ kitāblarnı oḳup müşkil baḥiṣler ḳılsam ḫalḳnı mülzem ḳılsam [7]ḥürmetim ziyāde bolur dép ṭāʿat ḳılsa müselmānçılıḳnı dünyā üçün [8]dām ḳoyġan bolġay. Her kişi taḳvānı bī-riyā Ḫudā üçün ḳılsa pārsa [9]bolġay. Éger kimerse mén mesʾeledān ʿālim dése ol hem dünyā üçün dām [10]ḳoyġan bolġay. Biliñler kim bu kitāb ve anca sözni dünyā ve salṭanat [11]nıñ yāreside aytıpdurlar. Her kimerse ki müʾmīnlik daʿvāsı [12]ḳılsa bu kitābnı oḳup sözlerige ʿamel ḳılsa pārsalıḳġa lāyıḳ bolġan [13] اِنَّهُ عَلَى مَا يَشَآءُ قَدِيرٌ **ikinçi bābda béş vaḳit namāz ötemeklikniñ**

[10b]

[1]faẓīleti beyānıda قَالَ ابْنّسّى عَلَيْه السَّلامُ اَوَّلَ مَا يحِا بيِبُ [2] بِهِ الْعَبْدِ يَوْمَ الِقْيَامةِ الصّلوة Yaʿnī aytıpdurlar kim peygamber عليه [3] سلم ḳıyāmet küni Ḫaḳ Teʿāla bendedin ol soraydurġan [4]suvāli namāzdur. Her kimerse be-ḳader-i ḥāl namāzlarnı tertibi bile ötep [5]farżlarını ḳaʿidesi birle edā ḳılmaġan bolsa özge soraġ [6]suvāli āsān bolur. Éger kimerse namāz ötese rükūʿ, sücūd, ḳıyām, ḳırāʾat [7]larını edāsı birle ḳılmasa yā terk-i cemāʿat bolsa tenhā ötese [8]ḳıyāmet küni ḥesāb bérmegil düşvārdur. Aña ġaẕab vācib bolur. [9]Bilgil ki hīç ṭāʿat

namāzdın uluġ émesdür. Müʾmīnge [10]her güşāyiş namāzdın ḥāṣıl bolur. Béş namāznı terk ḳılmay yürse [11]Ḥaḳ Teʿāla anıñ köñlige taḫı mu ṭāʿatnıñ ẕevḳini salur. Özge [12]ṭāʿatnı terk ḳılġandın namāz terk ḳılġuçıġa ʿaẕab ḳatıġraḳdur. [13]Çerā ki namāzdın bölek ṭāʿatnıñ bolġanı āh ve tevbe birle defʿ bolur.

[11a]

[1]ammā béş vaḳt namāznıñ özini edā ḳılmaġunça tevbe birle defʾ [2]bolmas. Béş vaḳt namāznı terk ḳılışġa hīç ḳaysı kitāblarda yol [3]yoḳ. Hīç vaḳītde bölek ayrılıp ötemek yoḳ. Ḥaḳ Teʿā Ḳurānda [4]ḫaber béripdür وَاِذَا كُنْتَ فِيْهِم فَا قَمْتَ لَهُمُ اللصَّلوةَ فَلْتَقُمْ طَا نِيَعه [5]Yaʿnī müselmānlar kāfirler birle cenk ḳılıpturġan maḥalde namāznıñ [6] vaḳti bolsa nışfı urşuptursun nışfı namāz ötesün. ʿalā hāzel-[7]ḳıyās uşbu ḳısm ḳılıp namāznı edā ḳılġay. namāznı ḳażā ḳılışġa [8]hīç vaḳtde yol yoḳ. Ḥaḳ Teʿālaġa bende namāz birle yaḳın bolur. [9] ḫaberde kélipdür ki اَلصَّلوةُ قُرْبَانَ كُلِّ تِقِّى قُرْبَانٍ Yaʿnī bendeni [10]Ḫudāġa namāz yaḳın ḳılur. her müʾmīn ki bī-riyā pür-hüner-kār bolsa ṭāʿtı [11]Ḥaḳ Teʿāġa pesendīde bolur. Anıñ üçün ki ḥażreti peygamber ṣallallahu [12ʿ]aleyhi vessellem emr ḳılıpdur ki namāz ḳurbānlıḳġa ḥesāb bolur. Bes [13]maʿlūm boldı ki nā-murādlar namāzġa tola güşīş ḳılġaylar. Ḫaber seḫāvet

[11b]

[1]namāz birle edā tapar.Ḳurānda mundaġ ḫaber béripdür. وَاسْتَعِيْنُوْ ابِا لصَّبرْ [2] والَصَّلوةُ namāz, rūzeġa saʿy ḳılmaḳ birle Ḫudāġa yaḳın bolur. Égerçe [3]özge ṭāat ʿibādetini ḳılalmasa mu elbette namāz birle rūzeni [4] edā ḳılġay. cemīʿ-i nağme oyun külgi şeyṭānnıñ kārıdur. [5]Hayfdur ki bende ḥaḳīḳatdın ḫaber almay. ʿömrini żāyiʿ ḳılġalı [6]ḫaberde kélipdür ki ʿāḳil ol ki namāz rūze birle mütevāżıʿ bolġay. [7] Her kimersede tekebbür bardur. Dergāh-ı İlāhīġa yol tapmas. Öz kibrniñ [8]ḳarañġuluḳıda ḥayrān yorur. Ammā ʿāḳīlġa işāret budur kim [9]her ṭāʿatnıñ derecesi belenddür. Ḫudāġa pat yaḳın bolur. [10] ṭāʿatnı bī-edeblik birle ḳılġan uluġ günāhdur. Çerā ki namāz [11]Ḥaḳ Teʿānıñ dergāhıda ʿaceb belenddür. Anın üçün ‘Namāz güẕār [12]namāzdın fārigʾ bolsa Allāh Teʿālāġa ḫoş kélür.’ dépdürler. Ammā yine [13]vaḳtde Ḫudāġa sözitmeḳ uluġ günāhdür. Bir küni Cebrāil ʿaleyhisselām

[12a]

[1] ādem ṣūretide bolup mescidke kirip ḥażreti Resūl Ḫudādın üç [2]suvāl ḳıldılar. Birbiri bu ki مَالَ الاخَسَان اِحسان nimedür cevāb [3]bérdiler ki اَنْ تُصَلِّىَ كَا نَّكَ تَرَ اللهَ فَانْ لَمْ تَكُنْ تَرَا هُ فَا نَّهُ يَرَاكَ [4]Yaʿnī iḥsān dégen namāzdur. Éger öteseñ namāz andaġ ki [5]köresén –sén. Allāh Teʿāla bes körelmeseñ-sén. Allāh Teʿālanı [6]bes be-taḥḳīḳ ol séni köredür. Allāh Teʿāla séni

şundaġ uluġ [7]maḳāmda turġuzġay. Ḫudā-yı Teʿāla namāz oḳuġuçıġa ḳaraġay. [8]İki müride ki ferişteler Ḥaḳ Teʿālanı körer. Namāz-güẕārlar namāz [9]da turup Ḫudādın ḳorḳmay. İki ferištedin şerm tutmay. [10]Ayağını bütkekey ötek sol ḳaraġay yā bedenini ḳaşlaġay veyā [11]köñlini oyunġa ibergey. Yā ʿaṭsa ḳılġay yā esnegey yā secde [12]gāhdın bölek yérge ḳaraġay yā köñlige bölek nimerselerni kéltürgeni [13]yā ḳolıda munça cāʿilıḳ nime ni tutsa bu hemesi uluġ günāhdur.

[12b]

[1] Ḫażreti peygamber ṣallallahu ʿaleyhi vessellem aytıpdurlar اَلْمُصَلّٖی اِذَا قَامَ فِی صَلٰوتِهٖ [2] اَوْیَستَخَّعُ [3] بَرَکَتٌ لَهُ الجَوارِالْعَیُنِ وَیَنْطرُوْنَ اِلَیْهِ مَا لَمْ یَنْمِتَحِظُ Yaʿnī namāz gezerler vaḳti ki namāzġa turadur. Behişt [4]deki ḥūriler kélip namāz ötege küçige edeb birle ḳaralap ayġay ki ‘sizni [5]Ḥaḳ Teʿāla bu bendeler üçün yaratıpdur’ dép ḫoş-ḥāllıḳ ḳıludur [6]lar. Éger namāz güẕerler bī-ḥürmetlik birle edā ḳılsa ḥūriler ḳarġap [7]kéterler. ʿālimniñ ḳāʾide birle ötegen iki rekaʾat namāzı cāhilniñ [8]çendān namāzıdın behraḳdur. Ḫaberde kélipdür ki éger kimerseniñ ki [9]namāzda balġamı aġzıġa kélse namāznıñ ḥürmetidin anı saḳlap yutup [10]iberse Ḥaḳ sübḥāne ve Teʿāle ol balġamni namāz ötegüçi bendesige [11]şifā ḳılġay. Heme derdige devā bolġay. Ḫażreti Muḥammed Muṣṭafa ṣall [12]allahu ʿaleyhi vessellem aytıpdurlar kim اَلصلّٰی اِذَ اَلْتَغِتْ رَ [13] اللّٰهُ فِی صَلواتِهٖ یَقُوْلُ اللّٰهُ سُبْحَانَهُ و تَعَالَی اِلی مِنْ تَلْتغَتْ

[13a]

[1] وَکَذَالِكَ ثَا نِیًا وَثَا لِثًا فَاِذَا تَلْتَقِبتْ رَابعًا یَاءمر اَللّٰهُ تعالی اَنْ یَضرِبَ [2] بِهَا وجْهَهُ Yaʿnī namāz güẕerler namāzda turup secdegāhdın bölek [3]yérge ḳaralasa Allah Teʿāla ayrtur ki : ‘ey bendem mén saña meṣṭur tursam. ‘[4]Sén bölek yérge ḳaralay –sén mén yére secde ḳıladurġan yérdedür-mén’ [5]dégey. Éger iki nevbet ḳaralasa hem Allah Teʿāla uş bu sözni aytur. Üçünçi [6]törtünçi nevbet ḳaralasa ferişteler fermān ḳılur. Ötegen namāzı [7]birle yüzige uruñlar dép ferişteler yüzlerige ötegen namāzı [8]birle urarlar. Namāzı beyhūde kéter. Yaʿnī şahınşāhı şerīʿat ve reh-nümā-yı [9]maʿrifet ḫażreti risālet penāh ṣallallahu ʿaleyhi vessellem aytıpdurlar kim [10] لاَخَبَرَکُمْ بِاَبَیْوَادِالسِّرَاقَ مِسْرَقَتَهُ قَالُوْ بَلیَ قَالَ اَلَّذی یَسْرِقُ مِنْ [11] صَلوةقِیلَ کَیْفَ یَسْرِقَ قَالَ لاَ یُتِم رُکُوْعِهَا وُثُجُودِ ها Yaʿnī éy [12] yārenlerim ḫaber aytay mu sizlerge? Uġrınıñ yamanını ṣaḥābeler aydılar:[13]Ārī ḫażreti ṣallallahu ʿaleyhi vessellem aydılar ki: Uġrılarnıñ yamānı ol kişilerdür ki

[13b]

[1]namāznı ḳaʿidesi birle edā ḳılmay. Rükūʿ, sücūdda arām almay. Iżṭırāb [2]birle yeldām öterler. Namāznıñ ḳıraʿatnı dürüst oḳumaḳ, ḫurūflarını [3]cāydā étmeḳ, rükūʿ sücūdda ārām almaḳ bolar hemesi farżdur. Bolar [4]nıñ bir de biri de naḳṣ bolsa namāz dürüst émesdür.

Ḥażret-i risālet-[5]penāh ṣallallahu ʿaleyhi vessellem aytıpdurlar ki اِنَّهُ مَرَّبَرُجُلٍ يَصلّى ولاَ وَسُجُودِهَاقَالَ لَوْمَتَ عَل غَيْرِملَّتَ [6] يُتِمُّ رُكُوْعِهَا Yaʿnī peygamber ṣallallahu ʿaleyhi vessellem ötüp [7]barur aydılar: Bir kimerse namāz ötep turadur, rükūʿ sücūdnı ḳāʿidesi birle [8]tamām edā ḳılmaydur. Peygamber ṣallallahu ʿaleyhi vessellem aydılar ki : ‘Uşbu namāz birle [9]Muḥammedniñde ölmes-sén’ dédiler. Rivāyetde imām-ı müctehidler aytıpdur [10]lar: Namāznı ḳāʿide ḳorḳunç birle öteñler ki tā ki nefʿini körgey-siler. [11]Ḳurānnı aldıramay rast oḳup farīżalarını cāyda bercā kéliştürüp [12]tā ki fāydasını körgeyler. Ṭalebniñ ornıġa tüşmegey duʿānıñ icābet bolmaḳı [13]namāznı edeb birle ötegendindür. Ḥaḳ Teʿālanı ḫāżır bilip ötemekdür.

[14a]

[1]her kimerse farż namāznı cemāʿat birle ötegey éger yüz yıl ʿömri bolup mu yalġuz [2]namāz ötese hīç fāydası yoḳtur. İbn-i Mesʿūd raḍiAllahu ʿanha rivāyet ḳılıpdur kim [3]ḥażreti Resūl علیه و سلم dın aydılar أُمَّى كُلَّهَا وَيَصُوْمَ صَوْ مَهُمْ وَ [4] لَوْاَنَّ رُجُلاً يَصلّى وَحِدَهُ صَلَوةَ الْجَماعَتِه و لاَ يَحْمَعِيتِه لاَلَبَ اللّهُ تَعَالى فى النَّارِولاَ يَسْلُ اِنْ كُنْتَ [5] اَلْجُح وَيَعْمَلُ خَيْرُ الدُّنْيَا كُلَّهَا ثُمَّ يَشْهَدُ وَاْلآخِرَةِوَلاَ يُقْبَلُ مِنْهَا حَرِّبَاولا عَدْلاً [7] وَمَنْ اَنْ جِئتَ و ما ذا عَمِلَتْ وَلاَ يُظْرُا اللّهُ تَعالى اُلدنيَا [6] Yaʿnī méniñ bir ümmetim heme ümmet [8]lerimniñ namāzını ötese, rūzeséni tutsa, ḥaçlarını ṭavāf [9]ḳılsa, dünyā malınıñ hemeséni ḫayr seḫāvet ḳılsa ol kişi munça işlerni [10]ḳılsa namāznı cemāʿat birle ötemese namāz cumʿage barmasa ʿaẕābġa [11]giriftār bolur. Āteş-i düzaḫġa ve soramas ki dünyāda nime iş ve nime ʿamel [12]ḳılıp édiñ dép Ḥaḳ Teʿāla raḥmet naẓarı birle baḳmas, tevbesi ḳabūl [13]bolmas. Anı ehl-i sünnetdin démesler. Farż namāznı yalġuz oḳumaḳ

[14b]

[1]resm-i ḫavāricdür. Éger kimerse günāh kesret ḳılıp yine birevge aytsa ki mén mundaġ [2]günāh ḳıldım dése kāfir bolur. Ḫaberde kélipdür ki لاَصَلواتَ اِلاَّ بِجَمَا عِتَه Yaʿnī [3]cemāʿatsiz ötegen namāz namāz émes. Peygamber صلى الله عليه و سلم aydılar ki [4] لاَصَلوةَ جَارِ الْمَسجِد Yaʿnī hem-sāye-i mescidniñ namāzı dürüst bolmas. [5]Meger namāznı mescidde ötese dürüst bolur ve yine ḫaberde kélipdür ki [6] صَلواةَالْجَمَاعَتِه تَفْظِيْلاً عَلى صَلوةَ الْوَاحِدِ الخَمْسَ وَ عِشرِيْنَ دَرَجَتًه [7]Yaʿnī cemāʿat birle ötegen namāz faẓīletligdür. Yalġuz ötegen [8]namāz yigirmi béş derecedin neçük ʿakldur ki namāznı cemāʿat birle ötemey [9]yalġuz ötep özini güneh-kār ḳılġay. Cemāʿat yoḳ yérde yalġuz [10]ötemek cāyizdür. Ḫaberde kélipdür ki gūrda münker ve nekīr suvālıġa āsān [11]lıḳ birle cevāb béredürġan müʾminniñ nişānesi bu ki müʾeẕẕinniñ [12]eẕānnı añlap béş vaḳt namāzġa mescidge barġay. Éger müʾmīnniñ [13]eẕānġa cevāb bérmese andaġ kişilerniñ gūrda münker ve nekīr suvāliġa cevāb bérmegi

[15a]

[1] müşkildür. Neᶜüzübillah münhā ḫaberde kélipdür ki [2] تَكْبِيرَةُ ٱلأُولى خَيْرٌ مِينَ الدُّنيَا وما فيها Yaᶜnī her kişi cemāᶜatge barıp tekbir-i evvelni imām birle étse [3]obdándür. Dünyānıñ yüzini altun gümüş birle toldurup Ḫudā yolıda [4]ṣarf ḳılġandın béş nime üçün müselmānlar cemāᶜatge barıp bu sevāb [5]almaydurlar. Ol üyge eşiki açuḳ bolup nā-maḥrem bolmasa her kişi [6]ibe ḳılmay. Kirse anı mescid ataġalı boladur. Andaġ üyde cemāᶜat birle [7]namāz ötese boladur. Mundın özgeséni cemāᶜat dégeli bolmas. [8]Ehl-i sünnet dégeli mu bolmas. Ḫudā-yı Teᶜāla Ḳurānda ḫaber béripdür ki [9] اَزَانِ فِى بُيُوتٍ اللَّهِ اَنْ يَرْفَعَ وَيَزَكَّرُ da bu obdān murād mescidlerdür. Her vaḳitke [10]müᵓezzīn حَّى على الصّلوة dégeni mescidge kéliñler dégen bolur. Ammā [11]baᶜżılar dünyāġa dost bolup ḥarām anıñ köñlinge naḳş bağlapdur. [12]Anıñda namāznıñ muḥabbeti yoḳtur. Her kimerse ki fısḳ (u) fesādġa māyildür namāz [13]ol kimersedin ḳaçar. Ḳoy böridin ḳaçḳandik eẕānnı añlap mescidge

[15b]

[1] barmaḳ sünnetdür. Be-ḳader-i imkān namāznıñ ādāblarını saḳlaġay. Tā ki [2]tartḳan renc żāyiᶜ bolmaġay. Her vaḳit ki müᵓezzīn oḳusa añlaġuçı [3] لَبَّيكَ دَعْوَةِ الحَق اجيب ادا عى اللهِ dégey aṣla. Ezānnıñ maᶜnīsi [4]bu ki: Éy Ḫudānıñ bendeleri çarlaydur. Ḫudā-yı Teᶜāla sizlerni müselmān [5]bolsañlar kéliñler dégen bolur. Éy müᵓmīnler eẕān oḳuy [6]sāᶜat dünyā kārını ḳoyup namāzġa meşgul bolmaḳdur. Namāzdın fārīġ bolup [7]yine ticāretge sebeb ḳılmaḳdur. Namāznıñ vaḳitde hīç iş ḳılmaḳ dürüst [8]émes. ᶜAbdullah atlıġ bir kimerse nezᶜ-i cān vaḳtide eẕān ünini éşitti. [9]Özidin ḳofup mescid ṭarafıge yüzlendi. Yıḳılıp aġrıḳı ziyāde boldı [10]anıñdın sordılar ki nime mundaġ ḳıla-sén aġrıḳıñ yaman boldı [11]saña bu ḥālde cemāᶜatge barmaḳ cāyiz émes dédiler. Ol aydı ki: ‘Kélgil [12]ḳıyāmetde ᶜaẕābdın ḳutulur-sén.’ dépdür-mén. ‘Néçükdin barmay?’ dédi. [13]Her kim mescidke barur bolsa üydin çıḳarda yetḳey ki bismillahirraḥmanirraḥim

[16a]

[1] توكلت على الله لا حِولَ ولاقوة الاّ با لله العلى العظيم عصمنى [2] واعصم دينى ودنياى dégey. Ḫaberde kélipdür ki bu üç kélimeni aytḳay [3]ferişteler hem üç nimerseni beşāret bérür. كَيْفِيَّتَ وعَافِيَّتَ وَهَدِيَّتَ [4]Yaᶜnī heme işleriñ āsān boldı, rast yolġa kirdin. Belā-yı nāgihāndın [5]ḫalāṣ bolduñ. Mescidge barurda yügürmaġay, āheste barġay, sünnet [6]lerni obdān edā ḳılġay, Ḫaḳ Teᶜālanıñ emrini tutḳay ḫaberde kélipdür ki [7] مَااَدْرَكْتُم فصَلّوْ ومَا فاتكُمْ فَاقْضُوْ ve yine ḫaberde kélipdür ki [8] اِذا اَتَيْتُمْ الصَّلوة قَاعْتُوهَاوَاَنْتُمْ تَمْتَنُونَ عَلَيْكُم بالسَّكِينَتِه والقَارِ [9] مَااَدْرَكْتُمْ وصَلّواه Yaᶜnī mescidge barışda āheste barınlar, aldırmañlar [10]imāmge iḳtidā ḳılıp ötegeli ülgürse

nihāyeti ṣavāb ülgürmeseñler. [11]Keyin oḳuñlar yügürmaḳda ferişteler ge azār yeter. Ḫażreti peyġamber [12] صلى الله عليه و سلم aytıpdurlar: Kimerse ḥādiṣe bolup mescidge keyinrak barıp [13]cemāʿatge ülgüralmasa ol kāhil namāz émes. Muña mu iki ḥiṣṣe

[16b]

[1]ṣavāp ziyāde bolur. Çerā ki cemāʿat istep mescidge kélip cemāʿatni tapmaġanıġa [2]ḳorḳup maḫzūn bolġanıġa Ḫaḳ Teʿāla raḥm ḳılġay. Her kim sünnetlerni edā [3]ḳılsalar Ḫudā-yı Teʿāla anı obdān ṣıfat birle meşhur ḳılur. Ḫażreti peygamber صلى الله عليه و [4] سلم aydılar بِكُلّ خَطْوَةٍ نَخْطُنوهَاذاهِبًاوَرَاجِعًا [5] مَنْ مَشْى الاَّ مَسْجِدٍ مِنْ مَشَاجِدِ اللهِ بِطَلِبِ الْجَمَاعَتِه فَلَهُ عشرحِسناته Yaʿnī her kimerse [6]cemāʿat istep mescidge barsa her kötergen ḳademige on günāhnı alıp [7]on ṣevābnı nāme-i aʿmāliġa biterler. Duʿā ḳılsalar, icābet bolur. [8]Mescidge barurda bu āyetni oḳuġay بسم الله الرحمن الرحيم بسم الله اَلّذى
نَهُوَ يَتْقِيْنِ والُّذى يُمِتْنِى ثُمَّ يُحْيِنِ و الّدِى [10] خَلَقَنِى فَهُوَيَهْدِنِ وَالَّذِى هُوَيُطْعَمِنِى وَلِيقِيْنِ وَاِذَا مَرِضْتُ [9] اَطْمَعض اِنَّ يَغْفرلِى يَومَ [12] الّدين رَبِّ هَبْ لى حُكْمًا واَلَحْقِنِى بِا لصَّالِحِيْنَ وَ اجْعَلْ لى لِسَانَ [11] اِنَّهُ كَانَ مِنَالضَّالِيْنَ وَ تَحْزَنِى يَوْمَ يَبْعَثُوْنَ [13]صِندقٍ فِى ٱلا جِزْينَ وَاجْعَلنِى مِنْ وضرَثَتِه جَنَّتِه الّنَعِيم وَاغْفِرلِى يَوم لا يَنْفَعُ

[17a]

[1] كَمَا رَبّيان نِى صَغِيرًا [2] مَال وَلاَ بَنُونَ اِلاَّ مَنْ اَتَى الله بَقْلبٍ سَلِيْمٍ وَاغْفِرْلِى وَلِوالَدَىَّ
Bu duʿānı mescidge barur da oḳusa elbette duʿāsı müstecāb [3]bolur. Rāst yolġa köñgüllük bolur. Günāhı muʿāf bolur. Ḳıyāmetde [4] rüsvā bolmas. Behiştge dāḫil bolur ve yine ata anasınıñ hem günāhını [5]muʿāf ḳılur ve yine mescidge kirer de bu duʿānı oḳuġay. بسم
عَلَى الْمَلِكِ الَّذى لا يَمُوْتُ اَللَّهُمَّ اَغْفِرْلَنَا ذَنُوبْنَا وافْتَحْ عَلضيْنَا [6] الله توكلّتُ
اَبْوَابَ رَحِمَتِكَ وَ بِفَضْلِكَ [7] Mescidge kirip olturġanda bu duʿānı oḳuġay.
اَللَّهُمَّ انْزِلْنِى مُنْزِلاً مُبَارِكًا وَاَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزَلِيْنَ [8] Mescidde evvelḳı ṣaf [9] evlādur. Mescidde yalġuz olturuşḳa melāl bolmaġay. اَلْمُشْطِرُ لاه [10] لِلصَّلوةِ فِى مَالَمْ يَؤْذُوالْحَدِيثْ
Yaʿnī her kimerse kim namāzġa [11]muntaẓır bolsa mescidde yalġuz oltursa şevk oltursa mu namāz ötegen [12]niñ ṣevābını nāme-i aʿmāliġa bitürler. خَيْرٌصَفُوفٍ الرِّجَالُ اَوَّلَها وشضرّهَا
آخِرُهَا وخَيْرٌصَفُوْفٍ النِّنَا آخِرْهَا وشرّهَا اَوّلُهَا [13] Yaʿnī safnıñ

[17b]

[1]obdānı irenlerge evvelḳı ṣafdur ve yamānı āḫirḳı ṣafdur. Maẓlūmelerge [2]obdānı āḫirḳı ṣafdur. Evvelḳı ṣaf maẓlūmelerge cāyiz émes. قال [3] ابَنُّى عليه السلام خَيْرُ الصَّفِ
اَقْرَبِهَا على اَلاِمام [4] صَفِ أُوْلى و خيرالصَّفِ اللاوَّلِ مُبْقَتَه Yaʿnī derecelik ṣaf evvelḳı devr yine ṣafnıñ dereceliki [5]imāmnıñ öñ yanıdur. Peygamber ṣallallahu ʿaleyhi vessellem aytıpdur kim الرحمتِه [6] تَنْزِيلٌ عَلى اَلاِمَام اوَّلاً ثُمَّ على من خلفه ثمَّ يَمِيِنْهِ ثُمَّ على من يساره الى

[7] اَلآخِرِالصَّفِ Yaʿnī raḥmet imāmnıñ üstige yağar. Andın keyn imām [8]nıñ arḳasıġa yağar. Andın keyn imāmnıñ öñ yanıġa yağar. ʿalā hāẕa'l- [9]ḳıyās tā āḫirni ṣafġaçe raḥmet yağar. Saf arasıda açuḳ yér [10]ḳoymaġay. Yüste yaḳın turgay. Éger arada açuḳ yér ḳalsa şeyṭān [11]kirer, namāz fāsid bolur. قال النّبى عليه السّلام مَنْ سَدَّفَذَجَّه رفعَ [12] اَللّٰهُ بِهَا دَرَجَتَه وَبَنٰى لَهُ بَيْتًا فِى الْجَنَّتِه Yaʿnī her kim ṣaf açuḳ ḳalġan [13]yérge barıp tursa Allah Teʿāla anıñ dereceséni belend ḳılur. Behişt añaʿ imāret

[18a]

[1]binā ḳılur. Namāzdın fārigˇ bolġanda duʿā ḳılıp, ḳāt ḳoyup katmañlar [2]uzaḳ olturup, namāznıñ sehv ḫaṭāsıġa ʿöẕür aytıp çıḳıñlar. فَاِذَا [3] فَرَغْتَ فَانْصَبْ والى رَبُّكَ فارغَبْ Yaʿnī namāzdın fārigˇ bolar-mén. [4]Duʿāġa ḳol köterip Allah Teʿālanıñ raḥmetidin ümīd tutup ḫācet ṭaleb [5]ḳılmaġlıḳ bir kimerse mescidge barıp éken ḳavm namāznı edā ḳılıpdur. Yine bir mescid [6]de eẕān ḳāmet ḳılıp turadur. Evlāsı budur ki bu mesciddin çıḳıp [7]yine bir mescidge barmaġay. Her kim mescidge kirerde öñ ayağı birle kirgey [8]çıḳarda sol ayağı birle çıḳḳay bu uluġ ṭāʿatdur. Éger imām [9]vaḳtide ṭahāret sinse yā imām ḳırāʾatnı ġalaṭ ḳılsa yā namāznıñ ḳāʿideséni [10]bilmese bölek yérdeki mescidge barıp imāmnıñ ḳaʿidesi ḳırāʾatı tüzük [11]bolsa şuña barıp namāz oḳumaḳ cāyizdür. Éger münāfıḳı miñ il namāz-güẕer [12]désun dép yāni namāz terk ḳılsa günāh boladur dép özgelerni sehil bilip namāz ötemese andaġ kişilerniñ nişānesige zişteler fütur-sén. Öziñni

[18b]

[1]öz günāhıñdın arıġlamay. Namāz ötedim désén Ḥaḳ Teʿālaġa mekkārlıḳ ḳıla-sén. Müʾminge ḥaḳāret [2]ḳıla-sén bol. Hāl ötegen namāzıñnı [3]ḳıyāmetge özüñ alıp barġıl. Biz séniñ dék şom laʿnetgerdeniñ [4]namāzını defterge bitümeydur-miz dép pīşānesige fütūrlar kāfirġa ḥaḳāret [5]ḳılmaḳ cāyiz émes. Ol hem müselmān bolup Ḥaḳ Teʿālanı tanusa ʿaceb émes. [6]Müʾmin kirek kim bālıġ bolġandın biri bir ḥesāb bérip namāznı aṣla ḳażā [7]ḳılmaġan bolsa ḫūbbdur. Éger ḳażā ḳılġan bolsa ḳança ki ḳażā bolupdur. [8]Hemeséni ötemegey lāzımdur. Béş namāznı vaḳtide edā ḳılsa özge nevāfi [9]namāzlar maḳbul bolur. Ḳażā namāznıñ farżları birle üç rekʿat vitirni [10]öter, sünnetni ötemes. Namāz ötegüçi keçik [11]köñül mülāyim ḥoş-ḫuy rast köñüllük bolmaḳdur. Her nime ki şerīʿatda bolmasa anıñdın perhīz [12]ḳılmaḳ mundaġ bolmasa şeyṭān birle yürüp ötegen namāz néçük [13]ḳabūl bolur. Namāznı pāklıḳ birle ötep ḳabūl boluşını Ḫudāġa ḳoyup ṭaleb ḳılmaḳ

[19a]

[1]kirek. Bilgil ki namāz Ḫudā-yı Teʿālanıñ bendesige ibergen faẕlıdur. Aña [2]şükr ḳılmaḳdur. Anda özge köygen bolur. Ḫaˇce şaḳīḳ-i belḫ raḥmetallah [3]ʿaleyh aydılar: Ol

ṭāʿat ki il körsün dép ḳıladur. Anıñdın ṭahāret [4]birle yatıp uyḳulaġan bihrakdur. Ḥaḳ Teʿāla bī-niyārdur. Bende ṭāʿatnı [5]öz rāḥatı üçün bī-riyā rāst köñli birle ḳılġay ḥażret-i Rabbü'l [6ʿ]izzetdin Dāvud ʿaleyhisselāmġa fermān boldı ki: Éy Dāvud ḫaber bérgil. [7]Günahkār günahlarıġa pişmān ḳılġan bendelerimġa olar méniñ dergāhımda [8]yaḳınlardındur. [9] عضلَيْكُمْ مَا هُوَشَرَّ اَلَّذ نُوبِ قِيْلَ وَمَا ذَاكَ[10] قال انّبى عايه السّلام لَوْ لَمْ تَذْ نَبُواَضَافًا يارسُولْ الله قَالَ اَعجَبض Yaʿnī günāh ḳılmañlar ḳorḳar-mén ki sizlerge günehdin yaman nimerse bolur. [11]Ṣaḥābeler sordılar ki : 'Yā Resūl Allah ol nimedür aydılar ki ʿacebdür? [12]Yine birevniñ ḳılġan günāhıġa taʿaccüb ḳılmaḳ uluġ günāhdur. Bir günāh ḳılġan [13] kimerseni köre zamān Ḫudāyā 'Maña bu belādın amān bérgil. dégey.' Éger kimerse

[19b]

[1]cemʿiniñ arasıdın ḳopup namāzġa tursa ṣadaḳa bérse rūze tutsa yā kéçe [2]oḫlap érdim dése köñlide ḥürmet tapay. Yā il méni obdān désün dép [3]minnet bolmasa fisebilillah ḳılsa ṣevābı bī-ḥad toladur. Çerā ki köñülniñ [4] niyyeti iʿtibārdur. Éger kimerse ẓāhiride rast körnüp köñlide bed-niyyetliki bolsa [5]ol nişāne bedbaḫtdur. Bir kimerse ṭāʿatdār bolsa yine birev anı ṭāʿat üstünde [6]körüp ḥasūd yése ḳatıġ günāh iḫlāṣnıñ nişānesi ol ki nādānlar günehni [7]ḳandaġ ki pinhān tutadur. Tāʿat-mendler hem şundaġ tutḳay. Çare ki [8]riyā birle ṭāʿat ḳılġan kişidin Ḫudā bī-zār bolur. Andaġ ṭāʿatdın [9]nefʿ körmes belki ʿaẕāb körer. Ḳıyāmetde riyā birle ʿamel ḳılġuçılarnı tört [10] aṭ birle çarlarlar. Ol beġādır yaʿnī özini yégüçi ikinçi ḫāsir yaʿnī özige [11]ziyān ḳılġuçı üçünçi yā ḳāṣır yaʿnī fısḳ bolġuçı yā kāfir fermān bolur ki [12]alıñlar munıñdin ṣevāb ʿamellerini Ḥaḳ Teʿāla ḫaber béripdür ki اِنَّا اَغْنَى [13] الشُرَكَا ءَ عَنِ الشِّرْكِ Yaʿnī heme bī-niyāzdın bī-niyāzdur-mén. Yaʿnī bī-ḥācet

[20a]

[1]Ḥaḳ Teʿāla Ḳurānda ḫaber béripdür ki فَمَن كَانَ يَرْجُوْالِقَا ءَرَبِّهِ فَلْيَعْمَلء عَمَلاً [2] صَا لِحًاوَلاَ يُشْرِكْ بِعِبَادَتِ رَبِّهِ اَحَدً Yaʿnī kişige ḳoruḳsa ölümdin [3]ve yine méniñ dīdārımdın ümīd tutsa iḫlāṣ birle ʿamel-i ṣāliḥ ḳılġay. [4]Maña bendeçilik ve ṭāʿat ḳılurda bölek nimerseni şerik ḳılmaġay. Özge nimerse [5]lerniñ muḥabbetini köñlidin muṭlaḳ çıḳarġay. Bī-riyā ḳılġay. Éger kimerse [6]ṭāʿat ketürüşde riyā köñlide yoḳ éken ṭāʿat içinde köñlige [7]riyā kirse ol hem ṭāʿatdur. Çerā ki ol vesvās şeyṭāndur. İʿtibārı [8]yoḳ. Éger ṭāʿat ketürüşde riyā bar éken ṭāʿat içinde peşīmān bolup [9]bu ṭāʿatim Ḫudā üçün bolġay dép iḫlāṣ birle edā ḳılsa bu hem ṭāʿat bolur. [10]Çerā ki ol şeyṭān vesvās ḳılıp éken Raḥman andın necāt bérgeç peşīmān [11]bolupdur. وَالْمُنْكَرِلَمْ يَنَادُوْامِنَ اللهِ الاَّ بُعْدًا [12] قال النّبى عليه السّلام مَالم يَنْهِ صَلوة عَنْ الفَحِشَاءِ و Yaʿnī her kimerse namāzda özini [13]fāḥişe işlerdin menʿ ḳılmasa ol namāz Ḫudā-yı Teʿāladın tilep anıñ

[20b]

[1]maʿşiyyetlerini ziyāde ḳılur. Allah Teʿāladın yırak bolur. Āyetde ḫaber [2]béripdür ki اِنَّ الصَّلٰوةَ تنهى عَنِ الْفَحْشَاءِوالْمُنْكَرِ Yaʿnī taḥḳīḳ-i namāz [3]menʾ ḳıladur. Müʾmīnni fāḥişe işlerdin her kimerse ki namāz ötep fāḥişe [4]işlerdin per-hiz ḳılmasa meṣelen ẓulm (u) sitem ḳılsa yā kişinin mālını ẓorlap [5]alsa yā ġıybet ḳılsa yā töhmet ḳılsa yalġan güvālıḳ bérse muña oḫuş [6]işlerdin per-hiz ḳılmasa ol kimerse peliddür. Mundaġ nā-pāklıḳ birle [7]ötegen namāzı elbette Ḫudā-yı Teʿāladın yıraḳdur. Éger kimerse namāznı dāyim [8]ötemey, gāh bigāh öteydür. Yāni ötese mu duʿā ḳılmaydur. Bileñler kim [9]yédurġan ṭaʿāmıġa ḥarām ālışḳan bolġay. Ādem her belāġa ḳalsa [10]ḥarām yégendin fısḳ (u) fesād işlerni ḳılġandın ḳalur. Ḥikāyet-i [11]Sulṭān İbrāhim Ethem aydılar ki : ‘ Méniñ hem-rāhim bar érdi, tola namāz [12]öter érdi. Ol sebebdin aña dostluḳ ḳıldım bir-ḥesāb bardim ki [13]ṭaʿāmıda şüphesi bar. Ol sebebdin aña naṣīḥatler ḳıldım. Āḫir naṣīḥatni

[21a]

[1]añlap helāl hōr boldı. Bare bare ḳuvvet taptı. Tā aña yetti ki namāznıñ [2]bāreside aramızġa ʿadāvet tüşti. Maʿlūm boldı ki ötegen namāzları [3]hemesi ḥarāmnıñ ḳuvvet éken şeyṭān ḥarām ḫōrnı namāzla öteseñ [4]boladur dép özge günāhġa tevbe ḳıl dép vesvās ḳılıp ḥarām yédürüp [5]rüsvā ḳılġu dék éy müselmānlar ḫaberdār boluñlar bu vāḳıʿaġa ḳılġa işāret [6]dür. Ol kimerselerige dergāh-ı İlāhiġa āşnālıḳ ḳıladur. Olarnıñ [7]namāzı namāzdur. Olar bu cihān leẕẕetini ḫ̌āhlamas. Nānnı hem tutġunça [8]yémes. Éy müʾmīn ṭāʿatge iḫlāṣ birle güşīş ḳılgıçular yıġlap Ḫudā-yı [9]Teʿāladın tevfīḳ tilegil. Ammā bilgil ki ve āgāh bolġıl. Ḥaḳ sübḥānehu ve Teʿāla [10]ādemni tofraḳdın yarātı. كُلِّ مَشْى يَرْجُع الى اَصْلِهِ Hükmü birle yine tofraḳa [11]ḳoşulur. Ata ve anadın toġulmaḳnı şunca bahāne bilinler. Öz [12]vücuduñlarnı tanup inṣāf ḳılıñlar. مَنْ عَرَفَ نَفَسُ فقر عَرَفَ رَبَّهُ [13]Yaʿnī kişige öz nefséni tanusa be-taḫḳīḳ Ḫudānı tanupdur. Bes néçük müʾmīndür ki?

[21b]

[1]Ḫaḳ Teʿāla béş vaḳt namāznı oḳumay, iki yüzini ḳara ḳılıp nāme-i aʿmālini [2]fısḳ (u) fesād birle sır ḳılıp ḳıyāmetge barġay, ḳıyāmet dégen heme ölgeñlerni [3]yine tirgüzüp fermān tutġanlarġa merḥamet-i İlāhī birle behişt bérür. [4]Nā-fermānlar yüzi ḳaralarġa bam-ı düzaḫ naṣīb boladurġan yérdür. Bu [5]mecāzī ʿālemde hem bir kimerse günāh ḳılıp ʿālimler aldıġa alıp barsa néçük şermende [6]boladur. Derīġā ġaflet birle yürüp ādem-i bī-vefā ʿālemge feriġte bolup [7]bir kün tevbe ḳılur-mén dép ḫayāl fāsid birle yürüp nā-gāh ecel yaḳāsını [8]tutḳanda peşīmān nedāmet sūd ḳılmas. Mundaġ güneh birle barġanlar [9]ḳıyāmetde peygamber صلى الله عليه و سلم niñ mübārek cemālleriġa néçük baḳar? [10]Néçük şefāʿat tiler? Neʿūẕubillah terk-i laʿnet maʿnīsi Ḫudāga [kefütmegen] [11]dégen boladur.

Anıñ buyurġan farż namāzlarnı terk ḳılıp Ḫudāyım peygamberim [12]bir Ḥaḳ dégen birle müselmān bola emdur. Ḫudānı peyġamberni bilmeydür [13]ġan kāfir aṣla yoḳ. Çünānçi tersā İncīl Zebūr Tevrīt kitāplar oḳup

[22a]

[1]ʿālim boladur. Furḳānġa oḫşa Ḥaḳ Teʿāladın nāzil bolġan ol [2]kitāblarda hem Ḫudā ve Resūlnıñ beyānı bar, bilādur. Lakīn bizniñ [3]peygamberimizniñ şerīʿatlarıda émes üçün kāfir kitābı ataladur. [4]Her kişi mén müselmān peyġamberniñ ümmetleri dép şerīʿatda bolmasa [5]şol ṭāyifege oḫşadur. Müʾmīn mén dép namāznı terk ḳılssa ḥelāl ḥarāmġa [6]farḳ ḳılmasa faḳīr (u) miskīnlerni ḫ̌or körse ḳażāġa rıżā bérmese peygamber [7] علیه و سلم nıñ şerīʿatları da dégeli bolmaydur. Andaġ kişini néçük [8]müʾmīn dégeli bolur? Neʾūzü billah ol ʿavām'ün-nās aytadur ki : '[9]Ḫudānıñ namāzġa ḥāceti yoḳ. Ötegenge nime éken ötemegenge [10]nime éken Ḫudā dép fısḳ (u) fesādġa köñül béredür. Nā – maʿḳūl mühmil [11]yidür ḳarañġuda ḳalġanı şoldur bir néçe kün ḥayvānge oḫşa [12]bu ʿālemde mest toylap yürüydür. Ḥāṣıl özige özi fıçaḳ salıp [13] ḥarām olgandik bir işdür. [İsḥāl] Ḥaḳ sübḥāne ve Teʿāla Ḳurānda ḫaber bérgeni şudur:

[22b]

[1]sözge fütmegenler mürted kāfirdür. Meselen terk-i cāhilniñ köñlige [2]şeyṭān-ı ʿaleyhi'l-laʿne vesvās ḳılġanı bu ki ādemni ölgende kömüp saladur. [3]Hīç nimeni bilmeydür tofraḳ bolup tüzüp kétedür. Yine tirilmeydür dép [4]köñlige ḳarañġuluḳnı saladur. Terk şol vesvāsġa mağrur boladur. [5]Bir-ḥesāb bérmeydür. Tofraḳġa ḳoşulġan dāneni Ḥaḳ Teʿāla néçük [6]öndürüp şāḫ (u) berk çıḳarıp yine aşlıge kéltüredür. Kışda ḳorġan [7]dıraḫtlardın her yılda meyvelerni peydā ḳıladur ve yine yérdin [8]reng-ā-reng güllerni açıldurup gülzārlıḳ peydā ḳıladur. Maẓlūmeler [9]nıñ içidin ādemini peydā ḳılıp çıḳaradur. Şikāfı yoḳ. Toḫumdın [10]cānveslerni néçe cāndārnıñ içide peydā ḳıladur, nefes alıp demi tutulmay [11]anasınıñ ḳursaḳıdın çıḳıp sükkerip yürüydür. Éy ādem inṣāf [12]ḳıl. ʿaḳlıñġa kélgil. kāfirniñ özi basaġan cānnı ve tili yoḳ. [13]Betni körüp temāşā ḳılmay-sén. ʿavām nās şeyṭānnıñ vesvāsıġa

[23a]

[1]mağrūr bolup şumça nimerselerge ʿaḳl yetmeydür. Ölgende tofraḳ [2]bolup ḳaladurġu déydür. Ammā tirigde aççıġ ve tatlıġni bildür [3]gen ve sözletgen nimerse nimedür. Ve ḳayan barar éken. Éger ol [4]ḫāṣiyyet bunda bolsa ölgende öz alıp şük yetmes édi. Meselen [5]oḫlaġan kişi tüşide bölek yérlerde yürüp yıraḳdaḳı ḫalḳ [6]lar birle sözleşip reng-a-reng temāşā ḳılıp özini oḫlaġan [7]yérde köredür. Éger ölüg turup kétse tüşide ḳandaġ ölgenlerni

[8]körer iʿtibārı rūḥdadur. Oḡlaġan kişiniñ rūḥı bedenidin [9]çıḳıp ölüg tirigler bile körüşüp yine bedenge kirip uyġanıp [10]tüş kördüm dérler. Rūḥnıñ baradurġan ʿālemi bar. Şol ʿālemde [11] tirigligdeki dék tüşideki ṣūretge oḡşa. Kor ʿaẕābıdın ḳor [12]ḳup yürür depdürler. Tüşdeki baʿżı ʿaẕāblar mu āsān [13]mu bu heme taʿaccüplerġa ḳudreti yetgen ḳıyāmetde tirgüzmes mü?

[23b]

[1]éy müselmānlar ölmek yine tirilmek rāst suvāl, rāst gürʿaẕābı, [2]rāst ṣırāṭ, rāst terāzu, rāst behişt, rāst düzaḫ, [3]rāst ṣırāṭ ḳıldın. Nāzuk ḳılıçdın tīz üç miñ yıllıḳ yoldur. [4][āstını] düzaḫ ṣırāṭnıñ ol ṭarafı behişt béş namāznı ötep [5]ṭāʿat birle bolġan bolsa éger maẕlūmege raḥmet ḳılsa ṣırāṭdın ötüp [6]behişt kirişi rāst fısḳ (u) fücūr küfr ḍalālet birle yürgen bolsa Ḫudā [7] laʿnet ḳılur. Neʿūẕü billah ṣırāṭdın yıḳılıp düzaḫḳa tüşişi hem [8]rāst eyyühā'n-nās. Éy müselmānlar Allah Teʿāla er ve maẕlūmege [9]bālıġ bolġandın keyn béş vaḳṭ namāznı buyurupdur. Namāz [10] ötegeñler dép ḫaber béripdürler. Müctehidler Ḳurānnıñ maʿnīsidin [11]çıḳarıp kitāblarda ḫaber béripdür. Béş vaḳt namāznı nezʿ-i cān ḥālide [12]mu ötesün? Dégendin keyn sāḳ kişiler néçük terk ḳıladur? [13] Namāznı terk ḳılmaḳġa āṣla yol yoḳ. aytıpdurlar kim: Ferzendni

[24a]

[1]yéti yaşḳa kirkende namāzġa teklif ḳılıñlar, on yaşḳa kirgende namāz ötemese [2]söḳüñlar, on béş yaşḳa kirgende ötemese anıñdın azār-ı bī-zār [3]boluñlar. Meğer şūm ferzend bāreside düzaḫḳa giriftār bolur. Sizler [4]ḳız balaġa on iki yaşḳa kirgende namāzdur. Éger bende bālıġ bolġandın [5]keyn béş namāznı terk ḳılmaġay, ötegey Devlet (u) saʿādetidür. Ammā néçe maḥal [6]ötemey? Yürgen bolsa bir ḥesāb barıp heme ḳażālarını ötese [7]saʿādet-menddür behişt naṣīb bolur. Éger namāznı terk ḳılıp ölgen [8]bolsa behişt ümīd ḳılmaḳı ḫayāl-i fāsiddür. Namāz ötemegen kişige selām [9]ḳılmaḳ, selāmıġa cevāb bérmek, ṭaʿāmını yémek yéride [zirāʿat] ḳılmaḳ, [10] aġrısa körmek, olsa namāzıġa barmaḳ ve aña barı bérmek şerīʿat-ı Muṣṭafa [11]da ḥarāmdur. Namāz öteymeydürġan kişi cünūb bolsa ġusul vācib [12]émesdür. Ġusul ḳılıp namāz ötemese pāk bolmaydur. Zinā ḳılġan kişi [13]bir deryānıñ suyıda özini yuġan bilen pāk bolmaydur. Müʾmīn

[24b]

[1]kāfirniñ arasıda farḳ namāzdur. Namāz ötemey müselmānçılıḳ sābit [2]bolmaydur. İki rekaʿat farż namāznıñ ḳażāsıġa yüz ḳırḳ yıl düzaḫda [3]ḳalur. Kimerseniñ néçe yıllıḳ namāzı ḳażā bolsa anıñ ḥāli néçük keçer? Isḳāt devdür.[4] Zindānġa yā bend zincirġa giriftār bolup ḫalāṣ bolmay ölüp kétse yā bī-hūş [5]bolup hūşıġa kélmey ölüp kétse bularġa

bir rekaʿt namāzıġa şerīʿat-ı [6]cārigide işiñ aşlıḳ bérmek lāzımdur. Èger tola ḳażā bolsa pādşāh [7]lar hem bu ḥesābda aşlıḳ béralmas. Égerçe aşlıḳ béralsa mu öz yéride bolġan [8]ḥelāl şübhesi yoḳ. Aşlıġ bolmaydur. Éger kimerse bendge giriftār bolsa mu [9]sitem ḳılıp īşāret birle ötgeni öledür. Ḳıṣṣadan ḳażā bolġan namāzġa [10]ḫˇāh altun ḫāh kümüş ḫˇāh aşlıḳ bérgen kefāret bolmaydur. Düzaḫda [11]ḳalur, hīç çāre yoḳtur. **Üçünçi bābda duʿānıñ ḫācetini beyān ḳılur.** [12] قال النبى عليه السّلام اَلدُّعَاءُ شَخْ حخوب اِلْعِبَادِة Yaʿnī duʿā ʿibādetniñ [13] maʿzı اَلدُّعَاء هُوَالعِبَادَه Yaʿnī duʿā ʿibādetdür. [lā-yérde] لقَضَاءَ

[25a]

[1] الاِّ الدُّعا Yaʿnī ḳażānı duʿādın bölek nimerse yandur almaş. [2] يَشَ شَىْءٌاكَرَمَ عَلى [3]اللّه تعالى مِنَ الدُّعَاءِ Yaʿnī hīç nimerse Ḥaḳ Teʿālanıñ dergāhıda duʿādın iʿtibār émes. Duʿā ḳılmaḳ Ḥaḳ Teʿālanıñ kerimligige işānıp ḥācet tilegen [4]bolur. Ḥācet tilegüçini Allah Teʿāla dost tutar. قال النبى عليه السّلام [5] اِنَّ اللّهَ يُحِبُّ الْمُفَلحِيْنَ فِى الدُّعَاءِ Yaʿnī be-taḫḳīḳ kerimni yād ḳılıp [6]duʿānı uzaḳ ḳılġuçılarnı dost tutar. Maḫlūḳnı kerim démek [7]ḫaṭādur. Éger kimerse civān-merd bolsa dünyāyı ḫˇāh tola bolsun ḫˇāh [8]āz bolsun ʿacizlerġa fī-sebīlillah bérgey. Dünyānı körse dervīşlerni [9]ḫoş yandursa ḫalḳnı ḥācetdin çıḳarsa anı kerim dése bolur. [10] اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْداللّهِ Yaʿnī be-taḫḳīḳ bendelerimdin kerīm oldur ki [11]per-hiz ḳılsa ḥelāl ḥarāmġa farḳ ḳolısa seḫāvet ḳılsa aşla Allah Teʿālanıñ [12]düşmanı dünyādur. Anı düşman tutsa اِنَّ اللّه تعالى لَمْ يَنْظُروا الى [13] الدُّنْيا خَلْقِهَا بَعْضُهَا Yaʿnī be-taḫḳīḳ Allah Teʿāla naẓar ḳılmadı dünyāġa.

[25b]

[1]Dünyānı yarātḳandın biri düşman tutḳan üçün Ḥaḳ Teʿāla dünyānı [2]dost tutḳuçılarnı hem şeyṭānnıñ ḳavmi dep düşman tutar. Kerim ḫalḳnıñ [3]duʿāsını icābet ḳılur. Baḫīlniñ duʿāsénı icābet ḳılmas. Büzrükler aytıpdur [4] لَيْسَ الْمَحْرُمْ وَمَنْ حَرَمَ اَلاْ سَتَجَا بَتِه انما المَحْروم [5]مَنْ حَرَمَ الدُّعَاء Yaʿnī maḥrūm ve nevmīd ol kimersedür ki duʿānıñ müstecāp boluşıdın maḥrūm [6]ḳaladur. Nevmīd ol kimersedür ki duʿā ḳılmaydur. Aytıpdur ki : ‘[7]Tört nimerseni tört nimerse kem ḳılur. Zekat bérmes, malı kem bolur. Namāzda cemāʿatni [8]terk ḳılsa īmānnı kem ḳılur. Seḫāvetni terk ḳılsa Ḥaḳ Teʿāla anıñdın rāżı [9]bolmas. Duʿānı terk ḳılsa ḳılġan duʿāsı īcābet bolmas. [10] اِسْتَجِبْ لَكُمْ اِنَّ الذِّيْنَ يَسْتَكْرُوْنَ اَوْعُوْنِى [11] جَهَنَّمَ وَآخِرِنَ عَنْ عِبَادِةِ سَيَدْ خِيُونْ Yaʿnī duʿā ḳılınlar maña īcābet ḳıla-mén. Sizlerge be-taḫḳīḳ [12]evvelde ayt ki bende-çelīkde maña tekebbür ḳılsa ornı düzaḫdur. قال النّبى عليه السّلام فَاضمَّنْ مُسْلُمْ يَدْعُوْنَ بِدَعَاءِ اِسْتَجِيبُ لَهُ اَمَّا اَنْ [13]

[26a]

[1] يَجْعَلَ لَهُ وَاَمَّا اَنْ يَدْخِلَهُ فِى الآخِرةِ مَالَمْ بَدْعُوا اَوْقَطِيْعَتَه رَحْمِ [2]Yaʿnī müselmānige duʿā ḳılsa Ḥaḳ Teʿāla mütecāb ḳılur. Ḫˇāhlasa la-[ḳaderdir], [3]ḫˇāhlasa zaḫir ḳılur. Ḳıyāmet küni dermānda bolġanda bu evvel [4]dünyāda īcābet bolmay. Ḳalġan duʿāñ dép terāzuġa salġaylar. [5]Hīç [vecede] duʿā īcābet bolmay ḳılmas. Ḫaberde kélipdür ki bende duʿā [6]ḳılsa ḳabūl bolmay ḳılmas dép meʾyūs boladur. Bilmeydür ki ḳılġan [7]günehlerdin ḫaberi yoḳ. Bölek ḳaydaḳı nimerselerni ārżūlap duʿā ḳıladur. [8]Ḥaḳ Teʿāla dānedür. Rāstıġa alıp ʿaybdın kéledürġan belānı ṣāḥip [9]duʿāġa bilmey yanduradur. Ve günehlerıġa kefāret boladur. Duʿā [10]égesi munı bilmey. ‘Duʿāyım ḳabul bolmadı.’ Dédür. Meʾyūs boladur. [11]Ḥaḳ Teʿāla kerimlıḳġa alıp āḫiretliginiñ ḫūbluḳnı ḫevāhiş ḳıladur. [12]her duʿānı Ḥaḳ Teʿāla ilgeri īcābet ḳılıp andın bendeni duʿā ḳıl [13]dédür. أُدْعُوْنِى اِسْتَجِبْ لَكُمْ الحَمدلله şükrige bende bu ḫoş ḫaberdür.

[26b]

[1]Ḥaḳ Teʿāla fermān ḳılıpdur ki وَلَئِنْ شَكَرْتُمْ لأزِيَدَ نَكُمْ Yaʿnī her āyine şükr [2]ḳılsañlar. Maña elbette ziyāde ḳılay. Sizlerge niʿmetni ve yine ḫaberde [3]kélipdür ki هُوَالَّذِى يَقْبَلث التَّوبَتِ عَنْ عِبَادَةِ Éger kimerse duʿā ḳılġalı [4]tevfīḳ tapsa müstecāp boluşıġa hīç ıżṭırāb ḳılmaġay ki küfrdür. Duʿānıñ [5]müstecāb boluşıġa hīç ḥicāb yoḳtur. Bilgil ki sén bende bendelik bu ki [6]iḫtiyārnı Ḫudāġa ḳoymaḳ Ḫudā néçük ḫˇāhlasa şundaġ boladur. Bende [7]andaġ ḳıl, mundaġ ḳıl démek ḫaṭādur. Ḫaberde kélipdür ki كُنْ لى مُطِيْعًا وَلاَ [8] تَعَلَّمَنِى مَا يَصْلَحِكَ Yaʿnī bolġıl maña fermān berdār muṭīʿ [9]ve örgetmegil maña. Nimerse ki muṭīʿ ve örgetmegil maña nimerse ki ṣāliḥdür saña égerçe duʿā müstecāb bolmasa [10]dil-gīr bolmaġıl. Bende beniñ fāyda ḫaberini Ḫudā bilür. Éger ḳılġanla īcābet [11]bolup bérse öziñ helāketge ḳalur-sén. Anıñ üçün ki méni pādşāh [12]ḳıl. Yā düşmenim olsun yā taġlarnı cevāhir ḳılıp bérgin dér-sén. Ḥaḳ Teʿāla [13]séniñ iḫtiyārñıġa ḳoysa ʿālem vīrān canā néçe zinā ḳılıp ādem olturup

[27a]

[1]namāzni terk ḳılıp yine Ḫudāya īmān bérgin behişt naṣīb ḳıl dér-sén. Néçük [2]bu müstecāb bolur? Andaġ bī-şermlik ḳılmay. Éger ṭaleb ḳılur bolsan evvel [3]ġusul ṭahāret ḳıl. Andın āḫiretniñ işini tilep bolup duʿā ḳıl. [4]Müstecāb bolmasa ḳıyāmetde büzrükle rıżā-mén boladur. Ḫudā-yı Teʿāla Ḳurānda [5]ḫaber beripdür ki iki nimerseni şarṭ ḳılıpdur اَجِبُّ الدَّعْوةِ [6] الدَّاعِ اِذَا دَعَانِى فَالْيَسْتَجِبولى Ve yine biri bu ki وَالْيُؤمِنُ Bī şundaġ [7]bilgil ki evvel īmān kéltürüñler bir şarṭ edā boldı. İki lā şarṭnı [8]edā ḳılmadıñ. Ḥaḳ Teʿālanıñ vaʿdesi ḫilāf émes. Büzrükler [9]aytıpdurlar ki bir nimerseni iḫtiyār ḳılıp duʿā ḳılġan şumluġdur. Ḥaḳ [10]sübḥāne ve Teʿālanıñ iḫtiyārça bolġan bende murādıġa yeter. [11] وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَايشَا Yaʿnī

bir nimerseni iḫtiyār ḳılġan bu ki [12]serür perverdigārā maña falān nimerseni bérgil. Yā evliyānıñ dereceséni [13]bérgil yā ki maña falān nimerseni obdān édi dése muña oḫşa

[27b]

[1]elbette ḫaṭādur. اِنَّهُ لايُحِبُّ الْمُعْتَدِيْنْ Ḥaḳ Teʿāla aytıpdur ki [2]mén ol bendemni dost tutmaydur-mén. Kim özige lāyıḳ émes. Nimeni [3]méndin ṭaleb ḳılsa canā néçe bir fāsıḳı āyet sāki Īlahī maña İbrāhim ademniñ [4]dereceséni bérgil. Henüz derbānlıḳġa maḥrem bolmay ḫāṣlarnıñ [5]mertebeséni tilese néçük ḳabul bolur? Muña oḫşa tilemek ḫaṭādur. [6]Ḥaḳ Teʿālanıñ fermānlaġannı ṭaleb ḳıl. Ol bu ki رَبَّنَا آتِنَا [7] فِى الدُّنْيَا حَسَنَتً وَفِى الآخِرَةِ حَسَنَتً وَقِنَاعَذَابَ النَّارِ [8] وَقِنَاعَذَابَ الْقَبْرِ Her kimerse bu āyetni tola aytsa Allāh Teʿāla [9]anı dünyāda ʿāfiyet bérür. Kor ʿazābı körmes. Ḳıyāmetniñ vaḥşetini [10]hem körmes. behiştge ḫırāman kirer. رَبَّنَا لاتُزِغْ قُلُوبَنَا تا آخر [11]bu āyetlerdin mefhum boldı ki bölek nimerseniñ aytını telaffuẓ ḳılmaġay. [12]Meğer iki nimerseni anı birle aytıp duʿā ḳılsa bolur. Biri bu ki Īlahī her nimerseni [13]ḫ̌āhlayım. ʿāfiyet birle bérgil. Çerā ki her niʿmeti ki Ḥaḳ Teʿāla ʿāfiyet

[28a]

[1]birle tileseñ bérmese ol belādur. Anca ʿāfiyet tileseñ ‘bérür-mén’ [2]dépdürler. Çerā ki Ḥaḳ Teʿāla belānı dostlarıġa béredür. ʿāfiyet [3]dostları émesge béredür. Anıñ üçün Ḥaḳ Teʿāla peyġamberlerġa [4]evliyālarġa béripdürler. Āḫiretde ʿāfiyet béredür. Çünānçi Firaʿūn [5]Nemrūd Şiddāt bu ḳatarlıġlarġa bu dünyāda ʿāfiyet béripdür. Āḫiret [6]de belā béredür. Bir büzrüki bu ṭalebni ḳıldı ki İlāhi maña ṣalāḥi sipāh [7]gerçelik bérgil! ‘Séniñ üçün kāfirler birle cenk ḳılay.’ dédi. Ḥaḳ Teʿāla [8]ṭalebini bérdi. Sipāhgerçelik ṣilāḫını giyip aṭlanıp şükrġa barıp kāfir şükrige [9]aṭ saldı. Ḥażreti Ḥaḳ sübḥāne ve Teʿālanıñ ḳażāsıdın aṭdın [10] yıḳlıp [……] sındı. Dil-téñniñ bolup aydı ki : ‘İlāhī işlerimizi öñ [11]kéltürdüñ. Likin işim āḫiriġa yetmedi. Bu mübtelālıḳġa saldın.’ [12]Āvāzı kéldi ki : ‘Éy bendem sén öz iḫtiyārıñnı aytıp ḫayāliñde bu işini [13]ḳılsam Ḥaḳ Teʿāla méndin ḫoşnūd bolur mu kin? duʿā ḳıldıñ imdi öz iḫtiyārıñġa

[28b]

[1]ḳoysam kafirlerġa esīr bola-sén. Méniñ ḫoşnūdluḳunı istegeç- [2]mén. Hem ol esīr bolmaḳnı yandurup bu ḳażānı yetgürdüm. Ol büzrük [3]bu avāznı añlap ḫoş bolup şükr étişġa meşgūl boldılar. [4] قال النبى عليه السلام سعِدَكَانَ مَا بيسَعَدَ اَنَّقَ الْحَرَامِ فَاِنَّ كُلّ [5] بَطنٍ فِيه لُقْمَتٍ [6] مِنَ الْحَرَامِ لاَ اِستِجَابَ دُعَاءِهِ اَرْبَعِينَ يَوْمًا Yaʿnī éy saʿid ḫarāmdın yıraḳ bolġıl. Kimerse bir loḳma ḫarāmdın yése ḳırḳ [7]gün ġeçe duʿāsı īcābet bolmas. Kimerse pāklıḳ birle duʿā ḳılsa terāzūġa [8]salurlar. Sevāb tapar. İlgeri müstecāb bolmaġan duʿāları mu īcābet [9]bolur.

Çünânçe kimerseniñ işigini tola çékse āḫir açmay ḳoymas. Duʿānı [10] özrāḳ ḳılmaḳ kirek. Duʿānı tola ḳılsa şerm ziyāde bolup günāhdın [11]ḳaçar. Andaġ kişi yine bir kişidin bir nimerse tiler bolsa nihāyeti uytadur. [12] وَلاَيَهْلِكُ اِلَى الدُّعَاءِ Yaʿnī helāk duʿā birle hīç kim duʿānıñ edebini [13]bilmes. Edebi budur kim vaḳtlerini bilmek. Vaḳtları bu ki farż namāz

[29a]

[1]dingin مَنْ اَدَّافَرِيْضَتً فَلَمُ عِنْدَاللَّهِ دَعَوْةً مُستَجَابتً Yaʿnī [2] kişige farż namāznı edā ḳıldur. Ḥaḳ Teʿāla anıñ duʿāsénı icābet [3]ḳıladur. Ve yine yarım kéçe yā kéçede yā seḥerde ḥażreti Mūsī ʿaleyhisselām [4]aydılar: İlāhi أُدْعُوْنِى فِى لِبَدِاللَّيلِ فِانّى [5] ايُّ النَّاعَتِ اَدْعُوْك فانتَجِيبُ قَالَ اللَّهُ تعالى اِسْتَجِيْبُ فِى هَذَالْوَقِتْ Yaʿnī İlāhī [6]ḳaysı sāʿatde duʿā ḳılsam īcābet ḳılur-sén? Ḥaḳ Teʿāla aydı: [7]Èy Mūsī yarım kéçede yā seḥerde duʿā ḳılsañ īcābet ḳılur-mén. [8]Eẕān oḳuġanda yākin اَلدُّعَا بَيْنَ الأذَانِ والاقامته [9]Yaʿnī eẕān iḳāmet arasıda duʿā ḳılsa īcābet ḳılur –mén. Perīşān [10]lıḳdın ḫoş-ḥāl bolġanda bolur.عَتُمُوالدُّعَاءِالرَّفت دعاغه Duʿāġa [11]ḳul kötergende edeb birle Ḫudānı ḥāẓır bilip özíniñ ʿācizlıḳnı [12]iẓhār ḳılıp duʿā ḳılmaḳ kérek. Köñlidin bölek yérge ḳaralanmaġay. [13]Sehivde ḫayāl ḳılmaġay. Allāh Teʿāla تَسْتَجِيْبُ دعاءِ من يَدُعُوْا

[29b]

[1] عَنْ قَلْبِ لاَهِي Yaʿnī taḫḳīḳ Allāh Teʿāla müstecāb ḳılmas. Müʾminniñ [2]duʿāsını ki köñli bölek yérde bolsa duʿā ḳılur da esnemegey, gerilmegey. [3]Ḳolı birle oyun ḳılmaġay. sénge tīz olturmaġay. her ṭarafge [4]baḳmaġay. Āsumān ṭarafıge ḳarāġay ḳolını açuḳ ḳılıp ikiz kötergey. [5]Āheste uzaḳ duʿā ḳılġay. Āvāz birle duʿā ḳılmaḳ günehdür. [6]Ḳula Teʿāla اِنَّهُ لايُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ Maḳām birle duʿā ḳılmaġay. Ḥaḳ Teʿāla [7]aytur : ‘Obdan nimerseni méniñ yolumġa fedā ḳılmasa duʿāsı īcābet [8]bolmas.’ Dépdürler. Ve Allāh da ʿilm yā eṣ-ṣavāb **törtünçi [9]bābda rūzeniñ ḫācetini beyānı ḳılur.** قال النبى عليه السّلام [10] اَلصَّوْمُ جَنَّتٌ مِنَ النَّارِ Yaʿnī rūze düzaḫḳa sırdur. الْصَّوْمُ [11] يُصَحَّجُ الْجَسَدِ Yaʿnī rūze bedenni ṣıḥḥat ḳılur. Ḥażreti peyġamber ṣall [12]allahu ʿaleyhi vessellem aytıpdurlar لِسَانِهِ عَلَمَتُ الْحِكْمَتِ واِنْ كَانَ كافرا [13] اَلْعَبْدُ اِذَاجَاءَ بَطِنِ حَقِطَ Yaʿnī yā Muḥammed bendelerim

[30a]

[1]özini aç saḳlap tilini fāḥişe sözdin yaġsa añaʿ ilm ḥikmetni [2]örgetür-mén. Éger kāfir hem bolsa özini toḳ tutḳuçılarġa elbette [3]ḫaşlet bardur. Biri bu ki Ḥaḳ Teʿāla anıñ köñlide mekān tutmas. [4]İkinçi ḫalḳ raḥmet oḳumas. Üçünçi uzaḳ aġrıḳ tartar. Törtünçi [5]sözi ayge ḫoş kélmes. Şunçı ṭāʿatnıñ ḥilāvetini körmes. [6]Altınçı kāhil namāz bolur. Her kim Ḫudādın bölek maḫluḳġa bildürmey. [7]Abda üçün üç kün rūze tutsa Allah Teʿāla ḳıyāmet

küni yérni [8]köterip turġan höküzni olturup Leylī birle Mecnūnnıñ toy [9]dék toy ḳılurlar. Ziyā ḥūrilar naṣīb ḳılġay. İki kün her ayda rūze [10]tutsa iki yüz miñ altun naẕar ḳılġannıñ sevābını tabḳay. Èger rūze [11]dār olsa şehīd bolġay. Ḥemīşe rūze-dārlıḳ birle olsa soraġsız [12]behiştge girgey. Her kim balāsını yéte yaşda namāzġa köndürse on [13]iki yaşda rūze tuttursa dereceséni körgey. Balāları bī-namāz fāsıḳ

[30b]

[1]bolsa ata anası ʿaẕābġa giriftār bolur. Éger balāları namāzġa ötemese [2]anıñdın bī-zar bolmasa ḳıyāmetde peygamber عليه و سلم şefāʿat ḳılmas. [3]Namāz rūzeni ḳaşden terk ḳılġuçılarnı oltursa ḳışāş kélmes. [4]Bī-namāzġa ḳança ʿaẕāb ḳılsa şunca sevāb tapar. Maẓlūma bir namāz ötemese [5]yā rūze tutmasa ayrı hem güneh-kār bolur. لاَتَمَبُوالْقَلْبَ بَكَثْرَتِ الطَّعَامِ وَشَرَابِ كَا الزَّرْعِ اِذَا اَكْثَرَ عَلَيْهِ اَلْمَاءِ [6] Toḳ bolmaḳ [7]yüreğini ḳurutur. Çünänçi zirāʿatke tola su kirse çü ḳaraġandik [8]Muʿāz raḥmetAllahʿ aleyh aydılar : اَلْجُوعَ طَعَامِ اللهِ فى اَرْضِينَهُ فِى الأَرَضِ يَقُولُ بِهَا اَبْدَانَ الْمُرْيدِيْنَ [10] يَتْبَعُ بَطُونِ الصِدِ بفْيِنَ وَخَوْفِ التَّقْوَى رَاَيْتَ اللَّهُ [9] بِهِ Yaʿnī açlıḳ ṭaʿām [11]dur ki Allah Teʿāla müʾmīn bendesi üçün aferīde ḳılıp yérdinge ṣıddıḳlarnıñ [12]ḳursaḳı anıñ birle seyr bolur. Dervişlerniñ ḳorḳunçısıdur ki [13]Ḥaḳ Teʿāla yérde afrīde ḳılıpdur. Ḥarīşler birle dünyā cūylarnıñ gerdenidin

[31a]

[1]igib bütüp iberedür. Ḥikmet Ḥaḳ Teʿālanıñ şükridür. Rūy-i [2]zemindin çıḳarıpdur rāh rastnı istegüçilerniñ bérilerni [3]ol ḥikmet şükri birle ḳutlıḳ ḳılıpdurlar. Taḫḳīḳ ḫaber bu ki ādem [4]her belāġa ḳursaḳıdın ve ferçdin قال النّبى عليه السّلامُ
[5] مَا اَكْثَرَ مَا يُدْخلُ النَّاسِ من النَّارُقَالَ الا خَرْفَانَ البطن والفروج [6]Yaʿnī aytıpdurlar. Peygamber عليه و سلم nimersedür ki adını iki nimersedür. Ḥaḳḳa [7]giriftār ḳılur. Biri ḳursaḳ biri fereç. قال النبى عايه السّلام حَاكِيًا [8] عَنِ اللَّه عَزَّوجَلَّ الصَّوْمُ لِى وَاَنَا اَجْرِ بِهِ Yaʿnī aytıpdurlar [9]peygamber عليه و سلم ġa Ḥaḳ Teʿāladın rūze tuḥfe bendemdin [10]maña anıñ ecrini mén bérür-mén. Rūzedārnıñ nefsü'l-ġani tebeḫ [11]dür. Uyḳusı ʿibādetdür. Rūzedārġa ḳıyāmetde behişt [12]din mürvārid- ḫānlarda lezzetlik ṭaʿāmlarnı alıp kélip ḳoyarlar. [13]Ol taʿāmġa meşgul bolurlar. Ṭaʿāmnı az yigen ölümni

[31b]

[1]tola yād ḳılur. Ölümni tola yād ḳılġan saʿādetdür. قَالَ [2] النبى عليه السّلام عَلَيْكُمْ بِلبِسِ الصَّوْمِنُ تَجُدِونَ بَذَالِكِ [3] قُلْتَ الأَكَلَ كَثْرَةَ خُكِمِه Yaʿnī ḥażreti peygamber ṣallallahu ʿaleyhi vessellem aydılar ki : [4]Her kim yünkdin ikin kiyse andik [5]ḫˇārlıḳ sedā ḳılur. Her kim andik ḫevālıḳ sedā ḳılsa Ḥaḳ Teʿāla anıñ faẓīletini ziyāde ḳılur. Ammā [6]rūzedārġa bahāne birle rūzeséni séndürmeġay. Çerā ki rūzeni [7]Ḫudā üçün tutar. İḫtiyāt köp lāzım قال النّبى عليه

اَخَافَ عَلى اُمَّتِى شَيئًا يُصَبُّح الَّرُجُلَ صَا ءِمًا ثُمَّ نَفْطُرْ شَهْوَةً [8] السّلام
اَعْرَضءتُه واشْرِكْ الا صَغُرَ قِيلَ ما اشْرَكَ ٱلاَصُغَرقَالَ اللهُ [9] Yaʿnī aytıpdurlar peygamber ʿaleyhisselām taḫḳīḳ ḳorḳa-mén. Ümmetimge [11]iki işdin biri bu ki rüze niyet ḳılıp zevḳ şehūt birle [12]rüzeni sindürse yine biri bu ki andik şirk kéltürse ṣaḥābeler [13]sordılar ki : ‘Yā resul Allāh andik şirk ḳaysıdur? Aydılar ki:

[32a]

[1]Riyādur bir kün bī-riyā rüze tutḳan bihrakdur. Étmiş yıl [2]riyā birle ḳılġan ṭaʿātdın ḫˇāçe şaḳīḳ raḥmetAllah ʿaleyh aydılar ki: [3]’mén her kéçe mīʿādlıḳ yédurġan ṭaʿāmidin bir loḳma yémeydür –mén. Bu [4]işim kéçe tañ atḳunça namāz ötegendin bihraḳdur.’ قال النبى
عليه السّلام [5] يُصَبُّحِ [6] مَنْ يَأتُ فِى خَفَتَ مِن الطَّعَامِ والشَّرَبِ تَدَارِكْهُ حَوْلَهُ ٱلْحُورْ حَتّتى Yaʿnī aytıpdurlar peygamber عليه و سلم Her kimerse aḫşāmda andik ṭaʿām [7]yip yatsa ḫūriler kélip damāġını ḫoş-būy ḳılur. Bamdādġaça āmir-ziş tiler. Yine [8]ādābı bu ki rüzedār zerdār kişininkide barmaġay. قَالَ [9] النّبى عليه السّلام كُنْتَ صَايِمًا فَصَلَ Yaʿnī aytıpdurlar : Peygamber عليه و سلم [10]Rüze-dār binā-gāh kişininki de barsa olarġa duʿāy ḳılġay, yigey. [11]Éger cemʿīni çarlaġan bolsa arada rüze-dār kişi bolsa barmaġay. Barsa [12]yigey. Tā ki méniñ ġamgīn bolmaġay. Yine bendelige tutar. buyururġan rüze [13]nefldur. Éger farż yā nezr bolsa yémes. Her ṭāʿat ki nefsni ḫˇār ḳılur.

[32b]

[1]Ḥaḳ Teʿāla ol ṭāʿatni dost tutarız. Be-dayin ḥabībī aytıpdur ki كَانَ [2] صِحَابَ رَسُولْ الله
لاَ يَلْسُونَ الثِّيَابَ نُجْلاً وَكَانُو يَعْبُرُونَ بَعْدًا [3] صَلَّى الله عليه و سلم لاَ يَا كُلْتونَ الطَّعَامَ تَسُمَّنَا Yaʿnī peygamber عليه و سلم nıñ [4]ṣaḥābeleri semeregüçelik ṭaʿām yémes érdiler. Arayış üçün libās [5]kiymes érdiler. Ḫˇāce şaḳīḳ raḥmetAllah ʿaleyh aytıpdurlar ki : ‘Ḥabībi [6] اَعْجَزْ عَلَى الصَّلَوَاةِ والصَّوْمِ
فَا عَلم اِنّكَ مَحْرُومٌ مَعْبُوْدُ Yaʿnī éy dost [7]éger sén rüze namāzġa ʿāciz kilseñ bilgil saña maḥrūmluḳ nevmīdlik [8]yüz kéltürüpdür. Ve ḫizmet işiki baġlanıpdur. İblīs ʿaleyhi’l-laʿne birevni [9]öz yolıġa salur bolsa anı ʿilmdin bī-bahre ḳılur. Aña çendān mekirlerni [10]işletür farīżadın maḥrūm ḳoyar. Neʿūzübillāh ol hemīşe nefsniñ [11]arḳasıġa kirer. Andaġ kimerse şeyṭānnıñ bar kişidin ḫaberde kélipdür ki [12] اِنَّ الَّذِيْنَ فَادْ خُلْوْا فِيْهِ يَرَفِيْقٍ وَلاَ تَبْعُضُ طَاعتِه اللَّه عَلى
اَنْفُكُمْ آمِينِنْ اَلْمُنِيبْ لاَ مِرصَادِ اَقْطَعَ وَطَهِرْ [13] Yaʿnī peygamber عليه و سلم

[33a]

[1]aydılar ki: Müselmānçılıḳ dīni āhestelik birle olturadur. Ṭāʿatnı ḳutıñlarge [2]yaraşa rāst köñül birle ḳılıñlar, riyā birle ḳılıp Ḫudāġa düşmen bolmañlar. [3]Ḫaberde kélpdür ki صَاحِبَ الْوِرْدِ مَلْعُونٌ Yaʿnī kimerse bir nimerseni vird [4]ḳılıp éken. Bī-ʿözür terk ḳılsa ol kişige Allah Teʿāla laʿnet ḳılur. [5] اَفْضَلِ الْعِبَادَةِ اُدُوْمُهَا واِنْ قِاَّتْ Yaʿnī ʿibādetniñ obdānı [6]ol ki

hemīşe ḳılsa égerçe azgına ḳılsa hem **béşinçi bābda tevāżıʿ nıñ [7]beyānıda** قال النبى عليه السّلام مضنْ تَوَاضِعَ اللَّهُ رَفَعُ اللَّهُ [8] وَمَنْ تَكَبُّرو ضع اللَّهُ Yaʿnī aytıpdurlar peygamber علیه و سلم Her kişige [9]tevāżıʿ ḳılsa Ḫudā rıżāsı üçün belend ḳılur. Allah Teʿāla anıñ mertebe [10]sini ve kişige tekebbür ḳılsa ḫōr ḳılur. Allah ol kişini [11] فى يَبْعَثَ اللَّهُ المُتَكَبِّرُ يَوْم الْقِيَامَتِه رزا فِى صُورَةِ الرِّجالِ تَحِتض النَّاس Yaʿnī [12]tekebbür ḳılġuçılarni ḳılur. Allah Teʿāla ḳıyāmet künide sarıġ sarı şūretide [13]ḫalāyıḳnıñ āldıdaḳa türlüg ʿaẕāblar bolur. لاَاَكْتَسَبَ الْبُغْضَتِ

[33b]

[1] اَحَدًا بثل الْكِبْرِ Yaʿnī Ḥaḳ Teʿāla tekebbürluḳ kişilerni andaġ düşman tutarım. [2]Adımız ad birbirige andaġ düşman bolmaġay. Éger şaliḥ maẓlūm tekebbürlüḳ irke [3]tégise ayrınıñ şumluġıdın behiştge kirmes. اَلْكِبرِ ياءِ وَالْعَظَمتِه اِذَا [4] رِىْ فَمَنْ نَا زَعَنْ فى وَاحِدٍ مِنْهُمَا اود خِلَتِ فى النّار Yaʿnī ḫaḳiḳalı [5]aytıpdurlar ki: Kibriyā méniñ ʿaẓamet ve şıfatımdur. Bu şıfat maña ḫāṣ [6]dur. Her kim kibr ḳılsa maña şirklik ḳılġanıdur. Örni düzaḫdur. Tekebbürlüḳ [7]kişide īmān yoḳtur. اَلْحَيَاءُ مِنَ الاِيمَانِ Tekebbür bolmaḳ bī-ḥayālıḳdur. [8] اَنَا خَيْرٌ مِنْهُ Yaʿnī şeyṭān mén ādemdin obdān dép melʿūn boldı. [9]Éger ümmet-i Muḥammedde īmāndın eṣer bardur. Özini hergiz yine birevdin [10]obdān démes. اَفَتَسَتَ الْعَجَبِ الْمَعْتَ her kimerse kibrige mağrur bolupdur [11]ol şaḳīdür.

[12] قال النّبى عليه السّلام اِذَا اَرَادَاللّهُ بَعْبَدْ خَيْرصا يَزْرْهُ بُعُيُوْبِ نَفْسَ وَ عُسُوبْ الدُّنيَا Yaʿnī aytıpdurlar peygamber علیه و سلم vaḳtige arada [13]Allah Teʿāla bir bendege rāst yol körsetmekni anıñ ḳılġan günehlerini ḳudret

[34a]

[1]birle ḫātırıġa yetgüzüp köñlige ḳorḳunç salıp peşīmān ḳıldırup tilini tevbege [2]cārī ḳılur. Dünyādın köñlini savutur. Her kimerse dünyāni güşīş ḳılmay. [3]Tabsa anı toḫtatmay. Ḫudā yolıġa ḳılıp köñlini nā-murādlıḳ örgetse ḳıyāmet [4]küni evliyālarnıñ ʿilmide ḳopar. Dünyāni her çend- ḥelāldin tafıp yine [5]ḥelālġa ḫarçlagan bolsa mu ḥesāb bérmey. Behiştge kir almaş. Ḥelāldın [6]tafıp ḥarāmġa ḫarçlasa düzaḫdın çıḳ almaş. حَلاَلَهُ حِسَابٌ

حَرَامُهَا [7] عَذَابٌ Dünyā bir madde eşikdür. Anı istegüçi hangi işikdür. Ve yine [8] اَلدُّنْيَا جِيْفَتٌ وَطَالِبُهَا كِلاَبٌ Yaʿnī dünyā bir taşlap atḳan üstü-ḫāndur. Anı [9]istegüçi itdür. Dünyānıñ mīʿādı uşbudur. ʿāḳil ol ki hemedin [10]özini keçik tutḳay. İki vechidin biri bu ki Ḥaḳ Teʿāla Ḳurānda ḳılġan [11]best belendini özi bilür, maḫlūḳ bilmes. Heme ādem Ḥażret Ādem [12]ḥażreti Ḥavvānıñ evlādlarıdu ḳale'n-nebī [13] ايّاكُم و مُحَقَّرَةِ النَّاسِ فَاِنَّ صَغِرَهُمْ عنه اللَّهِ كَبِيَرٌ Yaʿnī her bendege ḫˇārdur. Aña ʿizzet

[34b]

[1]ʿizzet ḳılıñlar her bende müʾmīn Allah Teʿāla munda ġażab ḳılsa ḳıyāmetde elbette [2]aña ʿizzet béredür. Çerā ki miḥnet ʿizzetniñ nişānıdur. Ḥaḳ Teʿāla bu dünyāda [3]müʾminge ve kāfirġa rızḳ béripdür. Belki rāḥatni kāfirġa béripdür الدُّنْيَا سِجْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَجَنَّتِ الْكَافِيرِينَ [4] Yaʿnī bu dünyā müʾmīnniñ düzaḫı [5]dur. Ve kāfirniñ behiştidür. Her kimerse ki özi müselmān ṣūretide bolup [6]ḥelāl ḥarāmġa farḳ étmey fısḳ (u) fesādġa birle ʿemr ötgeredür. Muña hem Ḥaḳ Teʿāla [7]muñda rāḥat béripdür. Ol mu kāfirniñ ḳatarıda behişti bu dünyādur. [8]Éger tevbe ḳılsa Allah Teʿā غَفَّارِالذُّنُوبْ dur لاَيَدْ خِلُ جَنَّتٌ مِنْ كَانَ [9] فِى قَلْبِهِ مِثْقَالَ حَبَّتٍ مِنْ خَرْدضلٍ الْكِبْرِ Yaʿnī behiştige kirmes. Ol kişi kim [10]anıñ kibr bolsa ḥażreti ʿÖmer raḍiyāllahu ʿanh aydılar: Tekebbürniñ ibtidāsı selām [11]ḳılmaslıḳ tevāżıʿnıñ ibtidāsı selām ḳılmaġlıḳdur. Selāmġa baḫillıḳ [12]ḳılġan kişi kibr tersadın tersadın yamandur. Ḥażreti peyġamber صلى الله[13] عليه و سلم mescidge barur. Aydılar: Bir muñça kiçek belālarġa selām ḳıldılar.

[35a]

[1]ve yine her nevʿ kişi çarlasa barur aydılar. Üyini özleri safurur aydılar. [2]Lāzımlıḳ nersani bazardın özleri alıp köterip kélür érdiler. Çendān [3]pūş faḳīr ve yetimler birle hem ṭabaḳ bolur érdiler. Her néçük kişiniñ ḥācetini [4]revā ḳılur érdiler. Ḥaḳ Teʿālanıñ dergahıda cemīʿ mevcudatdın peyġamber [5]ʿaleyhisselām uluġ ẕāt bā-bérgendürler. Mundaġ seyyid-i ʿālem ve [biz][6]cemīʿ enbiyā ve evliyā peyġamber ʿaleyhisselāmnıñ mundaġ tevāżıʿ merḥamet ve şefīḳat [7]ları toladın tola munda miñdin birini ayta almadı. Éy müʾmīn inṣāf [8]ḳıl, tekebbür ḳılmaġıl. Bī-vefā ʿālem üçün tekebbür ḳılıp ʿaẕāblıġa ʿuḳūbetge giriftār bolmaġıl. [9]Rüsvā-yı ḳıyāmet bolmaġıl. اِذَا الْمتَقَى الْمُحَبَّانِ اَقْرَبَهَا الى رَحمَتِهِ اَللَّهِ [10] مِنْ ابْتضدَاءِ بالسَّلاَمِ Yaʿnī dostru birev bolup ḳaysı ilgeri s̱elām ḳılsa [11]yaḳınraḳdur. Allah Teʿālaġa rivāyetdür ki s̱elāmnınñ toḳuz ḥiṣṣe s̱evābı [12]s̱elām ḳılġan kişige bir ḥiṣṣe s̱evāb ʿaleyk alġan kişige bérürler. Müselmān s̱elām ḳılışıdın [13]toḫtamaġay. Éger ʿadāveti bols̱a üç kündin ziyāde ʿadāvet s̱aḳlamaġay.

[35b]

[1]ʿadāvetlik kişi ḳaysı bérün selām ḳılsa günāhı kim bolur. Cevāb bérmek farż-ı kifāyedür. [2]Bir cemʿīnī arasıdın bir kişi ʿaleyk als̱a özgesidin s̱āḳaṭ bolur. Éger cemʿniñ [3]arasıda ʿadāvetlik kişi bols̱a özi ʿaleyk almaġunça s̱āḳaṭ bolmas. قال الْنبى [4] عليه السّلام ايَّا كُمْ وَمَا لْحَا وَمَاذَاكَ يارَسُولْ اللّه قال عَدَاوَةُ المؤمِنِيْنَ [5] لِفَتِ قَالَ السَّمْنَتِه الَّتِى تَخْلضفُ الذَّيْنَ

Yaʿnī éy müʾmīn ümmetlerim [6]birbiriñler birle ʿadāvet tutḳuçı bolmañlar ʿadāvet tutḳuçı méniñ ümmetim [7]din émes. ʿadāvet tutḳuçı bed-baḫtlardın yırāḳ bolunlar. Éy müʾmīn [8]tevāżıʿ bu ki çü neñ ve kiçikni ılġamaġay tevāżıʿ ḳılsa meclisde tevben [9]olturs̱a éger bir

mertebesi belend bolşa mu tevben olturuşnı iğtiyār ḳılsa özidin [10]özgelerni obdān körşe قال النبى عليه السّلام لاَ خَيْرَ صَحِبَتِه مَنْ لاَ يَرَاىَ [11] لَكَ مِنَ الْحَقّ مَا تَرَى Yaʿnī kimerseniñ şoḥbetinde obdānlıḳ bu ḳadar ki yine [12]birevni özidin rāst bilmeşe égerçe ṣatıp alġan ḫızmetkārnı hem ḥoş-ḫūyluḳ [13]ḳılġay, namāz ötetgey. Éger béş vaḳt namāz ötemeşe ḫızmeti ḫˇacesiġa ḥarāmdur.

[36a]

[1]Anıñ ʿaẕābı ḫˇacesıġa bolur. Müselmān raḍiAllahuʿanha bir yérge barur érdiler. [2]Bir néçe ḫalḳ irkeşip yürdi. Aydı ki : هَذَا خَيرٌ لَكُمْ وَشَرٌّ لِى Yaʿnī irkeşkeniñ [3]lar obdān ammā maña yamandur dép toḫtatılar. Peyġamber علیه و سلم ve ṣaḥābeler [4]din özlerini hergiz belend tutmas érdiler. Her kimerse ḥākir bolay dése [5]ḳabūl ḳılmas érdiler. Büzrükler aytıpdurlar ki: ‘Biz kimerseni bizge mürīd [6]bolġalı revā körmes-miz. Meğer ʿilm-i şerīʿat örgetmek üçün ḳaşımnıda [7]tutar-mız dépdurlar. Ḫażreti Seyyid ʿālim bir küni Ṣaʿid raḍiAllahı ʿanhanıñ [8]üylerıge hemāndārlıḳḳa barıp aydılar: ‘Yā neşide Ṣaʿid peygamber ʿaleyhisselāmnı bir [9] tivege mindürüp tiveni tilep aldılar. Peygamber ʿaleyhisselām aydılar: [10]’Ṣaʿid tiveke minip eliñ yaturup ḳalıñ mén şevāresiz beyāda yürümekni [11]revā körmeydür-mén dédiler. Éy müʾmin öziñ şüvāre bolup kişini [12]piyāda irkeştürüp yürür-sén. Ḳıyāmetde néçük cevāb bérür-sén. [13]ʿālimlerdin şerīʿatnıñ kārını şormas –sén. Ol ʿālimge mecāzī

[36b]

[1]ḥākimlerġa ḫoş kilsün dép ḫilāf şerʿī söz ḳılsa yā şipāhlarnıñ kide [2]ṭamaʿ birle barıp olturşa ḳıyāmetde cehūdlar birle yérde vaṭan tutḳaylar. [3]Destārlarınıñ rişteséni ötdin ḳılıp düzaḫḳa şalurlar. ʿālim [4]kirek ki şipāhġa ilinçā ḳılıp ḥarlaşa barmaġay barşa ṭaʿāmını yémegey. ʿaġırşa [5]barıp kürmekārı ʿālim kirek ki himmetlik [cürʿatlik] bolġay dünyānı ḫaˇr [6]tutḳay faḳīr ʿālimlerni obdān ibereġay. Şerīʿatge revāç bérgey. [7]ʿāmī ḫalḳ ṭāleb’ül-ʿilmġa ḥaḳāret ḳılsa anı seç kim [8]şerīʿat taʿzīr ḳılġay. Heme ʿilmni şerīʿat ḳılġay. Mundaġ bolşa ʿālimdür. Vekrne żālīm ḳarāḳıçıdur. Ḥākim [9]lerniñ mütekebbiri bu ki yuḳarı olturmaḳnı ḫˇāhlar parşalarnıñ [10]mütekebbiri mürīdiġar dervīşlerniñ mütekebbiri az nimege uzaḳ duʿā ḳılmas. [11]Ṣevdāgerniñ mütekebbiri ḳıl, küñ tola ḳılur. Ṭāleb’ül-ʿilmniñ mütekebbiri [12]ñni uzun ḳılıp medreşe işigide olturur. Maẓlūmlarnıñ mütekebbiri [13]bu ki tola nefs nimelerde aḳ [……..] ḳılur. Éy müselmānlar ʿāḳıl ol ki dünyā

[37a]

[1]kéter, āḫiret ḳalur. Ḥażretiʿ ömer raḍiyallahu ʿanha aydılar مِنْ نَفْسِهِ فَوقَ قَدرِهِ

[2] اللَّهُ تَعَالَ عَنْ قَدْرِهِ وَمَنْ وَضَعَ نَفْسَهُ عَنْ قَدْرِهِ رَفَعَ اللَّهُ [3] تَعَالَ فَوْقَ قَدرِه Yaʿnī her kimerşe özini belend tutşa Allah Teʿāla anı ḫˇar [4]éger öziniñ vücūdını ḫˇar tutsa Allah Teʿāla anı ʿazīz ḳılur. [5] قال النبى عليه السّلام إِذَا تَوَاضَعَ الْعَبدِ رَفَع الله تَعَالى كَمَا رَفَعَ [6] الْقَارِسِ خُكِمَتِه Yaʿnī kimerşe bérün taʿẓīm ḳılmaḳ üçün özini [7]ḫˇar tutşa Allah Teʿāla ḳıyāmetde anı ʿazīz ve mükerrem ḳılur. Siziñ [8]peyġamberimiz tevāżıʿ pese üçün bargāh İlāhide rāz éşitmaḳ naṣīb [9]boldı. Ḥaḳ Teʿāla peygamber ʿaleyhisselām selām ḳıldı. Bes néçük müselmāndur ki [10]ilgeri selām ḳılmaḳnı doşt tutmapdur. Ḥaḳ Teʿāla Ḳurānda [11]ḫaber béripdür ki وقارون وفرعون وهامان ولقد جاءكم [12] موسى بالبينات فا ستكبرون وافى الارض وينه من عباد maʿnīsi [13] الرحمن الذين يمثون على الارض هونًا

[37b]

[1]bilgil ki tevāżıʿ üç ḳışmdur: Tevāżıʿ teklifi, tevāżıʿ ṭabʿ, tevāżıʿ [2] riyā-yı. tevāżıʿ teklifi bu ki köñlide kibr bolşa sipāhġa nā-çār tevāżıʿ [3]ḳılur, özge ki ḳılmas. Tevāżıʿ ṭabʿī ol bolur ki tabʿ arıġdur. [4]Ṭabʿ arıġlarġa tevāżıʿ ḳılur. Bu tevāżıʿ tola yuḳarıdur. Bara [5]bara ḫalḳdın üzülüp gūşe-nişīn bolmaḳdur. Çerā ki ḫoş ṭabʿ [6]dünyānıñ mihridin üzülüp dünyānı ḫˇar körşe ölümüni tola yād [7]ḳılsa ḫoş ṭabʿ dép anı ayturlar. Özini üyni yasaġan birle [8]ḫoş ṭabʿ bolmas. Ol kimerse ki özini ḫoş tutup ḥākimlerġa ḫoş [9]kilsün dép şerīʿatge ḫilāf sözlerni aytadur. Ol bir küçek [10]dur. Yumalanıp kuyruġını meyder aytıp tileydür. Ammā ol tevāżıʿ ki [11]riyādur. Neʿūzubillāh köñlide tekebbüri bolşa il mütevāżıʿ éken désün [12]dép tevāżıʿ ḳıladur. Ol riyā-yı ḥażreti şürūr ʿālemdin şordılar: [13]tekebbür nimedür? Olar aydılar kimerşe Ḥaḳ sözini aytsa ḳulāḳ şalmay olturşa

[38a]

[1] tekebbür oldur. Büzükler aytıpdurlar ki kimerşe ki bir faḳīr kişi ḥaḳīḳat [2]rāşt sözni aytsa ol méniñçe kişige bu nā-tüvān söz aytur mu [3]dép ḳulāḳ şalmaşa mütekebbür şaḳīdür. Baʿżılarge şizler pārşā ehil-i behişt [4]dürler dép ḫoş āmed ḳılsa aña maḥāżır ḳoydurup bérip ʿizzet ḳıla [5]dur. Anı hem düzaḫı mütekebbür dépdürler ammā rāst Ḫudā-yı tevāżıʿ pese [6]bu ki Ḥaḳ Teʿālanıñ şözidin özge şözni şözlemes. Ḥaḳ Teʿāla [7]din her né kilse rıżā bolur. Hemesige beraber tevāżıʿ ḳılur. Ḫˇāh müselmān [8]ḫˇāh kāfirġa anı tevāżıʿ pese dérler belki velī dése bolur. Her kimerşe [9]naṣīḥatni añlaşa tevbeşi ḳabūl bolur. **Altınçı bābda ḫoş-ḫūyluḳ [10]nıñ beyānıda** [11] قَالَ النَّبِىُ عله السَّلام اضوَّلَ تَوْضَعَ فِى الْميزَانِ الْحلْقَ الْحَسَنِ Yaʿnī ḳıyāmet küni müʾminniñ ol yaḫşı ḫuyunı tartarlar. اِنَّهُ سَئَلَ الْ مُوءمِنِنَ افَضَلَ اِيْما نًا قَالَ [12] جَهَنَّمَ خُلُقًا Yaʿnī ṣaḥābe [13]şordılar: ‘Yā Reşūl Allah müʾminniñ fāżılraḳı ḳaysıdur?’ Aydılar ki: ‘Ḫoş-ḫūy

[38b]

[1]bolṣa ol fāżıldur. اَحْسَنَ مِنهُ خُلقًا [2] اِنَّ الرُّجُلَ رَفِيقَ لَوْ كَانَ حُلْقًا لِمَارَاَىَ النَّسَ Yaʿnī éger ḫalḳ refīḳ medārası bolṣa aydı. Ḫalḳ andın [3]obdān nimerṣeni körmeṣ aydılar. مَنْ اَعْطى اَعْطِى حَظَّ مِنَ الْخَيْرِ [4] احَظَّ منَ الرَّفِيقِ فَقَدْ Yaʿnī her kimerṣege tevfīḳ bolup medār yetgürmek ʿādet [5]bolġan bolṣa Ḫaḳ Teʿāla aña bir ḥużūrı bérgeyler ki belki tamāmı ḫayr yatdın [6]bā-naṣīb bolupdur. Ādemge her yaḫşılıḳ ḫōṣ-ḫūylıḳdin yatar. her kim [7]bed-ḫūy bolṣa ḳılġan ṭāʿatlardın menfaʿat körmes. قَالَ النَّبىُ [8] عليه السّلام اَنْ تُوْء الخُلْقِ يُفْسُد الطَّاعتِه كَمَا يُفْسُد الصَّبُرَ عَسَلٍ [9]yaʿnī bed-ḫūyluḳ bu ṭāʿatni yoḳ ḳılur. Andaġ ki ʿaselniñ lezzetini [10]ṣabr yoḳ ḳılġandik. اِنَّكُلّ ذَنْبٍ تَوْبَتَ اِلاَّ تُوْءَ الْخُلق فَاِنَّهُ [11] لاَ يَتُوْبُ مِنْ ذَنْبِهِ اِلاَّرَجَعَ مَا هُوَشَرّ مِنْهَ Yaʿnī her günāḥġa tevbe [12]bar. Meğer bed-ḫūylıḳ tevbe birle defʿ bolmaṣ. Éger müʾmīn günāḥġa tevbe [13]ḳılmay meğer bed-ḫūylıḳġa tevbe ḳılṣa mu kifāye érdi. Bed-ḫūylıḳ bed-baḫtlik

[39a]

[1]ve nevmīdlikdür. Ḫaḳ Teʿālanıñ raḥmetdin nevmīdlikdür. Vehb ibn-i [2] Mebne naḳl ḳılıpdurlar ki مَاتَحلُقُ عَبْدَ الْخُلءقِ اَرْبَعِينَ يَوْمًا اِلاَّ جَعَلَ اللَّهُ ذَالِكَ طَبِيْعَتَه لَهُ [3] Yaʿnī bende-i müʾmīn yoḳdur ki ḫoş-ḫūyluḳnı [4]destige alġan bolġay. Yaʿnī destige alġan bu ki tilini ġıybet [5] ve yalġan fāḥişe işlerdin toḫtatṣa heme kişige mülāyım tatlıġ [6]sözlep ḫoş ḳılġay ammā bed-ḫūyluḳ ādemge bir belā-yı ʿaẓīmdür. [7]Anıñdin ḫalāṣ bolmaḳḳa her küni bāmdādın keyn yüz meretebe جِسْىَ [8] اللَّه نِعُمض الْوَكِيلَ dégey. Ḫaḳ Teʿāla Ḳurānda ḫaber béripdür ki فَانْقَلَبُوْ [9] بِنِعْمَتِه مِنَ الله و فَضْلٍ لَمْ يَمَّسَهُمْ ثُوْءَ Ḫaḳ Teʿāla Ḫażretniñ [10]ṣaḥābelerniñ ḫaḳḳıda aytıpdur ki: Kāfirlerdin ḳorḳṣañlar bu kélimeni [11]oḳuñlar bes ṣaḥābeler tola olçe aldılar ve yine ġamge mübtelā bolṣañlar [12]bu kélimeni oḳuñlar لآ اِله اِلاَّ انت سُبْحَانَكَ اِنّ كُنْتُ مِنَ الظَّالِمُنَ [13]dégey. Ḫaḳ Teʿāla vaʿde ḳılıpdur ki فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَبَخَّيْنَاهُ مِنَ الْغم

[39b]

[1] وَكَذَالِكَ نُنْجى الْمُوْءمِنِينَ Her kim düşmendin ḳorḳsa وَاَفَّوضُ اَمْرِىْ
[2] اِلَى اللهِ اِنَّ اللَّهَ بِصْيرٌ Bi’l-ʿibād dégey. Ḫaberde kélipdür ki [3] خَيْرٌلَكُمْ وَاَ نَا خَيْرٌ لابلى Yaʿnī obdān kimerṣe oldur ki özinin ehl bitige [4]ḫoş-ḫūyluḳ ḳılsa ve yine kélipdür ki her kim ölṣe bolġay ki ḳuşnını [5]özidin rıżā ḳılsa ḫażreti Yaḫya ʿaleyhisselāmdın ṣordılar ki: Heme [6]din müşkil ḳorḳunç nimedür? Aydılar ki: Ḫudānıñ ġażabıdur. Aydılar kim [7]öziñizni ʿazīz tutman ve tekebbür ḳılmañ bendege aççıġ nime lāzım Ḫaḳ Teʿāla andın [8]ḫoş-nūd mu yā yoḳ mu? Ḫażreti Ḫaḳ sübḥāne ve Teʿāla ʿisī ṣalavāt Allahġa ḫaber bérip [9]dür ki عَبْدَ اَذِكْرِنى فِى حَالَ اَذْكُرِكَ فِى حَالِ غضبى Yaʿnī éy bendem [10]her vaḳtige açġıñ kilse yād ḳıl mén séni yād ḳılur –mén. Tā sezār-ı ʿuḳūbet var [11]bolmaġay-sén. Her kişi

açığ kilse azıde yutmaşa tola bolġanda nā-çār yutar. [12]Bī-ab-rūy bolġandın keyn yutḳannıñ nefᶜīni körmes. Müᵓmīn [13]kérek ki kāfir birle tileşip açlaşḳay müᵓmīn müᵓmīnniñ biraderidür.

[40a]

[1]Müᵓmīn birle açığlaşmaġın küfrdür. Kāfirler nefs (u) şeyṭān şeyṭān [2]birāderidür. Ḥaḳ Teᶜāla ḫaber béripdür ki اِنَّ الشَّيطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَا تَخْذِهُ عَدثوًّ [3] Her vaḳt ki ādem üydin çıḳşa Ḫudān déyü iblis anıñ fermānı [4]bile eṭrāfıġa yıġlur. Tatlıġ nimerşege [……] ulaşḳandik ādemni yoldın [5]çıḳarur. Ḳaṣd ḳılur ki dīn-i İşlāmdın cüdā ḳılġay. Andaġ düşman [6]birle cenk ḳılmaḳ lāzım tā ki Ḥaḳ Teᶜāla feriştelerni iberur. Biri ādem [7]ṣūretide ādemniñ aldıda özgeşi eṭrāfıda ḳurşap yürür. [8]Bu şeyāṭīn ḫaber yetgür ve ṭaş Ḳurānda ḫaber béripdür ki بَيْنِ يَدَيْهِ ومِنَ خَلِفِهْ يَحْفَظُوْ نَهُ مِنْ اَمْرِاللّٰه امّا [9] لَهُ مُعَقِّبَاةٍ مِنْ Bende işikdin [10]çıḳışda Ḥaḳ Teᵓālanı yādlanġay éger yādlanmay çıḳsa şeyṭān bu [11]yaniġa zincir şalup tilep yürür vird (ü) evrād oḳuġıl ki şeyṭānġa [12]giriftār bolur-sén. Ḥaḳ Teᶜāla hīç bendege cefā ḳılmaydur. Bende öz [13]cānıġa özi cefā ḳıladur. Ḫudānıñ ḳıl dégenini ḳılsañ ḳılmadigenini

[40b]

[1]ḳılmasañ şaña hīç belā yolamaydur. Ḥaḳ Teᶜāla ḫaber béripdür ki [2] وَمَااَصَا بَكُمْ مِنْ مُصْيَبتٍ فَمَا كَسَبَتْ اَيْدِيَكُمْ وَيَعْفُو اِكَثِيرٍ Yaᶜnī [3]her cefā bendege yeter. Öz efᵡālidindür-mén bendemni öz ḥāliġa [4]ḳoyar-mén. Mebādā bir küni tutar-mén. Nāleni öz girdārıġa ḳılġay. [5]Her kimerşe séni yamān dése öziñdin körgil. Sénde bir yamanlıḳ ki bar Ḥaḳ Teᶜāla [6]ilgey-man, körgetedür. Tā ki yaman nefsniñge yār bolmaġay-sén. [7]Öz menfaᶜatıñni közlep bir müselmānġa azār bérmegey-sén. Ḥaḳ Teᶜāla āyetde [8]ḫaber béripdür ki وَقُلْ عِبَادِىْ لِيَقُولَ الَّتِي هِيَ اِحْسَنَ اِنَّ اشَّيطَانَ يَنْزَعُ بَيْنَهُمْ اِنَّ الشَيْطَانَ كَانَ لِاِنسَانِ عَدُوًّا مُبِيْنًا [9] Yaᶜnī [10]yā Muḥammed ilġil méniñ bendelerimge birbirleri birle sözleşşeler yumuşaḳ [11]şirīn şözlerni aytışḳaylar, şeyṭān anda ḥāżır turar. Bende [12]lerimni uruşḳa şalur. Günehḳār ḳılur. Belki kāfirliḳġa yetgürür. Ḫaberde [13]kélipdür ki اِدفضعْ بِالَّتِى هِيَ اَحَسُنْ فَاذِالذَّىْ بَيْنَكَ وَبَينَ بَيْنَهُ

[41a]

[1] عَدَاوَةً كَاَنَّهُ وَلِىٌّ حَمِيم Yaᶜnī éger kimerşe şaña cefā ḳılsa sén aña vefā [2]ḳıl. Ol şaña dost bolġay. Her kimerşe bir yaman iş ḳılsa yine birevni [3]ol yaman işdin ménᶜ ḳılsa égerçe ẓāhir düşmen körüñgen birle [4]ḥaḳīḳatde doştluḳ ḳıladur. Her kim bu āyetniñ maᶜnīsige [5ᶜ]amel ḳılsa ġam ve renç elemdin ḫalāṣ bolur. ᶜaḳliñ bolşa ḫoş-ḫūyluḳnı [6ᶜ]ādet ḳıl ḳıyāmetde dereceséni körer-sén. Ḥikāyet Ebu Hureyre [7]raḍiyallahu ᶜanhaġa bir kimerşe aydı ki : ‘Sizni felānı yaman dédi dép aydı. Ebu [8]Hureyre aydılar: ‘Ol kimerşe üç işdin

ḫali irmeṣdür: Yā méniñ [9]birle berāberdür yā méndin obdāndur riyā yamandur éger méndin obdān [10]bolṣa anıñ birle berāberlik telaşmaydur-mén. Yā méndin kiçik bolṣa anıñ birle [11]berāber bolmaḳ münāsīb émes. ʿāḳilniñ işi imeṣ ki ol munı dépdür [12]mén. Munı déy démek éger méni dégen bolṣa-mén anı ötgerey. Tā ki méniñ [13]faẓīletim ziyād bolur. Ol añlaṣa mu bir faẓl ḫāṣıl ḳılġay dédiler.

[41b]

[1]Peyġamber ṣallallahu ʿaleyhi vessellem aydılar ki مَنْ لَمْ يَكُنْ فِيْهِ ثَلَثَ تَحْجُزُهُ عَنِ الْمَعَاصى فَلَيسَ مِنّ اللهِ تَعَالى حِلِمٍ تَحْجِزُهُ عَنِ الجَهْلِ وَخَوءف تحجزه [2] عَنِ الْحَرَامِ و [3] خُلْقٌ حَسَنٌ بِخَالِفس بِهِ النّاسِ Yaʾnī kimerṣede üç ḫaṣlet [4]bolmaṣa ol Ḫudāġa bende émes. Méniñ ümmetim émes. Evvel ol ki ḫālimi, cehlni [5]özidin defʿ ḳılmaṣa ikinçi yine birevni ḥarām menʿ ḳılmaṣa üçünçi [6]ḫoş-ḫūyluḳ birle ilge medār étgürmeṣe. Ḫaberde kélipdür ki مَنْ لَظَمَ [7] غَيْظًا وَهُوَقَدْرُ على اَنْفَازِهِ مَلاَءِ اللهِ تَعَا قَلْبَهُ آمِنًا وَايْمَانًا [8]Yaʿnī kimerṣeniñ aççığı kélgende ṭāḳat birle aççığnı yutṣa Ḫudā-yı Teʿāla [9]anıñ köñlini īmānġa ṣer ḳılur. Peygamber علیه و سلم aytıpdurlar ki [10] اَلْخُلقُ حَسَنَ يَزِيْدُ فِى الْعَمْرِ Yaʿnī yaḫşi ḫūy ʿÖmerni ziyāde ḳılur. ʿāḳıl [11]ol ki kiçiklerniñ günāhını muʿāf ḳılsa çerā ki muʿāf ḳılmaḳ birle ṣalṭanat [12]pāydār bolur. Allah Teʿālanıñ dergāhıda uluġ ābrūydur. Aççığni [13]yutmaḳ aççığlıḳ kişige Allah Teʿālanıñ ġażabı hemīşe bardur. Peygamber علیه و سلم

[42a]

[1]aydılar ki مَا عَفَارُجُلٌ مُعَظَّمَتِ اِلاّدَادِالله بَها عزّا Yaʿnī [2]her kimerṣege ẓulm (u) ṣitem yetse ol kimerṣe anı ʿafv ḳılsa ḳışāṣ tilemeṣe Ḥaḳ Teʿāla [3]ol kimerṣeni iki ʿālemde ʿazīz ḳılur. Éy müselmānlar şeyṭānıġa yār bolup [4]kişige açığlanıp rāṣt yolını ḳoyup bāṭıl yolda yürür-sén meğer [5]olmaṣını ḫayāl ḳılur-sén. Taḫı behişt mü tamaʿ ḳılur-sén? Tevbe ḳıl. Bī-[6]ʿamel hergiz müyesser émes. Ḥikāyet Āṣaf ibn Ḳubeysdin ṣordılar: [7]Sén ḫoş-ḫūyluḳnı kimdin örgendin? Aydı kim dedemdin [8]örgendim. Dedemniñ ḫoş-ḫūyluḳı ança baraydı ki bir kün dedem [9]ḫānda muḥāżır yep olturur édi. Yanıda bir kiçik enīm bar édi. [10]Bir keniz ikimiz ṣeḫapda kebāb kéltürdi. Kızılcuġ bolġan sīḫ [11]ükāmniñ közige tégip öldi. Ol kenizek tola ḳorḳtı. [12]Dām aydı : Éy kenizek ḳorḳmaġıl! Bu iş séndin émes, şeyṭān [13]din. Éger mén açığlaṣam Allah Teʿālaġa ʿāṣī bolur –mén. Né ḫaddim bolġay ki?

[42b]

[1]Özüm maḫlūḳ maḫluḳa açığlaġay-mén. ‘Mén séni Ḫudā yolıda azād [2]ḳıldım.’ dédi. Hikāyet ḫaˇce maʿrūf Kerḫi bir kün ġusul ḳılġalı [3]su lebide ellerni yazıp ḥāy namāzları birle Ḳurānlarını arıḳ [4]nıñ lebide ḳoyup aydılar: Bir maẓlūme kélip uġurlap aldı. Taraḳ [5]barġandıngin ḫaˇce kördiler. ḳaçḳırdılar ki .’Éy égeci Ḳurān [6]oḳuşnı bilür mu ṣiz?’

dédiler. Maẕlūma : ‘Yoḳ’ dédi. ‘Oġlunız oḳur [7]mu yā güveyiniz oḳur mu?’ dédiler. Yoḳ, dédi. ‘Bes andaġ bolṣa [8]cāy namāzni alıp Ḳurānni maña ḳoyup barın.’ dédiler. ‘ Éger Ḳurān oḳu [9]ydurġan kişiyim bar dése Ḳurānni hem almas .’ aydı. hikāyet bir [10]büzük belālarınıñ bir ḳuyları bar édi. Semirtüp olturalı [11]dép yürür édi. Bir ḳolları ṣoḳup ḳuvvetini uşātı ḫa˘ceġa [12]ḫaber bérdiler. ‘Koynıñ ḳuvvetini uşāttı.’ dédi. Ḫa˘ce aydı: Éy ḳul rāṣt [13]ılġıl ki nime üçün uşātıñ. Ḳul aydı : ‘Éy ḫa˘ce sizni açıġ kélṣün dép

[43a]

[1]uşātım. dédi. Ḫa˘ce aydı: Séni şeyṭān buyurup bu işni ḳıldurdu. [2]Éger saña açıġlaṣam Ḥaḳ Teʿālaġa ʿāṣī bolur –mén. Séni Ḫudā yolıda āzād [3]ḳıldım.’ dédi. Bilgil ki éy müselmānlar kimerṣe rāst kūydür anıñ [4]ṣözini rāṣt démegil. Ḫalḳ birbirleri birle münāẓaraga tüşüpdür [5]ler. Öziñ tekebbürlüḳıdın bu belāġa ḳalıpdur. Ol bed-baḫt şaḳī [6]larġa yār bolmaġıl. Ḫaberde kélipdür ki دَعِالْحَرَاءِوَاِنْ كُنْتَ مَحَقًّا [7]Yaʿnī ḫuṣūmet açıʿ ve cedelni terk ḳıl. Éger séniñ ṣöziñ rāṣt [8]bolup yine birevniniñ bāṭıl bolṣa mu fedāġa münāẓara ḳılma ki ṣāḥip [9]şerīʿat ménʿ ḳılıpdurlar. Éger kimerṣedin ṣöz sorap cevāp bérmeṣe mu [10]cevāb bér dép iʿtibār imeṣ. Yaman ḫalḳġa söz étmeḳ ḥarāmdur. Ḫaberde [12]kélipdür ki وَنَهْى عَنْ مُنْكَرٍ اَوْذِكْرِاللهِ تعالى [13] كَلاَمُ اِبْنِ آدَمَ كُلَّ عَلَيْهِ لااِلآهَ اِلاَّ اللَّهُ اَمْرِ مَعْرُوفْ Yaʿnī her ṣöz ki ādemdedür.

[43b]

[1]Hemesi özige meğer ol kimerseni yaman işdin ménʿ ḳıladur. Obdān işḳa [2]buyuruydur. Allah Teʿālanı yād ḳıladur. Éger kimerseniñ ṣözini yā birbirleri [3]birle münāẓara ḳıladur. Éger imām-ı muʿteḳitniñ ṣözidür ferişte hemeséni [4]ṣatup ḳıyāmetde ḥāżır ḳılurlar. Menfaʿatdür ve ger né ʿaẕābġa giriftār bolur. [5]Ḫaberde kélipdür ki مَنْ تَكَلَّم بِكَلَمَتِهِ وَلَمْ يُرِدْ بِهِ تَبَا عِدَمِنَ الْجَنَّتِ مُيَسَّرَةٍ خَمَسَ مَاءْ تَه عَامٍ [6] وَجْهِ اللَّهِ تَعَالى Yaʿnī kimerṣe Allah Teʿāla [7]nıñ sözidin bölek ṣözni ṣözlese behiştdin yıraḳdur. Şerīʿat [8]nıñ sözidin bölek sözini ḳılmaġay. Hubluḳ ol bolur ki kimerṣe [9]söziñni ḫilāf déṣe éger séndin pes kişi bolṣa mu münāẓara ḳılmaġay [10]sén. Ḫoş-ḫuyluḳ budur. Ol cāhillıḳdın rāst ṣözni ḫilāf [11]dedür. Rāst ṣözni ḫilāfdı. Rāṣt ṣözni ḫilāfdı. Zamān anıñ cāhilliḳı maʿlūm bola [12]dur. Bes sén ki ʿāḳil-ṣin ki éger ṣözümni rāṣt ḳıla-mén déseñ [13]ol cāhil yaman ṣözleydür. Aña şük bolġan yamannıñ aġrıġa

[44a]

[1]peṣṣa urġança bolur dépdürler. Ol cāhil bolmay maḫż bilmeṣlik [2]din andaġ dép-sén. Açıġlamay mülāyimlıḳ birle rāṣt yolını tanutġıl. [3]Büzrükler aytıpdurlar ki ḫoş-ḫūyluḳ şol

dépdürler. Ḫalḳniñ [4]yamān s̱özidin ʿār almas̱a ʿadāvet tutmas̱a ʿabduraḫman kéteni [5]din sordılar ki pārs̱alıḳ ḳaysı işdindür? Cevāb bérdige kimers̱ege [6]ḳaramak kirek. Éger séndin ḫoş-ḫūyrāḳ körüns̱e pārs̱alıḳı séndin [7]ziyāderāḳdur.Ve yine Ṣordılar ki : ‘Bed-ḫūyluḳ ḳaysı işdür [8]cevāb bérdige kimers̱e öz işi özige maʿḳūl bolup özgeniñ [9]yaratmas̱a bed-ḫūyluḳ oldur ṭabīb ol ki başıġa kélgen nā-murādnıñ ḳadrini [10]ehil dünyā bilmes. Sen [ḫūrnıñ] ḳadrini nādān bilmes. ʿālimniñ ḳadrini [11]cāhil ʿāmī bilmes. Aġırlıḳnıñ ḳadrini [s̱āḳ] bilmes. Ḫoş-ḫūynıñ ḳadrini [12]bed-ḫūy bilmes. Bāġ ḳadrini ḳarġa bilmes. Bülbülniñ ḳadrini tāġ bilmes. [13]Güyānıñ ḳadrini s̱aġruġu bilmes. Gülzārnıñ ḳadrini ḳarġu bilmes.

[44b]

[1]ḫōş ṭabaʿnıñ ḳaderni dūn-ı ṭabʿ bilmes. **Yétinçi bāb s̱üḫānnıñ [2]ḫāṣiyetni beyān ḳılur.** الْسَّخِرُّ قَرِيْبٌ اِلَى اللهِ رَيْبُ النَّاسِ [3] [4] قَرِيْبٌ اِلَى الْجَنَّتِ بَعْيدٌ مَنْ النَّارِ وَالْبَخِيْلُ بَعْدٌ مِنَ اللهِ بَعْدٌ النَّاسِبَعْدٌ مِنَ مِن الْجَنَّةِ قَرِيْبٌ اِلَى النَّار Yaʿnī seḫī Allah Teʿālaġa [5]yaḳındur. Ḫalḳġa hem yaḳın behiştge hem yaḳındür, düzaḫdın [6]yıraḳdur. Baḫīl Allah Teʿāladın yıraḳdur. Ḫalḳdın hem yıraḳ behişt [7]hem yıraḳdur, düzaḫġa yaḳındur. Ve yine bu maʿnīde kélipdür ki الْجَاهِلُ [8] اسَّخُى اِلَى اللهِ مِنْ بَخِيْلٍ عَالِمٍ Yaʿnī cāhil-i seḫī Allah Teʿālaġa [9]yaḳınraḳdur. Baḫīl ʿālimdin peygamber علیه و سلم bir kün ḫāne Kaʿbeniñ [10]aldıdın ötüp barur, aydılar: Bir kimers̱e ḫāne Kaʿbege ḳul s̱alıp aytadur ki [11]’İlāhi bu uyniñ ḫaḳḳı ḥürmetidin günāhımnı ʿafv ḳılġan’ dédür. [12]Peygamber علیه و سلم aydılar ki nimege özümniñ ḫaḳḳı ḥürmeti démey-sén ki [13]müʿminniñ şerāfeti Allah Teʿālanıñ dergāhıda muʿteberdür. Kaʿbedin

[45a]

[1]dédiler ol aydı: Yā reṣūl Allah günāhım toladur. Ḫażreti peygamber علیه و سلم [2]aydılar ki : Taġlardın tola mu? Aydı ki : ‘Tola.’ Yine aydılar : ‘Deryālardın [3]tola mu?’ Aydı: Tola. Aydılar : ‘Ḫudā-yı Teʿāla ʿafv tola mu?’ ‘Séniñ günāhıñ tola [4]mu?’ Aydı ki : ‘Allah Teʿāla Teʿālanıñ ʿafv tola ammā méniñ günāhım hem tola.’ Ṣordılar ki: [5] ‘Günāhıñ nime?’ Aydı ki : ‘Yā reṣūl Allah mén mundaġ kimers̱edür-mén ki kimers̱e [6]ḥācet tiles̱e yüzümge ot yaḳġanik maʿlūm boladur.’ dédi. [7]Peyġamber علیه و سلم aydılar: Yıraḳ bol méndin éy fās̱ıḳ! Taşumluġuñ [8]méni köydürmegey. Bilmediñ mu kim baḫīl özi ot otġa küyer. [9]Seḫī behişti behiştge kirer. Éger miñ yıl namāz ötep rūze tutup [10] uşbu baḫīllıḳda ölş̱eñ Allah Teʿāla s̱éni negüsār düzaḫ ḳılur .’[11]dédiler. Éger kimers̱e özini ʿāḳıl bilse Allah Teʿālanıñ camīġi müʾmīn [12]bendelerini dost tutḳan bolġay-sén. Düşmanlarını düşman tutḳay [13]sén. Mundaġ bolmas̱a daʿvāy bende ḥulki s̱ehivdedür. Neʿūzu billah

[45b]

[1]kişi ki peygamberge īmān kéltürgey bir mezhebde, bir dinde bolġay birbirlerini [2]düşman tutup dünyādın ʿadāvet birle ötgey. Tañla ḥālī neçük geçer? Mundaġ [3]ḫalḳ behişt dīdārını körmegi muḥāldür. Meğer işbu ʿālemde birbiridin ʿadāvetni [4]ötüşgen ḫalḳġa ümīd behişt bardur. Her kimerşe bu dünyālıḳını ḫūb [5]körüp birbiriniñ köñlini aġrıtıḳan bolşa ḳıyāmetde laʿnet-kerde Ḫudā [6]ve peygamber bī-zār bolġay. Bolarni müʾmīn dégeli bolmaydur. Égerçe [7]her cüz ṭāʿat taḳvā- dār bolşalar mu Ḫudānıñ düşmenidür? Ḫaberde [8]kélipdür ki إِنَّ اللَّهَ تَعَالى لَمْ يَنْظُرُ اوْنِ اِلَى الدُّنْيَا مَنَذَّ خَلْقَهَا [9] بُعْضهًا لَهَا Yaʿnī evvel küni Allah Teʿāla dünyānı yarattı. Dübāre ḳılmadı. [10]Nime vechidin ki dünyānı maḥża bendelerini āzmūde ḳılmaḳġa yarattı? [11]Çünānçi altunni āzmūde ḳıladurġan miḥekke oḫşa dünyānı [12]ticāreti keçgünçe ḥelāldin şedā ḳılıp özini pārşā tutamdur. yā [13]dünyānı mu dép yā méndin tanıp ḥarām ḫōr bolamdur dép dünyānı eşkārā

[46a]

[1]ḳıldı. Çünānçi ḥażreti ādemniñ ferzendleri sordılar ki : ‘Yā peder [2]büzrük-vār olarmiz mu? Ḫażreti ādem aydılar ki: Arıy olar-siz [3]ler. Yine tirgüzüp ḳıyāmetde bu ʿālemdeki ḳılġan ʿameliñlerni şoraydur [4]dép behişt düzaḫdın ḫaber bérdiler. Bu sözni añlap çöl-i beyābānġa [5]tüşüp ṭāʿatge meşgūl boldılar. Ḫażreti ādem ʿaleyhisselām münācāt [6]ḳılıp aydılar : ‘ İlāhi ferzendlerim ölüm ḫaberini añlaġandın beri üy [7]tutmaydur.’ dédiler. Allah Teʿāladın nidā kéldi ki éy ādem bir nimerşe [8]yaratay aña meşgūl bolup ölümni ferāmūş ḳılur dép dünyāni yarattı. [9]Éy ʿāḳıl bilür mu sén bu şözniñ taḥtı né yérge yatar –sén? Şundaġ [10]Ḫudā-yı Teʿālanıñ düşmenini dost tutup Allah Teʿālanıñ müʾmīn bende [11]lerige azār bére-sén. Birbiriñge ʿadāvet baġlay-sén. Bu dünyāda [12]béş künlük at şer ve pāġa mağrur bolup yürür-sén. Selām sén ki [13]ḳılġan ticāretiñ ḳandın ve ḳandın émes ḥelāl mu yā ḥarām mu

[46b]

[1] aşla ḫaberiñ yoḳ. Yigen içkeniñke kül bolup yürür-sén. Ata babañ [2]ḳıyān barġanıdın ḫaberiñ yoḳ. Şarāb içer-sén, zinā ḳılur-sén. [3]Tañla néçük cevāb ḳılur-sén. Uġrılardik yüzüñ ḳara rüşvā bolur [4]sén. Şol muḥalde mén şaña şelām ḳılıp iki toḫmaḳnı ziyāde urġūm [5]dur bilgil. Ve āgāh bolġıl ki Ḫaḳ Teʿāla özidin özgeni [ceft] [6]yaratıpdur. Rāstı ol dünyā yalġanı bol dünyā rāştni taşlap yılġan [7]ni obdān körer-sén Néçük ʿaḳldur? Çünānçi żāhir közimizde bu ʿālem [8]ni körermiz bāṭın közimizde ḥaḳīḳat ṭarafını körgen bu ki bir cāyda [9]uyḳulap tüşide öz vücūdmiz birle yürüp né yérge barıp [10]reng-ā-renk nimerşelerni körüp temāşā ḳılıp yine uyġanıp öz vücūdı [11]birle yetedür. Kopup anı kördüm munı

kördüm dép bāṭın köz [12]birle ḥaḳīḳatni körgen şoldur. Éy ʿāḳīl inṣāf ḳıl. Ḫām ṭamaʿ [13]bolma. İşni ölgende körer-sén. Ḥaḳ Teʿālanıñ niʿmet-i ḳudretleri bar.

[47a]

[1]munda tirigniñ żāhiri közige ölgenlerni ölügdik körgetip [2]alıp yarıp tüşideki ḥāliñġa rūḥnı ṣūretge kéltürüp yürgüze [3]dur. Cismiñ tüş körge kişidik gürde yatadur. Ḳıyāmet küni [4]körgen kişi yine uyġandik rūḥnı vücūdġa yeter közüp ṣuvāl [5]ḳıladur. Şunda yılangeç ḳopma-ṣun dép kefen buyrupdur. Şumça ni [6]bilmey. Ay künini yulduz kéçe kündüzge baḳıp ser-ḥeṣāb barmay. [7]Öziñni ʿāḳīl dép dünyāġa ālūde bolur-sén. ʿaceb ʿāḳīldür, ḫayāl [8]né yérge barur –sén, nime bolur –sén? Hīç nām (u) nişānıñ séndin ḳılamdur. [9]Yā yoḳ mu ādemiz edna yérdin kélipdür. Né yérdin émes, kélgen vücūduñġa [10]ḫayāl ḳılıp baradurġan yérini ser-ḥesāb barıp [11]Ḫudāni tanuydurġan Ḫudānı tanumġan bu ki her cāndārıge bardur. Anında Ḥaḳ Teʿāla [12]nıñ bir ṣunʿı bar. Nemege dése her cāndārnıñ ḥāliġa baḳıp temāşā ḳılmaḳ ki [13]anı bed yaratḳan nimedür? Her ṭarafke yürgüzgen ḳaydaġ vakıʿā

[47b]

[1]her ḳaydaġ ṣūretlik nimerṣelerni yaratıp né zeyllik şekl şemāyıl [2]ḳol ayağını āferide ḳılıpdur. Muña özge özge kélip öziñ mu yoḳ? Bu [3]lup yine tirilmişni ḫayāl ḳılıp rāṣt dép tedārikni ḳılmaḳ Ḥaḳ Teʿāla [4]bendelerim oḳup méni tanu-ṣun dép ʿilm iberdi. Ança oḳup Ḫudānı [5]obdān tonuñlar oḳuġanlardın ṣorap dégenige ʿamel ḳıl. ʿālim [6]niñ özʿemeli birle kārıñ bolmasun yine kéldük. Aṣla sözge Allah [7]Teʿāla dünyā ṣiretni hīç veçhe birle doṣt tutmaṣ. Meṣelen kimerṣe nān ḳa [8]ḳıb édi. Tāʿat ḳılur édi. Şuña nā-ḫurūş ṣedā ḳıldı. Dünyā dégen şoldur: [9]Dünyā birle nān ṭāʿat ṣehivdedür. Ḳoruḳ nān yédurġan nān [10]ḫurūş tabḳan bolṣa şol mu Ḫudānıñ ḫūbluḳıġa ziyānı bar? Her [11]kimersege munda tola bolapdur āḫiretde ol kimerṣege kim bolur? ʿayşnıñ [12]miḥneti nūşniñ nişi boladurġan kéçe kündüzge oḫşa dünyā [13]birle Ḫudāġa yetgeli bolmaṣ. Dünyā cemʿ ḳılġuçılarge āḫiretde otluġ toḫmaḳ bar.

[48a]

[1]kelāmullahda işbu ṣözdür. Müselmān bolṣañlar bāver ḳıl. [2]Kāfir bolṣañ dünyā pereṣt bol. Meselān bedeniñde bir zaḫmıñ [3]bolṣa köñlüñ andın bölek yérde émes. Aña oḫşa dünyā dégen [4]ādemge bir zaḫmdur ki Ḫudādın yıraḳ ṣalur. Meselān kimerṣe séndin [5]bir nime ṭamaʿ ḳılsa aña vefā ḳılmay-sén. Ol ṣaña cefādur. [6]ḳıyāmetde körer-sén. Munda ṣaña bolmaydur. Ḫażreti peygamber [7] ṣallallahu ʿaleyhi vessellem aydılar ki جَاءَفِى الْمَرءِ عَرْضِهِ كَتَبَ لَهُ [8] صَدَّقْتَ Yaʿnī Ḥaḳġa yaraydur aña [……] tilemeydür. Ol ṣadaḳa [9]nıñ ṣevābı oldur ki eğerdin alıp tégen bolsa kefāret bolur [10]sén.

Dünyā yıġañ birini alıp iki naḳd béredürġañlarġa bére-sén. [11]Dervīşlerdin hīç ḫaberiñ yoḳ. Meselān bir mü'mīn séndin ḳarż [12]ḫˇāhlaydur-şin. Andın nefˢ ṭaleb ḳıla-sén. Ol aña nā-çār [13]kéledür. ʿilācı yoḳ, aladur, fāyda béredür. Saña ḥelāl bolur mu?

[48b]

[1] Āṣān körünedür. Ḫaberde kélipdür ki اَوْزَنْتُمْ فَاحْجُوا [2]Yaʿnī kimerşeniñ ḫˇāhlaydurġan nimerşe séni kimerşe ḫˇāhlaşa bérmek [3]lāzımdur. Meşelān müşelmānı birevdin bir nimerşe tilep bérşe ol ançinān [4]ḫoş-vaḳt boladur. Ḥaḳ Teʿāla anıñ şād bolġanıġa bu kişige [5]çendān şādlıḳ yetgüzedür. Ḫażreti peygamber ṣallallahu ʿaleyhi vessellem [6]aydılar ki رَحَمَ اِللهُ اُمَرَاءِسَهْلَ الْبَيْعِ سَهْلَ الشَّرَاءِسَهْلَ [7] اَلْقَضَاءِ سَهْلَ الاْ قِتْضَاءِ Yaʿnī Allah Teʿāla ol kimerşege raḥm ḳılur ki [8]kimerşe bir […….]ni satadur. Bir nā-murādı béş on yā tola yā āz bér. Munça [9]belī kim kélse şuña āsān ḳılıp satḳay. Éger ḳatıġlıḳ ḳılıp satşa [10]Ḫudānıñ düşmenidür. Ḫaberde kélipdür ki [11] حُبَّ الدُّنْيَا رَاسَ كُلِّ خَطِئَتِه Yaʿnī dünyānı doşt tutmaḳ heme güehnıñ başıdur. [12]Yolını ġalaṭ ḳılmaḳdur. Allah Teʿāla ḥażreti peygamber ṣallallahu ʿaleyhi vessellemġa [13]aytıpdur ki مَا تَقَرَّبض اِلى عَبْدِهِ بِمِثْلِ الَّذْهْدِفِى الدُّنْيَا و ينء آيت

[49a]

[1]kélipdür ki اِنَّ اللهَ اَشْتَرِىْ مِنَ الْمُوْءِمِنِينَ اَنْفُسَهُمْ [2] وَاَمْوَا لَهمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّتِه Yaʿnī mén bendelerimniñ tenlerini [3]māllarını satıp aldım. Olarġa behiştni bérdim. Ḫaˇce Ebu [4]Vaḳāḳ raḥmetallahu ʿaleyhe öz kitāblarıda aytıpdurlar ki her mü'mīnge [5] aytadur. Méniñ nefsim ve mālım anıñ dép behiştge daʿvā ḳılmaḳdur, [6]rāst émes. Çünānçi Ḥaḳ Teʿāla aytıpdurlar: 'Bendemniñ cişmini [7]ve mālını satıp aldım.' Satḳanı yandurmaḳ dürüst imeş. [8]Ḥaḳ Teʿāla satıp alġan ten oldur ki Ḫudā-yı Teʿālanıñ ṭāʿatı [9]birle güẓār bolġan bolşa şatıp alġan mālı oldur ki Ḥaḳ Teʿāla [10]rıżāşı üçün şadaḳa ḳılġan bolşa mundaġ bolmaşa ol ten ile [11]dür. Yaʿnī ḥarām –zādelik birle henüz mén Ḫudāġa bende dédür. [12]Behişt obdān nimerşe dünyā yaman nimerşe bol kişi yamān nimerseni bérip [13]obdān nimerseni almaş mu? Mundın ziyāde ile līk bolur mu?

[49b]

[1]Kimerse aytsa ki falānı müʿmīn dédür. Allah Teʿāla dünyā bérmeydür. [2]Ol ḥaḳīḳatdin bir nükte éşitmey, cāhilliḳdur. Andaġdur müʿmīnke [3]dünyānı anıñ üçün bérmepdür ki [ʿivaż] cennet ḳılıpdur. Dünyā [4]anıñ üçün pereştke dünyānı béripdür ki [ʿivaż] düzaḫ ḳılıpdur. Müʿmīnniñ [5]bu dünyāda nime ki bérip kānīdür. Āḫiretde bir bir dünyādur. Kimerşe kimerşedin [6]ḳarż tileşe derḥāl bérgey. Tañlayā üç künde bérey, démegey. [7]Bérgey ve yine alışıda ḳatıġ tutmaġay. Éger tafıp bér almaşa mühlet [8]bérgey. Mühletde

hem tafıp bér almaşa Ḫudā yolıda ötgey. Ḳarż bérgüçi [9]bu şıfatlik kişi bolşa anı şeḫī dése bolur. Ḥaḳ Teʿāla anı żāyiʿlikge [10] ḳoymaş. Ḳurānda kélipdür ki اِنَّ اللّٰهَ لاَ يُضَيِّعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِيْنَ [11]Yaʿnī taḫḳīḳ Allah Teʿāla żāyiʿ ḳılmaydur. Yaḫşı ḳılġuçılarnıñ [12]ecrini her kimerşe uşbu ʿemelini ḳıyāmetde ḥesāb bérmegi āsān bolur. [13]Ḫaberde kélipdür ki: ḳıyāmet bolşa müʾmīn ḥesābgāhġa ḥāżır ḳılıp

[50a]

[1] ḥesāb sorarlar. Anıñ yaḫşı işi nāmede çıḳmaşa Ḥaḳ Teʿāla fermān [2]ḳılur ki ferişţelerge düzaḫġa şorarlar. Ḥaḳ Teʿāla nidā ḳılur ki [3]şorañlar bendemniñ hīç ḳılġan ʿemeli bér mu dép bu bende tola [4]endīşe ḳılıp ayġay ki mén hīç yaḫşı iş ḳılmab érdim. Dünyāda tola [5]Alış bériş ḳılur érdim. Uzāḳġa hem ḳoyar érdim. Ḥalḳġa yem aytur. [6]Aydım ki : ‘Ḳarżdārni ḳatıġ tutmañlar dér édim. Éger mühlet tileşe mühlet [7]bériñler dép bu [meşātur] édim. dégey. Ḥaḳdın nidā kilür ki éy [8]ferişţelerim ḳoyuñlar bu bendemni ol dünyāda méniñ bendelerimke [9]mihribānlıḳ ḳılıp éken mén munı behişţge yarlıḳadım, dégeyler. [10]Éy müʾmīn dünyānı ʿazīz tutmaḳ ʿayn ḫaṭādur. Şevdāda mu on [11]pulġa [……] alġa andın ziyādeşi revā émes. Ve baʿżılarge [12]Ḥaḳ Teʿāla anıñ üçün béripdür ki tā anıñ bahāşı birle özidin [13]yıraḳ şalġay. Ḳurānda kélipdür ki وَلاَ تَمُوتُنَّ عَيْنيكَ الى مَا

[50b]

[1] مَتَّعْنَا بِهِ اَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَيْنَتَ الْحِيَوَةَ الدُّنْيَا نَفْتَنِهُمْ فِهِ Yaʿnī [2]körgil ol kimerşeler kim olarġa anca kāmrānlıḳ béripdür. Ménge ol [3]kāmrānlıḳ birle özümdin yıraḳ ḳoġlapdur-mén. Çünānçi itġa [4] üstüḫ̆ān taşlap bérgendik añladiñ mu bu sözlerni dünyānıñ [5]eyvānıġa rağbet ḳılmaġıl. Ve aña köñül bérmegil. Ehl-i dünyāġa tola [6]ʿizzet ḳılmaġıl. Peygamber ʿaleyhisselām aydılar ki مَنْ تَوَاضَعَ غَنِّيَيا لَغْنضه [7] ذَهَبَ ثُلُثًا دِينِهِ Yaʿnī kişike dünyādārġa tevāżıʿ ḳılsa dünyā keñ [8]tolalıḳı üçün anıñ ḳılġan ʿamel şayestesidin üç [9]şevābını nāme iʿmalıdın yoḳ ḳılurlar. Çerā ki her kimerşeniñ aʿżāşı [10]üç ḳısmdur: biri ten, ikinçi til, üçünçi dil. Vaḳtige til birle dil [11]tenge tevāżıʿ ḳılsa til birle ḳılmaḳ lāzım édi. Til dilniñ édi. Til dilniñ reşūli [12]dür. Til tevāżıʿ ḳıladur, dil ḳılmaydur. Éger ikileşi tevāżıʿ [13]ḳılsa küfrġa encām tapar. Nime üçün ki bu ikileşi Allah Teʿālanıñdur.

[51a]

[1] Ol tevāżıʿ ṭamaʿdın bolġay. Velīkīn ol şözlerige şadā birle [2]çıḳadur. Anın birle diliniñ işi yoḳ. Ol tenge til tevāżıʿ [3]ḳılġay. Dil Ḥaḳ Teʿālanıñ ḫafī zikridin özgeke bāver bolmaydur. [4]Her kişi āheste zikr étse ol dilniñ sözidür. Çerā ki tenge dil [5]tevāżıʿ ḳılmaḳ birle ten dünyālıḳ ḥāşıl bolġaç āvāz birle şözleydür. [6]Dünyādārġa hem reşmdür ki āheste şözlemes aña zer güyā til [7]tenge tevāżıʿ ḳılġandik tevāżıʿ ḳılıpdur. Ol zerniñ hüve

[seyyid] [8]sözleydür. Ḫudā cüyluḳda yoḳ. Ḫaˇce faẕīl ʿayāż raḥmetellahu ʿaleyh [9]din sordılar ki : ‘Ḫalḳnıñ dünyādārġa ʿizzet ḳılmaḳınıñ bāʿiṣi nime [10]dép ?’ Cevāb bérdiler ki : ‘Dünyādārġa ʿizzet ḳılmaḳda tefāvüt bar. Dünyā [11]dārlarnı ol vechedin ḫalḳ doṣt tutar ki gürūhı bolur kim anıñ [12]maʿṣūḳa ṣer dünyādur. Dünyādārnıñ dünyāsidin añа nefʿ [13]yetmeṣe hem olar dünyānıñ ārzūsıda doṣt tutarlar.

[51b]

[1]Dünyādār üç ḳısm bolur: Biri müʾmīn, biri kāfirġa, biri münāfıḳġa. [2]Müʿmīn dünyānı üç vechedin doṣt tutar ki tā anı Ḫaḳ rıżāṣı [3]üçün fedā ḳılıp āḫiretniñni ḳalġay. Kāfirler ol vechedin [4]dost tutar kim anıñ birle murādıġa yeter. Çünānçi āyetde kélipdür ki [5] زَرُهُمْ بِاَءْ كُلُوانْ وَيَتَمَتَّعُوْ Münāfıḳlar ol vechedin doṣt [6]tutar kim eṭrafıġa dü belā keyler özleri ötreġa kirip olturup [7]iki dünyā méniñ boldı dép şādlıḳ ḳılurlar. Ammā müʾmīnniñ [8]nişāneṣi bu ki dünyānı tola doṣt tutmaṣlar. Éger ḳūllarıġa [9]dünyā kirṣe boş tutup her kimerṣeni ḥācetdin çıḳaradur. Dünyāni [10]bu ārzūda istemek revādur. Ḫaḳ Teʿāla ol bendeni ikile dünyāda [11]ṣaʿādet-mend ḳılur. Ammā bérse mu dünyāni andaġ kimerṣege bérgey? Kim ol [12]yaḫṣılıḳḳa ṣarf ḳılġay? Ve gerne ṣerīʿatnıñ égeṣi peygamber عليه سلم [13]aytıpdurlar ki هذْ يَتِ اللهِ تَعَالى اَنَّائِلُ عَلى بِاَبِكُمْ Yaʿnī ol

[52a]

[1]sayeli işigiñge kélipdür. Ḫāżrını ayamay, ḫayr ḳılġay. Allah Teʿālaġa [2]ġāybā né hediye ibergen bolur. Çünānçi ʿālim ḫalḳı şehrdin şehrge [3]birbirini yādlanıp yād nāme iberürlar. Éy müʾmīn [saylni] hergiz [4]ḫˇār körmeñler. Ḫaberde kélipdür ki اَلْفُقَرَاءِ اَحِبَابِى Yaʿnī Ḫaḳ Teʿāla [5]fermān ḳılıpdur ki dervişler méniñ doṣtlarımdur ve yine Ḫaḳ [6]sübḥāne ve Teʿāla peygamber عليه سلم ġa ḫaber béripdür ki يَا محمد مُحَبَّتِى اَلْفُقَرَاءِ [7] وانَّ الْفُقَرَاءِ اِلَيكْ وضقضرَّبَ مَجْاسَهُمْ مِنْكَ Yaʿnī yā Muḥammed dervişlerni [8]doṣt tutmaḳ méni doṣt tumaḳdur. Elbette dervīşlerni özüne [9]yaḳın ḳıl. Olar bile hem-nişīn bolġıl. Taṣnı özümge yaḳın ḳılġay-mén. [10]Tüvängerlerni özüñdin yıraḳ ḳıl. Olar bile hem-nişīn bolmaġıl. [11]Ḫaberde kélipdür ki رَكَعَتَانِ مِن مُؤْمِنِ فَقِيرًا حُبَّ الى الله تَعَا مِنْ [12] سَبْعِينَ رَكَعَتٍ مِنْ مُؤْءمِنِ غِنِّى شَاكِرٍ Yaʿnī derviş müʾmīnniñ [13]iki rekaʿat namāzı şākirniñ tüvängerniñ yétmiş rekaʿat ötügen

[52b]

[1]namāzıdın doṣtraḳdur. Dünyādār şākir [……] dép andaġ kişini [2]ayturlar ki her küni Ḫaḳ rıżāṣı üçün faḳīrlerġa āş béredürġan [3]bolġay. Ḫaberde kélipdür ki derviş bir meretebe sübḥān Allah dése dünyā [4]dār miñ tenge taṣduḳ ḳılġanniñ ṣevābını ol dervīşniñ [5]ṣevābıġa berāber bolur. Maʿlūm boldı ki dervişniñ bir meretebe ẕikriġa [6]dünyādārnıñ miñ tenge

taṣdūḳ ḳılmaḳ lāzım éken. Mundın [7]kim ḳılsa ḳabūl bolġu dék émes. Bu dünyā cemʿī ḳılġannıñ keṣāfet [8]dür. Bes dünyādār özini olturganda dervişler biletiñ bolmasa [9]tiriglikde beraber bolmaḳı muḥāldür. Ḫaˇce maʿrūf kerḫī aydılar ki: [10]'Dervīşler ḳıyāmetde şākirlerdin béş yüz yıl ilgeri behiştge [11]kirer. Mübāde bir şākir dervişler bile behişt ṭarafıge yüzlense [12]ferişṭelerge fermān bolur ki ol şākīrni dervişlerdin ecr aytıp [13]alıp ḳalur. Ayturlar ki : 'Sén henüz dünyānıñ ḥesābını bérmey, ḳıyān

[53a]

[1]barur-sén dép toḫtatḳay. Bes ʿāḳılġa işāretdür kim dervīşlerni [2]maʿrūr tutḳay. Ammā dervişler ḳıyāmetde peygamberler bile ḳoparlar. [3]Olar bile behişt seyr ḳılurlar. Çerā ki dervişlik peyġamberniñ sünnetleridür. [4]Ammā dünyādār şākir ḥesāb bérip bolġunça ḳorḳunç ve ʿazāb vehmī birle bolur. [5]Ammā żamīride günāh bolmaṣa mu ḳıyāmetniñ ısıġ ve ṣavuḳ ḳarañġu [6]luḳıda ve siḥr [alarıda] niçe yıl ménʿ bolur? Ḫaḳ Teʿāla penā bérsün. Ḳıyāmetniñ [7]ısıġ ve ṣavuḳıdın anıñ bir küni bu ʿālemniñ bir yılıça bolġay. Dünyānı [8]cemʿ ḳılġan kişi özi her cend parṣa bolġan bile dünyānıñ şerrige [9]munça yoluḳmaḳı bardur. Ḳurānda ḫaber béripdür ki Ḫaḳ sübḥāne ve Teʿāla aytıpdur ki: [10]'Mén dervīşlerni ol ʿālemde ḳatıp ḳutbu'l-aḳṭaplar dék kişige körṣetmey [11]ṣaḳlar édim. Tüvängerniñ işikge barġalı ḳoymaṣ édim. Tüvängerniñ işikge barġalı ḳoymas édim. Tüvänger [12]ler dervīş bendelerimni ve munıñ ḳıladurġan ʿamellerini endīşe [13]ḳılıp ʿamelge kéltürsün dép tüvängerlerni āzmūde ḳılġalı işikige

[53b]

[1]dervīşlerni iberedür-mén. Ḳıyāmet küni biz ṣeḫī idük ḳaşımızġa [2]kélmedi dép ʿöẕür aytġay. Ol kimerṣe işikge kélgen dervīşni obdān [3] [aġrazlap] ḥāżrını bérip yoḳıġa mülayīmlıḳ birle ʿöẕür aytıp yandurṣa [4]ol kimerṣeniñ ʿöẕrüni Ḫaḳ Teʿālanıñ dergāhıda belend bolġay. Ve éy [5]ḥaṣret, ol kişige kim hīç nimerṣe bérmey. Ḫˇārlıḳ birle nevmīd yandura [6]dur. Her niʿmetige Ḫaḳ Teʿāla ol kimerṣege bérgen bolṣa hemeṣi ḥarāmdur. Ḳıyāmetde [7] abdāla bed-düzaḫdın ḫalāṣ bolmas. Āḫiretde kim pādṣāh bolṣa bolur dése [8]ler bu ʿālemde kim gedā bolṣa ol bolur dépdürler. Dervīş dégen [9]Ḫudā-yı Teʿālanıñ ḫāṣ bendesidür. Maḳbūl Ḫaḳ merdūd ḫalḳdur. ʿālem [10]ḫalḳ ḳaysı bendge yaman körünṣe anıñ āhıdın ḥaẕır ḳılmaḳ kérek ki [11]maḳbūl Ḫaḳdur. Dünyādār dervīş ve gedāylar birle iki ʿālemde teñ [12]bolalmaṣ. Meğer dünyānı terk ḳılsa bolur. Ḫaberde kélipdür ki لَوْلاَاَنَّ [13] يُكَذِّبُونَ مَا اَفْلَحِ مِنْ رِدِّهِمْ Yaʿnī bu ḫˇevā-hiş ḳılġuçılar suvālde tola

[54a]

[1]yalġan aytur. Ve gerne bir kimerşe olarnı red ḳılsalar hergiz Ḫudā-yı Teʿālanıñ [2]ġażabıdın ḫalāṣ bolmaş. Her kişide bir nimerşedin dünyālıḳdin bolşa [3]anı Ḫudāy bérgendür. Ḫudā-yı Teʿāla doşt tutalarını anıñ işigige [4]iberşe Ḫudā özi bérgenni doştlarıġa bérmeşe ʿaceb imeş mu? Meşelen [5]kimerşeniñ begi bolşa begi din körşe anıñ ḳorḳunç bolşa ḳolıda ḳı [6]barmalı ol begidin deriġ ḳılamdur. Bes Allah Teʿālanıñ tofrāḳıdın [7]yaratḳanḳalı bolşañ Ḫudāġa néçük bende bola-sén? Saña ʿazābdın [8]ḫalāṣlıḳ bolur mu? Behişt naṣîb bolur. ʿacebdür ki kimerşe dervîşlikni [9]ḫ̌ār körşe dünyādārġa ʿizzet ḳılsa Ḫudā-yı Teʿālanıñ dostġa düşmen [10]düşmenige doşt bolġan boladur. Bu aḫmaḳlarnıñ kārıdur. [11]Her kimerseniñ üyide bir nimerşe bolup ilni ḳoruḳ yandurşa uluġ [12] maʿṣatdur bu sözler Ḳurānnıñ maʿnîsige fuümegen kāfirdür. [13]Ḳurānda ḫaber béripdür ki وَيُقْمُونَ الْصَّلَوةَ ومِمَّا رَزَقْنَا هُمْ يُنْفُقُونَ

[54b]

1 اَقَا مُوالصَّلَوةَ وَاَتُوالزَّكَوةَ وينه اَنْفُقُواما جَعَلَكُمْ 2 مُستَخْلُفُونَ فِيهِ فَالَّذِينَ آمَنُوْامِنْكُمْ واَنْفِقُولَهُمْ اَجْرٍكَرِيمٌ Yaʿnî [3] dünyāni nafaḳa ḳılıñlar ve ṣadaḳa ḳılıñlar kim şizler yine birevniñ [4] nāyibidür. Sizler māl dünyā şizlerge anıñdın ḳalıpdur. Sizler [5]din ḳalur. Her kimerşe îmān étse aña ṣadaḳa ḳılıñlar. Tökemeydür [6]ġan şevābdur. Ḫaḳ Teʿāla bu iki işḳa şarṭ ḳılıpdur ki îmān [7] ayġıl: Ṣadaḳa ḳıl ki bî-ḥesāb ecr yetgürür –mén. Ḫaḳ Teʿāla bu iki [8]işde senāydur: Biri bedenge her niçe renç tişe nāle ḳılmay şükr ḳılsa. Yine [9]biri mālını nafaḳa ḳılışıda özige renç bilmeşe. Çünānçi [sünnāşi] rāfıḍî [10]yér. Hemen tenniñ rencige ve ziyādetige cüdāydur. Ṣadaḳa ḳılışıda [11]ʿāciz bolġan üçün ṭalebi tamām ḫāṣıl bolmaydur. Doşt düşmen [12]munda maʿlūm boladur ki وَاَقْرَضُوْاقَرْضًا حَسَنًا düşmanlar [13] aytıbdur ki اِنَّ اللّٰه فَقِيرًا غَنِيًّا doşt aytıpdur ki سَمُعِنَا

[55a]

[1] وَاَطْعنَا Yaʿnî Ḫaḳ Teʿāla fermān ḳılıpdur. Dervîşlerge ṣadaḳa ḳılıñlar. [2]Méniñ bérgen mālımdın maña ḳarż bérinler. Mén dervîşler üçün [3]şizlerge ḳarżıdıñlarnı bérgeli tā şizler minnet ḳılmaşañlar. Ḫaberde [4]kélipdür ki iki ʿālemniñ seyyidi ḫażreti Muḥammed Muṣtafa صلى الله عليه و سلم [5]aytıpdurlar ki اَلسَّلَامُ والَّتَحِيَّتِ لاَ يُكَمِّلُ اُيمَانٌ [6]اَحَدِكُمْ حَتى ا يُنْفِقُوْا مِنَ الْفَقِيروانَّ يَنْصَفُ مِنْ نَفْسِه Yaʿnî îmān tā dervîş [7]lerge ṣadaḳa bérmegünçe tamām dürüşt bu imeş. Tā inṣāf özetindin [8]ḳılmaġunça bilgil ki éger kimerşe tamām mālını dervîşlerġa bérşe özige hîç [9]nimerse alıp ḳalmaşa isrāf bolmaydur. Çerā ki ḫażreti peygamber صلى الله عليه و سلم [10]aytıpdurlar اَنْفِقُوْقُلْتُ اَثْرِفْتُ Yaʿnî ṣadaḳa ḳıl démegil ki isrāf [11]ḳıldım. Éger kimerşe saña aytsa dünyānı şaḳlaġıl. Tā ki ḫalḳġa ḥācet-

mend [12]bolmaġay-sén déṣe bu ṣözige ol kimerṣege béş āfet yeter. Her [13]béşini Ḥaḳ Teʿāla tutar. Ol ārżūni özraḳ ṣalur dégen bolur.

[55b]

[1]Ve yine Ḥaḳ Teʿāladın ḫāṭır cemʿ bolmaġan bolġay. Her kimerṣe māllıġa āfet [2]din ḫalāṣ émesdür. Māldārnıñ ʿāfiyet birle bolmaḳı taṣdūḳ birledür. [3]Ḥaḳ Teʿāla mālnı égesidin obdānraḳ ṣaḳlaġuçıdur. Mālını ḥelāldın [4]tafıp yérdin āṣmānġa altun tuşḳarıp bérṣe hem maʿṣıt ṣehivdedür. [5]Ve yine ol māl hergiz olarġa vefā ḳılmaṣ. Āgāh bolġıl ki Ḫudānı unu [6]tḳanlar müʾminge mihrbānlıḳ ḳılġanıdur, bilünür. Éger kimerṣe miñ [7]yıl küfride bolup yürṣe iḫlāṣ birle yatıp pişmān ḳılıp tevbe naṣūḥ ki [8]āyet kélipdür ki يَا اضيُّهَا الَّذِيْنَ آمَنُوْا تُوْبوا اِلى اللهِ تَوبتً نَصُوْحًا [9]ḳılsa dübāre sındürmeṣe ḳıyāmet küni hergiz düzaḫḳa yol almaṣ. Ammā [10]ʿömride ḥelāldin dünyā cemʿ ḳılġan bolṣa mu tevbeṣiz gitgen bolṣa [11]ʿaẕābġa giriftār bolur. Heme ʿulemānıñ ittifāḳı uşbu ṣözgedür. Ammā ṣaḫīlıḳ [12]nişāneṣi oldur ki ḥāżırını dervīşlerdin hergiz ayamaṣ. Naḥllıḳ hergiz [13]ḫāṭırıġa yetmes taşduḳ ḳılurda bu dost bu düşmen démegey. Éger kimerṣe taşduḳnı

[56a]

[1]Ḥaḳ rıżāṣı üçün ḳılur bolṣa seylnıñ obdān yamanıġa baḳmaġay. [2]Zerdār mu faḳīr mu doṣt mu düşmen mu farḳ ḳılmaġay. Mundaġda ḫayr ḳabūl [3]bolur. Bilgil ki ṣadaḳani kāfirġa hem bérmek cāyizdür. Her çendige ḫˇār bolṣa mu [4]ḫażreti İbrāhīm ḳaşlarıġa bérse yél kélip ṭaʿām tiledi. Anı kördiler ki [5]kāfirdür. Aydılar ki : ‘Éger sén müselmān bolṣañ mén séni hemān ḳılay.’ [6]dédiler. Ol kāfir aydı : ‘Müselmān bolmaydur-mén.’ dép yanıp kétti. Ol [7]sāʿat fermān birle Cebraʾil ʿaleyhisselām kélip aydılar : ‘Ḫudā-yı Teʿāla ṣelām [8]dédi. Aydılar ki : ‘Ol kimerṣe yétmiş yıldür ki maña şirk kéltürüp yürüydür [9]mén. Aña rızḳını toḫtatmadım. İbrāhīm bir vaḳtlik ṭaʿām bérmey. Bī- mürüvvet [10]lik ḳıldı. dédi. İbrāhīm anı ḳaçḳırdı. ‘Her né tileṣi bérgil.’ dédi. İbrāhīm [11]ʿaleyhisselām ol gedāyınıñ arḳasıdın barıp alıp kélip ʿözürler ḳıldılar. [12]Ol aydı : ‘ Mén taʿaccüpġa ḳıldım. İlgeri kélgenimde nevmīd-mend yandurdı ve neñ yine [13]kélip çendān ʿizzetler ḳıldıñ.’ dédi. İbrāhīm ʿaleyhissellām aydılar : ‘ Cebrāʾil

[56b]

[1]bu peġamnı yetgürdi. Mén saña fermān birle ʿizzet ḳıldım.’ dédiler. Ol [2]aydı : ‘Ḫudāyıñ rāṣt bolmaṣa munça keremlikni ḳılur mu dép īmān aytıpdur: [3]’Müselmān boldı. Bes maʿlūm boldı ki dünyānı kāfirdin dériġ ḳılġan [4]ḫūb émes éken. Ol kimerṣe ki dünyānı Ḥaḳ Teʿālanıñ doṣt ḳılaraydın [5]dériġ ḳılsa anıñ ḥāli néçük bolur? Büzrükler aytıpdurlar ki ol kimerṣeni [6]dost ḳıyāmeti dése bolur ki üç muḥalde dostluḳḳa yarar. [7]Biri bu ki éger

sén şerīᶜ atge ḫilāf işini ḳılsañ naṣīḥat ḳılıp [8]rāṣt yolıġa köndürṣe yine biri bu ki aġrıġanda yā bir belānıġa giriftār [9]bolġanda yāverlik ḳılsa yine biri bu ki nā-murād bolġanda destgīrlik [10]ḳılsa doṣt Ḫudāy dép anı ayturlar. Ḥāżır u ġaybde hemīşe bir ḥālde[11] bolṣa hezil meṭāyibe bed ḫıyānetlik ḳılmaṣa ferzendler-mén. Öz ferzendidik [12]körṣe biri biriniñ yuḳıda belā burḳasıġa obdān ᶜizzet ḳılsa köñlini [13]āġır temāṣa aradaḳı ġammāzniñ sözige yāverlik ḳılmaṣa biri biridin ṣizin

[57a]

[1]yaşurmaṣa mundaġ doṣtnı ḳıyāmet doṣt dérler. Éger mundaġ [2]bolmay bir ġaraż ve ṭamaᶜ birle doṣt bolṣa anıñkidin it ḫūbdur ki busāġa [3]yastanıp yatadur. İşik ḫūbdur. İşletgeli boladur. Ḳıyāmet [4]doṣtı ḳıyāmetde birbirini ḳoldaydur. Bed ḫıyānetlik dostlarını [5]ḳıyāmet küni gāhī it ṣūretide gāhī éşek ṣūretide gāhī toñuz [6]ṣūretide gāhī [……] ṣūretide ādem ṣūretide ḳılıp ḳulaḳ [7]burnıdın yılān ve çıyān çıḳıp ḳan yériñ aḳıp ḳurutlap [8]şerm-ṣār bolup üstün baḳ almaṣ. Cemᶜ ᶜaraṣāt ḫalḳ ayġaylar ki [9]bu felān şehrdeki felān kişi dép laᶜnet ḳılır. İlāhī ḳıyāmet [10]doṣtıdın cüdā ḳılmaġıl. ᶜādildür-sén. Ḥikāyet muṭrib [11]bin eş-Şecer dép bir kimerṣe baraydı. ol aytur édi ki : ‘Éy doṣtlarım [12]éger maña ḥācetiñler bolṣa özünler kılmanlar ki ceḫāletge [13]ḳalur-mén. Her nime lāzım bolṣa bir barça kāġıẓke her nime lāzım bolṣa

[57b]

[1]bitip ibereñler ceḫ āletge ḳalmaydur-mén.’ dér érdi. Ḥażret ᶜali raḍi [2ᶜ] anhadın rivāyetdür ki : ‘Her kimerṣe ki anıñdin buġday tiledi, [3]bérdi. Ve yine aydı : ‘Buġday tüşüġalı pulum yoḳ.’ dédi. Sel bérdi. Yine [4]bir kimerṣe bir dostıġa aydı : ‘Miñ teñe ḳarżım bar. Bérgeli hīç nimerṣem yoḳ.’ [5]dédi. Dostı miñ teñe sel bérdi. ‘Ḳarżıñge bérip ḳalġanını belālarıñġa [6]nafaḳa ḳıl.’ dédi. Éy birāder éger dostuñ ulaġ birle kélse özidin ziyāde [7]raḳ ulaġnı baḳġıl. Éger dostuñ meşeḳḳatda bolṣa sén rāḥatda [8]bolṣañ ᶜayn münāfıḳlıḳdur. Ḥikāyet –i ḥażreti loḳmān raḍiyallahu [9ᶜ] anha aytıpdurlar ثَلَثَتَ فِى الْمُتَعَرَّفَ فِى ثَلَثَتَ مَوْضِعِ الْحُلِمْ عِنْدَالْغَضَبْ [10] وَالْشُّجَاعِ عِنْدَالْحِرَبْ وَالْاَخِى عِنْدَالحَاجَتِ Yaᶜnī üç ṭāyfani [11]üç işide sınāmaḳ lāzımdür. Ḥalimni açġı kélgende bahādurni [12]meydānda dostni ḥācet vaḳtide her kimerṣe sencelıḳ ni ᶜādet[13]ḳılur. Éger kāfir hem bolṣa anıñdin ḫūyluḳ kélür. Āḫir īmān aytıp

[58a]

[1]müselmān bolur. Naḥıl bolṣa anıñdın küfrniñ būy kélür. Meşhurdur kim [2]ḥāṭem kāfirlıḳı birle düzaḫḳa kirmes. Seḫīlıḳ Ṣaᶜlebe müᵓmin ṣaḥābe [3]iydi. Dünyā tafıp baḫillıḳ ḳılıp kāfir boldı. Ḥaḳ Teᶜāla Ḳurānda ḫaber bérip [4]dür ki وَمِنْ يُوقض شُبَحَّ نَفْثِهِ فاولَئِكَ هُمْ الْمُفْلِحُوْنَ [5] Yaᶜnī her kim baḫīllıḳıdın özini toḫtatṣa ol saᶜādet-menddür. [6]Her kim seḫī bolṣa ol

nevmīd ḳalmas. Peygamber ʿaleyhisselām aytıpdurlar ki [7] تَجَافُوْا عَنْ ذَنْبِهِ السَخَ فَاِنَّ اللّٰهَ تضعَالى اَخَذَ بيه بِيدِهِ كُلاّ [8]Yaʿnī yıraḳ boluñlar ol seḫiniñ günāhıdın her iş ḳılsa anıñ [9]din nevmīd bolunlar. Éger günāh ḳılġalı ḳaṣd ḳılsa Allah Teʿāla destgīrlik [10]ḳılıp tevfīḳ bérṣe tevbege daḫīl ḳıladur. Ol kimerṣeniñ ġamnı yimek [11]lāzım ki seḫāvet ḳılay dése hiç nimerṣey yoḳ bolṣa ol kimerṣeniñ [12]ġamnı yimek lāzım émestur. Ol dostıda giz taṣduḳ ḳıladur. Çerā ki [13]bu kişige bir ṣıfat Ḥaḳ Teʿālanıñ ṣıfatıdur. Yaʿnī Allah Teʿālanıñ berāṭı kerim

[58b]

[1]yaʿnī seḫīdür. Kimerṣeniñ mālı bolup seḫāvet birle anı Allah Teʿāla īmān [2]saḳlaydur. Her kaçan dermānda bolṣa anıñ feryādıġa yetedür. Her [3]kimerṣe taṣdūḳ ḳılsa ol taṣdūḳ anı maḥfūẓ ḳılġay. Ḥaberde kélipdür ki [4] اَلْجَاهِلِ السَّخَى اَحَبَّ اِلى الله تَعَالى مِنْ عَالِمٍ نَجِيلٍ Yaʿnī cāhil [5]ṣeḫī doṣtraḳdur. Allah Teʿālaġa baḫīl ʿālimdin bilgil ki ṣeḫī [6]niñ dereceṣi mundaġ uluġdur. ʿāḳil bolṣañ seḫī bol. [7]Seḫāvet oldur ki māl ḥelāldin bolġay, riyā ḳılmaġay. Edeb [8]birle bérgey. Minnet ḳılmaġay. Dervīşge ḳatıġ ṣözlemegey. Ḳurānda [9]kélipdürler ki لاَتُبءطِلُوْا صَدَقَا تِكُمْ بالْمِنَّ Yaʿnī bāṭıl ḳılmañlar [10]ṣadaḳa seḫāvetiñlerni minnet ḳılmaḳ birle ṣeḫāvetni naḳd béreñler. [11]Falān küni bérey dép nime vaʿde ḳılmañla büzrükler aytıpdurlar ki [12] مَوْتِ ٱلأَضَحِرًا Yaʿnī bir nimerṣe birāder dép [intiẓār] bolġandın ölüm [13]yaḫşıraḳdur. Her kişi bir kimerṣe ki bir nimerṣeni vaʿde ḳılıp bérmeṣe ol kimerṣeni

[59a]

[1]nā-ḫaḳ olturgençe günāhġa ālūde boladur. Kefāret bérmek lāzım [2]dur. Peygamber ʿaleyhisselām aydılar ki اِذَاوَهَبْتَمْ اَخَاكُمْ شَيئًا Yaʿnī [3]birāder müʾmīnge bir nime bérey dép kinġa ṣalṣa almaġay ki vaʿdesige [4]turmaṣa aña üç āfet yeter. Ol şeyṭān azġurup gümrāh ḳılur. [5]Her müʾmīn ki yaḫşı iş niyet ḳılsa şeyṭān menʿ ḳılıp ol işni ḳılġalı [6]ḳomaṣ. Rivāyetdür ki Süleymān-ı Dārāy Raḥmetallah ʿaleyh sübḫānege [7]kirip ḳaçḳırdılar. Aydılar ki : ‘Éy maẓlūma güvāh bölek falān ignimni [8]falān dervīşge atadım.’ dédiler. ‘Maẓlūmeleri āb ḫānede unutup [9]ṣözlediñ.’ dédi aydılar ki رَحِمَكَ اللّٰهُ ‘Unutmadım. Köñlümge [10]kildi. Şeyṭān méni gümrāh ḳılmay ḳoymaṣ dép saña güvāhladım.’ dédiler. Ḥaḳ [11]Teʿāla Ḳurānda ḫaber béripdürler ki اَشَّيْطَانُ يَعِدُكُمْ والْفَقِيْرُ يَانُمُرُكُمْ [12] بِالْفَحِشَاءِ Yaʿnī kimerṣe ṣadaḳa bérṣe yā niyyet ḳılsa şeyṭān ḳāşıda [murāb] turar. [13]Aña bu ḫayālini ṣalur ki bérmegil, nā-murād bolur-sén. Belālarıñġa ḳıldıp

[59b]

[1]seḫīllıḳni ve ḫātun almaḳnı örgetür. وَيَعْدُكُمْ مَغْفِرَةً مشْنْهُ وفَضْلاً [2] Yaʿnī Ḥaḳ Teʿāla vaʿde ḳılıpdur ki bérgil tā günāhlarını [……] mağfiret ḳılay. [3]Ve mālıñġa bereket bérey aña.

Ötemesen āfet vaʿ deséni bérip aytur ki: [4] ‘Mālıñ iḥtātġa kéter. Yā ölür-sén. Seḫāvet ḳıl. Almay, ḳalur –sén. [5]Ol gerd anıñda farż ḳalur. اَلْوَعْدَةُ دِينٌ Yaʿnī bir nimerse bérey dép [6]vaʿ de ḳıldıñ her gāh namāzġa turṣañ şeyṭān bu ḫayālini ṣalur ki [7]falānçidin vaʿ deni aldıp ve namāzni ḳaṣd ḳılur. Emīr’el müʾminin ʿalī [8]raḍiyallahu ʿanha ḳaşlarıġa bir kimerṣe namāz şāmdın keyn kélip yér nime tiledi. [9] Ḫażreti ʿali çerāġnı uçurup üyke alıp kirip ölçedin alıp kilgen [10]miñ eşrāfları bar érdi. Anı bérip tevāżıʿ birle ʿözürler aytıp yandur [11]dılar. Dervīşke yetgendin keyn ehil putları sordılar ki çerāġnı [12]uçurup bérgenniñ veḥime nime édi? Aydılar: Éger çerāġda méni körṣe yine [13]maḥalde uyatur uyatmaṣun dép uçurdum. Üyni anıñ üçün ḫālī ḳıldım.

[60a]

[1]Yine ṣöz aġrı bolṣa aytsun bölek kişi añlamaṣun dédiler. Ve yine [2]aydılar ki mén üç küreniñ ḥaḳīḳini tanumadım: Biri mescidke kirip ol ḳi [3]ṣafda olturuġannıñ, yine biri méniñ ʿabımız aldımda aytḳuçınıñ, [4]yine biri méndin bir nimerṣe tileṣe ḥikāyet bir kimerṣe ḥaˇce Ebū Yezīd ḳaşlarıġa [5]kilip aydı ki: ‘Éy büzrükvār ferzendimni [ḫaṭane] ḳılur édim. Ḳaşlarıdaḳı [6]dervīşlerdin birleriniñ ḳademi méniñ üyümke yetse maña nihāyeti [7]ab-rūy boladur.’ dédiler. Ḫaˇce dervīşlerġa ḳara diler, bir devīş [8]üç kündin biri taşta aydı: Anı aydılar : ‘Siz bérıp hemān yolup [9]kiliñ dép ḳoşupdiler. Üyke alıp bardı. tola ʿizzet ikrāmlar ḳıldı. [10]Cemiʿ ḫalḳdın yuḳarı olturġuzdı. Bir pürkārı ḳıymet hayā ḫˇānda [11]aş ṭaʿām ḳoydı. Dervīş ḳulıġa bir loḳma alġan ḥālet üy égeṣi [12]aydı ki bir ʿazīz ṭaʿām ḳoydı. Maña on miñ tenge pul bérgençe ḫoş boladur-mén.’ [13]dédi. Dervīş bu sözni añlap ḳulıdaḳı loḳma yine ḳoyup kéti.

[60b]

[1]Ol üy égesi arḳaşıdın bardı. Ol dervīş şeyḫ ḳaşlarıġa [2]kirip olturadur. Üy égeṣi vāḳıʿ anı şeyḫḳa ʿarż ḳıldı. Şeyḫ nime [3]üçün mundaġ ḳıldıñ dép sordılar. Dervīş aydı ki : ‘Yā büzrük-vār [4]méniñ himmeti yoḳ éken. Bu maña tola ḫıẓmet ʿizzet ikrāmlar ḳıldı. [5]Nihāyeti ḫoş boldum. Muña behişt naṣīb bolġay dép duʿā ḳıldım. Muña [6]on miñ tenge pulnıñ heveṣı tüşti, bildim ki bī-himmet éken ṭaʿāmnı [7]ol vechedin yémedim.’ dédiler. Hikāyet ḫˇāce fużıl ʿıyyāḍ [8]raḥmetAllah ʿaleyh bir kimerṣe ki üç miñ teñni bérgünçe neçez kişiler bérṣe belāları [9]bile āṣūde bolmas mu ?’ dédi. Ḫˇāce aydılar ki : ‘Īmān ʿazīz mu yā üç [10]miñ tenge ʿazīz mu dédiler? Ol kimerṣe īmān ʿazīz dédi. ʿafā Allah [11]Teʿāla Ḥaḳ Teʿāla anıñdın īmānını dériġ ḳılmepdur. Üç miñ teñni [12]mén néçük dériġ ḳılay.’ dédiler . Ḥikāyet İbrāhīm ādem bir kün ṣer [13]ter eşḳa başlarını tüşürtüp [neçez] eşrefni bérdiler. Bir kimerṣe aydı ki :

[61a]

[1]’Ser-ter eşġa munça bérmek lāzım imeş.’ dédi. İbrāhīm adem aydılar : [2]’Mén bī-mürüvvetlerdin imeş. Bā-mürüvvet yaʿnī kişide mürüvvet bolmaşa [3]anıñ da dīn-i İşlām yoḳdur. Īmān hem yoḳtur .’ dédiler . Bilgil ki [4]dünyānıñ nime ḳadr-i ḳıymeti bolġay ki anı Allah Teʿālanıñ dergāhıda ḳadirlik[5] dostlarıġa fedā ḳılmaġay. Ammā āgāh bolġıl ki Allah Teʿāla anıñ [6]dergāhıda ḳadirlik bolay dése ol pul mālını iʿtibār körmes. Allah Teʿāla [7]her kimerşe bir endāzelik parsalıḳ béripdür. Aña baḳıp himmet bérür. Dünyā ki [8]Allah Teʿālanıñ düşmenidür. Anıñ yolıda bérşe dünyā bu kişige düşmenlik [9]ḳıla almaş. Éger müselmān-sén bu kitāb sözige ʿamel ḳıl. Allah Teʿāla her bendege [10]naṣīb ḳılġay. Āmin Rabb’ül ʿālemīn . **Sékizinçi bābda ʿaḳılnıñ beyānı** [11]ayturlar. Ḫaberde kélipdür ki اَشِيْبُ بِكَ [13] اَقْبَلَ فَا قَبْلَ قَالَ لَهُ اَدْ بَرَ فَادْبَرَ فَقَالَ مَا خَلَقْتَ شَيْئًا اَحِبَّ [12] لِمَا خَلَقَ اللّٰهُ تَعَالى اَلْعَقْلُ قَالَ لَهُ اَكَ اَعَا قِبَتُه Vaḳtige Allah Teʿāla ʿaḳl bérdi. Yine āferide ḳıldı. Aña

[61b]

[1]aydı ki: ‘Maña yaḳın kil.’ dédi, bardı. Yine aydı ki : ‘Keyn yangın yandı. Yine maña yaḳın kil.’ dédi. ʿaḳl yaḳın bardı. Ve yine aydı ki : ‘Nimerseni [3]özümge séndin yaḳın yaratmadım, yaḫşılıḳını saña bérdim. Tamām şevāb [4]ve ʿazābnı saña bérdim. Şevāb ʿazābnı saña ḳılur –mén. Ḫaberde kélipdür ki [5] مَا اعْطَا اللّٰهُ سُبْحَا نَهُ وَ تَعَالى اَلْعَبْدُالْمُؤْمِنَ شَيْئًا خَيْرًا مِنَ اَلْعَقْل [6] بَعَدْالأِيمانِ Yaʿnī Allah Teʿāla müʾminlerge īmāndıngin ʿaḳl [7]obdanrāḳ nimerşe bérmedi. Çünānçi Ḳurānda kélipdür ki [8] اِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ يا أُوْلالِى الأْ لبَابِ ya ʿnī hem néçe yérde ʿaḳlnıñ ṣıfatı vāḳıʿa bolup [9]durlar. Ḫażreti ʿali keremullah veçhe aydılar ki: Tola şerāfet ʿaḳlda [10]dur. ʿaḳlni mekānı başdadur. Miñeniñ ançada bu sebebdin ulī [11]ala’l-bāb dédi.’ bilgil. Cümleniñ ḥāceti ʿelemġa tüşer. ʿilmniñ ḥāceti ʿaḳlġa [12]tüşer. ʿaḳlni ʿıḳāldın alıpdurlar. ʿıḳāl dép tiveni tīzlep [13]ḳoyġannı ayturlar. Tiveni tīzlep ḳoysa her ṭarafıge bar almaydur. ʿaḳl

[62a]

[1]müʿmīnniñ güneh işlerdin yanduradur. Anca ki dīnġa ziyān [2]ḳıladurġan nimerselerdin ménʿ ḳıladur. ʿāḳıl bu ki güneh ḳılmaşa [3]her kim günehni ḳılsa anı ṭoḫtatmaşa muṭlaḳ bī-ʿaḳldur. Éger ʿaḳl bolşa özini [4]düzaḫġa şezā-vār ḳılur mu édi? Ḫaḳ Teʿālaġa günehkār bolur mu édi? [5] Ḫaˇce şaḳīḳ raḥmetAllah ʿaleyh aytıpdurlar : ‘Mén béş şözni şerdin [6]şordum. Cevāb bérdiler مَنْ اعْقِلَ النَّاسَ Yaʿnī ādemniñ ʿāḳil [7]rāḳı kimdür? Cevāb bérdiler kim : ‘Güneh ḳılmaġan kişi ʿāḳildür. İkinçi [8] اَكْثِفُ النَّاسِ hemedin zīrek kimdür? Cevāb bérdiler ki : ‘Ol kimerşeʾ [9]dünyāġa köñlini bérmepdür.’ Üçünçi مَنْ اَغْنَى النَّاسِ Yaʿnī ādem [10]niñ ġanīraḳı kimdür? Cevāb bérdiler kim : ‘Ḫaḳ Teʿālanıñ bérgenige rıżā [11]bolşa ġani oldur.’ Törtünçi مَنْ اَغْفَرالنَّاسِ Yaʿnī ādemniñ faḳīrraḳı [12]kimdür? Cevāb bérdiler :

‘ Ḥaḳ Teʿālanıñ bérgenige şād bolṣa faḳīr oldur .’[13]béşinçi مَنْ بَخِيلَ النَّاسِ Yaʿnī ādemniñ baḫīlraḳ kimdür ? Aydılar ki : ‘ ṣelām

[62b]

[1]selām ḳılmaġan kişi baḫīldür.’ Ḥikāyet dép ibn Mebne aydılar : [2] ʿḤaḳ Teʿāla feriştelerni yarattı. ʿaḳıl bérdi. Şehvet bérmedi. [3]Hayvānātni yarattı. Şehvet bérdi. ʿaḳıl bérmedi. Ādemiz adnı yarattı. [4]Hem ʿaḳıl bérdi ve hem şehvet bérdi. Kimerṣeni ʿaḳıl maʿṣiyytdin [5]toḫtatṣa anıñ mertebeṣi ferištedin belenddür. Her kimerseni şehūt [6]maʿṣiyyetke başḳarṣa anıñ mertebeṣi ḥayvāndın tevbendür . ʿāḳıl [7]nıñ nişāneṣi oldur ki körgen nimerṣedin ʿibret alur. ʿāḳıl [8]nıñ kārı başnı günehdin toḫtatmaḳdur. Ten kārı tevāżıʿdur. [9]Bir kimerse andik tekebbür ḳılsa maʿṣiyyet ḳılur. Bilgil ki ḥaḳīḳatde ol [10]kimerṣege ʿaḳl tégmepdür. ʿabduallah ibn’ül Muʿtemer aytıpdur ki : ‘Ādemiz ad [11]nıñ ʿaḳlı aynege oḫṣa kérek ki özinin ʿaybını aynada körer. [12]Vaḳtige öz ʿaybını körṣe özini ādem démegey. Ḥażreti peygamber صلى الله [13] عليه و سلم aytıpdurlar ki :’ ʿāḳīlniñ közi köñlide cāhilniñ közi

[63a]

[1]başıda bolur.’ Ve yine aytıpdurlar ki لِلْعَا قَلِ عَلاَمَاتِ يَيْعَرفْ [2] بِهَا تَعْلَمِ مِنْ دُونشهِ وَتَوَاضَعَ يَتَكَلَّم بَنَظَرِاَىْ [4] كَا نَّهُ مُرْتَقَبٍ لَهَا وَيَحُانِب الْحَهْلءوَالْجَاهِلِ واِذَاارَدَنِى [3] بِكُلِّ مُؤْمِنِ وَيْبادِرُ الخيرات عضاقِبَتَ Yaʿnī ʿāḳılnıñ nişānelerinide neşīdin [5]bilmek kirek: Biri bu ki cefā-keş bolġay. Yaʿnī özidin kéçeklerniñ [6]cevrini özige revā körgey. Diğer evvelki ḫalḳġa tevāżıʿ ḳılġay. [7]Özini hemedin pest tutḳay. Ḫaber ḳılur da iżṭırāb birle hemedin [8]ilgeri ḳılġay. Cāhillerdin yıraḳ bolġay ḳılġan günehleri [9]niñ vaḫşetide vehmlik bolġay. Her sözniñ āḫirini ḫayāl ḳılıp [10]ṣözlegey. Żararlik sözni démegey. Fenāda raḥmetAllah ʿaleyh aytıpdur [11]lar : ‘‘āḳıllar üç ḳısmdur: birini ʿāḳıl dégeli bolur, yine birini [12]yarım ʿāḳıl dégeli bolur, yine birini aṣla ʿāḳıl dégeli bolmaṣ. [13]Tamām ʿāḳīl bu ki hemedin ve İslām işide nefʿni közler. Yarım ʿāḳıl bu ki

[63b]

[1]ʿāḳıl ʿālimlerdin örgenip ʿaḳl ṣāliḥ ḳılur. Cāhil bu ki özni [2]bilmeṣ. Bilgenlerdin ṣormaṣ. ʿāḳīl fisḳ ḳaçardın ḳaçar. [3]Mālalıḳ ṣözlerni démeṣ. Maẓlūmelerge iʿtimād ḳılmaṣ. Dostıġa [4]heme vaḳtda bir ḥālde bir ḥālde bolur. Doṣtni maʿṣiyyetdin yandurur. [5]Her kimniñ ṭaʿāmıġa yügürmeṣ. Kişiniñ ziyānını ḫˇāhlamaṣ. [6]Yalġan étmeṣ. Tāʿat iʿbādetge köñlüñ bolur. Ḥırṣ dünyā bolmaṣ. [7]özini ḫāmūṣ ṣaḳlar. Öz nefʿī üçün birevge ziyān ḳılmas. [8]Azġına ḥelālni tola ḥarāmdın obdān körer. Maẓlūma séni bu şeydā [9]tutar. Ḫoş-ḫūy bolur. Özini pest tutar. Ticāretdin ġam [10]yémes. Tabġanġa şād bolmaṣ. tābmanġa ġamlık bolmaṣ. Ḫalḳnı [11]ḥācetdin çıḳarur. hemān doṣt bolur. ölümni hemīşe [12]yād ḳılur.

dünyādārġa ʿizzet ḳılmaş. kéçe oḫlamaş, ġıybet ḳılmas. [13]Açıġ bolmaş, Bazarġa barmaş. Mundaġ kimerşelerni Ḥaḳ Teʿāla Ḳurānda

[64a]

[1]ulü'l-elbāb dépdürler. Aşla kimi yoḳ yarım ʿāḳıl bu ki āḫiretniñ [2]rāştlıġını bilür, ʿamelini ḳılmaş. ʿilmniñ faẓlını bilür, ʿālimlerġa [3]ṣadaḳa birle ʿizzet ḳılmaş. ʿālimlerġa tilde ʿizzet ḳılur, dilde ḳılmas. [4] Ḫayr (u) seḫāvet ḳılur, cāyda ḳılmas. Maẓlūmesini baʿża yaşurur ve baʿża [5]yaşurmaş. Munı çāl-ıʿāḳıl dérler. Aşla ʿaḳlı yoḳ. Bu ki işi [6]ilge ʿadāvet ḳılmaḳ ilge ziyān yetgürmek tekebbür ḳılmaḳ özini [7]belend tutmaḳ ṭāʿatdın yanıp maʿṣiyyet ḳılmaḳ öz ʿaybını bilmey. [8]Birevniñ ʿaybıġa külmek rāstnı ḳoyup yalġannı démek anıñ Mekkeşi [9]zilçe kélimdür. Medīneşi aṭ bilen éşekdür. Ḫalāyıḳ anıñ [10] ve beñlikini bilip şizlerçe ʿāḳīl kişi yoḳ dése sükût bérmek [11]ölüp tirilişni ʿaẕāb ʿuḳūbetni taṣavvur ḳılmas. Mundaġ kişilerni [12]cehūd tersā şeyṭān-perest kāfirdin yamanraḳ bilmek kirek. Anıñ [13]üçün ki kāfirler uluġlarnıñ emridin taşḳarı çıḳmaydur.

[64b]

[1]evvelki müselmān bolup Ḫudānıñ emrini enbiyā ve evliyālarnıñ [2]buyruġanını ḳılmaşa kāfirdin tolaymandur. Ḳıyāmet küni béş vaḳt [3]namāz rūze ve ḥac ve zekūt inṣāf ṭāʿat ve ʿibādet ḫayr seḫāvetni şoraydur. [4]ʿ ibādetniñ kemāl tapmaḳı ʿaklnıñ ziyādelikidindür. Ḫażreti ʿali [5]keremullah aydılar ki عَقْلُالْمَرْءِفِى ثَمَانَ وَ عَشْرِيْنَ سَنَتً فَلاَ يَزَادُ بَعْدَ ذَالِكَ التِجَارَةِ [6] Yaʿnī ḫalḳnıñ ʿaḳlı yigirmi şékiz yaşḳa kirken [7]de tamām bolur. Andın keyn ziyāde bolmaş. Ve likin her nimerşeni köre köre [8]tecrübe ḳılıp ḫoş fehm zirek bolur. Meyve kemālıġa yetgençe tatlıġ bolġandik. [9]Aytıpdurlar ki : ‘‘ aḳlniñ iki düşmeni bolur: biri açıġ yine biri nimerseni [10]ārzū ḳılmaḳ. Her kemike ʿāḳıldur bu düşmendin yıraḳ bolur. Ḥaḳ Teʿāla [11]Süleymān ʿaleyhisselāmġa ibergen ṣaḥīfede bitüglüg aydı ki : ‘‘ āḳıl [12]tört şāʿatni ötgermegey: biri bu ki سَاعَتً يُنَاجِى فِيْهَا رَبِّهِ [13] Yaʿnī Allah Teʿālaġa münācāt aytur da yā vaḳtı namāzda yā duʿā ḳılur da

[65a]

[1]köñlideki ġamını aytmaḳdur. Yine bir şāʿat سُحَاسبُ فِيهَا نَفْسِهِ Yaʿnī [2]vaḳtige ḳılġan günehlerini endişe ḳıladur. Bu vaḳtni hem ötgermegey. [3]Tevbe ḳılġay. Yine bir şāʿat بَخِيْلُ فِيْهَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ اَهْلَهُ وَلَّذَا تِهَا [4] Yaʿnī ḫālī bolup uyḳuġa meşgul bolup ol nimerşeni köñli ārzū ḳılan [5]ehl ʿıyāl birle oynaşmaḳ. Her kārıge ḫalḳ körşe ve añlaşa bu kişi [6]şer-mende bolmaydurġan iş bolşa bu şāʿatni hem ötgermegey. [7]Ve yine bir sāʿat يَحءضَرُ فِيُهَا مَجَانِسُ الْعَلَمَا ءِوَذِكْرِ اللّه عزّوجله Yaʿnī meclisdeki ʿālimler ḥāżır bolup Allah Teʿālaġa ẕikr ḳılsa bu sāʿatni [9]hem ötgermegey. Aytıpdurlar : ‘ Aḥmaḳnıñ meclisde

zaʿferān [bette] yigendin[10ʿ] ālimniñ meclisde tofraḳ yigen obdāndur. Cāhilniñ aldıda [11]aṭlās keygendin ʿālimniñ ḥiẕmetide [felāṣ] keygen bihraḳdur. Çerā ki [12]bu biri zaḫīren āḫiret ol biri şermende āḫiretdür. Aytıpdur ki رَءْسَ [13] الْعَقْلِ بَعْدَالأْ يمَانِ مَدَارَةِ النَّاسِؤاتُوءاذُوْاِلَيْهِمْ Yaʿnī

[65b]

[1]ādemniñ ʿāḳılraḳı oldur ki ḫalḳġa medārā yetgürgey. Yaʿnī şerīʿatda [2]dürüşt işġa başlaġay. Ammā şerīʿatnıñ taşıġa şeydā başlaġan medāra émes. [3]Belki düşmenlikdür. Éger kimerşeni ḳaşıñda ġıybet ḳılsa anı ménʿ ḳılsa medārā [4]yetgürgen bolur. ménʿ ḳılmay. Şük olturşa birü şerīʿatde yoḳ. [5]İşni ḳılsa aña şükūt bérşe bu ikilesige maʿṣiyetda berāberdür. [6ʿ]aḳlnıñ baresidin söz tola éken hemeni taḳrīr ḳılsaḳ uzaḳġa [7]tartıp maḳṣūdı ḥāṣıl bolmaḳı nā-maʿlūm bilgüçge şumça yüzler mu [8]kifāye bolur dép muḫtaṣar ḳılduḳ. Tā oḳuġuçı añlaġuçı melāl almaġay. [9]Ve Allaha ʿilm bā'ṣ-ṣevāb **toḳuzunçı bāb ḫalḳnıñ ʿaybını yafġannıñ [10]beyānıda** ḥażreti peygamber صلى الله عليه و سلم aytıpdurlar عَلى اَخْوَا تِكُمْ فَقَالُوْ ايَارَسُوْلُ اللَّهُ لُلمُوءْمِنِنَ مِنَ اسِرَّ فَقَالَ [11] اَسْتَرافُوْا

اهْتَكَتْ اِسْتَارِهِ سِتْرًا حِتَّى لَهُ سِترٌ فَقَالَ اللهُ عزوجلّه لاملا ئكت[13] النَّبُّى هُوَاَكْثَرُمِنْ اَنْ يَحْصى فَاِنَّ الْعَبْدَاِذَا ذَنْب ذنْبًا [12]

5. SÖZLÜK

Sözlükte metinde bütün kelimelerin anlamları verilmiş olup varakların a ve b sayfaları tek numara ile düzenlenmiştir. Örneğin " **ʿābid (Ar.):** ibadet eden 4 " kelimesinde 4 ile hem 4a hem de 4b sayfalarına bakılmalıdır.

A

ʿābid (Ar.): ibadet eden 4
ʿamel (Ar.): iş, niyet 1, 2, 3, 5, 7, 10, 14, 19, 20, 41, 42, 46, 47, 50, 53, 61, 64
ʿayb (Ar.): kusur, ayıp 26, 62, 64, 65
ʿayb-pūşluḳ (Ar.+Far.+T.): ayıbı örten 3
ʿāciz (Ar.): zayıf, güçsüz 2, 32
ʿaceb (Ar.): acaba, hayret 11, 18, 19, 47, 54
ʿadāvet (Ar.): düşmanlık 21, 35, 44, 45, 46, 64
ʿādet (Ar.): usul, görenek 3, 38, 57
ʿafv (Ar.): affetmek 42, 44, 45
ʿāfiyet (Ar.): sağlık, esenlik 27, 28, 55
ʿāḳıbet (Ar.): son, nihayet 2
ʿāḳīl (Ar.): akıl, us 43, 46, 47, 63, 64
ʿaleyk (Ar.): senin üzerine 35
ʿalā hāẕa'l- ḳıyās (Ar.+Ar.+Ar.): bu karşılaştırma üzerine 17
ʿaleyhi'l-laʿne (Ar.): lanet onun üzerine olsun 32
ʿālim (Ar.): çok okumuş, bilgin 4, 5, 6, 8, 10, 36, 47, 52
ʿamel (Ar.): eylemler
ʿamel ḳıl- (Ar.+T.): işler/eylemler yapmak 1, 2, 3, 6, 7, 10, 19, 41, 47, 61
ʿamel-i ṣāliḥ (Ar.+Ar.): dince makbul olan işler 20
ʿāmī (Ar.): yıllık 4, 5, 44
ʿār (Ar.): utanma 44
ʿaraṣāt (Ar.): mahşer yeri, haşir 57
ʿasel (Ar.): bal 38
ʿāṣī (Ar.): karşı gelen
ʿāṣī bol- (Ar.+T.): karşı gelmek 42, 43
ʿavām'ün-nās (Ar.): insanlar topluluğu 22
ʿayāż (T.): soğuk 51
ʿayş (Ar.): yaşama 47
ʿaẕab (Ar.): işkence, keder 2, 10
ʿaẓamet (Ar.): büyüklük, ululuk 33
ʿazīz (Ar.): muhterem, sayın 37, 39, 42, 50, 60

abd (Ar.): kul, köle 15, 30, 44
abdāl (Ar.): derviş 53
āb-ḫāne (Far.): hela, tuvalet 59
āb-rūy (Far.): yüz suyu 41
açığlaş- (T.): sinirlenmek 40
ādāb (Ar.): usuller, yollar, kaideler 15, 32
ādem (Ar.): insan 5, 10, 12, 21, 22, 26, 31, 33, 34, 38, 39, 40, 43, 46, 47, 48, 57, 60, 62, 65
ādem-i bī-vefā (Ar.+Far.+Ar.): sözünde durmayan indan 21
ādem-zād (Ar.): insanoğlu, insan 3, 5, 62
aʿmāl (Ar.): işler 16, 17, 21
aʿżā (Ar.): organlar 50
aferīde (Far.): yaratılmış 30
āfet (Ar.): büyük felaket, bela 55, 59
afitāb (Far.): güneş 1
āgāh (Far.): bilgili, uyanık 9, 21, 46, 55, 61
aġrıḳ (T.): ağrı, hastalık, dert 30
āh (müşterek): ah, yazık 10, 53
aḫmaḳ (Ar.): akılsız, şaşkın 54
āheste (Far.): yavaş 16, 51
āḫir (Ar.): son, nihayet 20, 28, 57
āḫiret (Ar.): öbür dünya, öteki dünya 1, 28, 37, 65
aḫşām (Far.+T.): akşam 32
aldıda (T.): huzur 5, 40, 65
ālūde (Far.): bulaşmış 47,59
altun (T.): altın 15, 24, 30, 55
ammā (Ar.): ama, fakat 2, 11, 15, 21, 23, 24, 31, 36, 37, 38, 39, 45, 51, 53, 55, 61, 65
āmed (Far.): geliş 38
āmir-ziş (Far.): affetme, bağışlama 32
andaġ (T.): aynısı 2, 5, 8, 9, 12, 14, 15, 18, 19, 22, 27, 28, 32, 33, 38, 40, 42, 44, 51, 52
andik (T.): onun gibi 31, 32, 62
arām (Far.): durma, dinleme, eğlenme, karar kılma 13
arıġ (T.): arı, saf, temiz 18,37
ārī (Ar.): ırk, topluluk 13
ārzū (Far.): istek, heves 51, 64
ārzū ḳıl- (Far.+T.): istemek 9
āsān (Far.): kolay 6, 10, 14, 16, 23, 48, 49
āsān bol- (Far.+T.): kolaylaşmak 10, 16, 49
āsmān (Far.): gök, sema 55

āşūde (Far.): rahat, gailesiz 60
āsumān (Far.): gök, sema 29
aş (T.): yemek 52
āşnā (Far.): bildik, tanıdık 21
aṭ (T.): at 1, 19, 28, 64
aṭlās (Ar.): kumaş 65
āvāz (Far.): bangır bangır, yüksek ses 29, 51
ay- (T.): söylemek 6, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 50, 52, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 64
ayne (Far.): ayna 62
ayt- (T.): söylemek 13, 25
azād (Ar.): kurtulmuş, serbest olan 42
azār (Far.): kırma, incitme, sıkıntı 16, 24, 40, 46
āzmūde (Far.): tecrübe etmiş olan, sınanmış 45, 53

B

bāb (Ar.): kapı, eşik 3, 4, 44, 61, 65
bahā (Ar.): kıymet, güzellik, yiğit 50
baḫil (Ar.): bağışlama, cimri 34, 58
baḥiş (Ar.): konu 10
bāʿiş (Ar.): sebep 51
baḫş (Far.): bağış
baḫş ḳıl- (Far.+T.): bağışlamak 3
bālıġ (Ar.): ergin, buluğa ermiş 18, 24
bam (Far.): dam, kanun 21
bamdādġaça (T.): sabaha kadar 32
bam-ı düzaḫ (Far.+Far.): cehennem tuzağı 21
bā-naṣīb (Far.+Ar.): kısmetli 38
bar (T.): var 6, 11, 20, 22, 23, 30, 32, 33, 38, 40, 41, 42, 45, 46, 47, 51, 53, 57, 59
barça (T.): bütün 1, 57
bāre (Far.): defa, hak, dost 2, 21, 24
basaġ (T.): kapı altı 22
bā'ṣ-ṣevāb(Ar.): doğrulukla 65
bāver (Far.): inanma, sağlam 48, 51
bāṭıl (Ar.): boş, beyhude, yalan 6, 42, 43, 58
bāṭın (Ar.): gizli, görünmeyen, iç yüz 46
bāzār (Far.): pazar, çarşı 1

bedbaḫt (Far.): kötü bahtlı 19
bed-niyyet (Far.+Ar.): kötü niyet 19
beg (T.): ağa 54
behişt (Far.): cennet 9, 12, 17, 21, 23, 24, 27, 31, 38, 42, 44, 45, 46, 52, 53, 54, 60
behr (Far.): için, uazaklık, ümidin boşa çıkması 2
belā (Ar.): gam, keder 8, 16, 19, 20, 26, 28, 31, 39, 40, 42, 43, 51, 56, 57, 59, 60
belā-yı ʿaẓīm (Ar.+Ar.): büyük bela 39
belā-yı nāgihān (Ar.+Far): ansınız gelen bela 16
belend (Far.): kapı pervazı, yüce 17, 33, 35, 36, 37, 53
beli (Ar.): evet 48
bende (Far.): kul, köle 1, 3, 6, 8, 9, 11, 19, 24, 25, 26, 27, 34, 39, 40, 41, 45, 46, 49, 50, 54
bende-i mü'mīn (Far.+Ar.): inanmış köle 8, 39
bende-i Ḫudā (Far.+Far.): Allah'ın kulu 9
be-ḳader-i ḥāl (Far+Ar.+Ar.): oluşta başa gelenler 10
bér- (T.): vermek 43, 48, 49, 50
bercā (Far.): yerinde, tam, doğru 13
berdar (Far.): asılmış 26
berk (T.): sağlam 22
bes (T.): çok fazla 1, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 21, 37, 39, 42, 52, 53, 54, 56
best (Far.): düğüm 34
beşāret (Ar.): müjde 2, 16
be-taḥḳīḳ (Far.+Ar.): doğrusunda 12, 25
bet (T.): çehre, bit 22
beyān (Far.): söylemek 4, 8, 24, 44
beyābān (Far.): çöl 46
beyān (Ar.): anlatma
beyān ḳıl- (Ar.+T.): anlatmak 4, 8, 24, 44
birle (T.): ile, birlikte 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 63, 64, 65
bī-ʿamel (Far.+Ar.): işsiz 42
bī-çāre (Far.): çaresiz 2
bidʿat (Ar.): dinde sonradan çıkan şey, bidat 3
bī-edeb (Far.+Ar.): terbiyesiz 11
bigāh (Far.): vakitsiz 20
bī-ḫaber (Far.+Ar.): habersiz 2
bī-ḥācet (Far.+Ar.): ihtiyaçsız 19
bihrak (Far.): daha iyi 19, 32

bī-ḥad (Far.+Ar.): hadsiz, sınırsız 19
bī-ḥayā (Far.): utanmaz 33
bī-ḥesāb (Far.+Ar.): hesapsız 54
bī-himmet (Far.+Ar.): çabasız 60
bī-hūde (Far.): boşuna 9
bī-hūş (Far.+Far.): şuursuz 24
bī-ḥürmet (Far.+Ar.): saygısız 12
bil ʿibad (Ar.): ibadetle
binā-gāh (Ar.+Far.): bina yeri 32
binā (Ar.): yapı
binā ḳıl- (Ar.): yapmak 18
bī-namāz (Far.+Far.): namazsız 30
bī-niyāz (Far.): ihtiyaçsız, yakarmasız 19
bī- mürüvvet (Far.): insaniyetsizlik 56
birāder (Far.): dost, arkadaş 57, 58
birev (T.): her biri, birisi 19, 35
bī-riyā (Far.): yalansız 10, 11, 19, 20, 32
bī-şerm (Far.+Far.): utanmaz 27
bit- (T.): yazmak 16, 17, 18, 39, 57, 64
bī-zar (Far.): rahatsız, bırakmış 30
bölek (T.): pay, nasip 5, 6, 10, 11, 12, 13, 18, 20, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 43, 48, 59, 60
böri (T.): kurt 10
būy (Far.): koku, huy 32, 58
büzrük (T.): ev 28, 60
büzrük-vār (T.+Far.): ev gibi 46

C

cāhil (Ar.): bilgisiz 43, 44, 58, 63
cāhil-i seḫī (Ar.+Ar.): cömertin bilgisizi 44
cāndār (Far.): canlı, koruyucu 22, 47
cārī (Ar.): geçen
cārī ḳıl- (Ar.+T.): akan 34
cārig (T.): akan 24
cāy (Far.): yer 13, 42, 46, 64
cāyiz (Ar.): olabilir 5, 15, 17, 18
cedel (Ar.): tartışma
cedel ḳıl- (Ar.+T.): tartışmak 7
cefā-keş (Ar.+Far.): eziyet çeken 63

cehālet (Ar.): cahillik 1
cehl (Ar.): bilgisizlik 41
cemʿ (Ar.): toplanma 2, 8, 55, 57
cemʿ ḳıl- (Ar.+T.): toplanmak 53, 55
cemāʿat (Ar.): topluluk 10, 14, 15, 16
cemīʿ (Ar.): bütün 11, 35
cemīʿ-i nağme (Ar.+Ar.): ezginin bütünü 11
cenk/g (Ar.): savaş 11, 28, 40
cevr (Ar.): ceza, eziyet 5
cihān (Far.): dünya 1, 21
cins (Ar.): çeşit, soy 8
cism (Ar.): beden 47
civān-merd (Far.): soylu 25
cuhūd (Ar.): Yahudi 3
cumʿa (Ar.): toplanma 14
cūy (Far.): akarsu, 30, 51
cüdā (Ar.): ayrı
cüdā ḳıl- (Ar.+T.): ayırmak 40, 57
cüft (Far.): çift
cünūb (Ar.): yıkanmak zorunda olmak 24

Ç

çarla- (T.): davet etmek 15, 19, 32, 35
çend (Far.): birkaç 7, 9, 34
çendān (Far.): o kadar çok 4, 10, 32, 35, 56
çer (T.): çağırmak
çerā (Far.): otlak, çare 8, 11, 16, 19, 20, 27, 28, 31, 34, 37, 41, 50, 51, 53, 55, 58, 65
çerāġ (Far.): mum 59
çünānçi: bunun gibi, mademki 21, 28, 30, 46

D

dām (Far.): tuzak 10
dāne (Far.): tohum 9, 22, 26
dānişmend (Far.): bilgili 6
dār (Far.): ev, yer 45
daʿvā (Ar.): şikayet
daʿvā ḳıl- (Ar.+T.): şikayetçi olmak 1, 49

derbān (Far.): kapıcı 27
dīdār (Far.): sevgilinin yüzü 9, 20, 45
dik (T.): gibi 10, 15, 22, 30, 38, 40, 46, 47, 50, 51, 56, 64
düşvār (Far.): güç iş 10
düzaḫ (Far.):cehennem 21, 23, 45, 49
defʿ (Ar.): ortadan kaldırma 38, 41
defʿ ḳıl- (Ar.+T.): ortadan kaldırmak 41
dergāh-ı İlāhī (Far.+Ar.): Allah'ın kapısı 11
derīġ (T.): toplamak 21
dervīş (Far.): tarikata bağlı kimse 25, 36, 52, 59
deryā (Far.): deniz 24, 45
dest (Far.): el 39
destgīr (Far.): yardımcı 56, 58
destār (Far.): tülbent, sarık 36
dev (T.): dev 24
dıraḫt (Far.): ağaç 22
dil (Far.): gönül 28, 50, 51
dil-gīr (Far.): kırgın 26
dil-teng (Far.): kederli 50
dimāġ (Ar.): akıl, beyin
dīn-i cāhil (Ar.+Ar.): bilgisiz din 5
dīn-i İṣlām (Ar.+Ar.): barış/İslam dini 40, 61
dūn (Ar.): aşağılık 44
dun-ı tabʿ (Ar.): yaratılış 44
dübāre (Far.): iki kat etme 45, 55

E

ecel (Ar.): ömrüm son bulması 1, 21
ecr (Ar.): mükafat 52, 54
edā (Ar.): yerine getirme
edā ḳıl-(Ar.+T.): yerine getirmek 4, 10, 11, 12, 13, 16, 18, 20, 27, 29
edna (Ar.): alçak 47
efʿāl (Ar.): ameller 40
efsūs (Far.): yazık 5
ége (T.): sahip 60
ehil-i behişt (Ar.+Far.): cennet sahibi 38
ehl-i dünyā (Ar.+Far.): dünyayı sahiplenen 50
ehil-i ʿıyāl (Ar.+Ar.): olgun kadın 65

ehl-i sünnet (Ar.+Ar.): Peygamberimizle sahabelerine (dostlarına) itikatta uyanlar 15
elfaẓ (Ar.): sözler 2
eknū (Far.): şimdi 4
ʿemel (Ar.): arzu 47, 49
enbiyā (Ar.): peygamber 35, 64
encām (Ar.): son 50
endāze (Far.): ölçü 61
enis (Ar.): arkadaş..
eşkār (Ar.): al renkli 45
eşrāf (Ar.): ileri gelenler 59
evlā (Ar.): daha iyi 17, 18
evliyā (Ar.): erenler 35
evrād (Ar.): okunan dini dualar 40
eyvān (Far.): gök katı , büyük bina, sofra 50
eyyühā'n-nās (Ar.): ey insanlar 23

F

fāḥişe (Ar.): günah, ayıp 20, 30, 39
faḫr (Ar.): büyüklenme 2
fārīġ (Ar.): vazgeçmiş 15
farż-ı kifāye (Ar.): Allah'ın emirleri 35
farīża (Ar.): Allah'ın emri 1
fāsıḳ (Ar.): günah işleyen 30
fażl (Ar.): ziyade, fazla 2, 41
fażīl (Ar.): erdem 2, 3, 41
fażīlet (Ar.): erdem 3, 4, 10, 31
fedā (Ar.): gözden çıkarma 29, 51, 61
fedā ḳıl- (Ar.+T.): gözden çıkarmak 29, 51, 61
fehm (Ar.): anlamak 6, 64
fehm ḳıl- (Ar.+T.): anlamak 6
fenā (Ar.): yokluk, yok olma 63
ferāmūş ḳıl- (Far.+T.): unutmak 46
ferç: organ 31
ferişte (Far.): parça 43
fermān (Far.): emir 13, 19, 21, 26, 50, 52, 55, 56
fermān bol- (Far.+T.): emir olması emir verilmesi 19, 52
feryād (Far.): bağırma 58
fesād (Ar.): bozukluk 20, 21

fāsid (Ar.): yanlış, kötü 17, 21
fāsid bol- (Ar.+T.): yanlış olmak 17
ferzend (Far.): oğul, çocuk 4, 24
fiḳıh (Ar.): gereği gibi bilme 6
fisḳ (Ar.): Allah'a isyan etme 15, 19, 20, 22, 23, 34, 63
firīb (Far.): aldatan 7
firīf (Far.): aldatılmış 1
fī-sebilillāh (Ar.): karşılık beklemeden 1
furḳān (Ar.): iyi ve kötüyü ayırt edebilme 22
fücur (Ar.): ahlaka aykırı durum 23
füt- (T.): yazmak 18, 22
fütür (Ar.): zayıflık 18

G

ġaflet (Ar.): dikkatsizlik, ihmal 21
gāh (Far.): ara sıra 8, 20, 59
gāhī (Far.): bazen 57
ġalaṭ (Ar.): yanlış
ġalaṭ ḳıl- (Ar.+T.): yanılma 18
ġam (Ar.): keder, tasa 32, 39, 41, 58, 63, 65
ġamgīn (Ar.+Far.): kederli 32
ġammāz (Ar.): fitneci, münafık 56
ġaraż (Ar.): hedef, gaye 57
ġarż (Ar.): batma 9
ġayb (Ar.): gizli 1, 56
ġayr (Ar.): başka
ġaẕab (Ar.): kızgınlık 10
gedā (Far.): dilenci, yoksul 53
ger (Far.): yoksa 43
gerd (Far.): dönen, toz 59
gerden (Far.): boyun 30
ġıybet (Far.): dedikodu
ġıybet ḳıl- (Ar.+T.): arkasından söyleme 5, 20, 63, 65
girdār (Far.): meşguliyet 40
giriftār (Far.): tutulmuş
giriftār bol- (Far.+T.): esir olmak 7, 14, 24, 30, 35, 40, 43, 55
ġubār (Ar.): toz 1
gūr (Far.): mezar 14

gülzār (Far.): gül bahçesi 22, 44
gümrāh (Far.): yolunu şaşırmış 5, 59
ġanī (Ar.): zengin 62
güruh (Far.): topluluk 51
ġusul (Ar.): arınma, yıkanma 24, 42
güşe (Far.): köşe 37
güşe-nişīn (Far.): insanlardan uzaklaşan 37
güşāyiş (Far.): açıklık 10
güşīş (Far.): çaba
güşīş ḳıl-(Far.+T.): çabalamak 2, 21, 34
güvā (Far.): şahit 20
güvāh (Far.): delil, şahit 59
güyā (Far.): söyleyen 51
güẕār (Far.): geçiş 11, 49

H

ḥabībī (Ar.): sevgili 32
ḥac (Ar.): Kabe'yi ziyaret 64
ḫˇāce (Far.): hoca 6, 32
ḫācet-mend (Ar.+Far.): muhtaç 55
ḫˇāce-i şaḳīḳ (Far.+Ar.): ikiye bölünmüş hoca 6, 32
ḥadd (Ar.): sınır 42
ḫafī (Ar.): gizli 51
hafiye (Ar.): gizli
ḫˇāh (Far.): istekli 24, 25, 38
ḫaḳḳ (Ar.): Allah, doğruluk 31, 44
ḥaḳāyıḳ (Ar.): gerçekler 2
ḥaḳiḳ (Ar.): haklı 33
ḥaḳīḳī (Ar.): gerçek 7
ḥākīm (Ar.): bilge 36
ḥākir (Ar.): değersiz
ḥākir bol- (Ar.+T.): değersizleşmek 36
ḥaḳāret (Ar.): aşağılama 3, 18, 36
ḫāksār (Far.): hali perişan 2
ḥāl (Ar.): durum, benek 12, 15, 18, 23, 24, 29, 40, 41, 45, 47, 56, 63
ḫalaş (Ar.): kurtulmuş
ḫalaş ḳıl- (Ar.+T.): kurtulmak 1
ḫalāyıḳ (Ar.): yaratıklar / önünde 64

ḥālet (Ar.): hal 60
ḫālī (Ar.): tenha, boş 1, 59, 65
ḫām (Far.): olgunlaşmamış 46
ḫān (Far.): hükümdar 50
ḫ ̌ān (Far.): yemek sofrası 50
ḫāne (Far.): ev 44
ḫāmūş (Far.): suskun 63
ḫāṣ (Ar.): özel 27, 33, 53
ḥāṣıl bol- (Ar.+T.): olan, biten 1, 6, 10, 51, 54, 65
ḫāsır (Ar.): zarara uğrayan 19
ḫāsir (Ar.): zarara uğrayan 19
ḫāṣiyyet (Ar.): özellik 23
ḥasūd (Ar.): kıskanç 19
ḥ ̌ār (Far.): aşağı
ḥ ̌ār tut- (Far.+T.): aşağılamak 8
ḥarām-zāde (Ar.): hileci, piç 49
ḥarīṣ (Ar.): hırslı 30
ḥāṣıl ḳıl- (Ar.+T.): yaratmak, ortaya çıkmak 7, 41
ḫaṣlet (Ar.): yaratılış 41
ḥaṣret (Ar.): özlem 53
ḫāṭem (Ar.): mühür
ḫāṭır (Ar.): gönül 55
ḫatun (T.): kadın 59
ḫāy (Far.): yas tutanın iniltisi 42
ḥayā (Ar.): utanma 33
ḫayāl (Ar.): arzu 21, 24, 29, 42, 47, 63
ḫayāl-i fāsid (Ar.+Ar.): kötü hayal 21, 24
ḥayf (Ar.): haksızlık 11
ḫayr (Ar.): hayır
ḫayr ḳıl- (Ar.+T.): hayır etmek 52
ḥāżr (Ar.): huzurda 52, 53
helāk (Ar.): mahvolma 28
helāket (Ar.): mahvolma 26
ḥevāle (Ar.): bırakma
ḥevāle ḳıl-(Ar.+T.): üstüne bırakma 8
heme (Far.): hep, bütün 1, 7, 8, 9, 12, 14, 16, 19, 21, 23, 24, 34, 36, 39, 48, 55
hem-nişīn (Far.): arkadaş 52
hem-rāh (Far.): yol arkadaşı 20
hemīşe (Far.): daima 1, 32, 33, 41, 56, 63

hergiz (Far.): asla 33, 42, 55
ḥesāb (Ar.): saymak 10, 11, 18, 20, 22, 24, 34, 47, 49, 50, 53
hevā (Ar.): istek 31
ḫevāhiş (Ar.): arzu 26
hezil (Ar.): zayıflık 56
ḫıḏmet (Ar.): hizmet 9
ḫırāman (Far.): salınarak yürümek 27
ḥırş (Ar.):sonu gelmeyen arzu 8, 63
ḫıyānet (Ar.): hayinlik 3
ḥicāb (Ar.): örtü, utanma 26
ḫilāf (Ar.): karşı, zıtlık, yalan 27, 36, 37, 43, 56
himmet (Ar.): gayret, çabalama 3, 61
hōr (Far.): değersiz 21
ḫoş-būy (Far.): güzel kokma 32
ḫoş-būy ḳıl- (Far.+T.): hoş kokmak 32
ḥoş-ḫūy (Far.): iyi huylu 35
ḫoş-ḥāl (Far.+Ar.): mutlu 12
höküz (T.): öküz 30
ḫūb (Far.): iyi, güzel 45
ḥubb (Ar.): hilekar 8
ḥubb-ı İlāhi (Ar.+Ar.): Allah sevgisi 8
ḫulḳ (Ar.): tabiat, huy, yaratılış 3
ḫūr (Far.): güneş 44
ḥūri (Ar.): cennet kızı 12, 30, 32
ḥurūf (Ar.): harfler 13
ḫurūş (Far.): gürültü 8, 47
ḫuṣūmet (Ar.): düşmanlık 43
ḥürmet (Ar.): saygı 10, 12, 19, 44
hüve (Ar.): o 51

I

ʿıḳāl (Ar.): köstek 61
ʿıyāl (Ar.): kadın, çocuk 8
ısıġ (T.): sıcak 53
ısḳāt (Ar.): düşürme 24
iżṭırāb (Ar.): acı 13, 26
ıl- (T.): almak 35

İ

iblis (Ar.): şeytan 40
ibtidā (Ar.): başlama 4
icābet (Ar.): kabul etmek 13, 16, 25, 29
icābet bol- (Ar.+T.): kabul olmak 13, 16
iḫlāṣ (Ar.): doğruluk 2, 20, 21, 55
iḥtiyāṭ (Ar.): sakınma 31
ikin (T.): acaba, tohum, sebep 31
ikrām (Ar.): saygı 60
iḳtidā (Ar.): uyma
iḳtidā ḳıl- (Ar.): uymak 16
ilġa- (T.): ayırmak 35
ilgeri (T.): ileri 26, 28, 35, 52, 56
ilince (T): bağlanma 36
iʿāde (Ar.): geri verme 43
iʿmal (Ar.): yapma 50
ʿilm (Ar.): bilme 1, 2, 4, 5, 6, 7, 29, 30, 36, 47, 65
ʿilm-i fiḳıh (Ar.+Ar.): bilmenin ilmi 6
ʿilm-i ḥaḳīkat (Ar.+Ar.): gerçeğin bilgisi 4
ʿilm-i şerīʿat (Ar.+Ar.): doğru yol bilgisi 36
imām-ı aʿẓam (Ar.+Ar.): büyük hoca 5
imām-ı muʿteḳid (Ar.+Ar.): inanan hoca 43
imām-ı müctehid (Ar.+Ar.): çalışanın büyüğü 13
inṣāf (Ar.): merhamet
inṣāf ḳıl- (Ar.+T.): merhamet etmek 46
intihā (Ar.): sona erme 6
ʿimāret (Ar.): şehir 17
iʿtibār (Ar.): saygın 43, 61
iʿtimād (Ar.): güven
iʿtimād ḳıl- (Ar.+T.): güvenmek 63
ʿizzet (Ar.): değer 34, 38, 51, 54, 56, 60, 63, 64
irkeş- (T.): toplamak 36
it (T.): köpek 34, 50, 57
ittifāḳ (Ar.): sözleşme 55
iẓhār (Ar.): ortaya çıkarma 29

K

ḳadem (Ar.): adım 2, 7, 16, 60
ḳadr (Ar.): değer 44
ḳader (Ar.): Allah'ın ezeli takdiri 10, 15
kāfir (Ar.): Allah'ı tanımayan 14, 19, 21, 22, 28, 30, 39, 56, 57, 58
kāġıẕ (Far.): kağıt 57
kāhil (Ar.): olgun 16, 30
ḳaʿide (Ar.): usul, esas 10, 13, 18
ḳaḳ: kupkuru, yağmur sel yeri 8
kāmrān (Far.): mutlu 50
ḳandaġ (T.): ne kadar 5, 6, 7, 23
ḳandın (T.): nereden 6, 46
kānī (Ar.): kanaatkar 49
kani (Ar.): iğneleyici söz
kār (Far.): fayda 7, 9, 11, 15, 36, 47, 62, 65
ḳarañġu: karanlık 53
ḳarż (Ar.): borç, ödünç 48, 49, 55
ḳaṣden (Ar.): kıyma 30
ḳāṣır (Ar.): zorla işleten, kusurlu 19
kaşıda (T.): karşıda
ḳatarlıġ (T.): sürü 28
ḳatıġ (T.): pek çok, katı, sert 19, 49, 50, 58
ḳayda (T.): nerede 26
kaydaġ (T.): ne tarz 47
ḳaysı (T.): hangi 4, 11, 35, 44, 53
ḳavm (Ar.): topluluk 18
kefāret (Ar.): günaha karşı yapılan şey 24, 26, 48, 59
kefen (Ar.): ölünün sarıldığı bez 47
kelāmullah (Ar.): Allah'ın sözü 48
kél- (T.): gelmek 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 22, 24, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 61,64
kelām (Ar.): söz 4
kéltür- (T.): getirmek 1, 2, 3, 4, 5, 12, 22, 27, 28, 31, 32, 42, 45, 47, 53, 56
kemāl (Ar.): olgunluk 64
keñ (T.): geniş 50
kenizek (Far.): cariye 42
kerḫī (Ar.): zorlama 52

kerim (Ar.): cömert 25, 58
keṣāfet (Ar.): çokluk, sıklık 52
kesret (Ar.): çokluk 14
key (T.): aşırı 65
kéy- (T.): giymek
keyn (T.): 23, 39, 59, 61, 64
keyin: sonra 16
ḳırā'at (Ar.): okuma 10
ḳışāş (Ar.): davranışa karşılık aynı şeyi yapmak 30, 42
ḳısm (Ar.): bölüm 11, 51
ḳıymet (Ar.): değer 60
kibriyā (Ar.): büyüklük 33
kiçe (T.): gece
kifāye (Ar.): yeterlik 35, 38, 65
kir- (T.): girmek 3, 12, 15, 16, 17, 18, 20, 23, 24, 27, 30, 32, 33, 34, 45, 51, 52, 58, 59, 60, 64
kirek (T.): gerek 1, 4, 6, 8, 18, 28, 36, 44, 63, 64
kit- (T.): gitmek
kitāb-ı münācāt (Ar.+Ar.): dua kitabı 9
koġlap (T.): kovmak
koy (T.): koyun 10, 15, 50
köhne (Far.): eski 1
köndür- (T.): göndermek 30, 56
köp (T.): çok fazla 31
köy- (T.): yanmak 19, 45
köz (T.): göz 46
közle- (T.): gözlemek 40, 63
ḳudret (Ar.): güç 33
ḳūl (Ar.): köle 51
ḳursaḳ (T.): kuşların 1.midesi 31
kurşab (T.): kuşatmak
kūy (Far.): sevgilinin bulunduğu yer 43
ḳut (T.): talih 31, 33
kut- (T.): kalmak 15
kutbu'l-aktap (Ar.): kutupların kutubu (baş melek) 53
küfr (Ar.): imansızlık 1, 23
kül- (T.): gülmek 64
kündüz (T.): gündüz 4, 7, 47

L

laʿnet (Ar.): beddua
laʿnet-ker (Ar.): lanet dönen 45
laʿnet ḳıl- (Ar.+T.): beddua etmek 7, 23, 33, 57
lafıẓ (Ar.): söz söyleyen 6
lāubālī (Ar.): saygısız
lāyıḳ (Ar.): uygun 10, 27
leb (Far.): dudak 42
lezzet (Ar.): tatlı 31, 38
libās (Ar.): elbise 32
līk (Far.): lakin
līkin (Far.): ancak 2, 28
livūṭū (Ar.): Erkekler arasındaki cinsel ilişki 4

M

maġrur (Ar.): gururlu
maġrur bol- (Ar.): gururlanmak 7, 22, 33, 46
maḥal (Ar.): yer 24
maḥāżır (Ar.): müracaat 38
mahza: tıpkı
maḥfūẓ (Ar.): alçalmış
maḥfūẓ ḳıl- (Ar.): alçalmak 58
maḫlūḳ (Ar.): yaratılmış 34, 42
maḥrem (Ar.): gizli 15, 27
maḥrūm (Ar.): bahtsız 2, 25, 32
māh-tāb (Far.): ay ışığı 1
maḥż (Ar.): halis süt 44
maḳbul (Ar.): kabul
maḳbul bol- (Ar.+T.): kabul olunmak 18
maḳṣūd (Ar.): istek 6, 7, 65
maʿḳūl (Ar.): akla uygun 22, 44
maʿlūm (Ar.): açık olan 1, 7, 21, 43, 45, 52, 54, 56, 65
maʿlūm ḳıl-(Ar.+T.): açık etmek 2
maʿlūm bol-(Ar.+T.): açığa çıkan 1, 7, 11, 21, 43, 45, 52, 54, 56
maʿnī (Ar.): mana 7
maʿrifet (Ar.): bilgi 4
maʿrūf (Ar.): herkesçe bilinen 42, 52

maʿrūr (Ar.): uyuz, gurur 53
maʿsiyet (Ar.): günah 3
maʿşūḳ (Ar.): sevgili 51
maʿzı (Ar.): geçmiş zaman, beyin 24
maġfiret (Ar.): bağışlama
maġfiret ḳıl- (Ar.+T.) bağışlanmak 59
mālayani (Ar.): boş söz
māyil (Ar.): meyleden 15
maẓlūm (Ar.): zulüm görmüş 33, 36
mażmūn (Ar.): nükteli söz 2
mebādā (Far.): sakın 40
mecāzī (Ar.): gerçek dışı anlamı olan 36
medār (Ar.): etrafında dönülen nokta 38, 41
medud (Ar.): reddolunmuş
mefhum (Ar.): kavram 27
meʾyūs (Ar.): ümitsiz 26
mekkār (Ar.): hileci 18
mekkārlıḳ ḳıl- (Ar.+T): hile yapmak 18
mukīn (Ar.): vakar 1
mekir (Ar.): hile 32
melāl (Ar.): üzüntü 17, 65
melāl al- (Ar.+T.): sıkıntılanmak 65
melāküt (Ar.): yok olma
melāmet (Ar.): ayıplama 1
melʿūn (Ar.): lanetlenmiş 33
menʿ (Ar.): yasak etme 20, 41, 59
merdūd (Ar.): reddolunmuş 53
merḥamet-i İlāhī (Ar.+Ar.): Allah'ın merhameti 21
mertebe (Ar.): derece 33
mest (Far.): sarhoş 22
meşeḳḳat (Ar.): güçlük 57
meşgul (Ar.): iş gören
meşgul bol- (Ar.+T.): işle uğraşmak 15, 31, 65
meşhur (Ar.): şöhretli 5, 16
mevcudat (Ar.): var olan şeyler 35
mezheb (Ar.): tutulan yol 45
miḥek (Ar.): ölçek 45
miḥnet (Ar.): zahmet 34
mihr (Far.): güneş, sevgi 37

mihribān (Far.): güzel yüzlü 50
mīʿād (Ar.): vadedilen zaman 32
min- (T.): binmek 36
miñ (T.): bin 4, 6, 18, 23, 30, 45, 52, 55, 57, 60
miskin (Ar.): zavallı 22
muʿāf (Ar.): bağışlanmış
muʿāf bol- (Ar.+T.): bağışlanmış 17
muʿāf ḳıl- (Ar.+T.): ayrı tutulmuş 17, 41
muḥabbet (Ar.): sevgi 3, 4
muḥāl (Ar.): mümkün olmayan 7
muḫtaṣır (Ar.): özet 65
muḫtaṣar ḳıl- (Ar.+T.): kısaltma 57
muʿteber (Ar.): itibarlı 44
mundaġ (T.): böyle 11, 14, 15, 18, 20, 21, 26, 35, 36, 45, 49, 57, 58, 60, 63, 64
muntaẓır (Ar.): bekleyen
muntaẓır bol- (Ar.+T.): beklemek, hazır olmak 17
murād (Ar.): dilek 11, 15, 27, 34, 44, 48, 51, 56, 59
muṭīʿ (Ar.): itaat eden 26
muṭrib (Ar.): çalğıcı 57
mübāḥāt (Ar.): övünme 2
mübtelā (Ar.): düşkün, tutulmuş 39
müctehid (Ar.): cihat eden 23
mühlet (Ar.): süre 49, 50
mühmil (Ar.): ihmal eden 22
müʾeẕẕin (Ar.): ezan okuyan 14
müʾmīn (Ar.): inanan 1, 6, 7, 11, 21, 22, 24, 30, 34, 35, 36, 38, 39, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 58, 59
mükerrem (Ar.): saygın
mükerrem ḳıl- (Ar.+T.): sayğı değer olmak 37
mülāyim (Ar.): yumuşak huylu 18
mülzem (Ar.): gerekli olan 10
mümkīn (Ar.): olanaklı 1
münācāt (Ar.): Allah'a yakarış 46, 64
münāfiḳ (Ar.): iki yüzlü 18, 51, 57
münāsīb (Ar.): uygun 41
münāẓara (Ar.): karşılıklı konuşma 43
münhā (Ar.): bildirilmiş 15
münker (Ar.): inkar edilmiş 14
mürīd (Ar.): irade eden 1, 36

mürted (Ar.): İslam dininden dönen 22
mürüvvet (Ar.): yiğitlik 61
mürvārid (Far.): inci 31
müselmān (Ar.): Müslüman 3, 15, 18, 21, 22, 34, 35, 36, 38, 48, 56, 61, 64
müstecāb (Ar.): kabul olunmuş
müstecāb bol- (Ar.+T.): kabul etmek 26, 27, 28
müşerref (Ar.): şerefli 2
müşkil (Ar.): zor 2, 10, 39
mütecahid (Ar.): çalışıp çabalayan 6
mütevāżı‘ (Ar.): tevazu eden 11, 37
müyesser (Ar.): kolaylıkla olan 42

N

nā-çār (Far.): çaresiz 37, 39, 48
nādān (Far.): cahil 44
nafaḳa (Ar.): geçinmek için gerekli para 8, 54
nā-gāh (Far.): ansızın 21
nāgihān (Far.): ansızın 16
nagme (Ar.): ezgi
nā-ḫaḳ (Far.+Far.): topraksız 59
naḫl (Ar.): hurma ağacı, süs 55
nā-ḫırūş (Ar.+Far.): gürültüsüz
naḳd (Ar.): peşin para 48, 58
naḳṣ (Ar.): eksiklik 13
naḳş (Ar.): resim 15
nāle (Far.): inleme 54
nām (Far.): ün 47
nā-maʿlūm (Far.+Ar.): bilinmeyen 65
namāz-güẕer (Far.): namaz eda eden kişi 18
nāme (Far.): mektup 16, 17, 21, 50, 52
nāme-i aʿmāl (Far.+Ar.): yapılanların yazıldığı kitap 16, 17, 21
nā-murād (Far.+Ar.): dileksiz 11, 34, 44, 48
naṣīḥat (Ar.): öğüt
naṣīḥat ḳıl- (Ar.+T.): öğütlemek 56
nā- maḥrem (Far.+Ar.): yabancı 15
nā – maʿḳūl (Far.+Ar.): akıl dışı 22
nān (Far.): ekmek 8, 21, 47
nā-pāk (Far.): pis 50

naṣūḥ (Ar.): öğütçü 55
nā-tüvān (Far.): zayıf 38
nāyib (Ar.): vekil 54
naẓar (Ar.): bakış 25
nāzil (Ar.): inici
nāzil bol- (Ar.+T.): yukarıdan inmek 22
nāzuk (Far.): narin 23
necāt (Far.): kurtarmak 20
néçe (T.): nice 2, 22, 24, 26, 27, 36, 61
néçük (T.): niçin 8, 10, 18, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 35, 36, 37, 46, 54, 56, 60
nedāmet (Ar.): pişmanlık 21
nefʿ (Ar.): fayda 48
nefl (Ar.): fazladan yapılan ibadet 32
nefs (Ar.): ruh 36, 40
nefsü'l-ġani (Ar.+Ar.): zengin ruh, can 31
neʿūẕubillah (Ar.): Allah korusun 2, 21
nekīr (Ar.): bilinmemiş şey 14
neñ (T.): nesne 35, 56
nesār: baş aşağı
neşīd (Ar.): şiir 63
neşin: oturun
nevāfi: nafile 18
nevbet (Far.): davul 13
nevmīd (Far.): ümitsiz 25, 56, 58
nevʿ (Ar.): çeşit 35
nezʿ (Ar.): bozma, koparma 15, 23
nezʿ-i cān (Ar.+Far.): can çıkması 15, 23
nezr (Ar.): adak 32
nıṣf (Ar.): yarım 11
nidā (Ar.): seslenme 46, 50
nihāyet (Ar.): son 16, 28, 60
niʿmet (Ar.): yiyecek-içecek 46
nime (T.): ne kadar çok 1, 3, 6, 12, 14, 15, 18, 22, 36, 39, 42, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 57, 58, 59, 60, 61
nimerse (T.): bir şey 6, 19, 20, 23, 25, 26, 28, 59
nişāne (Far.): iz 19
noḳṣan (Ar.): eksik 8
nūş (Far.): tatlı içki 47
nükte (Ar.): ince mana 49

O

oḫşa- (T.): benzemek 4, 7, 9, 22, 23, 27, 45, 47, 48, 62
olçe (T.): o kadar 39
oltur- (T.): oturmak 4, 6, 17, 18, 26, 29, 30, 33, 35, 36, 37, 42, 51, 52, 59, 60, 65
or (T.):yer 25
ornı (T.):yükselmek 13
obdān (Uyg.):daha iyi, güzel 1, 5, 6, 15, 16, 19, 27, 29, 33, 35, 36, 39, 41, 43, 46, 49, 53, 56, 63

Ö

öndür- (T.): yükselmek, bitmek 22
örgét- (T.): öğretmek 6, 26, 30, 34, 36, 59
öt- (T.): geçmek 4, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 30, 32, 34, 35, 36, 41, 44, 45, 49, 51, 52, 59, 64, 65
ötger- (T.): ayrı, geçmek 34, 41, 64, 65

P

pā (Far.): ayak 46
pāk (Far.): temiz 24
pāre (Far.): parça 10
pārsālıḳ (Far.+T.): dine bağlılık 6
pat: çabuk 11
pāydār (Far.): sağlam
pāydār bol- (Far.+T.): sağlam olan, sürekli olan 41
peder (Far.): baba 46
pelid (Far.): pis 20
penā (Far.): sığınma 53
penāh (Far.): sığınma 13
pereṣt (Far.): tapan
pereṣt bol- (Far.+T.): tapmak 48
perhiz (Far.): sakınmak 18
perīşān (Far.): dağınık 29
perverdigār (Far.): Yaratan 27
pes (Far.): bundan sonra 43
pesendīde (Far.): beğenilmiş 4, 11
pest (Far.): alçak

pest tut- (Far.+T.): alçalmak 63
peşşa: parça 44
peşīmān (Far.): pişman 20, 21, 34
peydā (Far.): ortada
peydā ḳıl- (Far.+T.): ortada olamak 22
peygamber (Far.): haberci 1, 4, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 21, 22, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 41, 44, 45, 48, 50, 51, 52, 55, 58, 59, 62, 65
pinhān (Far.): gizli 19
pişuvā-yı ṭarīḳat (Far.+Ar.):tarikat başkanı 4
piyāda (Far.): yürüyen, asker 36
pūl (Far.): para 50, 57, 60, 61
pūş (Far.): örtü 3, 35
pür-hüner-kār (Far.): hünerli 11
pürkār (Far.): karlı 60

R

rafiz (Ar.): bırakma
rağbet (Ar.): arzu
rağbet ḳıl- (Ar.+T.): arzulamak 50
rāh (Far.): yol 31
raḥm (Ar.): acıma
raḥm ḳıl- (Ar.+T.): acımak 16, 48
raḥmet (Ar.): acıma 6, 14, 17, 23, 30
rāst (Far.): doğru, uygun 17, 19, 23, 33, 35, 38, 43
rāz (Far.): sır 37
red (Ar.): reddetme
red ḳıl- (Ar.+T.): reddetmek 57
refīḳ (Ar.): eş, arkadaş 38
reh-nümā-yı ḥaḳīḳat (Far.+Ar.): gerçeğin yolunu göstereni 4
reh-nümā-yı maʿrifet (Far.+Ar.): bilginin yolunu göstereni 13
rekʿat (Ar.): namazda bir kıyam, bir rüku ve iki secdeden ibaret hareket 9, 18
renc-i żāyiʿ (Far.): zahmet 15
renç (Far.): ağrı 7, 41, 54
resm-i ḫavāric (Ar.): uygulama 14
resulAllāh (Ar.): Allah'ın resulü 31
revā (Ar.): uygun
revā ḳıl- (Ar.+T.): uygun olmak 35
revaç (Ar.): geçerlilik 2

rıża (Ar.): razı olma 1
rıżā (Ar.): memnun
rıżā bol- (Ar.+T.): memnun olmak 38
rızḳ (Ar.): Allah'ın bahşettiği nimet 34
risālet (Ar.): peygamberlik 13
rişte (Far.): iplik 36
rişve (Ar.): rüşvet
rişve al- (Ar.+T.): rüşvet almak 5
rivāyet (Ar.): anlatılan şey 14
riyā (Ar.): iki yüzlülük 1, 19, 20, 33, 37, 41, 58
riyā-yı tevāżıʿ (Ar.+Ar.): alçakgönüllülük iki yüzlülüğü 37
rükūʿ (Ar.): öne doğru eğilme 10, 13
rüsvā-yı ḳıyāmet (Far.+Ar.): dünyanın sonu rezilliği 35
rüsvā (Far.): rezil
rüsvā bol- (Far.+T.): rezil olmak 17
rüşen (Far.): yassı ok 6
rūy-ı zemin (Far.): tunç rengi yer 31
rūze (Far.): gün 7, 8, 9, 11, 19, 29, 30, 31, 32, 45, 64

S

saʿādet (Ar.): mutluluk 24, 31
saʿādet-mend (Ar.): mutlu 24, 58
sāʿat (Ar.): zaman 65
ṣabr (Ar.): katlanma 38
ṣaf (Ar.): temiz 3,17
safur- (T.): savurmak 35
sāḳ: dikkatli 23
sāki (Ar.): su veren 27
secdegāh (Ar.): namaz kılacak yer 13
ṣaḥābe (Ar.): sahipler 38,58
ṣeḫap (Ar.): bulut 42
seḫāvet (Ar.): cömertlik 8, 9, 11, 14, 25, 58, 59, 64
seḥer (Ar.): tan yeri ağarmadan biraz önceki vakit 29
saḫi (Ar.): cömert 3
ṣaḥīfe (Ar.): zayıf 64
ṣalāḥ (Ar.): iyileşme 28
ṣāliḥ (Ar.): iyi, uygun 63
saʿy (Ar.): çaba

saʿy ḳıl- (Ar.+T.): çalışmak 11
sarıġ (T.): sarı 33
ṣavuḳ (T.): soğuk 53
savut- (T.): soğutmak 34
saye (Far.): gölge 52
sedā (Ar.): ses
sedā ḳıl- (Ar.+T.): seslenmek 31
seḫāvet (Ar.): cömert
seḫāvet ḳıl- (Ar.+T.): eli açık olmak 8, 9, 11, 14, 25, 58, 59, 64
sehil (Ar.): kolay 18
sehv (Ar.): yanlış 18
semirt- (T.): besili olmak 42
senā (Ar.): övğü 1
ser-ḥeṣāb (Far.+Ar.): hesap başı 47
sevāb (Ar.): Allah tarafından mükafatlandırılan hareket 15, 28, 30
ṣevdāger (Far.): tüccar 36
seyl (Ar.): sel 56
seyr (Ar.): yürüme 30, 53
seyyid-i ʿālem (Ar.): alemin efendisi 35
ṣezā-vār (Far.): uygun
ṣezā-vār ḳıl- (Far.+T.): uygun olmak 62
sezavār-ı ʿukūbet (Ar.): cezalara layık
ṣıddıḳ (Ar.): doğru 30
ṣıfāt (Ar.): vasıflar 1
ṣıfāt-ı māh-tāb (Ar.+Far.): ay yüzlü 1
ṣıḥḥat (Ar.): doğruluk 29
sın- (T.): bozulmak 28, 55, 57
ṣırāṭ (Ar.): doğru yol 23
sīḫ (Far.): demir şiş 42
siḥr (Ar.): büyü 53
sipāh (Far.): asker 28
sitem (Far.): isyan 2, 20
sūd (Far.): kazanç
sūd ḳıl- (Far.+T.): kazanmak 21
ṣunʿ (Ar.): güç 47
ṣūret (Ar.): yüz 12, 23, 33, 34, 40, 47, 57
suvāl (Ar.): soru
suvāl ḳıl- (Ar.+T.): soru sormak 5, 12
sübḥāne (Ar.): Allah'ın her türlü eksiklerden tenzih olması 4, 12, 22, 28, 39, 53

sücūd (Ar.): secde edenler 10
süḫan (Far.): söz 3
sükker- (Ar.): şeker 22
sükût (Ar.): sessizlik 64
ṣürūr (Ar.): sevinç 37
ṣüvāre (Far.): atlı 36

Ş

şād (Far.): mutlu
şād bol- (Far.): mutlu olmak 48, 62, 63
şahınşāh (Far.): şahlar şahı 13
şaḳī (Ar.): şikayetçi , kötü 33, 38, 43
şaḳi (Ar.): haydut
şaḳīḳ (Ar.): ikiye bölünmüş 62
şaḳīḳ-i belḫ (Ar.): ikiye bölünmüş şehir 19
şākir (Ar.): şükreden 52, 53
şām (Far.): akşam 59
şarāb-ḫor (Ar.+Far.): şarap içen 4
şayeste (Far.): yakışır, uygun 50
şehīd (Ar.): şehit 30
şehvet (Ar.): aşırı istek 62
şefīʿ (Ar.): şefaat eden
şefīʿ ḳıl- (Ar.+T.): şefaat etmek 7
şekl (Ar.): biçim 47
şemāyıl (Ar.): huylar 47
şerīʿat (Ar.): doğru yol 8, 22, 24, 36, 37, 43, 51, 56, 65
şerīʿat-ı cārig (Ar.+Ar.): akan doğru yol 24
şerīʿat-ı peygamber (Ar.+Far.): haber verenin doğru yolu 4
şerik (Ar.): ortak, eş 20
şerr (Ar.): kötülük 53
şerm (Far.): utanma 12, 21, 28, 65
şerm-ṣār (Far.): utangaç 57
şeydā (Far.): aklını kaybetmiş 63, 65
şeyḫ (Ar.): hoca 60
şeyṭān-ı ʿaleyhi'l- laʿne (Ar.): lanet şeytanın üzerine olsun 22
şeyṭān-perest (Ar.+Far.): şeytana tapan 64
şikāf (Ar.): yırtık, yarık 22
şerʿī (Ar.): şeriata uygun 36

şirk (Ar.): Allah'a ortak koşmak 31, 56
şol (T.): şu 5, 22, 23, 44, 46, 47
şuġul (Ar.): işler
şundaġ (T.): böyle 12, 19, 26, 27, 46
şūmluḳ (Far.+T.): uğursuz 3, 4, 8, 27, 33
şük: hareketsiz, doğru sözlü, sessiz 23, 43, 65

T

ṭabaḳ (Ar.): tabak 35
tāc (Ar.): başlık 9
tāc-ı devlet (Ar.+Ar.): devletin başlığı 9
taf- (T.): tapmak, inanmak 34, 49, 55, 58
taġ (T.): dağ 26, 45
ṭahāret (Ar.): temizlik 18, 19, 27
taḥḳīḳ (Ar.): doruluğunu araştırma 20, 25
taḥḳīḳat (Ar.): araştırmalar 9
taʿaccüb (Ar.): şaşmak
taʿaccüb ḳıl- (Ar.): şaşa kalmak 19
ṭaʿām (Ar.): yemek 20, 24, 30, 31, 32, 36, 56, 60, 63
ṭāʿat (Ar.): Allah'ın emirlerini yerine getirme 8, 10, 11, 19, 20, 32, 45, 47, 63, 64
ṭaʿat ḳıl- (Ar.+T.): Allah'ın emirlerini yerine getirmek 9, 10
taʿẓīm (Ar.): saygı göstermek, büyüklenme 37
taʿzīr (Ar.): azar
taʿzīr ḳıl- (Ar.): azarlamak 36
taḳı (T.): dahi 5
taḳrīr ḳıl- (Ar.): yerleştirmek 65
taḳvā (Ar.): Allah'tan korkma 45
taḳvā- dār (Ar.+Ar.): Allah'tan korkan 45
ṭaleb (Ar.): istek
ṭaleb ḳıl- (Ar.+T.): istemek 27
tamaʿ (Ar.): doymazlık 42
tañ (T.): hayret, inkar 32
tap- (T.): inanmak 1, 2, 5, 6, 9, 11, 16, 19, 21, 26, 28, 30, 50, 64
taṣduḳ (Ar.): onay
taṣduḳ ḳıl- (Ar.): onaylamak 52, 55, 58
taşḳarı (T.): dışarı 64
ṭavāf (Ar.): Kabe'nın etrafını dolaşma 14
ṭāyife (Ar.): bölük 22

tebāh (Far.): bozuk 10
tedārik (Ar.): hazırlama 47
tefāvüt (Ar.): fark 51
tegi (T.): gibi
te'ḫīr (Ar.): geciktirme 5
teḳāżā (Ar.): söz söyleme
teḳāżā ḳıl- (Ar.+T.): başa kalkma 4
tekbir (Ar.): Allah'u ekber 15
tekbir-i evvel (Ar.+Ar): ilk Allah'u ekber 15
tekebbür (Ar.): kibir gösterme 9, 11, 25, 33, 35, 38, 39, 62, 64
temāşā (Far.): seyir
temāşā ḳıl- (Far.): seyretmek 22, 23, 47
teñ (T.): para 53
ten (T.): beden 49, 50, 51, 52, 54, 62
téñ (T.): gönlü daralmak 28
terāzu (Far.): ölçü 23
terk-i ʿābid (T.+Ar.): kulluğun terki 4
terk-i cāhil (T.+Ar.): bilgisizliği bırakma 22
terk-i cemāʿat (T.+Ar.): topluluktan ayrılma 10
tersā (Far.): Hıristiyan 3, 21, 64
tertīb (Ar.): düzen koyma 6
tevāżıʿ (Ar.): alçak gönüllülük 33, 34, 35, 37, 38, 50, 51, 59, 62, 63
tevbe (Ar.): tevbe
tevbe ḳıl- (Ar.): tövbe etmek 21, 42
tevekkül (Ar.): işi Allah'a bırakma 2
tevfīḳ (Ar.): elçilikle yollama, yardım 2, 3, 21, 38, 58
til (T.): dil 2, 3, 22, 30, 34, 39, 50, 51, 64
tile- (T.): dilemek 20, 21, 25, 27, 28, 32, 36, 37, 39, 40, 42, 45, 48, 49, 50, 56, 57, 59, 60
tiril- (T.): dirilmek 22, 23, 47, 64
tive (T.): deve 36, 61
tīz: tez 29
tofraḳ (T.): toprak 22, 23, 65
toḫtat- (T.): dinlendirmek 5, 34, 36, 39, 53, 56, 58, 62
tonuz (T.): domuz 57
töhmet (Ar.): suç 20
tök- (T.): dökmek 54
tuḥfe (Ar.): hoşa giden 31
tuşkar-(T.): rastlamak 55
türlüg (T.): çeşitli 33

tüş (T.): düş 23, 46, 47
tüvānger (Far.): zengin 53
tüz- (T.): düzmek 22

U

Ugurlap (T.): bereket 42
uġrı (T.): hırsız
ʿuḳūbet (Ar.): eziyet 39
ʿulemā (Ar.): alimler 2
ulaġ (T.): haberci 57
uluġ (T.): yüce 10, 11, 12, 18, 19, 35, 41, 54
ulü'l-elbāb (Ar.): akıllı kimseler 64
uşāt- (T.): zayıflamak 42, 43
uşbu (T.): işte bu 7, 11, 13, 45, 49, 55
uyġan- (T.): uyanmak 23, 46, 47

Ü

üka (T.): abi
ülgür- (T.): yetişmek 16
ümmet (Ar.): Peygambere bağlı topluluk 2, 4, 6, 7, 14, 22, 31, 33, 35, 41
ümmet-i Muḥammed (Ar.): İslam dininde bulunanlar 33
ün (T.): şan 15
üstü-ḫān (Far.): kemik 34
üy (T.): ev 15, 35, 36, 37, 40, 44, 46, 54, 59, 60

V

vācib (Ar.): yapılması gerekli 10, 24
vācib bol- (Ar.+T.): farz olmak/ yapılması gerekli olmak 10
vaʿde (Ar.): zaman 39, 58, 59
vaḥşet (Ar.): yabanilik 27, 63
vakıʿā (Ar.): vuku bulmuş bir iş 47
vaḳt (Ar.): zaman 1, 2, 11, 14, 21, 23, 35, 40, 48, 64
vaʿẓ (Ar.): dini öğüt 2
vech (Ar.): yüz 34, 45, 51, 60
vefā (Ar.): sözünde durma 35, 41, 48, 55
vehb (Ar.): bağış 39

vehm (Ar.): korku 53, 63
vekr (Ar.): kuş yuvası 36
velī (Far.): amma 38
velīkīn (Far.): fakat 51
vīrān (Far.): harabe 26
vird (Ar.): belli zamanlarada okunması gereken Kur'an cüzleri 33, 40
vesvās (Ar.): şeytanın insanı doğru yoldan ayırması 20, 21, 22
vuḳuʿ (Ar.): oluş 3

Y

yégen (T.): yine 20
yād (Far.): hatırlama
yād ḳıl- (Far.+T.): hatırlamak 4, 6, 25, 31, 39, 43, 63
yaḫşı (T.): güzel 1, 38, 49, 50, 59
yalġan (T.): yalan
yalġan ayt (T.+T.): yalan söylemek 3, 5, 54
yalġuz (T.): yalnız 14, 17
yaman (T.): kötü 1, 5, 15, 19, 40, 41, 43, 49, 53
yaruġluḳ (T.): aydınlık 3
yāver (Far.): yardımcı 56
yeldā (Far.): en uzun gece 13
yetim (Ar.): babası ölmüş olan 35
yılıça (T.): yıllarca 53
yırak (T.): uzak 20
yügür- (T.): koşmak 16, 63
yürgüz- (T.): sevk etmek 47

Z

zaʿferān (Ar.): safran 65
ẓāhir bol- (Ar.+T.): görünmek 7
ẓāhirī (Ar.): görünen 5
zaḫm (Far.): yara 48
żāyiʿ (Ar.): ziyan, zarar
żāyiʿ bol- (Ar.+T.): ziyan olmak 1
żāyiʿ ḳıl- (Ar.+T.): zarar vermek 11
ẕāt (Ar.): saygıdeğer kişi 35
zeyl (Ar.): bir şeyin altı 47

żiyā (Ar.): ışık 1
żiyā-yı afitāb (Ar.+Far.):güneş ışığı 1
ziyād (Ar.): çokluk
ziyād bol- (Ar.+T.): çoğalmak 41
ziyāde (Ar.): artık, fazla 2, 10, 15, 16, 20, 26, 28, 31, 35, 41, 46, 49, 57, 64
ziyān (Far.): kayıp 62, 63, 64
zinā (Ar.): nikahsız birliktelik
zinā ḳıl-(Ar.+T.): nikahsız birlikte olmak 4, 24, 26, 46
zirāʿat (Ar.): çiftçilik 24
ẕikr (Ar.): anma 51, 65
zīrek (Far.): anlayışlı, uyanık 62
ziş: affetme 18
zişt (Far.): çirkin 18
zişte: çirkin 18
ẓulumāt (Ar.): karanlık 1

6. SONUÇ

Çağatay Türkçesiyle divan, mesnevi, tarihi eserler, dini kitaplar, tıp kitapları vb. her alanda eserler verilmiştir. Fıkıh da bu alanlardan biridir. Bu eserlerden biri de incelediğimiz Şehr-i Gülşen adlı eserdir. Şehr-i Gülşen son dönem Çağatay Türkçesi söz varlığı ve dil özelliklerine sahiptir. Eserde Türkçe, Farsça, Arapça kelimelere rastlanılmakta olup döneme ait ses değişiklikleri ve eklerin kullanımı görülmektedir. Eserin kim tarafından yazıldığı bilinmemektedir. Ancak eserin son varağının son satırında tamamlanmamış şekilde yer alan ‘’Târihga bir min iki yük tokuz, birinci yılında cemâdil evvelni...’’ cümlesinden hareketle bu eserin miladi 1794-95 yıllarında yazılmış olabileceği düşünülmektedir. Eser, Gunnar Jarring Koleksiyonundan temin edilmiştir. Prov. 62 olarak kayıtlı alvin.portal.org internet adresinde yer almaktadır. Üzerinde yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. 136 varak yani 272 sayfadan oluşmuştur. Bu incelemede ise ilk 65 varak, 1a-65b sayfaları toplam 130 sayfa ele alınmıştır. Okunaklı Arap harfleriyle yazılmış olup bir fıkıh kitabıdır. Türkçe metinde hareke kullanılmazken ayet ve hadislerde hareke kullanılmış, altı çizilmiş, yanına + işareti koyulmuştur. Yirmi iki ‘bâb’ adı verilen bölümden oluşmuştur. Bu bölümlerin başlığı sıralanırken kırmızıyla yazılmıştır. Ele alınan konuya ait sorular sorulup cevaplar verilerek müellif tarafından açıklanmıştır.

Çalışma sonucunda aşağıdaki tespitlere ulaşılmıştır.

1. Eser, sanatlı söyleyişten uzak düz bir anlatıma sahiptir. Kullanılan Arapça ve Farsça kelimeler eserin muhtevasından kaynaklanmaktadır.

- mü ʾmīn(1a/4),
- 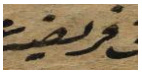 farīża(1b/13),
- 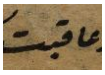 ʿāḳıbet(2a/12),
- 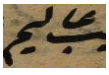 ʿālim(3a/4)

2. Kısa cümleler kullanılmakla beraber uzun bağlı cümlelerde yer almaktadır.

- Bu ḫaberni yaḫşı añlamaḳ kirek (1a/8).
- Yaʿnī dünyanıñ hemesi ḳarañġudur (1a/12).
- Özi gümrāhlıḳda yürgey ve taḳı ʿāmī körüp gümrāh bolġay (5b/11).
- Obdānı irenlerge evvelḳı ṣafdur ve yamānı āḫirḳı ṣafdur (17b/1).

3. Dinî içerikli öğretici bir eserdir. Ayet ve hadisler 'yani' denilerek açıklanmıştır. Ele alınan konuya ait sorular sorulup cevaplar verilerek müellif tarafından açıklanmıştır.

- Ḥaḳ Teʿā Ḳurānda ḫaber beripdür وَاِذَا كُنْتَ فِيْهِم قَا قَمْتَ لَهُمُ اللصَّلوةَ فَلْتَقُمْ طَا نِيَعه yaʿnī müselmānlar kāfirler birle cenk ḳılıpturġan maḥalde namāznıñ vaḳti bolsa nıṣfı urşuptursun(11a/3-6).
- Ḥikāyet-i Sulṭān İbrāhim Ethem aydılar ki meniñ hem-rāhim bar irdi(20b/10-11).

4. Edat, bağlaç (özellikle 've') ve ünlemlere sıklıkla yer verilmiştir.

- Ve yine mescidge kirer de bu duʿānı oḳuġay (17a/5).
- ʿİlm birle Ḳurānnı Allāh Teʿāladın bölek örgenalmas (6a/2).
- Dünyā üçün dīnni berbād ibermegey (8a10-11).
- Éy Dāvud (19a/6)
- Yā Resūl Allah (19a/11)

5. Genellikle olumlu kurallı fiil cümleleri kullanılmış az da olsa isim cümlelerine yer verilmiştir. Olumsuz cümlelere de rastlanmaktadır. Örneğin birinci bābta 111 fiil, 26 isim cümlesi, 119 olumlu, 18 olumsuz cümle bulunmaktadır. Metnin hareket içerdiğini görülmektedir.

- Ḫalāṣ ḳılışḳa güşīş ḳılġay ziyāde ʿamel ḳılsa himmeti bilür (2a/1).
- Baʿżılar ʿilmni faḫr (u) mübāḥāt üçün örgenürler (2a/10-11).
- Üçün baḫş ḳılur mikin dép ümīd birle ḳalem sürdüm (3a/1).
- Bir ġubār hīç vücūdı bolmaġay (1b/1).
- Her kimersede tekebbür bardur dergāh-ı İlāhīġa yol tapmas (11b/7).

6. Türkiye Türkçesinde olmayan ama Çağatay Türkçesinde kullanılan ' –meklik' eki görülür.

- Daʿvā ḳılġuçılar ḳuvvetiġa yaraşa Ḥaḳ Teʿālanıñ ʿilmidin örgenmeklik farżdur(1a/1-2).
- İkinçi bābda beş vaḳit namāz ötemeklikniñ fażīleti beyānıda(10a/13-10b/1).

7. Çağatay Türkçesinin en önemli özelliklerinden biri olan dudak ünsüzü ''p''nin diş-dudak ünsüzü ''f''ye dönüşmesi durumuna eserde de rastlanmıştır.

- tofraḳ (65a-10)

8. i- fiili Çağatay Türkçesinde bazen é- bazen de ér- olarak kullanılmıştır.

- émesdür(8b/13)
- yémes érdiler ((32b/4)

9. Eski Türkçedeki kelime başındaki ‘t’ sesi korunmuştur.

- taġ(26b/12)
- til(50b/12)
- tüşer (6a/9)
- taḳı (5b/11)

10. Eski Türkçedeki kelime başındaki ‘b’ sesi korunmuştur.

- bar (47b/13)
- bérmegil (50b/5)
- bolġay (51a/1)

11. Farsça daha iyi anlamında ‘obdān’ kelimesi 34 kez kullanılmıştır.

12. Eski Türkçede kelime sonundaki ‘ġ’ sesinin metinde korunduğu görülmüştür. ‘ġ’ nin ‘k’ hali sadece bir yerde geçer. andak (8a/2).

- andaġ (2a/11),
- şundaġ (19b/7),
- mundaġ (26b/7)

13. Eserin muhtevasından kaynaklı Arapça-Farsça tamlamalara yer verilmiştir.

- tekbir-i evvel(15a/2),
- imām-ı müctehidler(13b/9)
- ulü’l-elbāb(64a/1)
- nefsü’l-ġani(31a/10)

14. Sıra sayılarını belirtmede ‘-nç / -ncı’ kullanılmıştır.

- béşinçi (33a/6)
- üçünçi(41b/5)

15. ‘ p’ zarf fiil ekinin yardımcı ses almadan kullanıldığı örnekler yer almaktadır.

- dép(42b/11)
- yip(32a/7)

16. Eski Türkçedeki ev anlamındaki ‘eb’ eserde ‘üy’ olarak kullanılmıştır.

- Andaġ üyde cemāʿat birle namāz ötese boladur(15a/6-7).
- Özini üyni yasaġan birle ḫoş ṭabʿ bolmas(37b/7-8).

17. Şehr-i Gülşen söz varlığı olarak zengin bir eserdir. Sözlük bölümünde 915 tane madde başı bulunmaktadır. Bunların; 478 madde başı Arapça, 219 madde başı Farsça, 154 madde başı Türkçe, 41 madde başı Arapça+Türkçe, 17 madde başı Farsça+Türkçe, 3 madde başı Türkçe+Arapça, 1 madde başı Türkçe+Farsça, 1 madde başı Uygurca, 1 madde başı Arapça+Farsça+Türkçe şeklindedir. Arapça ve Farsça kelimelerin çokluğu dikkat çekmektedir. Bazı Türkçe kelimelerin kullanım sıklığı Arapça – Farsça kelimelere göre daha fazladır. bol- (546 kez kullanılmış)

18. Arapça ve Farsça kelimelerin yoğun kullanıldığı eserde bu kelimeler genellikle aslına uygun şekilde yazılmıştır. Türkçe kelimelerde bazı istisnalar dışında ünlüler elif, vav, ye, he gibi harflerle gösterilmiştir. Türkçe kelimelerde sad ve tı kullanımına rastlanmamıştır.

19. Metnimizde bazı eklerin kalınlık incelik uyumu bakımından bazen uyumsuzluk olduğu görülmektedir.

-ġa / -ge , -ka / -ke (yönelme hali eki): üzesiġa (4b/4)
-rek / -raḳ (sıfat derecelendirmesi yapan ek): ziyāderaḳ (5a/12),

20. Çağatay Türkçesinde düzlük – yuvarlaklık olarak uyum olsada zaman zaman uyumsuzluk görülmektedir.

Şu ekler daima (ı, i) ünlüleri ile kullanılmıstır:

–çı, -çi: toḳuzunçı(3b/3)
–sun/-sün (emir üçüncü teklik şahıs eki): désün (19b/2)
–ġıl, -gil, -ġın, -gin (emir ikinci teklik sahıs eki): bolġıl(9b/6)
–dın, -din (ayrılma hali): muñdın
–nı, -ni (yükleme hali, ilgi hali): ḳoyını (10a/4)
–ı, -i, -sı, -si (iyelik üçüncü teklik sahıs eki): ḫūbluḳnı (26a/11)
–dı, -di, -tı, -ti (görülen geçmis zaman üçüncü teklik sahıs eki): boldı (11a/13)

Şu ekler daima (u, ü) ünlüleri ile kullanılmıstır:

–dur, -dür, -tur, -tür, -du, -dü, -tu, -tü, durur (bildirme eki): andaġdur (4b/3)
–duk, -dük (görülen geçmis zaman birinci çokluk sahıs eki): kéldük (47b/6)
–ġunça, -günçe, -ḳunça, -künçe (zarf-fiil eki): kéçgünçe (45b/12)
–sun, -sün (emir üçüncü teklik sahıs eki): ḳılsun.(6a/2)

21. Eserin tamamı hakkında bir fikir vermesi için birinci bābtaki cümlelerde kelime grupları incelenmiştir. Bu cümlelerde 52 isim tamlaması, 60 sıfat tamlaması, 16 edat, 32 isim fiil, 21 sıfat fiil, 39 zarf fiil, 59 bağlama grubu bulunmaktadır. En çok sıfat tamlaması, bağlama ve isim tamlaması gruplarının kullanıldığı görülmektedir.

KAYNAKLAR

Altuğ, M. (2014). *16. yüzyıla ait Figani'nin İskendernamesi üzerinde bir sentaks incelemesi*. (Yayın no: 375556) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi].

Argunşah, M. (2020). *Çağatay Türkçesi,* Kesit Yayınları.

Atalay, B. (1970). Abuşka Lugati veya Çağatay Sözlüğü. Ayyıldız Matbaası.

Cemiloğlu, İ. (2001). *Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Söz Dizimi Bakımından Bir İnceleme* (Birinci Baskı. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Devellioğlu, F. (2006*). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat.* Aydın Kitabevi.

Eckmann, J. (2013). *Çağatayca el kitabı.* Kesit Yayınları.

Gabain, A. Von (2000). *Eski Türkçenin Grameri* (Hazırlayan: Mehmet Akalın). TDK Yayınları.

Gedik, S. (2020). *Kimyâ (Çağatayca Bir Mesnevi) (İnceleme-Metin-Çeviri-Dizin-Sözlük-Tıpkıbasım) Baba Rahim Meşreb.* Hiper Yayın.

Karahan, L. (2019). *Türkçede söz dizimi.* Akçağ Yayınları.

Korkmaz, Z. (2017). *Türkiye Türkçesi grameri.* Türk Dil Kurumu Yayınları.

Köprülü, F. (1945). *Çağatay Edebiyatı.* İslam Ansiklopedisi.

Necip, E. N. (1995). *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü.* Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ölmez, Z. (2007). Çağatay Edebiyatı ve Çağatay Edebiyatı üzerine araştırmalar. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 173-219.

Özkan, M.,Sevinçli, V.(2008). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi.* 3F Yayınları.

Özmen, M. (2013), *Türkçenin Sözdizimi* (Birinci Baskı), Karahan Kitabevi.

Türk, V. (2020), Tarihi Metin Aktarmaları ve Çağatay Türkçesi Metinlerinin Aktarılması Üzerine, Samsun XI. Uluslar arası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı.

Ünlü, S. (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü.* Eğitim Yayınevi.

Üşümez, E., & Boltabayev, S., & Tuğlacı, G. (2016). Özbekçe-Türkçe Sözlük Türk Dünyası Vakfı.

ESERİN TIPKI BASIMI

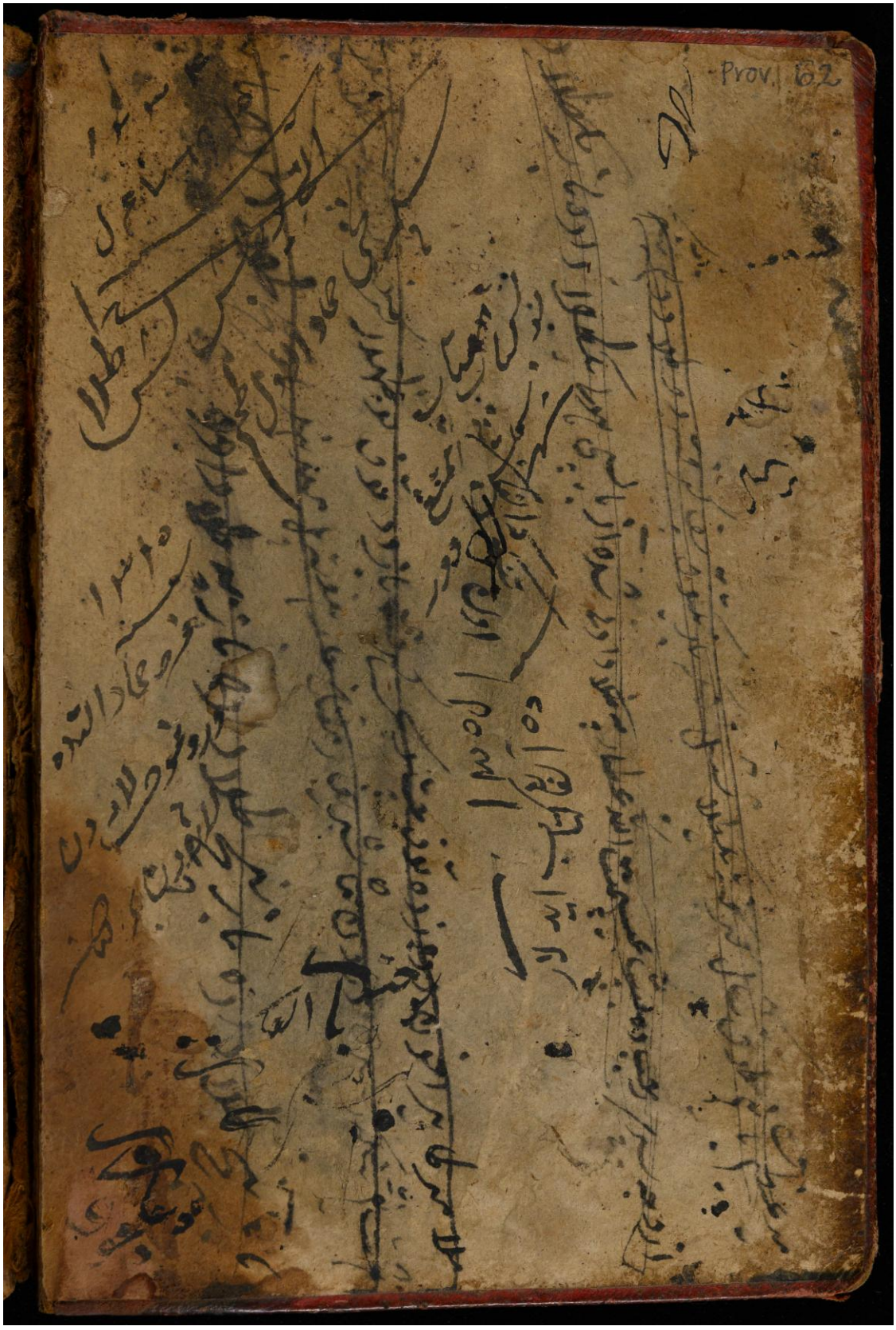

وعوی قیلغوچیلار قوتیغه یراتماق تعالی نینگ علمیدین اورکانماک ۲۲
لیک فرض دور هر بنده دا علم لیک اما فضیلت هم بوقتورنیه اوچون
بوجهان برایکی ایشک لیک یقلغان سر بلغان کهنه بیراید ور مومنینگ
ایچر تمام خلق نینگ کفر وجهالتدین کهنه موریدیک قرانکغو دور مومنین
علم پسر بوجهالت ظلماتدین اوزینی خلاص قیلماقی تولا مشکل دور هر بنده
مومنین بوجهانغه کلیب علم اورکانیب اورکان کان علمیغه عمل قیلیب بو
ظلمات دین اوزینی خلاص قیلمای ظلمات نینگ انچیدا کتیه اخرت بازاریده
یخشی لیق طرفیکا یول تاپماقی ممکن دیا پس بوفقرنی یخشی انگلاماق کیرا ک
اللهم صل علی محمد ال محمد وعلی آل محمد وبارک وسلم علیهم ضیای افتاب
وصفات ماه ناب حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم اینیب دورلار کیم
اَلدنیا کلها ظلمة الا العلم والعلم کله حجة العمل والعمل کله هباء منثورا
الا الاخلاص والاخلاص بوقوف علی یا یکتم ایدی دنیا نینگ همه سر قرانکغو دور
مومنینگ یاره علوقی علم دور مومنین لار نینگ عملی اگر ریا بر له بولسه

برغبار هیچ وجودی بولمانغای اگر خدا رضاسی اوچون دور اول
کونیکه اجل یتادور جهاندا نخشیلیق ویا نلشقر عمل تمام بولادور غانی
کونبدور اول کونی نخشی عمل نینگ درجه سیر ویان عمل نینگ ملامتی
شول کونی معلوم بولغوسیر دور بولغا یکه هیچ بنده قیلغان علیکا
فریضه بولمانغای همیشه اوزینی کنه کار لیق برله توتوب عذر برله
بولغای ایل ارسیدا اوبدان آط کوتارمک اوچون عمل قیلسه
اول عمل البته ضایع بولور بنده قیلغان عملنی فی سبیل الله دب
قیلغای الله تعالی نینگ برکان نعمت لاریکا شکر وثنا برجا
کلتورکای بنده الله تعالی نینگ منتی دین هیچ وقت خالی ایماسین
غیب دین هر بنده کا نخشیلیق دین برنیه حاصل بولسه اوزفضل دانشیدین
کورمکای الله تعالی غه شکر قیلغای بس معلوم بولادور کیم علم اور
کانماک فرض دور همه مومنین لارکا نیه هر نمرسه نینگ عقل بولسه
اوزیکه لازم لیق فریضه عمل لارنی قیلسه اوزینی قیامت نینگ همیدین

خلاص

خلاص قیلیشقه کوشیش قیلغای زیاده عمل قیلیشه همتی یلپور فقیر تحقیق نی
معلوم قیلدیم اگر کمر بسته علم نی تمام اوقوب بولوب عمل قیلای
عمر یاره ری بر ماپس علم نی اوگرکانچه اورکان کان علمیغه باقیب
عمل قیلیب تورروب اوقوپ علمی یار نمانچه رواج تپار بولپ رواج
تاپماپس اراده قالور کمر بسته هنینک عقلی اندک هم بولپ اورکانکان
علمغه عمل قیلمای اورکانیب ترک دین کار هنینک فعلیز قیلیپ اورکانکان
علم انکا ترک دین تولا عذاب بیکور ور علم دین اتیب دور لار
بعض نبده لار کا وعظ درپس بر له علم اورکا نمک البته فرض دور
امّا تولا مشکل کلادور قدرتی یتمش چه یاشی وقت نماز نی ادا
قیلغونچه لیک علم نی اورکا نمک البته فرض دور بعضه لار علم نی فخر
مباهات اوچون اورکانور لار اندانغ عالیم لار دین فضل
تپا لاپس لار عاقبت کمراه لیق بر له کیتار لار انچه عمل فضیلت نی
ترک قیلور نعوذ بالله اوزی هنینک وجودینه اوزرظلم بسته قیلغان

بولغای بو بارہ دین فقیر بچارہ برنچہ سوز حقایق نینگ عربی
فارسی لفظ لاردین مضمون کو تاریب الکتب مشہر کشف آتلیغ
کتاب نی جمع قیلغالی شغل قیلدیم لیکن بو کتاب ترجمانیغہ قدم
قویماق فقیر نینگ حاغیم ایرماس ایردی لشارت برلہ توکل خدا غہ
قیلیب شیطان پسر قلم نی قلم تراش میدانیغہ جلوہ کاہ کلک تورد وم تا انکہ
درس العالی بارماید ورغان عالیم لار مجلسیدین محروم قلادورغان
ومشرف نازوک خیال لاردین بہرہ الماید ورغان توفیق تیالمای
اوقوبالمای قالغان بندہ لار عرجی فارسی الفاظ دین مجہ خبر
پیغمبر علیہ السلام نینگ امت لاریکہ درس الشنیغ الکلاماق
آسانراق بولسون دیب مومنین مومنین نینگ برادر ید ور
اوقوب الکلاماق غان مسلمانلار اون سوز نینگ بریکا عمل
قیلسہ لار فقیر دیک عاجز خاکسار غہ اخرتدہ نتیجہ سین بولور یکین
دیب انصاف قیلیب لار روحومغہ فاتحہ اخلاص ایوقوب خدا رضالیق

اوچون

اوجون بخشش قیلور مکین دیب امید برله قلم یوردوم هر بنده
مؤمین بوشهر کلشنی اوقوماقنی عادت قیلسه سوزلاریکه
عمل قیلورغه همت کرتی یاغلاسه بوجهان نینگ قرانغولوقیدین
اوزنی یاروغلوق جهانغه ایلتیب عالیم لار صفیکه کیرکان بولغای
هر مسلمان بوشهر کلشن مضمونیغه فکر قیلسه سبحان چلیپ نینگ
اداسینی وقوعغه کلتورماسین کاهیچ بهانه بیر قالماغای بوکتاب نینگ
یوزنینی انکلاب تورروب مسلمان چلیپ غه کوشش قیلماغان خلق
نینگ تریسادجهود نینگ راسیده فرق بولماغای دیب یکرمه ایکی
باب له راسلادیم خدای تعالی هر بنده کا توفیق نی رفیق قیلغای
آمین رب العالمین اولقی باب علم نینگ فضیلتی نینگ بیانی یکنجی
باب نماز نینگ فضیلتی نینگ بیانی اوچونجی باب دعا نینگ فضیلت لاری
نینگ بیانی دا تورتونجی باب رمضان نینگ فضیلت لاری نینگ
بیانی دا بشنجی باب بر بریکه خلق محبت قیلماق نینگ بیانیدا

التنجی باب بر بریکه خلق محبت قیلماق تینگ بیانیدا التنجی باب سخی
وسخاوت تینگ بیانیدا اسکرنجی عقل تینگ فضیلت لاری تینگ
بیانیدا اتوقوزنجی باب تیلنیگ عیب پوشی لوق تینگ بیانیدا اونونجی
باب تیلنیگ غیبت دین یغماق تینگ بیانیدا اون برنجی باب غیبت تینگ
شوملوقی تینگ بیانیدا اون ایکنجی باب یلغان اینقان تینگ
امانت کا خیانت قیلغان تینگ یمانلیقی تینگ بیانیدا اون
اوچونجی باب عالمه لار غه حقارت قیلغان تینگ شوملوغی تینگ
بیانیدا اون تورتونجی باب سخن چیلیق یغه الکا باقیب
برنیمه دیب مولکا باقیب برنیمه دیب تینگ شوملوقی تینگ بیانیدا
اون بشنجی باب آدمی زاد تینگ معصیت لاری تینگ بیانیدا
اون التنجی آغیز الیب تینگیل یالتقوجی لار تینگ شوملوقی تینگ
بیانیدا اون یتینجی باب بدعت الیش لاری قیلغوچیلار تینگ
بیانیدا اون سکزنجی باب زنا تینگ یمانلیقی تینگ بیانیدا

اون توقوزونجی باب انا اینک حقیر فقیر فوزی داعیلرینک بیانیدا
یکرمنجی باب حق تعالی فی تولایا دعیلرینک بیانیدا یکرمه برنجی
باب شراب خورلرینک یمانلیقی بیانیدا یکرمه ایکنجی باب
لواطه قیلغوچیلارینک شوملوقی بیانیدا اولقی باب اینک
بیانیدا ابتدا اعلم دین بیان قیلایکه هیچ الیشی علم چیز پسندیده
یوقدور چونکیم رهنمای حقیقت و پیشوای طریقت پیغمبر ما
صلی الله علیه وسلم امر قیلیب دورلار فقیه عالم خیر من عشرین الف
عابد یقوم اللیل و یصوم النهار و تعدل عبادة العالم یوما
واحدا عبادة العابد الجاهل اربعین سنة دیمغه سبب بودورکیم
دوبرمسله دان عالیم اینک فضیلتی یکرمه مینک عابد کوندوزی
روزه کیچه سی نماز اوتایدورغان یولغای یولدارینک فضیلتی دین
یوقاری یولغای ترک عابد اینک فرق بیلیش طاعتی مسئله دان
عالیم اینک برکونلوک عبادتی برله برابر دور اول معرفت و حضور

شریعت پیغمبر صلی الله علیه وسلم امر قلیب دورلار کیم فضل العالم
علی العابد کفضلی علی ادنی منی امتی معنه سبر اولکیم عالم لار نینگ
فضیلتی عابد غه اندا غه دورکه منینگ فضیلتم کا اوخشا امتم نینگ
اوزه سیغه اکنون عاقل غه الشارت بوکه علم نینگ فضیلتی نه بیلکاسی
بیلکیل که هر علمیکه خدای تعالی طرفیدین سنکا قوروبوج لوق بیلکورسه
علم حقیقت دیب ای انبیا لار علمیکه نه عمل ده رانکا جندان
رحجت بولمای حضرت حق سبحانه و تعالی علمنه بوصفت نه قیلوب
اوز کلامیدا کلتوروبدورلار کیم انما یخشی الله من عباده
العلماء معنه سبر اولدورکیم منینگ بنده لاریم دین قالیکه مندین
قورقیه عالیم شول دور بو آیت انکا تقاضا قیلادورکه هر عالمیکه
خدای تعالی دین قورقوب حرام کلمه قولینی نعمایه ای عامی دیرلار
عالیم نینگ فضیلتی نه حلال و حرامنه فرق قیلشیدین بیلماک کیراک
عنانچه شراب ایچماک زنا قیلماق مسلمانیز ناحق اولتورماک اتا انا بی بینگ

الدیدا

الدیده کنه کار بولماق جورسیتم کا حکم قیلماق مسلمان لار نینگ ۲
مالینی کوچ برله زور لاب آلماق رشوه آلماق یلغان کواه لیق
برماک حرامزه قراماق حرام بماک غیبت قیلماق سهوده لاو بالی
بسوز لاماک یالغان ایتماق بنه بروکا افسوس بماک هر واقعه بولسا شلار غه
دار لار بولار فی قیلور دا الله تعالی دین قورقی ماسا بو کسنه لار
دین اوز سیز توخشاتماسا فی عالم دیکوی بماک جایز ایکن دولا
اکرچه خلق ارا سید اعالیم لیق مشهور بولسه هم بر دوکلار اندا غ
عالیم فی عالم دیماسه و رلار اکر کمر بسته علم اورکانماک کا دلیل بولوبدور
بو دنیاده مومنلر دن اوبدان ایش بولمغای تا علیم اورکانماکونچه
خدادین قورقماقی تا خیر تپار علم اورکانماکان جاهل لیق بنینگ
نشانه سی بولغای ترک بنینگ ظاهری قالدا نکه جاهل دور باطنی هم ۲
اندین زیاده راق جاهل دور هر کمر بسته بنینگ یا شلیق دا قی کناهینه
پشمان قیلیب توبه کا داخل بولای سقالی اقاریب دور سیلنکلار که انینگ

بده نبده یا شبیقیدی قرا توکی کونکلوکا تاثیر قیلغان بولغای حضرت
امام اعظم رحمة الله علیه دین برکمرسه سوال قیلدیکه یا امام مسئله
دان قانداغ کشی دور امام ابد بیلار اول کمرسه که خدا دین قورقا
دور مسئله دان اول دور صفیان ابن عیینه ایتیب دور لار کیم
لیس یحسن علی الناس الجهل من عمل بما یعلم فهو اعلم الناس و من ترک
العمل بما یعلم فهو اجاهل یعنی آدمزادغه جاهل لیق اوبدان
ایماس کیشیکه بیلکان علمی عملکا کلتورسه اول همه دین عالیم دور
و کیشیکه بیلکان علمی عملکا کلتورمسه اول دین جاهل دور قال
النبی علیه السلام من شر الناس قال العالم اذا فسد لانه یفسد
بفساده العالم یعنی آدم نینگ یمانی اول کیشیکه عالیم بولغای
اوزی کمراه لیق دایورکای و تخرعای کوروب کمراه بولغای یمانی
شول عالیم دور خبر دا کلیب دور که من عمل بما یعلم وفق لما لا یعلم
یعنی هر عالمیکه بیلکان علمی عملکا کلتورسه الله بولک سنه بیلمایدورغان

علمنی

علمنی حق تعالی اپلدورر کمر بسته تولا علم اورکانای دیسه هر بنر کا لیق
فیلسوفلر علم برله قران نی الله تعالی دین بولک شی اورکانا لمابس
خدای تعالی کیمکا خواه لا یسا انکا علم اورکا توره سیال فیلمای عالم قیلادور
قرآنداکلیب دورکه ان تقوا الله یجعل لکم فرقانا یعنی اگر بندم هر بنر
کا ربولسه باطل بولیدین باندورمن راست بولغه سیالورمن
حلال حرامنه فرق قیلدورمن پیغمبر علیه السلام ایدیلار منینگ
امتیم دین موامنین بولای دیسانگ لار دنیا ایشیغه کیم کوشش
قیلنگلار یا رپسالیقنی اندیسه قیلنگلار که بات لقمن دراکونگلولار
کاروشنالیق توشار مقصودنگلار حاصیل بولور خواجه شقیق رحمة
الله علیه دین سوروبلار مونجه علم نی قاندین اورکاندینگ اول
ایدی که اوتوزسیل حق تعالی درکاهدا یوکونوب اوتوزدوم بو
علم نی اورکاندیم حق تعالی قرآنداخبر بریب دورکه ولقد یسرنا
القرآن للذکر فهل من مدکر یعنی من بوقران نی بنده لاریم کا

آسان قیلدیم تا کہ منی تولا یاد قیلغا یلار کہ نیمہ سوزلار فی دیب دورس
بوجہ دین ہر کمرسہ تر تیب بلا ینی سیلا دور او قویدہ ور تمام عالمدہ کی لار یکہ
بار دور قران نینگ بر جزوی و یا یرم جزوی دین دور سیلماک کیرا کلیم
حق تعالی قران او قومافنی بندہ لار یکا آسان قیلیب دیمہ ر تا قرآن
او قوب بندہ اینینگ فرمانینی تو تقای فرزند یکا و یا غیر کا عرجہ لفظ
او رکا نگای تا قرآن سوزلار ید سن وقوع تا بقای سیلکا یکہ حق تعالی
بندہ سیکا قندا غ ایش بویروب دور ہیچ علم موندین او بدان
ایر ماس کمرسہ قرآن او قوب سیلکا یکہ حق تعالی نیمہ دیب دور ا کیم کمرسہ
علم فقیہ دین او رکا نسہ او زکا علم نی سیلماسہ مو لبس قران او قومای
قیلماسا او قوب معنی سید ین بر نمرسہ فہم قیلماسا او لکشی
ہنوز او بدان دانشمند دیکای بو لاید ور نیمہ او چونکہ تمامی علم
مسئلہ فی مجتہد لار قرآن نینگ لبش یوز آیہ شید ین چقاریب دور
لار ہر کمرسہ اینتہا یہ عالیم بو لسہ مو قران اللہ مینگ اللہ یوز اتمیش

اللہ

الله آیت بولسه موبشی یوز آیت نینگ معنی سیدین بولاکیمی
بیلماکان بولغایلار که بولغایکه همه مؤمنین همه مقصودینی قرآن
دین حاصیل قیلغای عمر باریچه قران اوقوماقنه جمل قیلغای تا انکا
معلوم بولغایکه حق تعالی نینگ فرمانی قاندای بولوبدور انکا باقیب
کار قیلغای اگر قرآن اوقوب الله تعالی نینگ فرمانینه باقیب
ایش قیلماسا دوزخقه گرفتار بولغای خبردا کلیب دور که اللهم اجعل
القرآن لنا شافعا مشفعا ولا تجعله لنا ماحلا مصدقا
پیغمبر ما صلی الله علیه وسلم ایدیلار یکه الهی قرآن نی منکاوایت
لار یکه شفیع قیلغیل منکاوایت لار یکه شفاعت قیلغای دینه
ایتیب دور لار کیم اقرأ القرآن ما نهاک فاذا لم ینهک فلیس بقرأه معنی
سبر بول که قران نی اوقونکلار هر جنبه گناه دین توختاب دور خبردا
کلیب دور که رب تعالی القرآن والقرآن یلعنه سن همیشه قرآن
اوقوبدور قران نینگ سوزلاریکا عمل قیلمایدور قران اوقوغانینه

مغرور بولوبدور قرآن انکا لعنت قیلور قرآن اوقوب انکا عمل قیلمور
نینگ ایکی نشانه سی ایکی نمرسه دور اگر تمامی قرآن اوقوب نماز اوما
کوندوز روزه توتوب تا اول ایکی اشیندن قیلما یا بهوده رنج تارتار
بولغای تا اول ایکی اشیغه برهم برکاندا قرانغو عمل قیلغانی معلوم بولغای
بر بر بوکه دنیا نینگ محبتی کوکلیده بن چیقارغای نیه بر بر بوکه تاج
دولت دین کیچکای بو ایکی اشیندن ترک قیلما غونچه یار یا بولماس
چراکه قرآن نینگ اولیه سی اخر یغنچه معنی سی اوشبو ایکی اشنی نینگ
اوستاسیدور هر کمرسه کا حق تعالی حقیقی نصیب قیلغان بولسه
اول بو ایکی اشدین کیچار اگر علم ظاهر بولسه یوق قرآن اوقوب
انکا فریب کار بولغای دیگران دیکان قوشغه اوخشاتا حقیقت
کار نیز بیلیب یار یا لیقده ثابت قدم بولغونچه نماز روزه نیز قبول
بولماق محال بولغای خبردار کلیب دور که حب الدنیا رس کل خطیئة یعنی
دنیانی دوست توتماق هر کنه نینگ باشی دور اگر کمرسه نینگ باطنی

قرادور

قرادور انکابه عالم علمنی بیان قیلغان برله بر مسئله شریعت دین اورکه
نماپس اگر کمر به نیک یولی تکلیدا ندک حب الدنیا یولیه نصیحت نی انکلاب سلوکه
دنیانی دوتمق کنه لار نیک انا بیی دور هر کیم دنیانی دوست توتو بدور
بلاغه گرفتار لیقی شول دور بلکه حق تعالی نینگ دشمنی دوست توتقان
بولغای اندا غ کیشی نماز روزه خیر سخاوت برله پارسا بولماپس
دنیا دین کسیب اوزینی الله تعالی غه حواله قیلماق کیراک اگرچه
دنیانی بولیه نظر یه اغیار توتماق کیراک مولی حق یولینه صرف
قیلماق کیراک منت قیلمغای اگرچه دنیاسی بولماپه الله تعالی
دین نی سبیل الله دیب صرف قیلام دیب بلالار یغه نفقه اهل
عیال اوچون طلب قیلماق شریعت دا جایز دور دنیا اوچون
دین نی برباد ایبارمکای بنده نان قانعه قناعت قیلغای
گاه گاه نان نی خورش برله یگای چراکه دین نه نقصان
یتماکای بو عادتنی قیلمای اصله پارسا بولماپس خرد اکلیب دورکه

یؤتی یوم القیامة وله اعمال مثل الصوم والصلوة والزکوة
والحج رسوله حفظ اللیل ثم بامر الله ان یلقوه فی النار ویقول
انه عبد کان انانی شیئاً من الدنیا وثبت علیها یعنی حضرت ۲
پیغمبر صلی الله علیه وسلم ایدیلار کم بیله ریکه عالمده طاعت عبادت
قیلیب دورلار لیکین حرص ایکان دنیا جمع قیلشیدا حلال فی
حرامنی فرق قیلمایدورلار اولارنی دوزخقه تاشلاغایلار تا حرام
خور لیق ننگ شوملقصدین بنده بیلکایکه دنیانه نجوک معصیت دور
خرد اکلیب دورکه اللهم من احب لیفاقل ماله وولده ومن ابغضنی
فاکثر ماله پیغمبر صلی الله علیه وسلم ایدیلارکه الهی هر بنده مومیننی
منی دوشمنی توتوبدورانینگ مالینی تولاقیل هر بنده منی دوست
توتوبدورانینگ مالینی آزقیل خرد اکلیب دورکه من قال الفقر بخفا
پیغمبر صلی الله علیه وسلم ایدیلارکه منی دوست توتسانگلاردرویش لیکنی
اختیار قیلنگلار زردار لیق برله درویش لیک برجنس ایمیس دورخرد ا

کلیب

كليب دور كه مشل الدنيا والآخرة كفرتين ان مرتصبت احديهما اسخط
الاخر يغنه درويش ليك تو انكر ليك دنيا و آخرتكا اوخشه بر بر ليكا
ضد دور دنيا دين كيجاى آخرتنى تابعالى بولماس اينك اوچونكه
همه كتا بلارده دنيانى ترك قيل ديدورلار بس شيكه تو انكر ليك نى
آرضو قليب دور رضاى تعالى غه دوشمن بولوبدور نعوذ بالله من الذالك
موندانغ سوزلارنى اول كيشى بلور كيم تولا اوقوب علمدين بهره مند
بولغان بولغاى تا حقيقت كارينى بيلب دنيانى ترك قيلغاى اكر بو
ايتقى قوليدين كلما سا درويش لارنينك خدمتيده بولغاى تا اول
درويش لارنينك شرافيدين الى حق تعالى دوست تو لقاى
كتاب مناجات دا كليب دور كه الله تعالى پيغمبر صلى عليه السلام غه
زمان قيلدى يا ركه الهى احمد مجتبى فرمحب الفقراء واذن الفقراء
وقرب مجلسهم منك يعنى اى احمد منر دوست تو تسانك درويشلارنى
اوزنكا يقين قيل تا بسنى اوزمكا يقين قيلغايمن تو انكر لار دين

یراق قبرداکلیب دور رکعتین من مؤمنین فقراحب الی الله تعالی
سبعین رکعة من مؤمن غنی شاکر یعنی درویشیکه الله تعالی سنیک یادیدا
ایکی رکعت نمازاونا یدور دوستی راقدور الله تعالی غه یتمش رکعت
تواضکرسنیک نمازیدین ایدی کلدوک دنیا سنیک سوزیکا اول الیکی
خدا غه بنده دوشمند قیلاتی برر دنیا ایدر سنیک سوزی توکادی
ینه برر تاج دولت ایدر سنیک بیانی بوکه ای بنده خدا اگاه بولغیل که
تاج دولت سلطنت نی ارضو قیماق کبر تکبر سنیک نشانه سیدور
کمر بنه اکو کنار سنیک دانه سیچه تکبر بولسه بهشت دیدارینی کورماس
بس انداغ کیشیلار هر چند نماز روزه خیر سخاوت قیلغانی برله سنیک
وجودیدا تریق چه کبر تکبر بولسه همه قیلغانی بیهوده دور اول پارسا
ایماس بس بعضه لار ایتورکه دنیا شرفینی ایستاب طاعت قیلامن دیر
غرضی بوکه بوسوزنی دیسام دنیا دا شرف تیارمس دیکانی بولغای
اولار نی بیسلاوان دیکانی بولماس انداغ دنیا شرفینی ایستاکه نلارنی

پارسا ویماک خطادور خبر دا کلیب دور که ذوء بان ضاریان یقعان
فی رزنیه غنم یا کلان ویقرپان باقد لهما می احب المال والشرف
یعنه ایکی آج بوری ارالاشپ حسد ان قوینی تباه قیلمای قویماس بس آدم
دنیانی دوپست تولا بوری قوینی پاره قیلغاندیک مومین نینگ دینی
پاره قیلورلار بعضه لار بخوک طاعت قیلسام غرتیم زیاده بولور ایکین
اولوغ گناه بلارنی اوقوب مشکل بحث لار قیلسام خلق نی ملزم قیلسام
غرتیم زیاده بولور دیب طاعت قیلسه مسلمان چیقمز دنیا اوچون
دام قویغان بولغای هرکیشی تقوانی پریا خدا اوچون قیلسه پارسا
بولغای اگر کمرپه مسئله دان عالیم دیسه اول هم دنیا اوچون دام
قویغان بولغای بلینگلار کیم بوگناه لارنی دنیا وسلطنت
نینگ پاره پسیدا ایتیب دورلار هرکمرپه که مومین لیک دعوا سی
قیلسه بوگناه لارنی اوقوب پسوزلار یگا عمل قیلسه پارسا لیق نه لایق بولغای
انه علی ما یشا قدیر ایکنجی باب دابشی وقت نماز اوتا مکلیک نینگ

فصلنی بیاندا قال النبی علیه السلام اول ما یحاسب
به العبد یوم القیامة الصلوة یعنی اینیب دین دیدلار کیم پیغمبر علیه
السلام قیامت کونی حق تعالی بنده دین اول سورایدور زمانی
بولی نماز دور هر کمرسه بقدر حال نماز لارنی ترتیبی بیلا اوتاب
فرض لارنی قاعده سیی برله ادا قیلغان بولسه اوزکا سورا غ
بولماسا ان بولور اگر کمرسه نماز اوتاسه رکوع سجود قیام قرأت
لارنی ادا سی برله قیلمیا یا ترک جماعت بولسه یا تنها اوتاسا
قیامت کونی حساب ماکی دشوار دورانکا عذاب واجب بولور
بلکیسل که هیچ طاعت نماز دین اولوغ ایماس دور مومین کا
هر کیشی نماز دین حاصل بولور بیش نماز نی ترک قیلمای یورسه
حق تعالی اینک کونکلیکا تخرموطاعت بنک ذوقنی بیالور اوزکا
طاعت نی ترک قیلغان دین نماز ترک قیلغوچه عذاب قاتیغ دور
چراکه نماز دین بولک طاعت بنک بولغانی آه وتوبه برله دفع بولور

امّا

امّا بش وقت نماز نینگ اوزینی اداقیلمغونچه توبه برله دفع ٢
بولماس بش وقت نماز نی ترک قیلیشغه هیچ قایسی کتاب لاردا یول
یوق هیچ وقیندا بولک بریلیب اداتامک یوق حق تعالا فرآنده
خبر بریب دی وَاِذَا کُنْتَ فِیهِمْ فَاَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلٰوةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ
یعنی سن مسلمانلار کافرلار برله جنگ قیلیب تورغان محلدا نماز نینگ
وقتی بولسه نصفی اورشوب تورسون نصفی نماز اداتاپسون علی هذا
القیاس شبو قسم قیلیب نماز نی اداقیلمغ نماز نی قضا قیلیشغه
هیچ وقت دایول یوق حق تعالا غه بنده نماز برله لقین بولور
جزدا کلیب دی رکه اَلصَّلٰوةُ قُرْبَانُ کُلِّ تَقِیٍّ قُرْبَانٍ یعنی بنده نی
خدا غه نماز لقین قیلور هر مؤمین که مجرد یا پرهیزکار بولسه طاعتی
حق تعالا غه پسندیده بولور انینگ اوچونکه حضرت پیغمبر ما صلی الله
علیه وسلم امر قیلیب دی رکه نماز قربانلیق غه حساب بولور بس
معلوم بولدیکه نامرادلار نماز غه تولا کوشش قیلیغایلار صرسنجاوت

نماز برله ادا اینار قرآنده مومنلرغه خبر بیرب دور واستعینوا بالصبر
والصلوة نماز روزه نه سبی قیلماق برله خدانه یقین بولور اکرچه
اوزکا طاعت عبادتنی قیلا لماسا مواظبه نماز برله روزه نی
ادا قیلغای جمیعی نعمه اولیون کولکی شیطان نینک کاریدور
حیف دورکه بنده حقیقت دین خبرالمای عمرنی ضایع قیلغای
خبردا کلیب دورکه عاقل اولکه نماز روزه برله متواضع بولغای
هرکمرسه دانکبر بارد ورکاهی الهی نه بول تا بماسل اوزکبر ننک
قرانکغولوقیداجران بولور امّا عاقل نه اشارت بودورکیم
هرطاعت نینک درجه سی بلند دور خدانه یات یقین بولور
طاعت نی بی ادب لیک برله قیلغان اولوغ کناه دور چراکه نماز
حق تعانینک درکاهیدا عجب بلند دور انینک اوچون نماز کذار
نمازدین فارغ بولسه حق تعانه خوش کلور دیب دور لار امّا بنه
وقت واحد انه سوز ایتماق اولوغ کناه دور برکونی جبرایل علیه السلام

آدم

آدم صورتید ابولوب مسجد کا کرب حضرت رسول خدا دین اوج
سول قلدیلار بربر بوکه مال الاحسان احسان نیمه دور جواب
بردیلار که ان تصلی کانک ترا یده فان لم تکن تراه فانه یراک
یعنی احسان دیکان نماز دور اکر اونا پسانک نماز اندا انکه
کورا سین سین الله تعالی دی بس کورا لما پسانک سین الله تعالی
بس بتحقیق اول سینی کورا دور الله تعالی بیلسه شوندا نی اولوغ
مقام دا تورغوزغای خدای تعالی نماز اوقوغوچیغه قراغای
ایکی موریدا کی فرشته لار حق تعالی ذی کورار نماز کذارلار نماز
دا تورو ب خدا دین قورقمای ایکی فرشته دین شرم تو تمای
ایا غنی بوکلکای اوتک سول قراغای یا بدننی قاشلاغای و یا
کوکلنی اویونغه ایبارکای یا عطه قیلغای یا اسنه کای یا سجده
کاه دین بوکلکای کا قراغای یا کوکلیکا بوکلکنی سپه لارنی کلتورکای
یا قولیده موکچه جا علیق نیمه نی تو تیب بوره سپر اولوغ کناه دور

12

حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ایتیب دور لار المصلی اذا قام
فی صلوتہ برکۃ لہ الجواری العین وینظرون الیہ مالم یتمخط
او یستخع یعنی نماز کذار لار وقتی کہ نماز غہ تورا دور بہشت
داکی حور لار کلیب نماز اوناکوچیکا دب لہ قرالاب ایغایکہ پیرانی
حق تعالی بو بندہ لارا وچون پیرایتیب دور دیب خوشحال بولسون قیلور
لارا کہ نماز کذار لار مجرمت لیک بر لہ اوا قیلیب حور لار قارغاب
کتار لار عالیم بنیک قاعدہ بر لہ اوناکان ایکی رکعت نمازی جاہیل بنیک
جندان نماز دین بہراق دور خبر دا کلیب دور کہ اگر کمر پہ بنیک کہ
نماز دا بلغمر اغزیغہ کلیسہ نماز بنیک حرمتدین اذی بیا قلار بو توب
ایبار پہ حق سبحانہ وتعالی اول بلغمر نماز اوناکوچر بندہ بیکا
شفا قیلغای ہمہ دردیکا دوا بولغای حضرت محمد مصطفی صلی
اللہ علیہ وسلم ایتیب دور لار کہ المصلی اذا التفت رب العالمین
اللہ فی صلوتہ یقول اللہ سبحانہ وتعالی الی من تلتفت

وکذالک

وكذالك ثانيا وثالثا فاذا التفتت رابعا يأمر الله تعالى ان يضرب
بهاوجهه يعنى نماز كذارلار نمازدا نور وب سجده كاه دين بولك
يركا قرالا پسا الله تعالى ايتور كه اى بندم من سنكا منظر نور پارم
سين بولك يركا قرالاى سين من يرسجده قيلاد ورغان يرداد ورمن
دلكاى اكرايكى نوبت قرالا پسا هم الله تعالى شبو سوزنى ايتور اوجونجى
تورتونجى نوبت قرالا پسا فرشته لار كا فرمان قيلور اوتة كان نمازى
برله يوزيكا اورولكلار دييب فرشته لار يوزلاريكا اوتاكان نمازى
برله اورارلار نمازى بيهوده كتار يعنى شهنشاهى سر يعت ورسمى
معرفت حضرت رسالت پناه صلى الله عليه وسلم ايتيب دورلار كيم
لا اخبركم بانسواد السراق مشرقة قالوا بلى قال الذى يسرق من
صلوته قيل كيف يسرق قال لا يتم ركوعها وسجودها يعنى اى
يارانلاريم خبر ايتايمو سيز لار كا اوغرى سنكا يمانينى صحابه لار ايدلار
آرى الخضرت صلى الله عليه وسلم ايدلار كه اوغرلار سنكا يمانى اول نمازلار كه

نماز فی قاعده سی بر لا دا قیلمای رکوع سجود دا ارام المای اضطراب
برله یلدام اولار نماز ینک قرائتی دروست اوقوماق حرو فلار ینی
جایید ا ینماق رکوع سجود دا ارام الماق بولار ایسه فرض دور بولار
ینک بری دا بری دا نقص بولسه نماز دروست ایماس دور حضرت رسالت
پناه صلی الله علیه وسلم ایتیب دور لار که انه مر برجل یصلی ولا یتم رکوعها
وسجودها قال لو مات علی غیر ملتی یعنی پیغمبر صلی الله علیه وسلم اولوب
بارور ایدیلار برکمر پشه نماز اوناتقی را دور رکوع سجود ینی قاعده سی برله
تمام ادا قیلماید ور پیغمبر صلی الله علیه وسلم ایدیلار که اوشبو نماز برله
محمد ینک دا اولماس سیز دیدیلار روایت دا امام مجتهد لار ایتیب دور
لار نماز فی قاعده قور قونج برله اوتاغلار که تا که نفع فی کورکای سیلار
قرآن فی الدیر امای رکعت اوقوب فریضه لار ینی جایید ا برجا کلتور وب
تا که فایده سی فی کورکای لار طلب اوزینه لر تو شماک دعا ینک اجابت بولماق
نماز فی ادبرله اوتاکاندین دور حق تعالی فی حاضر سیلب اوتاماکدور

هر کم بیه فرض نماز نی جماعت برله او تاکای اکر یوز یل عمری بولوب موبالغوز
نماز او تا بیار بیچ فایده بیر یوقتور ابن مسعود رضی الله عنه روایت قیلیب دورکم
حضرت رسول علیه السلام دین ایدیلار لو ان رجلا یصلی وحده صلوة
امتی کلها ویصوم صومهم والحج ویعمل خیر الدنیا کلها ثم یشهد
الجماعة ولا یجمعه لا لب الله تعالی فی النار ولا یسئل ان کنت
ومن ان جئت وما ذا عملت ولا ینظر الله تعالی الیه فی الدنیا
والآخرة ولا یقبل منها حرباً ولا عدلا یعنی منینک بر امتیم همه امت
لاریم منینک نماز ینی او تا بیار وزه یسینی توت حج لارینی طواف
قیلسه دنیا مالی منینک همه یسینی خیر سخاوت قیلسه اول کشیه مونجه اثیلارنی
قیلسه نماز نی جماعت برله او تاما یه نماز جمعه کا بارمیا عذاب غه
کرفتار بولور آلتی دوزخه وبور اما بسکه دنیا دا نیمه ایشی ونیمه عمل
قیلیب ایدینک دیب حق تعالی رحمت نظری برله باقمایس توبه سز قبول
بولمایس انی اهل سنت دین دیماسلار فرض نماز نی بالغوز او قوماق

رسم خوارج دور اکر کمر کینا کیره قلیب بروکا ایتیلا که من موندا غ
کنا قیلدیم دیسه کافر بولور خبر دا کلیب دور که لا صلوات الا بجماعة یعنی
جماعت سز اوتاکان نماز نماز ایماس پیغمبر صلی الله علیه وسلم ایدیلار که
لا صلوة جار المسجد یعنی همسایه مسجد نینگ نمازی دورست بولماس
مکر نماز فی مسجد دا اوتا پاد ورست بولور دینه خبر دا کلیب دور که
صلوة الجماعة تفضیلا علی صلوة الواحد الخمس وعشرین درجة
یعنی جماعت برله اوتاکان نماز فضیلت لیک دور یالغوز اوتاکان
نماز یکرمه بش درجه دین نجوک عقل دورکه نماز فی جماعت برله اوتامای
یالغوز اوتاب اوزینی کنه کار قیلغای جماعت یوق یره دا یالغوز
اوتاماک جایز دور خبر دا کلیب دور که کور دا منکر ونکیر سوالینغه آسان
لیق برله جواب بره دور غان مومین نینگ نشانه سی بولوکه موذن نینگ
اذان فی انکلاب بشی وقت نماز غه مسجد کا بارغای اکر موذن نینگ
اذان غه جواب بره سا اندا غ کیشیلار نینگ کور دا منکر ونکیر سوالینغه جواب برماکی

مشکل

مشکل دور نعوذ باسد منها فرد اکلب دور کہ تکبیرۃ الاولی خیر من
الدنیا وما فیہا یعنی ہر کیشے جماعت کا باریب تکبر اولی امام برلہ
او بدان دور دنیا بنیک یوزینی التون کموش برلہ تولہ روب خدا بولسہ
حرف قلغان دین پس نمہ او چون مسلمانلار جماعت کا باریب ثواب
المایدورلار اول او یکہ الیشیکے آجوق بولوب یا محروم بولماہر ہر کیشے
ایبا قیلی کیرپہ نی مسجد اتا غالی بولادورانداغ اوبدہ جماعت برلہ
نماز اوتا پہ بولادور موذن اوزکا یسنے جماعت دیکالی بولماپس
اہل سنت دیکالی مو بولماپس خدای تعالی فرآنده خبر بریب دور کہ فی بیوت
اذن اللہ ان یرفع ویذکر فیہا اوبدین مراد مسجدلار دور ہر وقتکہ
موذن حی علی الصلوۃ دیکانی مسجد کا کلینکلار دیکان بولور اما
بعضلار دنیانی دوست بولوب حرام اینیک کو تکلیکا نقش یا غلابدور
اینیکدا نماز ینیک مجتبی بولقتور ہر کمرپہ کہ فیض فیوضات مایل دور نماز
اول کمرپہ دین فجار قوی بوری دین قاچقاندیک اذانینی انکلاب مسجد کا

بارماق سنت دور بقدر امکان نماز شنگ اذابلار ینی یا قلاغای تا کہ
تارتقان زنجر ضایع بولمغای ہر وقتینکہ مؤذن اوقوپ انگلاغوجی
لبیک دعوۃ الحق اجیب داعی اللہ دیکای اصلا ازان شنگ معنیسی
بوکای خدا شنگ بندہ لاری چرلایدور خدای تعالی پیغمبر لارغہ مسلمان
بولیب انگلار کلینکلار دیکان بولور ای مؤمنین لار اذان اوقوی
پیغمبر دنیاکا رینی قیلوب نماز غہ مشغول بولماق دور نماز دین فارغ بولوب
سنہ تجارتکہ سبب قیلماق دور نماز شنگ وقتیدا بیچ ایش قیلماق دورست
ایمابس عبد اللہ اتلیغ بر کمرسہ نزع جان وقتیدہ اذان اوقنی ایشتیب
اورنیدین قوپوب مسجد طرفیکا یوزلاندی یقلیب اغر یقی زیادہ بولدی
انینگ دین یورد یلار کہ نیمہ موندغ قیلاسین اغر یقسنگ یمان بولدی
سنگا بو حالہ اجماعت کا بارماق جایز ایمیش دیدیلار اول ایدیکہ کیکیل
قیامت دا عذاب دین قتولورسین دیدور من نجو کدین بارمای دیدی
ہر کیم مسجد کا بارور بولسہ اویدین چقار دا ابتدا یکہ بسم اللہ الرحمن الرحیم

توكلت على الله لا حول و لا قوة الا بالله العلي العظيم اللهم اعصمني
واعصم ديني و دنياي و يكاي خبر دا كليب دور كه بو اوچ كلمه نك
فشته لار ايله اوچ نمرتبه بشارت برور كيفيت و عافيت و هدايت
يعني همه ايشلار ينك آسان بولدي راست يولغه كيرو ينك بلاي ناكهاندن
خلاص بولدو نك مسجده كا بارورد ايلوكورماغاي آهسته بارغاي سنت
لار في اوبدان اداء قيلغاي حق تعالى ينك امرينى تو لتقاي خبر دا كليب دور كه
ما ادركتم فصلوا و ما فاتكم فاقضوا و ينه خبر دا كليب دور كه اذا
اتيتم الصلوة فأتوها و انتم تمشون عليكم بالسكينة و الوقار
ما ادركتم صلوا يعني مسجده كا بار يشده آهسته بار ينكلار الدر ماغلار
امام كا اقتدا قيليب اوتا كلار ايله اولكورب نهايتي صواب اولكورماغاي ينكلار
كيين اوقو ينكلار ايلوكورماقدا فرشته لار كه ازار يتا حضرت پيغمبر
صلى الله عليه وسلم ايتيب دور لار كمر پشه جاوشه بولوب مسجده كه كيين ايلك بار
جماعت كا اولكورايلب اول كاهل نمازايله بيلن مونكا موايك حصه

صواب نباده بولور چرا که جماعت ایستاب مسجده کا کلیب جماعت فوتا بمغا نسبه
قورقوب محزون بولغانیغه حق تعالی رحم قیلغای هر کیم سنت لارنی ادا
قیلسه لار خدای تعالی انی اوبدان صفت برله مشهور قیلور حضرت پیغمبر صلی الله
علیه وسلم ایدیلار من مشی الی مسجد من مساجد الله لطلب الجماعة فله
بکل خطوة یخطوها ذاهبا و راجعا عشر حسنات یعنی هر کمر سه
جماعت ایستاب مسجده کا بارسه هر کو تارکان قدمیکا اون کناه فی الحال
اون صواب فی نامه اعمالیغه یتور لار دعا قیلسه لار الجابت بولور
مسجده کا بارورد ا بو آیت نی او قوغای بسم الله الرحمن الرحیم بسم الله الذی
خلقنی فهو یهدین والذی هو یطعمنی ویسقین واذا مرضت
فهو یشفین والذی یمیتنی ثم یحیین والذی اطمع ان یغفر لی یوم
الدین رب هب لی حکما والحقنی بالصالحین واجعل لی لسان
صدق فی الاخرین واجعلنی من ورثة جنة النعیم واغفر لی
انه کان من الضالین ولا تخزنی یوم یبعثون یوم لا ینفع

مال

مَالٌ وَلَا بَنُونَ اِلَّا مَنْ اَتَى اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَلِيْمٍ وَاغْفِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيَّ
كَا رَبَّيَانِيْ صَغِيْرًا بولدوعانى مسجد كا بارورد اوقوب البته دعاسى مستجاب
بولور رسبب بولغه كونكل بولوركناهى معاف بولور قيامتدا
رسوا بولماس بهشت كا داخل بولورونيه اتا انا سى ينك ايكم كناهى
معاف قيلورونيه مسجد كا كيرار دا بودعانى اوقوغاى بسم اللّٰه توكلت
عَلَى الْمَلِكِ الَّذِيْ لَا يَمُوْتُ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَافْتَحْ لَنَا
اَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَبِفَضْلِكَ مسجد كا كيريب اولتورغانده بودعانى اوقوغاى
اَللّٰهُمَّ اَنْزِلْنِيْ مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَاَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِيْنَ مسجد اولغى صف
اولى دور مسجد دايا لغوزاولتورشقه ملال بولمغاى اَلْمُنْتَظِرُ لِلصَّلٰوةِ
فِي الصَّلٰوةِ مَا لَمْ يُؤْذِ وَالْحَدِيْثُ يعنى هركمرسه كم نمازغه
منتظر بولسه مسجد دايا لغوزاولتورسه شوكا اولتورسه مونمازاوتاكى
نيك نوابنى نامه اعمالينه يتورلار خَيْرُ صُفُوْفِ الرِّجَالِ اَوَّلُهَا وَشَرُّهَا
اٰخِرُهَا وَخَيْرُ صُفُوْفِ النِّسَاءِ اٰخِرُهَا وَشَرُّهَا اَوَّلُهَا يعنى صف نيك

اوبدانی ایرانلارکا اولقی صف دورو بیانی آخرقی صف دور مظلومه لارکا

اوبدانی آخرقی صف دور اولقی صف مظلومه لارکا جایز ایمیش قال

النبی علیه السلام خیر الصف صف اولی و خیر الصف الاول منفقة

اقربها علی الامام یعنی درجه لیک صف اولقی دورینه صف نینگ درجه لیکی

امام نینگ اونگ یانی دور پیغمبر صلی الله علیه وسلم ایتیب دور کیم الرحمة

تتریل علی الامام اولا ثم علی من خلفه ثم یمینه ثم علی من یساره الی

الآخر الصف یعنی رحمت امام نینگ اوستکا یغارانده کین امام

نینگ ارقاسیغه یغارانده کین امام نینگ اونگ یانیغه یغار علی هذا

القیاس تا آخرقی صفغچه رحمت یغار صف ارسیدا آجوق یر

قویماغای میوسته یقلسون تورغای اگر اراده آجوق یر قالسه شیطان

کیرار نماز فاسد بولور قال النبی علیه السلام من سد فرجة رفع

الله بها درجة و بنی له بیتا فی الجنة یعنی هر کیم صف آجوق قالغانی

یرکا باریب تولدیرسه الله تعالی اونگ درجه سینی بلند قیلور بهشت الکا عمارت

بنا

بنا قیلور نماز دین فارغ بولغان دا دعا قیلیب فاتحه قوبوب کاتمانکلار
اوزاق اولتورو نماز نینگ سهو خطا پسینه عذر ایتیب حقنکلار رفاذا
فرغت فانصب والی ربک فارغب یعنی نماز دین فارغ بولا زمانی
دعا غه قول کتار یب الله تعالی نینگ رحمتیدین امید لنوب حاجت طلب
قیلماغلق بر کمرسه مسجد کا بار یب ایکان قوم نماز نی ادا قیلیب دور سنه مسجد
دا اذان قامت قیلیب تورا دور اولی پسی بو دور که بو مسجد دین جیقیب
نیه بر مسجد کا بارماغای هر کیم مسجد کا کیرار دا اونگ ایاغی برله کیر کای
چقار دا پسول ایاغی برله چیقای بو اولوغ طاعت دور اکر امام
وقتیده اطهارت پسین یا امام قرائت نی غلط قیلیب یا نماز نینگ قاعده سنی
بیلمای بولکه ر دا کی مسجد کا بار یب امام نینگ قاعده سز قرائتی نوزوک
بولسه شو نکا بار یب نماز ادا قوماق جایز دور اکر منافق منع ایلی نماز کذار
ولسون دیب یا که نماز ترک قیلکنده بولا دور دیب اونگ کالا رفع سهل سبب
نماز او تا میسدن انکیسلار نینگ بیشانه سیکا دشته لار فتور سبب اونگنی

اوزکنا شیکدین اریغلامای نماز اوتادیم دی سین حق تعالی نه مکار لیق
قیلاسین مومنین کاحقارت قیلاسین بول حال اوتاکان نماز شیکنی
قیامت کاوزنگ الیب یارغیل بیر سپنگ دیک شوم لعنت کرده شنگ
نماز بنی دفترکا بتومایدور میزدیب پشانه سیکا فتورلارکا فرغه حقارت
قیلماق جایز ایمابس اول هم مسلمان بولوب حق تعالی نه تانوب عجب ایمابس
مومنین کیراکلیکیم بالبغ بولغاندین بری حساب بیب نماز نی اصله قضا
قیلماغان بولسه خوب دور اگر قضا قیلغان بولسه قانچه که قضا بولوبدور
همه سینی اوتاماکی لازیم دورلش نماز نی وقتیدا ادا قیلسه اوزکانوا فل
نمازلار مقبول بولور قضا نماز نیک فرض لاری برله اوچ رکعت وترنی
اوتار سنت نی اوتا مبس نماز اوتاکوجهر کیچک کونکل ملایم خوشخوی راست
کونکلوک بولماق دور هرنیمه که شریعت دابولسا انبکدین بیرهیز
قیلماق موندا غ بولماسا شیطان برله یورو اوتاکان نماز لرنی
قبول بولور نماز نی پاک لیق برله اوتاب قبول بولوشینی خدانه تیلب قیلماق

کیراک

کیرک بیلکیل کہ نماز خدای تعالی نینگ بندہ سیکا ایبارکان فضیلت و رالکان
شکر قیلماقدہ و راندا اوزکا کویکان بولور خواجہ بشقیق بلخی رحمۃ اللہ
علیہ ایدہ بلار اول طاعتکہ ایل کورسونی دیب قیلغا دور انینگ دین طہارت
برلہ یاتیب او یقولاغان بہراقدہ رحق تعالی جے نیاز دور بندہ طاعتنی
اوز راحتی اوچون جے ریاست کونگلی برلہ قیلغای حضرت رب
العزت دین داود علیہ السلام نہ فرمان بولدیکہ ای داود فبر برکیل
کہ نماز کہ لار یغہ یشیمان قیلغان بندہ لاریم نہ اول لار نینگ درکاہمدا
یقین لار دین دور قال النبی علیہ السلام لو لم تذنبوا اضافا
علیکم ما ہو شر الذنوب قیل و ما ذاک یا رسول اللہ قال العجب
یغہ کناہ قیلمانکلار قورقار منکہ سیز لار کا کبر دین بیان نمرسہ بولور
صحابہ لار سیورد یلار کہ یا رسول اللہ اول نمہ دور ایدہ بلار کہ عجب دور
نیہ برو نینگ قیلغان کناہیغہ تعجب قیلماق اولوغ کناہ دور بر کناہ قیلغان
کمرسہ فی کورازمان خدایا منکا بو بلا دین امان برکیل دیکای اگر کمرسہ

جمعرسنگ ارسیدین قیلوب نماز نه تورلیک صدقه بریسه یا روزه توتسه یا کیجه
اوخلاب یردیم دیسه کوکلنگه حرمت نیاز یا ایل منی ایدان دیسون دیب
منت بولماسون فی سبیل الله قیلسه ثوابی بیحد بولادور چراکه کوکل نیک
نیتی اعتبار دور اگر کمربسته ظاهر بدارست کورنوب کوکلیده بدنیت یلکی بولسه
اول نشانه بدبخت دور برکمربسته طاعت دار بولسه نیه برولغی طاعت اوستیدا
کورروب حسود دیسه قاتیغ گناه اخلاص نینگ نشانه سی اولکه ناداخلار گنه دخی
قالمه اغلکه پنهان توتادور طاعتمندلار هم شوندا غ توتقای چراکه
ریا برله طاعت قیلغان کشیدین خدا بیزار بولور اندا غ طاعت دین
نفع کورمایس بلکه عذاب کورر قیامتدا ریا برله عمل قیلغوچیلار فی تورت
آط برله چرلارلار اول بغادر یعنی اوزینی یکو چی ایکنجی فاسر یعنی اوزلکا
زیان قیلغوچی اوچونجی یاقاصر یعنی فسق بولغوچی یاکافر فرمان بولور که
النیکلار موسنگ دین ثواب عمللارینی حق تعالی خبر بریب دورکه انا اغنی
الشرکاء عن الشرک یعنی همه دن بیاز دین همه نیاز دور من یغه بی حاجت

حق

حق تعالی فرآنده خبر بریب دوکه فمن کان یرجوا لقاء ربه فلیعمل عملا
صالحا ولا یشرک بعبادة ربه احدا یعنی کیشیکه قورقه اولوردین
وینه منینک دیدارمدن امید توتسه اخلاص برله عمل صالح قیلغای
منکا بنده چیلیک وطاعت قیلورد ابولک نمرسیچون شریک قیلمای اوزکا نمرسیز
لارنیک محبتی فی کوتکلیدین مطلق چیقارغای بی ریا قیلغای اکر کمرسیز
طاعت کا تورشده ریاکو تکلیدیوق ایکان طاعت ایچنده کوتکلیکا
ریاکر پیدا اول ایچم طاعت دورچراکه اول وسواس شیطاندور اعتباری
یوق اکر طاعت کا تورشده ریا بارایکان طاعت ایچنده پشیمان بولوب
بوطاعتم خدا اوچون بولغای دیب اخلاص برله ادا قیلسه بوهم طاعت بولور
چراکه اول شیطان وسواسی قیلیب ایکان رحمن اندین نجات برکاچ پشیمان
بولوبدور قال النبی علیه السلام ما لم ینهه صلوته عن الفحشاء و
والمنکر لم یزدد من الله الا بعدا یعنی هرکمرسه نماز دا اوزینی
فاحشه الشلاردین منع قیلماسا اول نماز خدای تعالادین تلاب اینیکه

معصیت لارینی زیاده قیلور اقسد تعادین یراق بولور آیت واخبر
بریب دور کہ اِنَّ الصَّلٰوۃَ تنہیٰ عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْکَرِ یعنی بتحقیق نماز
منع قیلادور مومنین فی فاحشہ الیشلاردین ہر کمرسہ کہ نماز اوتاب فاحشہ
الیشلاردین بر مہر قیلماپ مثلاً ظلم ستم قیلسا یا کشی نینگ مالینی ذور لاپ
الپسہ یا غیبت قیلسہ یا تہمت قیلسہ یا یالغان کوالیق برسہ مونکا اوخشہ
الیشلاردین بر مہر قیلماپسا اول کمرسہ بلیدور مونداغ نماز کلیق برلہ
اوتاکان نمازی البتہ خدای تعالی دین یراق دور اکر کمرسہ نماز قیلماپ
اوتاماسی کاہ پیکاہ اوتای دور یا کہ ای تاپسہ مودعا قیلماید ور بیلکلار کیم
بیدرغان طعامینی حرام الیشقان بولغای آدم ہر بلاغہ قالپ
حرام یکاندین فرق فساد الیشلار قیلغان دین قالور حکایت
سلطان ابراہیم ادہم ایدہ بیلار کہ منینگ ہمراہیم بار ایردی نولا نماز
اوتار ایردی اول سبب دین الکا دوستلوق قیلدیم بیر چاپ بار دیلکہ
طعامیدہ شبہہ بیر بار اول سبب دین الکا نصیحت لار قیلدیم آخر نصیحت قبول

الکلاب

انکلاب حلال خور بولدی بارہ بارہ قوّة تا بیتی تا انکا تیتی کہ نماز تنک
بارہ سیذہ اولا میز غہ عداوت توشتی معلوم بولدیکہ اوتاکان نمازلاری
ہمہ سبر حرام تنک قوت الکان شیطان حرام خور فی نمازلا اوتا پانک
بولا دور دیب اوزکا گناہ غہ توبہ قیل دیب سبو ایس قلیب حرام بدور دیب
سبو اشلغو دیکلار مسلمانلار ضرر دار بولوب نکلار بو واقعہ غا قلغہ اشارت
دور اول کمر سبہ للہ ریکہ درکاہی الہی غہ اشنا لیق قیلا دور اولار تنک
نمازی نماز دور اولار بوجہان لذتینی خواہ لامس بان فی ہم تو بخہ
یا بس ای مومنین طاعتکا اخلاص برلہ کوشیش قیل کیچہ لار یغلاب خدای
تعالی دین توفیق بیلا کیل اما سبلکیل کہ واگاہ بولغیل حق سبحانہ و تعالی
آدمنی تفراقہ دین یراتقہ کل شئی یرجع الی اصلہ حکمی برلہ بیتہ تفراقہ
قوشولوراتا و انا دین تو غولا قتی شونجہ بہانہ سبلنکلار اوز
وجودنکلار فی تنوب انصاف قیلینکلار من عرف نفسہ فقد عرف ربہ
یعنی کیشیکہ اوز نفسنی تونوسا تحقیق خدا فی تنوبدور بس بخوک مومنین دورکہ

حق تعالا بیش وقت نماز فی او قومای ایکی یوز یتمش فراقیلیب یامه اعمالینی
قیش فساد برله بر قیلیب قیامت کونی بارغای قیامت دیکان بر اولکانلار فی
نیه تر کوزوب فرمان تو تقانلار غه مرحمت الهی برله بهشت برور
نافرمانلار یوزی قرالار غه بار دوزخ نصیب بولا دورغان یرووریو
مجازی عالمده هم برکمر بکنا قیلیب عالیم لارا آلدیغه الیب بارسه نجوک شرمنده
بولا دوردیغا غفلت برله یوروب آدم بسوفا عالم کافر یقیه بولوب
برکون توبه قیلورمن دیب خیال قیلیب برله یوروب ناکاه اجل یقاسینی
تو تقاندا پشیمان ندامت بسودیقیلماس مونداغ کنه برله مارغانلار
قیامتدا پیغمبر صلی الله علیه وسلم نینگ مبارک جمال لاریغه نجوک بقار
نجوک شفاعت تیلارلغو ذبالله ترک لعنت مغه سبب خدا کافو تماکانی
ولیکان بولا دورانینگ یوبرغان فرض نماز لارفی ترک قیلیب خدا ایچ پیغمبر
یو برحق دیکان برله مسلمان بولا آمدورخدا فی پیغمبر فی یلماید وبه
غان کافر اصله یوق جنانچه ربنا انجیل زبور توریت کتابلارا وقوب

عالیم

عالیم بولادور فرقانغه اوخشه حق تعالی دین نازل بولغان اول
کتابلارداهم خدا ورسول نینگ بیانی بارسلادور لیکین پیغمبر نینگ
پیغمبر میز نینگ شریعت لاریدا ایتیلیبدی وچون کافر کتابی انالادور
هرکیشی من مسلمان پیغمبر نینگ امت لاری دیب شریعت دا بولماسا
شول طایفه کا اوخشه دور مومین من دیب نماز نی ترک قیلسه حلال حرامنی
فرق قیلماسا فقیر مسکین لارنی خوار کورسا قضانه رضا بر مسا پیغمبر
علیه السلام نینگ شریعت لاریدا دیکانی بولمایدور اندنغ کیشینی نجوک
مومین دیکانی بولور نعوذ بالله اول عوام الناس بیتادورکه
خدا نینگ نماز نه حاجتی بوق اوتاکان کا نیمه ایکان اوتاماکان کا
نیمه ایکین خدا دیب فسق فساد نه کونگل برادور نامعقول مهمل
بیدور قرانکعود اقالغانی شول دور برنجه کون جیلون کا اوخشه
بو عالم دامت تویلا بیرودور حاصل اوزیکا اوزینجانی بیلسه
حرام اولکاندیک بیلیش دور الحال حق سبحانه وتعالی فرمانده خبر برکا نی بشودور

22

بسورکا قوتماکان لار مرتد کافر دور مثلاً ترک جاہل تنگ کونکلیکا
شیطان علیہ اللعنہ وسوسہ قیلغانی بوکہ آدمنی اولکاندا کوموب سالادور
ہیچ نیمہ قیلمایدور تفراق بولوب توروب کتادور نیہ تریلمایدور دیب
کونکلیکا قرانکغولوقنی سالادور ترک شول وسوسہ غہ مغرور بولادور
ہیچ حساب یا رمایدور تفراقنہ قوشولغان دانہ فی حق تعالی نجوک
اوندروب شاخ برک چیقاریب نیہ اصلیکا کلتورادور قیش دا قورغان
درخت لار دین ہر یلدا میوہ لار نی پیدا قیلادور نیہ یردین
رنگا رنگ گلار نی اچیلدورو ب گلزار لیق پیدا قیلادور مظلومہ لار
تنگ ایچیدین آدمنی پیدا قیلیب حقارا دور شکافی بوق تخم دین
حیوانور لار نی نچہ جانلار تنگ ایچیدا پیدا قیلادور نفس لیب دمی تو تولمای
انا بیر تنگ قورسا قیدین چیقیب سرگ یورویدور ای آدم انصاف
قیل عقلنگ نہ کلکیل کافر تنگ اوزرسا غان جانغ وتیلے بوق
بت فی کورورو ب تیاشا قیلمای سین عوام ناس شیطان تنگ وسوسہ سینہ
مغرور

مغرور بولوب شوبچه نمرسه لارکا عقل یتمایدور اولکاندا نفاق
بولوب قالادور غوددیدور امّا تریک دا اجنع و تا تلیغ فی سبیلدور
کان وسوزلاشکان نمرسه دور وقتیان بارا ایکسی اکر اول
خاصیت بوندا بولسه اول کاندا اوز آلیب شوک یتمایدی مثلاً
اوخلاغان کیشی توشیدا بولکه لار دایور وب اقدای خلق
لار برله سوزلاشیب یکار نک تماشا قلیب اوزینی اوخلاغان
یردا کورادور اکر اولوک تورو ب کیشه توشیده فاندای اولکنلارنی
کورار اعتباری روح دادور اوخلاغان کیشی تنکیه روحی بدنیدن
چیقیب اولوک تریک لار بیله کوروشوب بیه بدنکا کریب اویغانیب
توشی کوردوم دیر لار روح تنکه بارادور غان عالمی شول عالمدا
تریکیک دا کی دیک توشیدا کی صورتکا اوخشه کور عذابی دین قور
قوب یورودی بیب دیر لار توشدا کی بعض عذابلار موآیان
مولوبهمه تعجب لار نه قدر دیتکان قیامت دا نیه کوزمایه مو

ای مسلمانلار اولماک کیره تیز بلماک رسالت پیغمبر اولماک کور عذابی
رسالت صراط رسالت ترازو رسالت بهشت رسالت دوزخ رسالت
صراط قیلدین نازوک قیلیچ دین تیز اوچ مینک یلیق یولدور
آستنده دوزخ صراط ینگ اول طرفی بهشت بلش نمازنی اوتاب
طاعت برله بولغان بولسه مظلومه کا رحمت قیلسه صراط دین اوتوب
بهشت کیرر شریعت فسق فجور کفر ضلالت برله یورکان بولسه خدا
لعنت قیلور نعوذ بالله صراط دین تقلیب دوزخه توشتی هم
رسالت ایها الناس ای مسلمانلار الله تعالی ایرو مظلومه کا
بالغ بولغاندین کین بلش وقت نمازنی بویروب دور نمازنی
اوتاکلار دیب خبر بریب دورلار مجتهدلار قرآن ینگلمعنی سیدین
چقار ریب کیتا بلار دا خبر بریب دور بلش وقت نمازنی نزع جان حالیدا
مواوتا پسون دیکاندین کین ساقی کیشیلار نجوک ترک قیلا دور
نمازنی ترک قیلماق غه اصله یول یوق ایتیب دورلار کیم فرزندنی

تبی یاشقه کیرکانده نماز نه تکلیف قیلمکلار اون یاشقه کیرکانده نماز اوتا
سو قیلمکلار اون یاش یاشقه کیرکانده اوتا پسه اشکدین ازار بی زار
بولوبکلار مکر شوم فرزند باره سیده دوزخقه کرفتار بولورسیز لار
قیز بلاغه اون ایکی یاشقه کیرکانده نماز دوراکر بنده بالغ بولغاندین
کین بش نماز نی ترک قیلمغای اوتاکای دولت سعادتی دوراما نجه محل
اوتامای یورکان بولوپسه حساب یاریب بیرمه قضالار نیز اوتا پسا
سعادت مند دوربهشت نصیب بولورا کر نماز نی ترک قیلیب اولکان
بولسه بهشت امیدقیلماق خیال فاسد دور نماز اوتاکان کیشکا سلام
قیلماق سلام میغه جواب بیرماک طعامنی یمک بیرماک زراعت قیلماق
اغیر کیورماک اولیشلارنی یغه یارماق و الکاباری برماک شرعیی مصطفی
داحرام دور نماز اوتایماید ورغان کیشی جنوب بولسه غسل واجب
ایماپس دورغسل قیلیب نماز اوتاپسا پاک بولمایدور زنا قیلغان کیشی
بردریاغا نینک سویید اوزینی یوغان سیلان پاک بولمایدور مومین

کاز نینگ ارا سیده فرق نماز دور نماز او تامای مسلمان جلیق نابت
بولماید و ر ایکی رکعت فرض نماز نینگ قضا سبغه یوز قرق بیل دوزخدا
قالور کمر پسه نینگ بخه یلیق نمازی قضا بولسا نینگ جالی بخوک کیجار اسقاط دوزخ
زندانغه یانبدز نجرغه کرفتار بولوب قلاص بولمای اولوب کتسه یا بیهوشی
بولوب شو شبغه کلمای اولوب کتسه بولار غه بر رکعت نماز یغه شریک
جار یکسه اشیک آشلیق برمک لازم دور اکر تولا قضا بولسا پادشاه
لار هم بو حسابدا آشلیق برالمس اکرچه آشلیق برالسه او زیریدا بولغان
حلال شبهه سیز یوق آشلیق بولا دور اکر کمر پسه نینگ کاکر فتار بولسه
شیخ قلب الشیارت برله او تکانی اولا دور قصداً قضا بولغان نماز غه
خواه آتون خواه کموش خواه آشلیق برکان کفارت بولماید و ردوزخدا
قالور هیچ چاره یوقتور او جون بخر یاب دا دعا نینگ خاصیتی فی بیان قیلور
قال النبی علیه السلام الدعاء مخ العبادة یعنی دعا عبادت نینگ
مغزی دور الدعا هو العباده یعنی دعا عبادت دور لایرد القضاء

الا

الا الله عالیغه قضانی دعا دین بولک نمرسه باندور الماس نیش شی اگر
علی الله تعالی من الدعاء یعنی هیچ نمرسه حق تعالی اینک درکاهنده دعا دین
اعتبار ایلمس دعا قیلماق حق تعالی اینک کریم لیکیکا ایشانیب حاجت تیلاکانی
بولور حاجت تیلاکوچی فی الله تعالی دوست توتار قال النبی علیه السلام
ان الله یحب الملحین فی الدعاء یعنی تحقیق کریم فی یاد قیلیب آلمیتس م
دعا فی اوزاق قیلغوچیلار فی دوست توتار مخلوق فی کریم دیمک
خط دور اگر کمرسه جوان مرد بولوب دنیاسی خواه تولا بولسون خواه
از بولسون عاجزلار فی فی سبیل الله برکای دنیا فی کوریا در ویشلار فی
خوش ایلاندورسه خلق فی حاجت دین حقارسه انی کریم دیسه لر بور
ان اکرم کم عند الله یعنی تحقیق بنده لارم دین کریم آدم
برسر قیلیب حلال حرام فرق قیلیب توتاوسته قیلیب اصلا الله تعالی اینک
دوشمنی دنیا دور انی دوشمن توتیب الا الله تعالی لم ینظر الی
الدنیا خلقها لبعضها لها یعنی تحقیق الله تعالی نظر قیلماد دنیا فه

دنیا فی یرا لقان دین بری دشمنا تو لقمان اوجون حق تعالی دنیا فی
دوست تو تقوجیلار فی ہم شیطان نینگ قومی دیب دوشمن تو تار کریم خلق نینگ
دعاسنی الجابت قیلور بخیل نینگ دعاسنے الجابت قیلماس بزرگلار ایتیب دور
لَیْسَ الْمَحْرُوْمُ وَمَنْ حُرِمَ الْاِسْتِجَابَةَ اِنَّمَا الْمَحْرُوْمُ مَنْ حُرِمَ الدُّعَاءَ
یعنی محروم دنومیدلول کمرسه دورکه دعا نینگ مستجاب بولوشیدین محروم
قالادور دنومیدلول کمرسه دورکه دعا نینگ قبلیاتی بیدور ایتیب دورکه
تورت نمرسه فی تورت نمرسه کم قیلور زکوة بیرمسه مالی کم بولور نماز جماعتنی
ترک قیلسه ایمانسز کم قیلور سخاوت فی ترک قیلسه حق تعالی اینگ دین راضی
بولماس دعا فی ترک قیلسه قبلغان دعا سز الجابت بولماس اُدْعُوْنِیْ
اَسْتَجِبْ لَکُمْ اِنَّ الَّذِیْنَ یَسْتَکْبِرُوْنَ عَنْ عِبَادَتِیْ سَیَدْخُلُوْنَ
جَهَنَّمَ دَاخِرِیْنَ یعنی دعا قیلینگلار منکا الجابت قیلامن سیزلارکا تحقیق
اول دانیکه بنده چیلیکدن منکا تکبر قیلسه اورنی دوزخ دور قال النبی
علیه السلام فَاَمَّا مُسْلِمٌ یَدْعُوْنَ بِدُعَاءِ اِلَّا اُسْتُجِیْبَ لَهٗ اَمَّا اَنْ
یُجْعَلَ

يجعل له وامّا ان يدخله فى الاخرة ما لم يدعوا او قطيعة رحم
يعنى مسلمانكه دعا قيلسه حق تعالى مستجاب قيلور خواه لابسه لقدر در
خواه لابسه زخيره قيلور قيامت كونى درمانده بولغانده بو اول
دنياده ايجابت بولماى قالغان دعانك ديب تراز ونه سالغانلار
هيچ وجهده دعا ايجابت بولماى قالمس خبر دا كليب دور كه بنده دعا
قيلسه قبول بولماى قالمس ديب يوبس بولادور مسلمانلار كه قيلغان
كنه لارديس خبر يوق بولك قيديدا فى نمرسه لارنى ارضولاب دعا قيلادور
حق تعالى دانادور رستغه آليب عيب ديس كلادور غان بلاسى صاحب
دعاغه مسلماى يانه دورادور وكنه لارنغه كفارت بولادور دعا
ايكاسيز مونى مسلماى دعايم قبول بولادى ديدور مايوس بولادور
حق تعالى كريم لسقغه آليب اجرت ليكن نيك خو بلوقنى خواهش قيلادور
هر دعانى حق تعالى ايلكارى ايجابت قيلب اندين بنده نى دعا قيل
ديدور ادعونى استجب لكم الحمد لله شكر يكه بنده بوخوش خرم دور

حق تعالی فرمان قلسب دور که وَلَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ یعنه هر آینه شکر
قیلسانگلار منکا البته زیادی قیلای سیزلارکا نعمت فی ونیه خبر دا
کیلیب دور که هُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ اگر کم پیه دعا قیلغای
توفیق تابسه مستجاب بولوشیغه هیچ اضطراب قیلمغای که کفر دور دعا سنیک
مستجاب بولوشیغه هیچ حجاب بولمیدور بیلکیل که سین بنده بنده لیک بولوکه
اختیار فی خدانه قولیماق خدانجوک خواه لاپ شو ندا غ بولا دور بنده
اندا غ قیل موندا غ قیل دیماک خطا دور خبر دا کیلیب دور که کُنْ لِي
مُطِيعًا وَلَا تُعَلِّمْنِي مَا يُصْلِحُنِي یعنی بولغیل منکا فرمان بردار مطیع
واورکا تماکیل منکا نمرسه که صالح دورسنکا اگرچه دعا مستجاب بولماسا
دلگیر بولما غیل بنده سنیک فایده ضرر بنی خدا سیلو راکر قیلغان لاکن اجابت
بولوب برسه اوزنیک هلاکت کا قالورسین اینیک اوجونکه منر پادشاه
قیل یا دشمنیم اولسون یا غلارنی جواهر قیلیب کین دیرسین حق تعالی
سنیک اختیارنیکیغه قویسه عالم ویران جنانچه زمانه قلیب آدم اولتورو

نمازنی

نماز فی ترک قلیب نینگ خدایا ایمان برکیسن بهشت نصیب قیل دیرسین نجوک
مستجاب بولور اندغ جهنم لیک قیلمای اگر طلب قیلور بولسانگ اوّل
غسل طهارت قیل اندین آخرت بینگ اشینغ تیلاب بولوب عاقیل
و مستجاب بولسانگ قیامت دا ابزر کلار ضامن بولادور خدا ارتعالی فرمانده
خبر بیرب دور که ایکی نمرسنی شرط قیلیب دور اُجِیبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ
اِذَا دَعَانِ فَلْیَسْتَجِیبُوا لِی و نیه بر بر بوکه وَلْیُؤْمِنُوا بِی شوندغ
بیلکیل که اول ایمان کلتورو نکلار برشرط ادا بولدر ایکی لاشرطنی
ادا قیلماد ینگ حق تعالی اینگ وعده سیر خلاف ایمیس بزرو کلار
ایتیب دور لار که بر نمرسنی اختیار قلیب دعا قیلغان شولوغ دور حق
سبحانه و تعالی اینگ اختیار ریجه بولغان بنده مراد لغه بتار
وَرَبُّکَ یَخْلُقُ مَا یَشَاءُ وَیَخْتَارُ لغنی بر نمرسنی اختیار قیلغان بوکه
برور دیگار امنکا فلان نمرسنی بر کیسل یا اولیا ینگ درجه سنی
بر کیسل یا کیمنکا فلان نمرسنی اوبدان ایدر دیگه مولنکا اوخشه

البته خطادور انه لا يحب المعتدين حق تعالى اينيب دورر كه
مى اول اينبدم فى دوپت تو تمايدورس كم اوزلكا لايق ايماس نمى فى
مندين طلب قيلب ضانجه برفاسقرايت سباكه الهى منكا ابراهيم ادهم نينگ
درجه سينى بركيل هنوز دربانليق غه محرم بولماى خاصلار نينگ
مرتبه سينى بيلاسالكوك قبول بولور مونكا اوخشتيلاماك خطادور
حق تعالى نينگ فرمان لاغان فى طلب قيل اول بوكه ربنا آتنا
فى الدنيا حسنة وفى الاخرة حسنة وقنا عذاب القبر و
وقنا عذاب النار هر كمربو آيت فى تولا اينسا الله تعالى
افى دنيادة عافيت برور كور عذابى كور ماس قيامت نينگ وحشتنى فى
هم كورماس بهشت كا خرامان كيلار ربنا لا تزغ قلوبنا تا آخر
بو آيت لار دين مفهوم بولدى كه بولك نمرسه نينگ اينى نلفظ قيلماغا
مكر ايكى نمرسه فى برله اينيب دعا قيلماق بولور بر بوكه الهى هر نمرسه نى
خواه لايمن عافيت برله بركيل چراكه هر نعمتنى كه حق تعالى عافيت

برله

برله بلاسانک برمسئله اول بلادور انچه عافیت بلاسانک بروزمن
دیب دورلار چراکه حق تعالی بلانی دوست لارغه برادور عافیت
دوست لارنی اماسین کافر برادور اینک اوچون حق تعالی پیغمبرلارغه
اولیالارغه بربیب دورلار اخرت دا عافیت برادور جنانچه فرعون
نمرود شدات بوقسم لارلتغ لارغه بوددنیاده عافیت بربیب دور اخرت
دا بلا برادور بربنبرروکی بوطلب فیلدیکه الهی منکا صلاح پیاده
کرهیلیک برکیبن پیشنک اوچون کافرلار برله جنگ قیلای دیدی حق تعالی
طلبی فی بردی سپاکرهیلیک صلاح صنرکیب اطلاینیب لشکرغه بارکاز لشکریکه
اطپیالدی حضرت حق سبحانه و تعالی اینک قضا پیدین اطدین
یقلیب قوفی سندی دلتنک بوبوایه یکه الهی لشکارنمی اونک
کلتوردونک لشکین اشیم اخریغه یتمادی بومثل ایتیغه بیالدینک
آوازی کلدیکه ای بندم سین اوزاختیارنکنی اینیب خیالنک دا بوانچه
قیلسام حق تعالی مندین خشنود بولورمکین سم عاقیلدینک ایمدی اوزاختیارنکنی

قویسام کافرلار غه اسیر بولا پسین منینگ خشو دلوقوم ستاکاب
من هم اول اسیر بولا قنی یاندورب قضای بیکور دوم اول نرد
بواوا آزنی الکلاب خوشی بولوب شکر ایتیشغه مشغول بولدیلار
قال النبی علیه السلام سَعِدَ کَانَ مَا یَسْعَدُ الثَّوْبُ الْحَرَامُ فَاِنَّ کُلَّ
بَضْعٍ فِیهِ لُقْمَةٌ مِنَ الْحَرَامِ لَا اسْتِجَابَ دُعَاءِهِ اَرْبَعِیْنَ یَوْمًا
یعنی ای سعد حرام دین یراق بولغیل کمربسه بر لقمه حرام دین بیسه فرق
کون عجده دعا بر اجابت بولماس کمربسه پاکلیق برله دعا قیلسه تراز وغه
باسلورلار ثواب تیاره ایلکرو مستجاب بولغان دعالار مواجابت
بولور جنابنجه کمربسه نینگ الشیکی نی تولا جک آخر اجمای قویماس دعانی
اوزاق قیلماق کیراک دعانی تولا قیلسه شر مرزیاده بولوب گناه دین
قچار اندا غ کیشی نیه برکشیدین برنمرسه تیلار بولسه نهایتی او یاماد ور
وَلَا تَهْلُکُ اِلَی الدُّعَاءِ یعنی هلاک دعا برله ایمیج کیم دعا ینینگ اداینچه
یلماس اداج بولدور کیم وقت لارنی بیلماک وقت لارسز بولسه فرض نماز

دین

دین کسن من اداء فریضة فله عند الله دعوة مستجابة یعنی
کیشیکه فرض نماز فی اداء قیلاد ور حق تعالی اینگ دعاسینی اجابت
قیلاد ور دینه پیغمبر کیچه یاکیچه دا یاسحر دا حضرت موسی علیه السلام
ابدیلار الهی ای الساعة ادعوک فاستجب قال الله تعالی
ادعونی فی لیل اللیل فانی استجیب فرمدی الوقت یعنی الهی
قایسی ساعت دا دعا قیلسام اجابت قیلورسین حق تعالی ایدی
ای موسی پیغمبر کیچه دا یاسحر دا دعا قیلسانگ اجابت قیلورمین
اذان او قوغانده یاکیمت لدعا بین الاذان والاقامة
یعنی اذان اقامت ارا سیده دعا قیلسانگ اجابت قیلورمن پیغمبر
لیکن دین خوشحال بولغانده بولوراعتمو الدعاء الرقت دعاغه
قول کوتارکانده ادب برله خدای حاضر بیلیب اوزینگ عاجز لیقنی
اظهار قیلیب دعا قیلماق کرک کوکلیدین بولک برکا قرالماغای
بیهوده خیال قیلماغای الله تعالی لا تستجیب دعاء من یدعوا

عن قلب لاهی یعنی بتحقیق الله تعالی مستجاب قیلماس مومین سنینگ
دعاسینی که کونگلی بولگان ده بولسه دعا قیلورده اسنه مکای کیلماگای
قولی برله اویون قیلماغای سینکا تیز اولتورماغای سرطرفکا
باقمغای آسمان طرفیکا قراماغای قولینی آچوق قیلب ایکنز کوتارگای
آهسته اوزاق دعا قیلغای آواز برله دعا قیلماق کنه دور
قوله تعالی انه لا یحب المعتدین مقام برله دعا قیلغای حق تعا
اینوراو بدان نمرپنی منینگ یولومغه فدا قیلماسا دعا سبر لجابت
بولماس دیب دور لار والله اعلم بالصواب تورتونجی
باب روزه ننینگ خاصیتی نی بیانی قیلور قال النبی علیه السلام
الصوم جنة من النار یعنی روزه دوزخقه سپر دور الصوم
یصح الجسد یعنی روزه بدنی صحت قیلور حضرت پیغمبر صلی
الله علیه وسلم ایتیب دور لار العبد اذا جاع بطنه حقط
لسانه علمة الحکمة وان کان کافرا یعنی یا محمد بنده لاریم

اوزینی

30

اوزینی آچیب یا قلاب بتلینی فاحشه پیوزدین یغه انکا علم حکمت ذ

اورکا تورمس اکرکا زهم بولسه اوزینی توق تو تقوصیلار غالبته

خصلت باردور بر کیم حق تعالی اینیک کونکلیده مکان تومس

ایکنجی خلق رحمت اوقومایس اوجونجی اوزاق اغریق نارنار تورتونجی

پیوزی ایلکا خوشی کلمایس بشینجی طاعت اینیک صلاوتنی کورمایس

التنجی کاهل نماز بولور هر کیم خدادین بولک مخلوقغه پیلدورمای

ابدا اوجونمایوج کون روزه تو تماس تعالی قیامت کونی یرنی

کوتاریب تورغان هوکوزی اولتورروب پیلی برله مجنون بتینک توی

دیکی توی قیلورلار زیبا جورلار نصیب قیلغای ایکی کون بر ایده روزه

تو تماسه ایکی یوز بتینک التون تندرفیلغان بتینک ثوابی بی تابقای اکر روزه

دار اولسه شهید بولغای همیشه روزه دار لیق برله اولسه سوراغ بیر

بهشت کاکیره کی هر کیم بلا سببی بیته یاشده نماز قه کوندوریسه اول

ایکی ماشید ار روزه لو تورسه درجه سینی کورکای بلالارس جه نماز قا بیق

بولیا تا انا بسی عذابنه گرفتار بولور اگر بلالار نی نماز نه اونا سه
اینبک دین بیزار بولسه قیامت دا پیغمبر علیه السلام شفاعت قیلماس
نماز روزه نی قصداً ترک قیلغوچیلار نی اولتورسه قصاص کلماس
بی نماز نه قانچه عذاب قیلسه شونچه ثواب بتار مظلومه سیز نماز اوقیماسا
بار روزه توتماسا یرسیز هم کنه کار بولور لاتمبو القلب بکثرت
الطعام وشراب کالزرع اذا اکثر علیه الماء فوق بولاق
یورکنی قورتور خبانچه نماز زاعتکا تولا بسو کیرسه جوقراغاندیک
معاذ رحمة الله علیه ایدی بلا الجوع طعام الله فی ارضنه به
یشبع بطون الصید بقاین وخوف التقوی رایت الله
فی الارض یقول بها ابدا ان المریدین لغیر اجلق طعام
دورکه الله تعالی مومین بنده سیز اوچون آفریده قلیب دین کرصد بقا
لار نینگ قورساقی اینبک یرله سیر بولور دوشلار نینگ قورقونچی سیدورکه
حق تعالی یرده آفریده قلیب دوزخ لیص لار یرله دنیا حویلار نینگ کردنی دین

ایلتب

ایکنجی یوز یتمش بیارادور حکمت حق تعالی اینجک لشکریدور روی
زمین دین چقاریب دور راه رسالت فی السبا کوچلار اینجک بیلار بنی
اول حکمت لشکر برله قوتلیک قلیب دورلار تحقیق خبر بوکه آدم
بر بلاغه قورباقیدین وفرجیدین قالور قال النبی علیه السلام
ما اکثر ما یدخل الناس من النار قال الاجوفان البطن والفرج
یعنی ایتیب دورلار سغمبر علیه السلام نمرپه دورکه آدمنی ایکی نمرسه دوزخقه
کرفتار قیلور بری قورباق بری فرج قال النبی علیه السلام حاکیاً
عن الله عزوجل الصوم لی وانا اجزی به یعنی ایتیب دورلار
سغمبر علیه السلام مغه حق تعالی دین روزه تحفه دور بندم دین
منکا اینجک اجر فی من بر ورمن روزه دارینجک نفس النعانی تسبیح
دور اولتیور بس عبادتدور روزه دارغه قیامتده الهشت
دین مروارید خوانلاردن لر تنک طعام لاردن الیب کلیب قویالار
اول طعامغه مشغول بولورلار طعامنی آزیکان اولومنی

1

تولا یا دفیلور اولونمی تولا یا دفیلغان سعادت دور قال
النبی علیه السلام علیکم بلباس الصوف تجدون بذالک
قلت الاکل کثرة فکمه یعنی حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم ایدیلار که
هر کیم یونکدین ایکیسین کیه انده یک خوارلق بیدا قیلور هر کیم اندیک
خوالق بیدا قیلمه حق تعالی انینک فضیلتنی زیاده قیلور اما
روزه دارغه بهانه برله روزه سینی سیندورمغای چراکه روزه نی
خدا اوچون توتار احتیاط کوب لازم دور قال النبی علیه السلام
اخاف علی امتی شیئا یصبح الرجل صائما ثم یفطر شهوة
اعترضته والشرک الاصغر قیل ما الشرک الاصغر قال الله
یا ریا یعنی ایتیب دورلار پیغمبر علیه السلام تحقیق قورقه من امتیم کا
ایکی الشدین بری یوکه روزه نیت قیلیب ذوق شهوت برله
روزه نی سیندورمه یه بری یوکه اندیک شرک کلتورمه صحابه لار
پسورد یلارکه یارسول الله اندیک شرک قایدور ایدیلارکه

ریا

ریادور رکون بی ریا روزه تونقان بهراقدور التمیش بل
ریا رله قلمقان طاعت دین خواجه شفیق رحمة الله علیه یلارکه
من هرکیچه میعاد لیق بیدورغان طعامیمدن برلقمه یاندورمن بو
ایشیم کیچه تانگ التقونچه نمازاوتاکاندین بهراق دورقال النبی علیه السلام
من بات فی خفة من الطعام والشرب تدارکه حوله الحور حتی
یصبح یعنی ایتیب دورلار پیغمبر علیه السلام هرکیم یخشامده اندیک طعام
یمیب یاتسه حورلار کیب دماغنی خوشبوی قیلور یامداد غچه آمرزش تیلار ینه
اداجی بوکه روزه دار زردار کشی تینگ کیده بارمغای قال
النبی علیه السلام کنت صائما فصل یعنی ایتیب دورلار پیغمبر علیه السلام
روزه دار سنباکاه کیتسه تینگ کیدا بارسا اولارغه دعای قیلغای یکای
اکر جمعه نی چرلاغان بولسه اراده روزه دار کیتسه بولیار مغای بارسه
یکای تاکه تینگ غمکین بولمغای ینه شنده لیکا توتار بولسه ورغان روزه
نفل دورا کر فرض یاندر بولسه یا پس هر طاعت که نفسنی خوار قیلور

حق تعالی اول طاعت فی دوست تو نا زیرید ابن حبیبی ایتیب دور که کان
اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم لا یاکلون الطعام تسمنا
لا یلبسون الثیاب تجملا و کانو یعبرون بعدا یعنه پیغمبر علیه السلام
صحابه لاری سمر کوه لیک طعام یمابس ایردیلار آیش اوجون لباس
کیمابس ایردیلار خواه بشقیق رحمة الله علیه ایتیب دور که حبیبی
اعجزة علی الصلوة والصوم فاعلم انک محروم معبوذ یعنه ای دوست
اگر سین روزه نمازغه عاجز کلیسانگ سیلکیل سنگا محروم لوق لوتوبه لیک
یوز کلتورو بدورو خدمت ایشیکی باغلا نیتیب دور ابلیس علیه اللعنه بروی
اوز یولینه سالور بولیانی علم دین بی بهره قیلور انکا جنه ان مکرلاری
ایشلاتور فریضه دین محروم قویار نعوذ بالله اول همیشه نفسینگ
ارقاسینه کیرار اندانغ کمر بسته شیطان بینیک بارکشیدین بزدا کلیب دور که
ان الذین فادوا فلوا فیه برفیق ولا تتبع طاعة الله علی
النفس آمین من المنیب لامر صاد اقطع وطهر لیعه پیغمبر علیه السلام

ایدیلار که

ایدیلار کہ پیسلمانچیلق دینی آسنہ لیکب برلہ اولتورادور طاعتی قونشیلارکا
یرانشورلر کونکل برلہ قیلنکلار ریایرلہ قیلیب خدانہ دوشمن بولمانکلار
خبرداکیبدورکہ صاحب الورد ملعون یعنی کمسہ یرمرہ بیہ ورد
قیلیب الکان بےعذر ترک قیلسہ اول کیشیکا اللہ تعالی لعنت قیلور ۲
افضل العبادۃ اذکرھا وان قلت یعنی عبادت اینکاوبدانی
اولکہ ہمیشہ قیلیلہ اگرچہ ازغنہ قیلیلہ بسم بشنجی باب تواضع اینک
بیانیدہ اقال النبی علیہ السلام من تواضع اللہ رفعہ اللہ
ومن تکبر وضعہ اللہ یعنی ایتیبدورلار پیغمبر علیہ السلام ہرکیشیکہ
تواضع قیلسہ خدا رضاسیرا وچون بلند قیلور اللہ تعالی اینک مرتبہ
پیشرو کیشیکہ تکبر قیلسہ خوار قیلور اللہ اول کیشی فی یبعث اللہ
المتکبر یوم القیامۃ رزا فی صورۃ الرجال تحت الناس یعنی
تکبر قیلوچیلارنی قیلور اللہ تعالی قیامت کونیدہ ایاریلغ بیرصورتیدا
خلایق اینک آیدیدا قالتورلوک مذابلار بولورلار اکتب البغضت

احداً مثل الکبر یعنی حق تعالی تکبر یوق کیشیلار ذی اندا غ دوشمن تو تار کیم
آدمیزاد بر بریکا اندا غ دوشمن بو المعنای اکر صالح مظلوم تکبر یوق ایرکا
تکبر ایرر بنینک شو ملعیدین بهشت کا کیرماس الکبریاء والعظمة ازدا
ری قمیص نازعنی فی واحد منهما اوقذفت فی النار یعنی حق تعالی
ایتیب دور که کبریا منینک عظمت و صفتیم دور بو صفت منکا خاص
دور هر کیم کبر قیلسه منکا نزع کلیب قیلغاندور اورنی دوزخ دور تکبر یوق
کشیدا ایمان یوقدور الحیاء من الایمان تکبر یولیق بر خصالیق دور
انا خیر منه یعنی شیطان من آدم دین اوبدان دیب ملعون بولدی
اکر امت محمد ده ایمان دین اثر یا ردور اوزنی هر کز بنیه برمه دین
اوبدان دیماس افتت العجب المعت هر کمرسه کبر یکا مغرور بولوبدور
اول شقی دور قال النبی علیه السلام اذا اراد الله بعبد خیرا یسره
بعیوب نفسه وعیوب الدنیا یعنی ایتیب دور لار پیغمبر علیه السلام وقتکه اراده
الله تعالی بر بنده کا راست بولکور ساتماکنی اینینک قیلغان کنه لار نی قدرت

برله

برله خاطر اینچه بیکوزوب کونکلیکا قورقوچ یوق یاسب یشیمان قیلدروب یلغیز تورکا
جار قیلور دنیادین کونکلنی یسا وتورهر کمرسه دنیانی کوشیش قیلمای
تا اینچه توختامای خدایولیغه قلیب کونکلنی نامراد لیق اورکاتیه قیامت
کونی اولیالارنینگ علمیدا قوپارد نیانی هرچند حلال دین تاپیب یه
حلال اغزخرج لاکان بولسه حساب مای بهشت کا کیرماکین حلال دین
تاپیب حرام اغزخرج لاسه دوزخدین خلاص بولماس حلالها حساب حرامها
عذاب دنیا برماده اشلکدورانی ایشکو حرمانکی اشلکدورونیه الدنیا
جیفة وطالبها کلاب یعنی دنیا برمثل اولتقان اوستخواندورانجه
ایشکو حرایط دوردنیانینگ مسعادی اوشبودورعاقل اولکه همه دین
اوزنیز کیچیک تقوای ایلکدوجهیدین برر بولکه حق تعالی فرآیده متقیلارنی
پست بلند بنی اوزی یلور مخلوق یلمایس همه آدم حضرت آدم
حضرت حوانینگ اولادلاریدورقال النبی علیه السلام ایاکم ومحقرات
الذنوب فان صغرهم عند الله کبیر یعنی هرینده که خوار دورالکاه

غرت قیلنکلار بر بنده مؤمنین اللہ تعالا موندا غضب قیلسه قیامت دا الیه
الکا عزت دور چراکه محبت عزت بینک نشانیدور حق تعالا بو دنیا دا
مؤمنلکا و کافرغه رزق بریب دور بلکه راحت نی کافرغه بریب دور الدنیا
سجن المؤمنین و جنة الکافرین یعنی بو دنیا مؤمنین بینک دوزخی
دور و کافرلینک بهشتی دور هر کمربه که اوزی مسلمان صورتیدا بولوب
حلال حرامغه فرق ایتمای فسق فساد نه برله عمر اوتکاراد و رمونکا هم حق تعالا
موندا راحت بریب دور اول موکافرلینک قتاریدا بهشتی بو دنیا دور
اگر توبه قیلسه اللہ تعالا غفار الذنوب دور لایدخل جنة من کان
فی قلبه مثقال حبة من خردل من الکبر یعنی بهشتکه کرماس اول کیشیکم
اینینک کبر بولسه حضرت عمر رضی اللہ عنه ایدیلار کبر بینک ابتدا سی سلام
قیلماس لیق تواضع بینک ابتدا سی سلام قیلما غلیق دور سلام نه بخیل لیق
قیلغان کیشی کبر بزیادین تربا دین یماندور حضرت پیغمبر صلی اللہ
علیه وسلم مسجدکا بارور ایدیلار بر موندخی کیچک بلالارغه سلام قیلدیلار

وبنه

وینه هر نوع کیشی چرلاپ یاره ور ایدی بلار اوینی اوزلار رسوفور ایدی بلار
لازم ایدی زرپچه بازار دین اوزلار رالیب کیوب ریب کلوب ایردی بلار جمیده
پوشی فقیر و یتیم لار برله هم طبق بولور ایردی بلار هر نجوک کیشی نینگ حاجتی
روا قیلور ایردی بلار حق تعالی نینگ درگاهیده جمیع موجود اندین پیغمبر
علیه السلام اولوغ ذات بابرکات دورلار مونداغ سید عالم و سند
جمیع انبیا و اولیا پیغمبر علیه السلام نینگ مونداغ تواضع مرحمت و شفقت
لاری تولادین تولا موندا منیکدین بر نیز ایتالمادی ای مؤمنین انصاف
قیل تکبر قیلما غیل پیوفا عالم اوچون تکبر قیلب عذاب آلیغ عقوبتکا گرفتار بولما غیل
رسوای قیامت بولما غیل اِذَا الْمُتَقِّی الْمُحِبَّانِ اَقْرَبُهَا اِلٰی رَحْمَتِ اللّٰهِ اذا التقی
مِنَ ابْتِدَاءِ بِالسَّلَامِ یعنی دوستلار روبرو بولوب قالسالر سلام قیلیب
یقینی راقدور اللہ تعالی نینگ رحمتیدین حصہ نواب علیک السلام نینگ توقوز حصہ ثوابی
سلام قیلغوچیغا کیشیکا بر حصہ ثواب علیک السلام کیشیکا بر ورلار مسلمان سلام قیلیشدین
توختاماغای اگر عداوتی بولسہ اوچ کوندین زیاده عداوت ساقلاماغای

عداوتلیک کیشی قابلی بیر تحیت سلام قیلسه کیم بولور جواب ماکی فرض کفایه دور
برجمعدن اسیدین برکیشی علیک السلام دیسه اوزکا سیدین ساقط بولور اگر جمعی
اسیدین عداوتلیک کیشی بولسه اوزی علیک السلام دیمکنجه ساقط بولماس قال النبی
علیه السلام ایاکم و مالحالفه قال السمنه التی تخلف الذین
وماذاک یارسول الله قال عداوة المومنین یعنی ای مومنلر استلارم
بر برکلار برله عداوت تو تقوجی بولمانکلار عداوت تو تقوجی منبلک امتیم
دین ایچیکس عداوت تو تقوجی بدبخت لار دین براق بولونکلار ای مومنلر
تواضع بولکه چونکه کیچیک فی ایلغا مغای تواضع قیلسه مجلس اوتورن
اولتورسه اگر برمرتبه بیر بلند بولسه مومن اولتورن اولتوروشنی اختیار قیلسه اوزین
اوزکالارغه اوبدان کورسه قال النبی علیه السلام لاخیر صحبة من لا یرای
لک من الحق ما تری یعنی کمرسه سنینک صحبتینه اوبدانلیق بوقدر که سنه
برونی اوزیدیک راست یولنی کرسه صائب الفعال خدمتکارلغه هم خوشخوی لوق
قیلغای نماز اوتاکای اگر بیر وقت نمازغه اوتامسه خدمتی خواجه سینه حرام دور

انینک

انینگ عذابی خواجه سیغه بولور سلمان رضی الله عنه بریکا بارور ایردیلار
برنجه خلق ایرکا شیب یوردی ایدیلکه هذا خیر لکم و شر لی یعنی ایرکا شکایتینگ
لار اوبدان امّا منکا یاندور دیب توختاتیلار پیغمبر علیه السلام وصحابه لار
دین اوزلارینی هرگیز بلمیدیلر توتماس ایردیلار هرکمر چاکر بولای دیسه
قبول قیلماس ایردیلار بزرو کلارا ایتیب دولارکه پیغمبر علیه السلام کامرید
بولغای رواکورماس میز مکر علم شریعت اورگانماکی اوچون قاهر شمیز دا
توتار میز دیب دولار حضرت سید عالم برکوی بسعد رضی الله عنه بینگ
اوبلاریکا مهمان دارلیق قیلغاریب بلاریا النشید بسعد پیغمبر علیه السلام
بریتیوه کامندور بستیوه نی بیتاب آلیه بلار پیغمبر علیه السلام ایدیلار یا
بسعد بیتیوه کامنیب اینگ یا تور وب قالینگ من سوارهٔ پیغمبر بیاده بولورمکه
رواکورمایدور مس دیدیلار ای مؤمنلار اوزلک سواره بولوب کیشنی
قیناده ایرکا شتوروب یورورسیز قیامت دا نجوک جواب بورسیز
عالیم لاردین شریعت بینگ کارینی بیورماسیز اول عالیمکه مجازی

حاکم لارنه خوش کلیسون ذیب خلاف شرع سیوز قیلیه یا سپاه لارینگ کیدا
طمع برله باریب اولتورسه قیامت دا جهود لار برله بردا وطن تو تقای لار
دستار لاری ننگ رشته سینی اوتدین قیلیب دوزخقه پا لور لار عالیم
کیراک که سپاه نه ایلنجا قسلب حرلا یه رمعای یا برسه طعامنی یاکای اغر سه
باریب کیچه رمکاری عالیم کیراک که همت لیک حرعتلیک بولغای دنیای خور
تو تقای فقیر عالیم لار نی اوبدان ایبرا غای شریعت کا رواج برکای
عامی خلق طالب العلم نه حقارت قیلیب انی بحکم شریعت تعزیر قیلغای همه عالیم
شریعت قیلغای موندا غ بولسه عالیم دورو کرنه ظالیم قراقچی دورعالیم
لارینگ متکبر بوکه بوقارین اولتورماقنی خواه لار یا رسا لارینگ
متکبر مریدینغار دوشلارینگ متکبر آزنیمه کا اوزاق دعا قیلمایسی
پسودا کرینگ متکبر قل کونکنه لا قیلور طالب العلم نینگ متکبری
بیکنیز اوزون قیلیب مدرسه اشیکیدا اولتورور مظلوم لارینگ متکبری
بوکه تولا نفسی نیمه لار دا ق فرنجی قیلور ای مسلمانلار عاقل اولکه دنیا

کتار

کنار اخرت قال و حضرت عمر رضی الله عنه ابدیلا رمن نفسه فوق قدره
الله تعالی عن قدره و من وضع نفسه عن قدره رفع الله
تعالی فوق قدره یعنی هر کرپه اوزینی بلند تو تپه الله تعالی انی خوار
اکر اوزی نینگ وجودینی خوار تو تسه الله تعالی انی عزیز قیلور
قال النبی علیه السلام اذا تواضع العبد رفع الله تعالی الی کما رفع
الفقار بس حکمته یعنی کرپه برون تعظیم قیلماق اوچون اوزینی
خوار تو تپه الله تعالی قیامت دا انی عزیز و مکرم قیلور پیغمبر نینگ
پیغمبر بمیز تواضع پیشه اوچون بارکاه الهی ده راز الشتماق نصیب
بولدی حق تعالی پیغمبر علیه السلام پیلام قیلدی بس نخوک میلمانده کی
ایلکی سلام قیلماقنی دوست تو تماید و حق تعالی قرآن دا
خبر بریب دی رکه و قارون و فرعون و هامان و لقد جاءکم
موسی بالبینات فاستکبروا فی الارض و ما کانوا سابقین و قوله تعالی عباد
الرحمن الذین یمشون علی الارض هونا بوسوزنینگ معنیسی

بیلکسل کہ تواضع اوچ قسم در تواضع تکلیفی تواضع طبع تواضع
ریای تواضع تکلیفی بوکہ کونکلیدا کبر بولسہ گناہ کبیرہ تواضع
قیلورا وزگا کہ قیلمایسہ تواضع طبعی اول بولورکہ طبعا ارنیغ دور
طبعا ارنیغلار غہ تواضع قیلور بو تواضع تولا بوقاریدہ وریا بارا
بارا خلق دین اوزولوب کوشہ نشین بولماقدور چرا کہ خوش طبع
دنیا نینگ مہریدین اوزولوب دنیا نی خوار کورسہ اولومنی تولا یاد
قیلہ خوش طبع دیب اینیورلارا وزینی اوینی یاغان برلہ
خوش طبع بولماسلیکمرکہ اوزینی خوش تو تو جاکم لارغہ خوش
کیلسوندیب شریعت کا خلاف سوزلارنی ایتادور اول برکوچک
دورلیومالا نیب قیرو غنی میدرا تیب تیلایدور امّا اول تواضع کہ
ریای دورنعوذ باللہ کونکلیدا تکبر بولسہ ایل متواضع ایکان دیسونی
دیب تواضع قیلادور اول ریای حضرت پیرو رعالم دین بیورو یلار
تکبرنیم دور اولارا یدیلار کمرسہ حق سبوزنی ایتیسہ قولاق سالمای اولتورسہ

تکبر

تکبر اولدور بزو کلار اینجب دورلار که کمر بسته که بر فقیر کیشی حقیقت
رعایت پسوزنی اینلا اول منینک مه کیشی کابو نا توان پسوزا یتور مو
دیب قولاق یا لمیه منکبر شقی دور بعض لارکا پسر لار یا ریا اهل بهشت
دورلار دیب خوش آمد قیلسه انکا محاضر قومه روب بر یب عزت قیلا
دورای بیم دوزخی متکبر دیب دورلارا مار سهت خدای تواضع پیشه
بوکه حق تعالی منینک پسوزیدین اوزکا پسوزنی پسوز لاماس حق تعالی
دین هر نه کیشی رضا بولور بیمه سیکا بر ابر تواضع قیلور خواه مسلمان
خواه کافر غه انی تواضع پیشه در لار بلکه ولی دیلور لور هر کمر بسته
نصیحت نی انکلا بتوبه بیبی قبول بولور **النجر باب دا خوش خوی لوق**
منینک بیانیدا قال النبی علیه السلام اول توضع فی المیزان الخلق
الحسن یعنی قیامت کونی مومین منینک اول بخشی خوینی نا رتا رلار
انه سئل المؤمنین افضل ایمانا قال احسنهم خلقا یعنی صحابه
پسور دیلار یا رسول الله مومین منینک فاضل راق قیسی دیر ایه یلار که خوشخو

بولسه اول افضل دور انّ الرّجل رفيق لو كان خلقًا لما رأى انّ احسن منه خلقًا يعنى اگر خلق رفيق مدار اسپر بولسه ايدى خلق انده بن
اوبدان نمرّه ده كورماسى ايدى بلار من اعطى حظّه من الرّفق فقد
اعطى حظّه من الخير يعنى هر كمسنه كه توفيق بولوب مدارا ايتكورماك عادت
بولغان بولسه حقتعالى انكا بر حضورى بر كايلار كه بلكه تمامى خير بايدين
بالنصيب بولوبدور آدم كاهر نخسه ليق خوشخو بليق دين بسيار هر كيم
بدخوى بولسه قيلغان طاعت لاردين منفعت كورماس قال النّبى
عليه السّلام انّ سوء الخلق يفسد الطّاعة كما يفسد الصّبر العسل
يعنى بدخويليق لو طاعت فى بوق قيلورانده اغكه عسل نينك لذّتنى
صربوق قيلغاندك انّ كلّ ذنب توبة الّا سوء الخلق فانّه
لا يتوب من ذنبه الّا رجع ما هو شرّ منه يعنى هر كناه غه توبه
بار مكر بدخويليق توبه برله دفع بولماس اكر مومين كناه غه توبه
قيلماى مكر بدخويليق غه توبه قيلسه مومكفايه ايردى بدخويليق بدنجب لبك

ونويسد

ونومید لیک دور حقتعالی اینینگ رحمتیدین نومید لیک دور وهب ابن
منبه نقل قیلیب دورلار که ما تخلق عبد الخلق اربعین یوما الا جعل
الله ذالک طبیعة له یعنی بنده مومین یوقدورکه خوشخو بلوقنی
دستیکا الغان بولغای یعنی دستیکا الغان بوکه تیلینیر غیبت
ویلغان فاحشه الیلاردین توختاتیب همه کیشیکا ملایم تاتلیغ
بسوزلاب خوش قیلغای امّا بد خو بلیوق آدم کابر بلای عظیم دور
اینینگ دین خلاص بولماقه هر کونی بامداد دین کیچه یوز مرتبه حسبی
الله نعم الوکیل دیکای حق تعالی قرآنده خبر بریب دورکه فانقلبوا
بنعمة من الله وفضل لم یمسسهم سوء حق تعالی انحضرت اینینگ
صحابه لارینینگ حقیده ایتیب دورکه کافرلاردین قورقیانکلار بوکلمه
اوقونکلار بس صحابه لار تولا اولجه الدیلار رونیه غمکا مبتلا بولیانکلار
بوکلمه اوقونکلار لا اله الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین
دیکای حق تعالی وعده قیلیب دورکه فاستجبنا له ونجیناه من الغم

وكذالك ننجي المؤمنين هر كيم دشمن دين قورقه وافوض امري
الى الله ان الله بصير بالعباد دليكاي خبرداكليب دوركه خير لكم
وانا خير لاهلي يعني اوبدان كمرپه اولدوركه اوزنينك اهل بيتيكا
خوشخويلوق قيلسه وينه خبرداكليب دوركه هر كيم اولپه يولغايكه خوشنودي في
اوزيدين رضا قيلسه حضرت يحيى عليه السلام دين بيورديلاركه هيچ
دين مشكل قورقونچ نيمه دورايديلاركه خدانينك غضبي دورايديلار كيم
اوزنينكزني عزيز توتمانك وتكبر قيلمانك بنده كا اجيغ نيه لازم حق تعالا نينكن
خوشنود مويا يوقمو حضرت حق سبحانه وتعالى عيسى صلوة الله عليه خبرلاب
دوركه عبدا اذكرني في حال اذكرك في حال غضبي يعني اي بندم
هر وقتيكه اجيغنك كيلسه يا دقيلمن سني يا دقيلورمن تا سزاوار عقوبت
بولغاي سين هر كشي اجيغ كيلانده يوتمه توتولا بولغانده تا جاريونار
جه ابروي بولغاندين كين يوقان نينك نفعيز كورماس مومنين
كراك كه كاه فربه تيلا شيب اجيلا شقاي مومنين مومنين نينك بيم اوريدين

مومنين

مومنین برله اجنغ لاشمغلین کفر دورکا فرلار نفس شیطان شیطان
برادر بدورحق تعالی خبر بریب دورکه ان الشیطان لکم عدو فاتخذوه
عدوا اهر وقیسکه آدم اوبدین جهته خدا نینگ دیو ابلیس اینیک فرمانی
بیله اطرافیغه یغلورتا تلیغ تمرکه جهین اولاشقاندیک آدمنی یولدین
چیقارور قصد قیلورکه دین اسلام دین جدا قیلغای اندغ دوشمان
برله جنگ قتال لازم تاکه حق تعالی فرشته لارنی اسیارور بر آدم
صورتیدا آدم نینگ اله یدا اوزکابس اطرافیدا قورشاب یورور
بوشیاطین ضرر یتکورمکابس قرآنده خبر بریب دورکه له معقبات من
بین یدیه ومن خلفه یحفظونه من امر الله امابنده اشیک دین
چیقشدا حق تعالی نی یادلانغای اکر یادلانمای جهته شیطان
بوینیغه زنجیر یالوب تیلاب یورور ورداورا داوتوغیل که شیطان نینغ
کرفتاربولورسین حق تعالی ایمیچ بنده کا جفا قیلمایدورسنده اوزنی
جانیغه اوزی جفا قیلادورخدا نینگ قیل دیکا نینی قبلیانگ قیلمادیکا نینغ

قیلما یسانک سینکا هیچ بلا یولامایدور حق تعالی خبر بیرور رکه
وَمَا اَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ اَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ یعنی
هر جفا بنده کا بیتار اوز افعالیدن دور من بندم دی اوز حالینه
قویارمن مباد ابر کوفه تو تارمن ناله فی اوزکردار ینه قیلغای
بر کمر پسنی بیان دیله اوزنکدین کورکیل سنده بر بانلیق کیم حق تعا
ایلکا یمان کورکا تا دور تا که یمان نفسینکا یار لولغای سین
اوز منفعتنکنی کوزلاب مسلمانغه ازار بر مکای سین حق تعا آیت دا
خبر بیرور رکه وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ اَحْسَنُ اِنَّ الشَّيْطَانَ
يَنْزَغُ بَيْنَهُمْ اِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوًّا مُبِينًا یعنی
یا محمد الغیل منینک بنده لاریمکا بر برلاری برله سوزلاشیب لار یومشاق
شیرین سوزلار فی الیتیشمایلار شیطان اندا حاضر بولار بنده
لار بینی اورتاسقه سالور کنه کار قیلور بلکه کافر لیقغه یتکورور خبر دا
کیلیب رکه اِدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ اَحْسَنُ فَاِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ
عداوة

عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ یعنی اگر کمر به بستکا جفا قیلسه سن انکا وفا
قیل اول بستکا دوست بولغای هر کمر به بریمان ایش قیلسه نیه بولدی
اول یمان ایش دین منع قیلسه اگرچه ظاهر دوشمن کبی رونکان برله
حقیقت دا دوست لوق قیلادور هر کیم بو آیت بنینک معنی سیکا
عمل قیلسه غم و رنج الم دین خلاص بولور عقلینک بولغنچه شخو بولوغه
عادت قیل قیامت دا درجه سنی کورار سین حکایت ابو هریره
رضی الله عنه بر کمر به ایه بر کشی سز فلانی یمان دیدی دیدی ایه ای ابو
هریره ایه یلار اول کمر به وجه ایش دین خالی ایرماسه دور یا مینک
برله برابر دور یا منه بن او بداندور یا یمان دور اگر منه بن او بدانی
بولسه اینینک برله برابر لیک تلاشماید ور من یامنه بن کیچک بولسه اینینک برله
برابر بولماق مناسیب ایمس عاقل مینک ایشی ایماسکه اول موذی دیب دور
من موذی دیمک اگر منی دیکان بولسه من انی اولتکارای تاکه مینک
فضیلتم زیاد بولور اول انکلاسه مو برفضل حاصل قیلغای دیدیلار

پیغمبر صلی الله علیه وسلم ایدر بلارکه من لم یکن فیه ثلث تجزه من
المعاصی فلیس منی فلامن الله تعالی حلم تجزه عن الجهل وخوف تجزه
عن الحرام وخلق حسن یخالف به الناس یعنی کمرینه اوچ خصلت
بولنماسه اول خدانه بنده ایمیش منیک امتم ایمیش اول اولکه حلم جهل دن
اوزیدین دفع قیلماسا ایکنجی نیه برونی حرام منع قیلماسه اوچونجی
خوشخویلوق برله ایکاملرایله کورمسه دیکدر رکه من لطم
غیظاً وهو یقدر علی انفاذه ملاء الله تعالی قلبه امناً وایماناً
یعنی کمرینه غضبنیک اچیغ کلکانده طاقت برله اچیغ نی یوتسه خدای تعالی
انینک کونکلنی ایمانغه پرقیلور پیغمبر علیه السلام ایتیب دورلار که
الخلق الحسن یزید فی العمر یعنی یخشی خوی عمرنی زیاده قیلور عاقل
اولکه کیچیک لارینیک کناهنی معاف قیلسه حق تعالی معاف قیلماق برله سلطنت
پایدار بولور الله تعالی نینک درکاهیدا اولوغ ابروی دور اچیغ
یوتماق اچیغ لیق کیشیکا الله تعالی نینک غضبی بهیبت بارد ور پیغمبر علیه السلام

ایده بلار که ماعفار جل عن معظمت الا داد الله بها عزا لیغه
هر کمر که ظلم ستم بیله اول کمر یه انی عفو قیلمه قصاص بیلا مه حق تعالی
اول کمر نی ایکی عالمده اعزیز قیلور ای مسلمانلار شیطانغه یا بوب
کیشیکا اجغلا نیب یا لبست بولمنی قیو باطل بولدا بوروسن مکر
اولما سنی خیال قیلورسن تخی بهشت موطمع قیلورسن توبه قبل بی
عمل هر گز میسر ایماس حکایت اصف ابن برخیا دین بیلورسن
سن خوشخو بلوقنی کیمدین اورکاندنیک ایدی کم دادم دین
اورکاندیم دادم ینیک خوشخو بلوقرانچه بار ایدیکه برکون دادم
خوانده محاضر بیله اولتورور ایدی یانیدا برکیچک انیم بار ایدی
برکتیراکیمز سنجیدا کباب کلتوردی قزیل جوغ بولغان بیتخ
اوکا سوم ینیک کوزلیکا تکیب اولدی اول کتیراک تولا قورقتی
دادم ایدیکه ای کتیرک قورقما غیل بولمنی سندین ایماس شیطانی
دین اکرمن اجغلا یمام الله تعالیه عاصی بولورمن نه حدیم بولغایکه

اوزوم مخلوق مخلوقه اجعلنا ایمن مسینی خدایولیدازاد
قیلدیم دیدی حکایت خواجه معروف کرخی برکون غسل قیلغالی
بیولیدیلار اهل لارینی بزیب جای نمازلاری برله قرآن لارینی ارایق
بنینک لیدیلار ایوب ایدیلار مظلومه کیلیب اوغورلاب لدی نارایق
بارغاندین کین خواجه کوردیلار قچقیر دیلار که ای ایکاجر قرآن
اوقوشنی بیلورمو سیز دیدیلار مظلومه یوق دیدی اوغلونیکراقور
مویاکوکیو اینکز اوقورمو دیدیلار یوق دیدی بس اندانع بولسه
جای نمازنی الیب قرآن نی منکا قیوب بارینک دیدیلار اکر قرآن اوقو
یدورغان کیشیم بارد یسه قرآن نی هم الیب ایدی حکایت بر
بزروک بلالاری بنینک برقویلاری بارایدی ثمر توابع لتورالی
دیب یورایدی برقل لاری یوقوب قوبتینی اوشاتی خواجه غه
خبر بردیلار قوبنینک قوبتینی اوشاتی دیدی خواجه ایدی ای قل بابا
الغسل که نیزاد جونی اوشاتینک قل ایدی ای خواجه سیزنی اجعز کلیوندیب

اوشاتم

اوشاتم دیدی خواجه ایدی سنی شیطان بویروب بو ایشنی قیلدوردی
اگر سنکا اجعلا بیام حق تعالی نه عاصی بولورمن سنی خدا یولیدن ازاد
قیلدیم دیدی بیلکیل که ای مسلمانلار کمر به راست کوی دورانینک
سوزینی راست دیماکیل خلق بربرلاری برله مناظره کا توشوبدور
لار اوزی بینک تکبر لوقیدین بو بلاغه قالیبدور اول بدبخت شقی
لارنه یار بولماغیل خبر دا کلیبدورکه دَعِ الْمِرَاءَ وَاِنْ کُنْتَ مُحِقًّا
یعنی خصومت اجمع وجدل فی ترک قیل اگر سنک سوزینک راست
بولوب بینه بروفی بینک باطل بولسه خدا نه مناظره قیلماکه صاحب
شریعت منع قیلیبدور لار اگر کرسه دین سوز سوراب جواب برمیه
جواب بردیب عاده اگر جواب بره اول جاهیل اگر جواب بردیسه جاهل جاهل
بینک سوزینی راعتبار ایماس بیان خلق نه سوز اتیماق حرام دور خبر دا
کیلیبدورکه کَلَامُ ابْنِ آدَمَ کُلُّ عَلَیْهِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اَمْرٌ مَعْرُوفٌ
وَنَهْیٌ عَنْ مُنْکَرٍ اَوْ ذِکْرُ اللّٰهِ تَعَالٰی یعنی هر سوزکه آدم دیدور

همه سی اوزیکا مکراولکمرسه بیان الشدین منع قیلادورا وبدان اشقه
بویرویدورا الله تعالی یاد قیلادورا کرکمرسه نینگ سوزینی یا بربلاری
براه مناظره قیلادورا کرام معتقد نینگ سوزیدورفرسته همه سنی
پتوب قیامت داحاضر قیلورلار منفعت دورو کرنه عذابغه کرفتار بولور
خبرداکلیب دورکه مَنْ تَکَلَّمَ بِکَلِمَةٍ وَلَمْ یُرِدْ بِهٖ وَجْهَ اللّٰهِ تَعَالٰی
تُبَاعِدُ مِنَ الْجَنَّةِ مَسِیْرَةَ خَمْسِ مِائَةِ عَامٍ یعنه کمربه الله تعالی
نینگ سوزیدین بولک سوزنی سوزلاسه بهشت دین یراقدورتر یعنی
نینگ سوزیدین بولک سوزنی قیلماغای خوبلوق اول بولورکه کمرسه
سوزنینگ خلاف دیه اکرسندین پیش بولسه مناظره قیلماغای
سبین خوشخویلوق بولدورا اول جاهل لیقدین راست سوزنی خلاف
دیه ورراست سوزنی خلاف دی زمان اینینگ جاهل لیقی معلوم بولا
دورلیس بین که عاقیل بین اکرسوزونی رسبت قیلامن دیسانگ
اول جاهل بیان سوزلایدورا لنگاشوک بولغان بیان نینگ اغریغه

پش

بشی یاور نمانجه بولور دیب دوه رلار اول جاهل بولمای محض سلماس لیک
دین اندای دیب سین اچیغلامای ملایم لیق برله رعایت یولنی توتغیل
بزرو کلار ایتیب دوه رلار که خوشخو یلوق شول دیب دوه رلار خلق نینگ
یمان بوزیدین عار المایه عداوت توتمایه عبدالرحمن کسای
دین سوره یلار که یار یاسالیق قیلیب الشیدین دوه رجوابنی دیکه کمر بسته کا
فرا ماک کیراک اکر سندین خوشخو یراق کورونسه یاسالیقی سندین
زیاده راق دوره ینه بسوره یلار که بدخوی یوق قالیب الشیدور
جوابنی دیکه کمر بسته اوزالیشیب اوزکا معقول بولوب اوزکا نینگ
برائیمه بدخو یلوق اولدوره طبیب اولکه باشیغه کلکان نامرادنینگ قدرنی
اهل دنیا سلماس سنجور نینگ قدرنی نادان سلماس عالیم نینگ قدرنی
عاهل عامی سلماس اغریق نینگ قدرنی یاش سلماس خوشخو نینگ قدرنی
بدخوی سلماس باغ قدرنی قارغه سلماس بلبل نینگ قدرنی باغ سلماس
کویا نینگ قدرنی باغرو غو سلماس کلزار نینگ قدرنی قارغو سلماس

خوش طبع نینک قدرنی دون طبع پیلمایدر سخی باب سخادن نینک

خاصیتنی بیان قیلور السخی قریب الی الله قریب الناس من

قریب الی الجنة بعید من النار والبخیل بعید من الله بعید

من الناس بعید من الجنة قریب الی النار یعنه سخی الله تعالی

یقلین دوزخلق قیلمه یم یقلین بهشت کاهم یقلین دوزخدین

یراقدور بخیل الله تعالدین یراقدور خلق دین یم یراق بهشت

یم یراقدور دوزخه یقلین دور رسنه بو معنی دا کلیب دور که الجاهل

السخی احب الی الله من بخیل عالم یعنه جاهل سخی الله تعالی انه

یقلین راقدور بخیل عالیم دین پیغمبر علیه السلام بر کون خانه کعبه نینک

الدیدین او توب یاردور ایدی یلار بر کمر خانه کعبه کا قول یا الیسا دور که

الهی بو اوی نینک حقی حرمتی دین کناهمنی عفو قیلغاسن دیدور

پیغمبر علیه السلام ایدی یلار که نیمه کا اوزوم نینک حقی حرمتی دیمای سین که

مؤمنلین نینک شرافتی الله تعالی نینک درکاهیدا معتبر دور کعبه دین

دیه یلار اول ایدی یا رسول الله کناهم تولا دور حضرت پیغمبر علیه السلام
ایه یلار که تا قیامت دین تولا مو ایه بکه تولا نینه ایه یلار دریالار دین
تولا مو ایه سر تولا ایه یلار خدای تعالی عفو تولا مو سنگ کناهنگ تولا
مو ایه دی که الله تعالی سنگ عفو تولا کا اما سنگ کناهیم هم تولا بسور دیلار که
کناهنگ نمه ایه بکه یا رسول الله من موندا غ کمر به دورمن که کمر به
حاجت تیلاب یوزومکا اوت یا قغاندیک معلوم بولا دور دیدی
پیغمبر علیه السلام ایه یلار براق بول فا مندین ای قاپتی تاشوم لوغو نگ
منع کویدور مکای سیلاو سنگ مو کیم بخیل اوزی اوت اوتغه کو یار
سینی بهشتنی بهشت کا کیرار اکر مینگ یل نماز او تاب روزه تو تو ب
اوشبو بخیل لیقدا اولپانکا الله تعالا سینی تکو لپار دوزخ قیلور
دیه یلار اکر کمر به اوزینی عاقل سیلا الله تعالی مینگ جمیع مومنین
بنده لارینی دوستو تو تقال بولغای سین دوشمن لارینی دوشمن تو تقای
سین موندا غ بولمه دعوای بنده حلیکی بیهوده دور نعوذ بالله

کیشی کہ بر پیغمبر کا ایمان کلتورکای بر مذہب و بر دین و ابولغای بر بلار نینگ
دوشمنی تعوب و نیادین عداوت بر لہ اولتکای تا نکلا جالی نبوک کیجارمونہ نینگ
خلق بہشت دیدارینی کورماکی محال دور مکر شبو عالمدہ بر بیدین عداوت نینگ
اوتوشکان خلق نہ امید بہشت بار دور ہر کمر بیچہ دنیا لقمہ نی خوب
کوروب بر بر ینبک کولکہ نی اغزیتقان بولسہ قیامت ذالعزت کردہ خدا
وپیغمبر بیزار بولغای بولار نی مومنین دیکالی بولماید ور اگر چہ
ہر چند طاعت تقوی دار بولسہ لار مو خدا نینگ دوشمنی دور خبر دا
کیلیب دور کہ ان اللہ تعالی لم ینظروا الی الدنیا منذ خلقہا
بغضا لہا یعنی اول کونی اللہ تعالی دنیا نی یراتی دوبارہ قیلماد ی
نیچہ وجہیدین کہ دنیا نی محض بندہ لار نیز ازمودہ قیلما قنی یراتی
جنابنجہ الستوان نی ازمودہ قیلا دور غان محکما اوخشہ دنیا نی
تجارتی کیچکونجہ حلال دین سبدا قلیب اوزینی پارسا تونا مدور یا
دنیا نی مودیب یا مندین ما نیب حرام خور بولا مدور دنیا نی اشکارا

قیلدر

قیلدی چنانچه حضرت آدم نینگ فرزندلاری سوردیلار که یا پدر
بزرگوارلاری مزبور حضرت آدم ایه یلار که آری اولار بزلار
لار نیه تیرکوزوب قیامت دا بو عالمده کی قیلغان عملیکلار ذی بو ایدور
دیب بهشت و دوزخ دین خبر بردیلار بو سوزنی انکلاب جمیل سبحانه
تعالی شوب طاعتکا مشغول بولدیلار حضرت آدم علیه السلام مناجات
قیلیب ایه یلار الهی فرزندلاریم اولوم خبرنی انکلاغاندین برلاری
تومای دوردیه یلار الله تعالی دین ندا کلدیکه ای آدم بو نمرسه
یراتای انکا مشغول بولوب اولومنی فراموش قیلور دیب دنیانی یراتقه
ای عاقل سیلور موسیز بو سوزنینگ تحقیقنه برکا سیتارسیز شوندا غه
خدای تعالی نینگ دوشمنی و دوست تو توب الله تعالی نینگ مومین بنده
لاریکا ازار بیرسیز بو سبب بلنکا عداوت باغلای سیز بو دنیا دا
بش کونلوک آط بیرو یاغه مغرور بولوب یورورسیز بیلام سیز کیم
قیلغان تجارتینگ قاندین وقاندین ایمانس حلال امو یا حرام مو

اصلا خبر بنگ یوق یکان انجکا نینگ کا کول بولوب یورورسین انا بانگ

قیلان بارغانیدین خبر بنگ یوق شراب انجکا رسین زنا قیلورسین

ناکلانجوک جواب قیلورسین اوغرلاردیک یوزونگ قرارسوا بولور

سین شول مجلده من سینکا سلام قیلب ایکی توخمافنی زیاده اورغوم

دورپلکسیز واکاه بولغیل که حق تعالی اوزیدین اوزکانی جفت

یراتیب دورر استی اول دنیا بلغانی بول دنیا راست دنیا شلاب بلغانی

فی اوبدان کورارسین نجوک عقل دورجنانچه ظاهر کوزمیز دا بو عالم

فی کورارمیز باطن کوزمیز دا حقیقت طرفینی کورکان بوکه یرجاید ا

اولقولاب توشیدا اوزوجودمیز برله یوروب نه یرکا باریب

رنکارنک نمرسه لارنی کوروب تماشا قیلسه نیه اولغانیب اوزوجودی

برله بیتا دورقیسه انی کوردوم موفی کوردوم دیب باطین کوز

برله حقیقتنی کورکان شول دورای عاقل انصاف قیل خام طمع

بولا ایشنسز اولکاندا کورارسین حق تعالا نینگ نعمت قدرتلارین بار

موندا

موندا تریک نینگ ظاهر کوزیکا اولکانلارنی اولوکدیکو رکاتیب
الیب باریب توشیده کی حالینکه روحنی صورتکا کلتوروب بورکازا
دورجسمینک توشکورکاکیشی دیک کورده بیادورقیامت کونی
کورکان کیشی بنه اولغاهیب دیک روحنی وجودغه تیرکوزوب سوال
قیلادورشوندا ایلانکان قوبابسوندیب کیشی بورووب دورشوجه
بیلمای آی کونغه بولدوزکیجه کوندوزکا باقیب سرحسابا رعای
اوزنکنی عاقیل دیب دنیاغه الوده بولورسین عجب عاقیل دورخیال
نه یرکا بارورسین نیمه بولورسین هیچ نام نشانینگ سندین قیلامدور
یا بوقموادمیزادنه یردین کلیب دوزیردین ایماس کلکان وجودینگ
خیال قیلیب بارادورغان یرینی سرحسابا ربنی خدانی تانویدورغان
خدانی تانومغان بوکه هرجاندارنیکه بارادورانینگ احق تعالی
نینگ برصنعی بارنمکا دیمه جاندارنینگ حالیغه باقیب تماشا قیلکه
انی مدبرالقان نیمه دورهرطرفکا بورکوزکان قایدانی واقعه

هر قایدا غ صورت لیک نمرسه لار غی بیر اثبت زیل لیک شکل شمایل
قول ایاغنی آفریده قلیب دور مونکا اوزکا کلیب اوزینک موبوق بو
لوب بنه تریلمیش نی ضایل قیلیب رایت دیب تیمار کنی قیلماق حق تعالی
بنده لاریم اوقوب منی تانوب سوندیب علم اسیاردی انجه اوقوب خدا نی
اوبدان تونوتکلار اوقوغانلاردین بسو راب دیکا بنکه عمل قیل عالیم
بنینک اوزعلی برله کار بنک بول بسون بنه کلدوکل اصله سوزکا الله
تعالی دنیا پرستلر نی هیچ وجهه برله دوست توتمابس مثلاً کمرشه ن قاچ
یب ابلیس طاعت قیلورایدی شونکا ناخروشش سبب اقیلدی دنیا دیکان شولدور
دنیا برله عمل طاعت بیهوده دور قوروق نان بیدورغان ن
خروشش تابقان بولسه شول موخدا بنینک خوبلوقیغه زیانی بار بر
کمرشه کا موندا تولا بولابدور اخرنده اول کمرشه کا کم بولورعیش بنینک
مخسر نوشش بنینک نشیبی بولادورغان کیچه کوندوزکا اوخشه دنیا
برله خداغه بنکالی بولماس دنیا جمع قیلغوچیلارکا اخرنده اوتلوغ توخمای یار

کلام

کلام اللہ دا شبو بوزدور مسلمان بولسا نکلار باور قیل
کافر بولسا نکی دنیا پرپت بول مثلاً بدن سنیک دابرز خمنیک
بولسہ کونکلونک اندین بولک بیرہ ایماسہ انکا اوخشہ دنیادکی
آدمکا برزخم دورکہ خدادین یراق یالور مثلاً کمر یہ سندین
برنیمہ طمع قیلسہ انکا وفاقیلمای سین اول سینکا جفادور
قیامت داکورارسین موندا سینکا بولمایدور حضرت پیغمبر
صلی اللہ علیہ وسلم ایدیلارکہ جَاءَ فِي الْمَرْءِ عَرَضِهِ كُتِبَ لَهُ
صَدَقَتْ یعنی حق غہ یراید ورانکا عوض یتلامایدور اول صدقہ
نیک ثوابی اولدورکہ اکر دین آلیب انکا ن بولسہ کفارت بولور
سین دنیا یغانکا برفی آلیب انکا نقد برادورغانلارغہ براسین
درویشلارغہ بیمسیج خیرنیک یوق مثلاً برمومین سندین قرض
خواہ لایدورسین اندین نفع طلب قیلاسین اول انکا ناجار
کلادورعلاجی یوق الادورفایدہ برادورسنکا حلال بولورمو

آیان کورونادور خبر دا کلیب دورکه اِذا اُوذِیتُم فَاجْحَدُوا
یعنی کمربنینک خواه لایه ورغان نمرسه سنی کمربه خواه لایه یرمک
لازم دور مثلاً مسلمانی بروین برنمرسه فی تیلاب بیه بیرا ول انجنان
خوشوقت بولادور حق تعالی اینینک شاد بولغانینه بوکیبکا
جندان شادلیق تیکوزادور حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم
ایدیلار که رَحِمَ اللهُ اِمْرَءً سَهْلَ الْبَیْعِ سَهْلَ الشِّرَاءِ سَهْلَ
الْقَضَاءِ سَهْلَ الْاِقْتِضَاءِ یعنی الله تعالی اول کمسه یه رحم قیلورکه
کمربه ملیه نی ساتادور برنامرادی یشی اول یا تولایا آزبرمونجه
یا کم کلسه شونکا آسان قیلیب ساتقای اکر قاتیغ لیق قیلیب ساتسه
خدا اینینک دوشمنی دور خبر دا کلیب دورکه حُبُّ الدُّنْیَا رَأْسُ
کُلِّ خَطِیئَةٍ یعنی دنیانی دوست توتماق همه کناه باشیدور
یولنی غلط قیلماق قدر الله تعالی حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم
ایتیب دورکه مَا تَقَرَّبَ اِلَی عَبْدِهِ بِمِثْلِ الزُّهْدِ فِی الدُّنْیَا وَنیه کیتیب
کلیب دورکه

کلیب ورکه اِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰی مِنَ الْمُؤْمِنِیْنَ اَنْفُسَهُمْ
وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ یعنی من بنده لاریم بنیک تن لاریخ
مال لاریمی ساتیب الدیم اولارغه بهشت ویریم خواجه ابو
وفاق رحمة الله علیه اوزکنا بلاریده ایتیب ویرلار که هر مومنین
اینادورمنک نفسم ومالیم اینیک ویبهشت کادعوا قیلمقدور
راست ایمس جنانچه حق تعالا ایتیب ویرلار بندم بنیک جیمینی
ومالنی ساتیب الدیم ساتقانی یاندورماق دورست ایمس
حق تعالی ساتیب الغان تن اولدورکه خدای تعالی بنیک طاعتنی
برله گذار بولغان بولسه ساتیب الغان مالی اولدورکه حق تعالی
رضاسی اوچون صدقه قیلغان بولسه نداغ بولمیه اول تن ابله
دورلیغ حرام زاده دولیک برله هنوز من خدانغه بنده دیدور
بهشت اوبدان نمرسه نی بیان نمرسه بولکیچه بیان نمرسه بر
اوبدان نمرسه الا بسمومندین زیاده ابله لیک بولورمو

کمر بسته ایستاده که فلانی مومن دیدور الله تعالی دنیا بر ما بدور
اول حقیقت دین بر نکته آشنای جاهل بیقدور اندای دور مومن کا
دنیا فرا اینک او جنبه بر ما بدور که عوض جنت قیلیب دور دنیا
بر بیت کا دنیا فی بر بیدور که عوض دوزخ قیلیب دور مومن اینک
بود نیاده نیز که بر کلفه دور آخرتنداد بر بنیاد دور کمر بسته دین
قرض تلاپه در حال بر کای تا نکلایا اوج کوندا برای دیا کای
بر کای وینه الشیداقا تبغ تو تمغای اکر تا قیب الماپه مهلت
بر کای مهلت دا بهم تا قیب الماپ اخذ ابولیدا و تکای قرض بر کوچی
بوصفت لیک کثیر بولسه فی بحر دلبه بولور حق تعالی فی ضایع لیکا
قو یماس قرآندا کلیب دور که ان الله لا یضیع اجر المحسنین
یعنی تحقیق الله تعالی ضایع قیلماید ور نیخشی قیلغوچیلار نینک
اجرینی هر کمر بسته او شبو عملنی قیامت دا حساب ما کی آسان بولور
خبردا کلیب دور که قیامت بولسه مومن حسابکاه غه حاضر قیلیب

حساب

جناب پیغمبر ارلار اینینگ بخشش ایشی نامه دا جنابی حق تعالی فرمان
قیلورکه فرشته لارکا دوزخغه پیغمبر ارلار حق تعالی ندا قیلورکه
پیغمبر انگلار بندم مینینگ هیچ قیلغان عملی یار مودیب بنده لرنولا
اندیشه قیلیب الغایکه من هیچ بخشش قیلمایاردیم دنیاده لرنولا
آلیش بریش قیلورایردیم اوزافغه هم قویارایردم خلق نه بیم ایتور
ایدیمکه قرض دارنی قاتیغ لرنمانگلار دیرایدیم اگر مهلت بتلاب مهلت
برینگلار دیب بیمشالرنورایدیم دیکای حق دین ندا کیلورکه ای
فرشته لاریم قیلونگلار یوبندم نی اول دنیاده مینینگ بنده لاریمکا
مهربانلیق قیلب الگان من مونی بهشت کا یارلقادیم دیکا یلار
ای مؤمنین دنیادغی عزیزلرنومانق عین خطادور سیوداداموالرنی
بلغه بیودیر بلغه الغا اندین زیاده سیر روا ایماس ولیعض لارکا
حق تعالی اینینگ اوچون بریب دیرکه تا اینینگ بهاسیغه لاوزیدین
براق سالغای قرانده کلیب دیرکه ولا تمدن عینیک الی ما عینیک

مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ یعنی
کور کیل اول کمر به لار کیم اولارغه انچه کامرانیق بریب دور مسکه اول
کامرانلیق برله اوزوم دین براق قوغلاب دورمن جانچه ایت شه
اوسیخوان ماشلاب برکاندیک انکلادینکمو یوسوزلارنی دنیا اینک
ایوانیغه رغبت قیلمانغیل والکا کوکل برماکیل اهل دنیاغه تولا
عزت قیلمانغیل پیغمبر علیه السلام ایدیلار که مَنْ تَوَاضَعَ غِنًى لِغَنِيٍّ
ذَهَبَ ثُلُثَا دِينِهِ یعنی کشیکه دنیادارغه تواضع قیلسه دنیا کنک
تولا لیقراوچون اینک قیلغان عمل شایسته سیدین اوچ
تواینی نامهٔ اعمالیدین یوق قیلور لار چراکه هر کمرسه اینک اعضاسی
اوچ قسم دور بری تن انکینچی تیل اوچونجی دل وقیلسه تیل برله دل
تن کا تواضع قیلسه تیل برله قیلماق لازم ایدی تیل دل اینک رسولی
دور تیل تواضع قیلادور دل قیلمایدور اکر ایکیسی لا ایسه تواضع
قیلسه کفر غه انجام بتار نیه اوچون که بو ایکیسی لا پس الله تعالی اینک دور

اول تواضع طمع دین بولغای ولیکین اولپوزلار یکه صدا برله
چقادور اینینگ یه دلینگ ایشیه یوق اول تن کا تین تواضع
قیلغای دل حق تعا اینینگ خفیه ذکریه بین اوزکا کا باور بولماید ور
هر کیشیرا آسته ذکرا ایتیه اول اول ننگ سوزی دور چرا که تن کا دل
تواضع قیلماق برله تن دنیا لیق حاصل بولغاچ اوا زبرله پوزلاید ور
دنیا دارغه هم رسم دور که آهسته پوزلاما پس انگا زرکو یاتیل
تن کا تواضع قیلغاندیک تواضع قیلیب دور اول زرینگ هوسیدا
سوزلاید ور خدا اجو بلوق دا یوق خواجه فضیل عیاض رحمة الله علیه
دین سوردیلار که خلق ینگ دنیا دارغه عزت قیلمق قرینگ یا عشی نیمه
دیب جواب بیردیلار که دنیا دارغه عزت قیلماق اتفاوت یار دنیا
دارلارغه اول وجهه دین خلق دوست توتار که کروهی بولور کیم اینگ
معشوقه سیر دنیا دور دنیا دارینگ دنیا سیدین انگا نفع
یتماسه هم اولار دنیا ینگ آرزوسیده دوست توتارلار

دنیادار اوچ قسم بولور بری مؤمنلر بری کافرلر بری منافقلر
مؤمنلر دنیانی اوچ وجه دین دوست توتارکه تا انی حق رضاسی
اوچون فدا قیلیب آخرت تینک فی قیلغای کافرلار اول وجهه دین
دوست توتارکیم تا انینک برله مراد لیغه یتار خنانچه ایت دا کلمک دور کی
زُرْهُمْ یَأْکُلُوا وَیَتَمَتَّعُوا منافقلار اول وجهه دین دوست
توتارکیم اطرافیغه دوبه لاکا بلار اوزلاری اوترا غه کیرب اول تورور
ایکی دنیا منینک بولدرسه دیب شاد لیق قیلورلار اما مؤمنلر تینک
نشانه سی بوکه دنیانی تولا دوست توتمابلار اکر قول لاریغه
دنیا کیرسه بوشنی توتوب هر کمرسه نی حاجت دین چیقارا دور دنیانی
بوآرزوده استمکه وا دور حق تعالی بنده نی ایکی لا دنیادا
بسعادتمند قیلورا ما برسا مودنیانی اندا غ کمرسه برکا یکی اول
بخشر لیق قه صرف قیلغای وکرنه شریعت تینک ایکا سی پیغمبر علیه السلام
ایتیب دورلار که هدیة الله تعالی السائل علی البابکم یعنی اول

سایلی

سائلے السبکنبک کا کلیب دور رکعت فرینی ایا مای خیر قیلغای اللہ تعالی عنہ
غایبانہ بدیہ ایبارکان بولور جنانچہ عالیم خلقنی شہر دین شہر کا
بربرینی یاد لاتیب یا دنامہ ایبارور لارای مومنین سایل نی ہر کیز
خوار کورمانکلار خیر دا کلیب دور رکعۃ الفقراء احبابی یعنی حق تعا
زمان قیلیب دور رکعۃ درویشلار منینگ دوستلاریم دور دینہ حق
سبحانہ وتعا پیغمبر علیہ السلام غہ خبر بریب دور رکعۃ یا محمد مخبر الفقراء
وان الفقراء الیک وقرب مجلسہم منک یعنی یا محمد درویشلار نی
دوست توتماق منر دوست توتماقدور البتہ دور درویشلار نی اورنکا
یقین قیل اولار بیلہ ہمنشین بولغیل تا سنی اوز مکالقین قیلغای من
توانکرلار نی اوزنگ دین یراق قیل اولار بیلہ ہمنشین بولمانغیل
خیر دا کلیب دور رکعۃ رکعتان من مؤمن فقیر احب الی اللہ تعا من
سبعین رکعۃ من مؤمن غنی شاکر یعنی درویش مومن منینگ
ایکی رکعت نمازی شاکر منینگ یتمیش رکعت اوناکان

نماز یدین دوبیت راقدوردنیا دارشاکر بیگ دیب اتع کیشی نے
ایتورلارکہ ہرکونی حق رضاسی اوچون فقیرلارغہ آشی برادورغان
بولغای خبرداکلیب دورکہ درویش برمراتبہ سُبحَانَ اللّٰہ دیسہ دنیا
دارمنینگ شنگہ تصدوق قیلغان منینگ ثوابنی اول درویش منینگ
ثواپیغہ برابر بولور معلوم بولہ یکہ درویش منینگ برمراتبہ ذکریغہ
دنیادارمنینگ منینگ شنگہ تصدوق قیلمای قولازیم ایکان موندین
کم قیلیہ قبول بولغودیک ایمابس بودنیا جمع قیلغان منینگ کبی فتے
دوربش دنیادارلاوزنیراولتورکانلاردرویش لارسیلہ منینگ بولمای
تریک لیکیدابرابر بولماقی محال دورخواجہ معروف کرخی ایدیلارکہ
درویشلارقیامت داشاکرلاردین بش یوزیل ایلکری بہشتکا
کیرارمیادابرشاکردرویش لارسیلہ بہشت طرفیکا یوزلانیپ
ونشتہ لارکافرمان بولورکہ اول شاکیرنی درویشلاردین اجراتیب
آلیب قالورایتورلارکہ سیلین ہنوزدنیا منینگ حسابنی برمای قیلیان

یارور

بارور سین دیب تونی خانقای بس عاقیل غه اشارت دور کیم درویشلارنی
مغرور تونقای آماد رویش لار قیامت دا پیغمبرلار سیله قوبارلار
اولار سیله بهشت سیر قیلیورلار چاکه درویش لیک پیغمبرنینگ سنت لاری دور
آما دنیا دارشاکر حساب بیلمه لغونجه قورقونچ وعذاب دا همبر له بولور
آما ضمیر پاکناه بولمیه قیامت نینگ السینغ وبساوق قرانگغو
لوقیداوسنجالاریدانجه یل منع بولور حق تعالا بنا برسیوز قیامت نینگ
السینغ وبساوقیدسن انینگ برکوفی بوعالم نینگ بریلی چه بولغای دنیانی
جمع قیلغان کیشی اوزی برجنده بارسا بولغان بیله دنیا نینگ شریکه
مونجه بولوقماق بارد ورقا آنده خبر بریب دورکه حق سبحانه وتعالا بیتب دور
مَن درویشلارنی اول عالمده قطب الاقطاب لاردیگ کیشیکا کورسا تماک
سبا قلارایدیم توانگرنینگ اشیکیکا بارغالی قویماس ایدیم توانگر
لاردرویش بنده لارنمیز ومومنینگ قیلادورغان عمل لارنی اندیشه
قیلب علیکا کلتورسوندیب توانگرلارنی ازمودقیلغالی اشیکی کا

درویش لارغه ایبارادورمن قیامت کونی بنیم ایشیگیمه درویش کلسه
کلمادی دیب عذر ایتغای اول کرپه ایشیکا کلکان درویش غه اوبدان
اغزار لاب حاضر نیز بر بیچه قیغه ملایم لیق برله عذر ایتیب یاندورسه
اول کرپه بنینگ عذرغه حق تعالا سنگه درگاهیده ایلتدیلوغای وای
حسرتا اول کیشیکا کیم هیچ نمرسه برمای خوار لیق برله نومید یاندورا
دور هر نعمتکه حق تعالی اول کرپه برکان بولسه همه سبر ایدور قیامت
ابدالابد دوزخدین خلاص بولماس آخرتدا کیم پادشاه بولسه بولوردی
لار بو عالم دا کیم کدا بولسه اول بولوردی درویش لار درویش دیلکان
خدای تعالی اینگ خاص بنده سیدور مقبول حق مردود خلق دور عالم
خلق قاتیغ بنینگ کایمان کورونسه اینگ ایچیدین عذر ایتیماق کرا ک که
مقبول حق دور دنیا دار درویش و کدای لار برله ایکی عالمده بنینگ
بولالا بس مکرد نیا فی ترک قیلیب بولورغه رد اکلیدی درکه لَوْلَا اَنَّ
یَکُنْ بُوْنَ مَا اَفْلَحَ مَنْ رَدَّهُمْ یعنی بوخواهش قیلغوچیلار سوال دا تولا

یلغان

بلغان ایتور وکرنه برکمر یه اولارنی رد قیلمه لار هرگز خدای تعالی نینگ
غضبیدین خلاص بولماس هرکشیدا برکمر یه دین دنیالیق دین بولسه
انی خدای برکاندور خدای تعالی دوستی تو تمالارنی اینینگ اشکیکا
ایلیار یاخدا اوزی برکان فی دوستلارینه برسا عجب ایمیس مثلاً
کرسه نینگ بیکی بولسه بیکی دین کورسه اینینگ فورقونچ بولسه قیلیدو
بارمالی فی اول بیکی دین دریغ قیلامدور بس الله تعالی اینینگ تقرقدین
یراتقان قلی بولسانگ خدا نه نجوک بنده بولاسین منکا عذابدین
خلاص لیق بولور موهبت نصیب بولور عجب دورکه کمر یه دروشی لیکنی
خوارکور یه دنیادارنه عزت قیلسه خدای تعالی اینینگ دوستی دوشمن
دوشمنکا دوستلوقان بولادور بواحمق لارنینگ کاریدور
هرکمرسه نینگ اویی برکمر یه بولوب اینینگ فوروقی بایدور یه اولوغ
معصیت دور بوسوزلار قران نینگ معنیسیکا فوتماکان کا فردور
قرآنده خبر بیب دورکه وَيُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُونَ

وبنه اقاموا الصلوة واتوا الزكوة وبنه انفقوا مما جعلكم
مستخلفون فيه فالذين آمنوا منكم وانفقوا لهم اجر كبير يعنى
دنيادن نفقه قيلنكلار وصدقه قيلنكلار كم بيرلار بنه برونينگ
نايبى وورثيرلار مال دنيا بيرلار كا اشنگ دين طالبى وورثيرلار
دين هم قالور هر كمر بنه ايمان ايتسه الكاه صدقه قيلنكلار توكامايدور
غمان ثواب ورحق تعالى بوايكى الشقه شرط قيلدى وركه ايمان
البغل صدقه قيلكه حساب اوبنكورور من حق تعالى بوايكى
الشده سناييدور بر بر بدنكاه هر نيچه رنج يتسه نالهء فيلمامى شكر قيلنه
بر مالنى نفقه قيلشيدا اوزكا رنج بيلمايسا جانچه سناييى رافقه
برهمن تى ينيك رنجيكا وزيادت يكا جايدور وصدقه قيلشيدا
عاجز بولغان اوچون ظلبرنجام حاصل بولايدور وردوست دشمن
موندا معلوم بولادور كه واقرضوا قرضا حسنا دوشمنلار
ايتيلدور كه ان الله فقير اغنيا دوست ايتيلدور كه سمعنا
واطعنا

واطعنا یعنی حق تعالی فرمان قیلیب دور درویش لارکا صدقه قیلنکلار
منسنکز کان مالنمدین منکا قرض برینکلار سن درویش لارا وجون
سز لارکا قرضینک لارنی برکای تا سز لار منت قیلمایا نکلار خرد ا
کیب دور که ایکی عالم ینبک سیدی حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم
ایتیب دور لار که السلام والتحیه لا یکمل ایمان احدکم حتی ا
ینفقوا من الفقیر وان ینصف من نفسه یعنی ایمان تا درویش
لارکه صدقه برماکونچه تمام درویت بولمایا سن تا انصاف اوزنده
قیلماغونچه بیلکیل که اگر کمر به تمام مالنی درویشلارغه برسه اوزیکا هیچ
نمرسه الیب قالماسه اسراف بولماید ور چرا که حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم
ایتیب دور لار انفقوا قلت اسرفت یعنی صدقه قیل دیماکیل که اسراف
قیلدیم اگر کمر سه سنکا اینسا دنیانی بیا قلاغیل تا که خلق نه حاجتمند
بولمغای سن دیسه بو سوزیکا اول کمر به کا بش افت یتار مهر
بسیر حق تعالی نونارا اول آرضینی اوزاق سالور دیکان بولور

وینه حق تعالی دین خاطر جمع بولمغان بولغای ہر کمر یاپ ال یغه آلمت
دین خلاص ایمس دور مال دار ینگ عافیت برله بولماقی تصدق برله دور
حق تعالی مال نی الکا سیدین اوبدان ای قیلاغوچی دور مال نی حلالدین
نا فیب دین آسمانغه التون نوشتار یب پسه هم معصیت بهوده دور
وینه اول مال ہر کز اولارغه وفا قیلماس الکاه بولغیل که خدای اونو
تعالی لار مومین کا مهربانلیق قیلغانی دور سیلو نو اکر کمر سینگ
یل کفر بدا بولو بو یرینه اخلاص برله یا تیب پشیمان قیلیب توبه نصوحه
آیت کلیب دور یا ایها الذین آمنوا توبوا الی الله توبة نصوحا
قیلدی دوباره سنده ور قیامت کونی ہر کز دوزخه بولماس امما
عمر ید اهل الدین دنیا جمع قیلغان بولسه توبه سنه کیشکان بولسه
عذابغه کرفتار بولور ہمه علما ینگ اتفاقی شبو پوزکا دور اما بیخ لیق
نشانه سی اولدور که حاضر نیز در کشیلار دین ہر کز ایا یماس بخیل لیق ہر کز
خاطر غه یتماس تصدق قیلور دا بو دوست بولدو دشمن دیمکای اکر کمر سه تصدق قیلغ

حق

رحق رضا بیرسن اوچون قیلور بولسه سایل بنینگ اوبدان بمانینه باقماغای
زردار موفقیر مودوسیت مودوسمن موفرق قیلمغای موندا غدا اضحی قبول
بولور بیلکیل که صدقه فی کافرغه هم برمک جایز دور بر چند یکه خوار بولسه مو
حضرت ابراهیم قاشلاریغه برسایل کلیب طعام تیلادی انی کوردیلار که
کافر دور ایدیلار که اگر سن مسلمان بولسانگ من سنینی مهمان قیلای
دیدیلار اول کافر ایدی مسلمان بولمایدور من دیب یانیب کیتیر اول
ساعت فرمان برله جبرئیل علیه السلام کلیب ایدیلار خدای تعالی اسلام
دیدیر ایدیلار که اول کمربسته میش یل دور که منکا شرک کلتورمایدور
من انکا رزقنی توختاتمادیم ابراهیم بر وقت لیک طعام برمای یه مروت
لیک قیلدی دیدیر ابراهیم انی قیچقردی هر نه تیلاسه برکیل دیدی ابراهیم
علیه السلام اول کدای بنینگ ارقه سیدین باریب الیب کلیب عزر لار قیلدیلار
اول ایدی من تعجب قالدیم ایلکری کلکانیده انو میدندو ردی بنگ سنه
کلیب ان عزت لار قیلدینگ دیدی ابراهیم علیه السلام ایدیلار جبرئیل

بو بیغامنی تیکوردی من سنکا فرمان برله غزت قیلدیم دیه بلار اول
ایدی خدا اینک رایت بولمیه موجبه کرم لیکنی قیلور مودیب ایمان ایتیب
مسلمان بولدر بس معلوم بولدیکه دنیانی کافر دین درینج قیلغانی
خوب ایمان ایکان اولکمر یه که دنیانی حق تعالی اینک دوست قیلادین
درینج قیله اینک حالی نجوک بولور بزر وکلار ایتیب دیلار که اولکمر یه نی
دوست قیامتنی دیلیه بو رکه او ج مجلده دوست لوق قه یرار
بر ربو که اگر سین شریعت کا خلاف الشیئی قیلسانک نصیحت قلیب
رایت بولغه کوندوریه نیه بر ربو که اغر یغانده یا بر بلا نیغه کرفتار
بولغانده یا در لیک قیلیه نیه بر ربو که نامراد بولغانده دستکیر لیک
قیلیه دوست خدای دیب انی ایتورلار حاضر و غایبد اهمیشه بر حالده
بولیه نزل امطایه بد خیانت لیک قیلمایه فرزندلاردن اوزر فرزندیدیک
کوریه بر ربر ینک یوقیدا بلا برقه سبغه اوبدان غزت قیلکوکلنی
آغرتمایه ارادقی غاز ینک سوزلیکا در لیک قیلمایه بر ربر دین بر بر ینک

باشوریه

یا شوربه مونداغ دوبیت فی قیامت دوبیت دیرلار اگر موندا غ
بولای یرغرض وطمع برله دوبیت بولسه اینگیدین ایلیط خوبه ورکه بولسانه
یاستانیب یاتا دورالشیک خوبدورالشلاکالی بولادور قیامت
دوبیتی قیامت دابربرینی قولدایدور بدخیانت ایکی دوست ارنی
قیامت کونی کاهر ایلیط صورتیدا کاهر الشیک صورتیدا کاهر تونکوز
صورتیدا کاهی هیبت صورتیدا آدم صورتیدا قیلیب قولاق
بورنیدین یلان وجیان چیقیب ان یرینک آقیب قیحی روسلاب
شرمساز بولوب اوستون بقالمایین جمیع عرصات خلق ایغایلاکه
بوفلان شهرداکی فلان کیشی دیب لعنت قیلورالار قیامت
دوبیتیدین جدا قیلماغیل عادل دورسین حکایت مطرب
بن الشجر دینیب کمرپاه رادیدی اول ایشورایدیکه ای دوبیت لارم
اکر منکا جنگ لار بولسه اوزنکلار کیلیب نکلار که مجالت کا
قالورمن هرنیمه لازم بولسه بارچه کاغذکا هرنیمه لازیم بولسا

بتب اسباب بنکلار خجالت کا قالمایدوروس دیرایردی حضرت علی رضی الله
عنه دین روایت دورکه بر کمرسه که اینسنک دین بغدای بیلادی
بردی و سنه ایدی بغدای توشوغالی یلوم یوق دیدی بیل بردی سنه
برکمرسه بردوستوغه ایدی مینک تنکه فرضیم بار برکه لی ایسه نمرسام یوق
دیدی دوستی مینک تنکه بیل بردی فرضینک کابر قاب لغانینی بیلالار سنکغه
نفقه قیل دیدی برای برادر اکردوستونک اولاغ برله کلسه اوزیدین زیاده
راق اولاغنی باقمغیل اکردوستونک مشقت دابوب سین رحمت دا
بولسانک عیبی منافیق لیق دور حکایت حضرت لقمان رضی الله
عنه ایتیب دورلار ثلثة فی المتعرف فرثلثة موضع الحلم عند الغضب
والشجاع عند الحرب والاخ عند الحاجة یعنی اوچ طایفه نی
اوچ الشیدا سناماق لازم دور حلیم نی اچیغ کلکاندا نما دوغی
میدانده دوست نی حاجت وقتیدا بر کمرسه سنجر لیق و عادت
قیلورا کر کافر هم بولسه اینسنک دین هو یلوق کلورا فرایمان ایتیب

مسلمان

مسلمان بولور بخیل بولماسه اینینگ دین کفر اینینگ بویی کلور مشهور دور کیم
حاتم کافر لیکن بر له دوزخقه کیرماس سخر لیق شعله مؤمنین صحابه
ایدی دنیا تا قیب بخیل لیق قیلیب کافر بولدی حق تعالی فرمانده خبر بیب
دور که وَمَنْ یُوقَ شُحَّ نَفْسِهٖ فَاُولٰٓئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ
یعنی هر کیم بخیل لیقدین اوزنی توختاتسا اول سعادتمند دور
هر کیم سخی بولسه اول نومید قالماس پیغمبر علیه السلام ایتیب دورلار که
تَجَافُوْا عَنْ ذَنْبِ السَّخِیِّ فَاِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰی اٰخِذٌ بِیَدِهٖ کُلَّمَا
یعنی یراق بولونکلار اول سخی اینینگ کناهیدین هر اوشی قیلسه اینینگ
دین نومید بولونکلار اکر کناه قیلغای اقصد قیلسه حق تعالی دستکیر لیک
قلب توفیق بریب توبه کا داخل قیلادور اول کمربسته اینینگ غمینی یمک
لازیم که سخاوت قیلای دیسه هیچ نمرسه سی یوق بولسه اول کمربسته اینینگ
غمینی یمک لازیم ایماستور اول دوستیدا کیز تصدق قیلادور چراکه
بوکشکا بر صفت حق تعالی اینینگ صفتی دور یعنی الله تعالی اینینگ بر کار کریم

یعنی سخی دور کمر بسته بنیک مالی بولوب سخاوت برله الی الله تعالی المان
سائلدن دور هر قچان درمانده بولوب بنیک فعلی یاد یعنی سیاه دور هر
کمر بسته تصدوق قیلسه اول التصدوق الی محفوظ قیلغای خبر دا کیلیب دور که
اَلْجَاهِلُ السَّخِیُّ اَحَبُّ اِلَی اللهِ تَعَالٰی مِنَ عَالِمٍ بَخِیلٍ یعنی جاهل
سخی دوست راقدور الله تعالی غه بخیل عالیم دین بیلکیل که سخی
بنیک درجه سیر موندغ اولوغ دور عاقیل بولب انگ سخی بول
سخاوت اولدور که مال حلال دین بولغای ریا قیلمغای ادب
برله برکای منت قیلمغای درویش کا قاتیغ سوزلامکای قرآنده
کلیب دور لار که لَا تُبْطِلُوْا صَدَقَاتِکُمْ بِالْمَنِّ یعنی باطل قیلمانکلار
صدقه سخاوتنیک لارغه منت قیلماق برله سخاوت نی تقدیر نگلار
فلان کونی برای دیب نسیه وعده قیلمانکلار بزرو کلار ایتیب دور لار که
مَوْتُ الْاَضْحَرِ یعنی برنمرسه یه ادرد یب انتظار بولمانکلار اول یوم
نحسرا قدور هر کیشی برکمر بسته که برنمرسه نی وعده قیلیب ایسه اول کمر بسته

ناحق

ناحق اولتورکانچه گناه نه آلوده بولادور کفارت برمک لازم
دور پیغمبر علیه السلام ایدیبلار که اِذَا وَعَدْتُمْ اَخَاکُمْ شَیْئًا یعنی
برادر مومنلرکا برنیه برایدیب کیسه نه سبب الیغا یکه وعده سیکا
نور بیله انکا وجه آفت بتار اول شیطان ازغورور بکراه قیلور
هر مومنکه نخشی ایشی نیت قیلسه شیطان منع قیلیب اول ایشنی قیلغالی
قومایس روایت دورکه سلیمان دارای رحمة الله علیه آنجانه کا
کریب فیچقیریلار ایدیبلار که ای مظلومه کواه بولکه فلان ایکنجی
فلان دروغیکا اتادیم دیدیلار مظلومه لاری آچیغانه دا اونو توب
یوزلادینکا دیدی ایدیبلار که رَحِمَکِ اللهُ اونو تمادیم کونکلومکا
کیلدی شیطان منع کمراه قیلمای قومایس دیب سنکا کواه لادیم دیدیلار حق
تعالی قرآنده خبر بیریب دورلار که اَلشَّیْطَانُ یَعِدُکُمُ الْفَقْرَ وَیَأْمُرُکُمْ
بِالْفَحْشَاءِ یعنی کمر یصدقه بریه نیت قیلسه شیطان قاشیدیر امر انی توتار
انکا بوخیانه یالورکه بر مالکیل نامراد بولورسین بیلالار نیکوه قیلیب

تحسل یتق فی وخاتون الماقنی اورکاتور ویعدکم مغفرة منه وفضلا

یعنی حق تعالی وعده قیلیب دور که برکیل تا گناه لارینکیز مغفرت قیلای

ومالنکیزه برکت برای انکا اونا بیانک آفت وعده سیز بریب تور که

مالینک امطاعتنه کیار بالا اولورسیز سخاوت قیلالمای قالورسیز

اول کردانیکده فرض قالورا انور عدة دین یعنی برنمرسه برای دیب

وعده قیلدینک هر گاه نماز نه تورسانک شیطان بوخیالنی بالورکه

فلان جزدین وعده نی الدیب نماز نی قایدا قیلور امیرالمؤمنین علی

رضی الله عنه قاشلارینه برکمرسه نماز شامدین کیین کلیب برنمه بتلادی

حضرت علی جواغنی اوجوروب ویلیا الیب کیریب اولچه دین آلیب کیلیکان

مینک اشرفلارنی بارابردی انی بریب تواضع برله عذرلارایتیب یالندور

دیلاردروشی کا تیکاندین کیین اهل بیت لاری سوردیلارکه چراغنی

اوچوروب کان سینک وجهه نمه ایدیراید یلارا کرچراغده منکور سه بنه

محله اویا تورا ویا تماسوندیب اوچوردوم اونیرا سینک اوچوردیلی قیلدیم

نه بسوزا غرلوب اینسون بولک کیشی انکلامیسون دیدیلار وینه
ایدیلار که من اوچ کره منینگ حقیقتی تانوماديم بری مسجد کاکریب اولتی
صفدا اولتورونمان منینگ سنه بری منینگ عیسی الله دیمیده ایشقوچی منینگ
نه بری مندین برنمرسه ایشلاسه حکایت برکمرسه خواجه ابو یزیدی شلاریغه
کیلیب ایدیکه ای بزرو کوار فرزندیم فی خطنه قیلورایدیم قاشلاریدا
درویشلاردین برلاری منینگ قدمی منینگ اویومکانیته منکانهایتی
ابروی بولاد ورديلار خواجه درویشلارغه قرادیلار بردرویش
اوچ کوندین بری تاشتا ایدی انی ایدیلار سیز باریب مهمان بولوب
کیلینگ دیب قوشوب دیلار اولکا الیب باردی تولا غرت اکرام لار قیلدی
جمیع خلق دین بوقاری اولتورغوزدی بربرکار قیمت بها خوانده
آش طعام قویدی درویش قولینه بر لقمه الغان حالت اوی ایچابسه
ایدیکه بر عزیز طعام منکا اوندین تنکه سیل برکانچه خوش بولاد ورمس
دیدی درویش بوسوزنی انکلاب قولیدا قی لقمه سنی قویب کیتی

اول اوی الکا بیی آرقا بیی بن باردی اول درویش شیخ قاشلارینه
کریب اوتورادور اوی الکا پیشرا قونه نی شیخ قه عرض قیلدی شیخ اینه
اوجون موندا ق قیلدینگیز دیب سوردی لار درویش ایدیکه یا یزدان کوار
مینگ همتر یوق الکان بو منکا تولا خدمت عزت اکرام لار قیلدی
نهایتی خوش بولدوم مونکا بهشت نصیب بولغای دیب دعا قیلدیم مونکا
اول منگ تنگه بل مینگ هوسپر توشتی بیلدیمکه بی همت الکان طوغانی
اول وجهه دین کیادیم دیدی بیلار حکایت خواجه فضیل عیاض
رحمة الله علیه کمر کیه اوج منگ تنگه نی برکونچه نچند کشیلار بر بیلالاری
بیلا ایسوده بولماسمو دیدی خواجه ایدی بیلار که ایمان عزیز موبا اوج
منگ تنگه عزیز موبه دیدی بیلار اول کمر بیا ایمان عزیز دیدی عفا الله
تعالی حق تعالی اینگدین ایمانینی درینج قیلمایدور اوج منگ تنگه نی
من نجوک درینج قیلای دیدی بیلار حکایت ابراهیم آدهم برکون بیر
تراشقه باشلارینی توشورتو بنجند اشرفی بردیلار برکمر بیه دیدیکه

سر تراشیده مونجه برمک لازم ایمایس دیدی ابراهیم ادهم ایدیلار
من مجه مروت لار دین ایمایس یا مروت یوغیش کشید امروت بولسه
انینگ دا دین اسلام یوقدور ایمان هم یوقتور دیدیلار پیلکیل که
دنیا نینگ نیمه قدر قیمتی بولغای که الله تعالی نینگ درگاهیدا لیک
دوست لار یوقدور اقیل غای آما اگاه بولغیل که الله تعالی نینگ
درگاهیدا قدر لیک بولای دیسه اول پل مالنی اعتبار کورماس الله تعا
هر کمرسه بر اندازه لیک یا پرسا لیق بریب دورانکا ماقیب همسنی برور دنیا که
الله تعالی نینگ دوشمنی دورانینگ بولیدور دنیا بوکیبکا دوشمن لیک
قیلالماس اگر مسلمان سانسا بوکتاب سوزلیگا عمل قیل الله تعا هر بنده گه
نصیب قیلغای آمین رب العالمین

سکزنجی باب اعقل حقنده

ایتورلار حق سبحانه و تعالی که لما خلق الله تعالی العقل قال له
اقبل فاقبل قال له ادبر فادبر فقال ما خلقت شیئا احب
الی منک بک اعاقب و بک اثیب و عزتی و جلالی لا ابدیک الا فی

ایدیکه منکا یقین کیل دیدی باردی بنه ایدیکه کیمن بان کیمن بایدی
بنه منکا یقین کیل دیدی عقل یقین باردی و بنه ایدیکه نمرسه نی
اوزوم کاسندین یقین برا تمادیم بخشی لیقین سنکا بردیم تمام ثواب
وعذابنی سنکا بردیم ثواب عذابنی سنکا قیلورمن خرد اکلیب دورکه
مَا اَعْطَی اللّٰهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰی اَلْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ شَیْئًا بَعْدَ الْاِیْمَانِ
خَیْرًا مِنَ الْعَقْلِ یعنی الله تعالی مومنین لارکا ایمان دین کیین عقل
اویدین ارزاق نمرسه بر بادی جنابنی قرآنده کلیب دورکه اِنْ کُنْتُمْ تَعْقِلُوْنَ
یا اُولِی الْاَلْبَابِ یعنی بیم بنجه بر ده عقل سنینکی صفتی واقع بولوب
دور لار حضرت علی کرم الله وجهه ایدیلارکه تو لا شرافت عقل دا
دور عقل فی مکانی باشده دور منکا سنینکی الجنه ابو سبیدین اولی
الالباب دیدی بلکیل جمله سنینکی حاضر علمنه تو شار علم سنینکی حاضر عقلنه
تو شار عقل فی عقالدین الیب دور لار عقال دیب بتوره فی تیز لاب
قویغان فی ایتور لار بتوره فی تیز لاب قویسه طرفکا بارالمای دور عقل

مومنین

موسایی نینک کنه ایشلار دین یاندوراد و رانچه که دین نه زیاده
قیلادور غال نمرسه لار دین منع قیلادور عاقیل بولوکه کنه قیلماسه
هر کیم کنه قیلسه انی توختاتمه مطلق بی عقل دور اگر عقل بولسه اورنیغه
دوزخغه پسراوار قیلور موایدی حق تعالی نه کنه کار بولور موایدی
خواجه یوسف رحمة الله علیه ایتیب دورلار من بش یوز نی بیر دین
بیوردوم جواب دیلار من اعقل الناس یعنی آدم نینک عاقل
راقی کیمدور جواب دیلار کیم کنه قیلغان کیشی عاقیل دور ایکنجی
اکثف الناس یعنی همه دین زیرک کیم دور جواب دیلار که اول کیشی
دنیانه کونکلنی بریمابدور او چونجی من اغنی الناس یعنی آدم
نینک غنی راقی کیمدور جواب دیلار کیم حق تعالی نینک بر کانیکه رضا
بولسه غنی اولدور تورتونجی من افقر الناس یعنی آدم نینک فقیراقی
کیمدور جواب دیلار حق تعالی نینک بر کانیکا شاد بولسه فقیر اولدور
بشنجی من بخیل الناس یعنی آدم نینک بخیل راقی کیمدور ایدیلار که سلام

سلام قلمغان کیشی نخیل دور حکایت وهب ابن منبه ایدیلار
حق تعالی فرشته لارنی یرادی عقل بردی شهوت برمادی
حیوانات نی یرادی شهوت بردی عقل برمادی آدمیزاد نی یرادی
هم عقل بردی وهم شهوت بردی کمر بنی عقل معصیت دین
توختاتیب اینیک مرتبه سپر فرشته دین بلند دور هر کمر بنی شهوت
معصیت کا باشقاریب اینیک مرتبه سپر حیوانلار دین توبن دور عاقل
نینگ نشانه سپر اولدور که کورکان نمرتبه دین عبرت الور عاقل
نینگ کاری باشنی کنه دین توختاتماق دور تن کار سز تواضع دور
بر کمر بنه اون یک تکبر قیلمه معصیت قیلور سیلکیل که حقیقت دا اول
کمر بنه کا عقل تکمابدور عبد الله ابن المعتمر ایتیب دور که آدمیزاد
نینگ عقلی آینه کا اوخشه کرکه اوزی نینگ عیبی نی آینه دا کورار
وقتیکه اوزی عیبی کورمیسه اوزینی آدم دیماکای حضرت پیغمبر صلی الله
علیه وسلم ایتیب دورلار که عاقل نینگ کوزی کوکلیدا جاهل نینگ کوزی

باشیدا

بشید ابو لور نیه ایتیب دور لار که للعاقل علامات یعرف
بها نفسه من دونه و تواضع بکل مومن و مبادرة الخیرات
کانه مرتقب لها و یجانب الجهل و الجاهل و اذا اراد ان
یتکلم ینظر ای عاقبت یعنی عاقل نینگ نشانه لاری دانشیدین
بیلماک کیراک بر بر بوکه حفا کش بولغای یعنی اوزیدین کیچیک لارغه
جور بنی اوزیکاروا کورکای دیکر او لکه خلق غه تواضع قیلغای
اوزینی همه دین پست توتقای خیر قیلورده اضطرابه همه دین
ایلکاری قیلغای جاهل لاردین یراق بولغای قیلغان کنه لاری
نینگ وحشیده وهم لیک بولغای هر سوز نینگ آخرینی خیال قیلب
سوز لاکای ضرر لیک سوز فی دیماکای قناده رحمة الله علیه ایتیب دور
لار عاقل لار اوچ قسم دور بر بنی عاقل دیکالی بولور نیه بر بنی
بریم عاقل دیکالی بولور نیه بر بنی اصلا عاقل دیکالی بولماس بنی
تمام عاقل بوکه همه دین و اسلام ایشیده نفع فی کوز لاری عاقل بولور

عاقل عالیم لار دین اورکانیب عقل صالح قیلور جاہل بوکه اورمی
سیلماس سیلکان لار دین بورماس عاقیل فسق فجار دین قاچار
مالایق سوزلار دین دیماس مظلومه لارکا اعتماد قیلماس دوستیغه
ہر وقت دا برحال دا برحالده بولور دوستینی معصیت دین باز
برکیم سنینگ طعامیغه یوگورماس کیشی سینگا زیانسز خواه لاماس
یلغان ایتماس طاعت عبادت کا کونگلوک بولور حرص دنیا بولماس
اوزینی خاموش سیاقلار اوزلفعیر اوچون بروکا زیان قیلماس
ارزغنه حلالنی تولا حرام دین اوبدان کورار مظلومه سینر کیشیدا
توتار خوشخوی بولور اوزینی پست توتار تجارت دین غم
یماس تا بغانوغه شاد بولماس تا کوبا نوغه غمگین بولماس خلق نی
حاجت دین حقار و حسمان دوست بولور اولومنی ہمیشه
یاد قیلور دنیا دارغه عزت قیلماس کیچه اوخلاماس غیبت قیلماس
اچیغ بولماس بازارغه بارماس موندا نغ کمریلار نی حق تعالی فرآنده
اولوالالباب

اولوالالباب دیب یازلار اصلا کمی یوق بریم عاقیل بوکه آخرت بنیک
راحت لیغنی بیلور علمنی قیلماس علم بنیک فضلینی بیلور عالیم لارغه
صدقه برله عزت قیلماس عالیم لارغه تیلسه اعزت قیلور ولد قیلماسکی
خیر سخاوت قیلور جاهید اقیلماس مظلومه سبب بعضی یاشور و بعضی
یاشورماس مونی جاهل احاقل دیرلار اصلا عقلی یوق بوکه ایشیب
ایلکا عداوت قیلماق ایلکا زیان یتکورمک تکبر قیلماق اوزینی
بلند توتماق طاعت دین یانیب معصیت قیلماق اوزغه سبب بولماق
برونینک عیبی غه کولماک راست فی قیوب یلغانسز دیماک انینک مکه سیچ
زیلجه کلیم دور مدینه سی راط پیلان اشیک دور خلایق انینک
دینک لیکینه بیلیب بیلمه لار چه عاقیل کیشی یوق دیسه سکوت برماک
اولوب تر یتشسه عذاب عقوبت فی تصور قیلماس مونداغ کیشیلارنی
جهود ترسا شیطان پرست کافر دین یمان راق بیلماک کیرا ک انینک
اوچون که کافرلار اولوغ لار ینک امر دین اشقا رجیقماید ور

اولکه مسلمان بولوب خدانینگ امر ینی انبیا و اولیالار ینینگ
بویرو غانینی قیلماکه فرض دین تولا یماندور قیامت کونی بشی وقت
نماز روزه وحج وزکوة الصاف طاعت وعبادت خیر سخاوت ذی زاد ور
عبادت ینینگ کمال نا باقی عقل ینینگ زیاده لیکی دین دور حضرت علی
کرم الله ایدیلار که عَقْلُ الْمَرْءِ فِي ثَمَانٍ وَعِشْرِينَ سَنَةً فَلَا يَزَادُ
بَعْدَ ذَالِكَ اِلَّا التِّجَارَةَ یعنی خلق ینینگ عقلی یگرمه سکز یاشقه کرکان
دا تمام بولور اندین کین زیاده بولماس ولیکن هر نرسه نی کورکلوراق
تجربه قیلیب خوب شن فهم زیرک بولور میوه کا لیغه یتکانچه تا تلیغ بولماندیک
ایتیب دورلار که عقل ینینگ ایکی دوشمنی بولور بری اجنع مینه بری نمرشه
ارزو قیلماق هر کیمکه عاقل دور بولسه دوشمنی دین یراق بولور حق تعالی
سلیمان علیه السلام غه ایتیار کان صحیفه دا ایتوک لوکا ایدیکه عاقل
تورت ساعت ذی اوتکارمکای بری بوکه ساعة یناجی فیها ربه
یعنی الله تعالی غه مناجات ایتور دایا وقتی نماز دایا دعا قیلور دا

کونکلی

کونکلی داکی غمینس ایتماق دورینه بر ساعت محاسبه قیلمق لفظ یعنی
وقتیکه قیلغان کشه لارینی اندیشه قیلا دور بو وقت فی هم اونکار مکای
توبه قیلغای نیه بر ساعت تخیل قیلمق بیتیه و بین اهله و لذاتها
یعنی خالی بولوب اوی یقوندن مشغول بولوب اول نرسه لرنی کونکل آرضو قیلای
اهل عیال برله اوینا شماق هر کار یکه خلق کورسه و انکلاسه بولکیسی
شرمنده بولماید و غان ایش بولسه بو ساعت فی هم اونکار مکای
دینه بر ساعت تحضر فیها مجالس العلماء و ذکر الله عز و جل
یعنی اول مجلس داکی عالیم لار حاضر بولوب الله تعالی نه ذکر قیلسه بو ساعت فی
هم اونکار مکای ایتیب دی لار احمق نینگ مجلسدا زعفران بنه یکاندین
عالیم نینگ مجلسنده تفاوق یکان اوبه لار دور جاهل نینگ الدیده
اطلس کیکان دین عالیم نینگ حضرتیده افلاس کیکان بهر اقدور جراکه
بو بر ذخیره آخرت اول بر شرمنده آخرت دور ایتیب دی لار رسل
العقل بعد الایمان مداراة الناس و التواضع الیهم یعنی

آدم نینک عاقل زاده اولدورکه خلق غه مدار اشکورکای یعنی شریعت دا
در و سیب ایشی غه باشلاغای امر شریعت نینک تاشیغه باشلاغان مدار ایمکی
بلکه دوشمن لیک دورا کرکمریه فاشنیکه اغیت قیلسه انی منع قیلسه مدار
یشکورکان بولور منع قیلمای شوکا ولتورسه بر و شریعت دا یاوق
ایشنی قیلسه انکا یشکوت بریه بولایکی لاسیکا معصیت دا برابر دور
عقل نینک یاده سیدین سوز نولا ایکان همه تقریر قیلیاق اوزاقغه
تارتیب مقصودی حاصل بولماقی نامعلوم بلکوچیکا شوچه سوزلار
کفایه بولور دیب مختصر قیلدوق تا اوقوغوچیلر انکلاغوچی علال العالمین
واللہ اعلم بالصواب توقوز نچی باب خلق نینک عبرت آلماقلاری نینک
بیانیده حضرت پیغمبر صلی اللہ علیه وسلم اینیب دورلار اَسْتَرِیحُوا
عَلَی اَخَوَاتِکُمْ فَقَالُوا یَا رَسُولَ اللّٰہِ لِلْمُؤْمِنِ مِنَ الْمَسِّ فَقَالَ
النَّبِیُّ هُوَ اَکْثَرُ مِنْ اَنْ یَحْصِیَ فَاِنَّ الْعَبْدَ اِذَا اَذْنَبَ ذَنْبًا
اَهْتَکَ اِسْتَارَهُ سِتْرًا حَتّٰی لَهُ سِتْرٌ فَقَالَ اللّٰہُ عَزَّ وَجَلَّ لِلْمَلَائِکَةِ

حضوا